Bina

Virginie Loveling

bron
Virginie Loveling, *Bina*. Valkhoff, Amersfoort 1915

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/love002bina01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

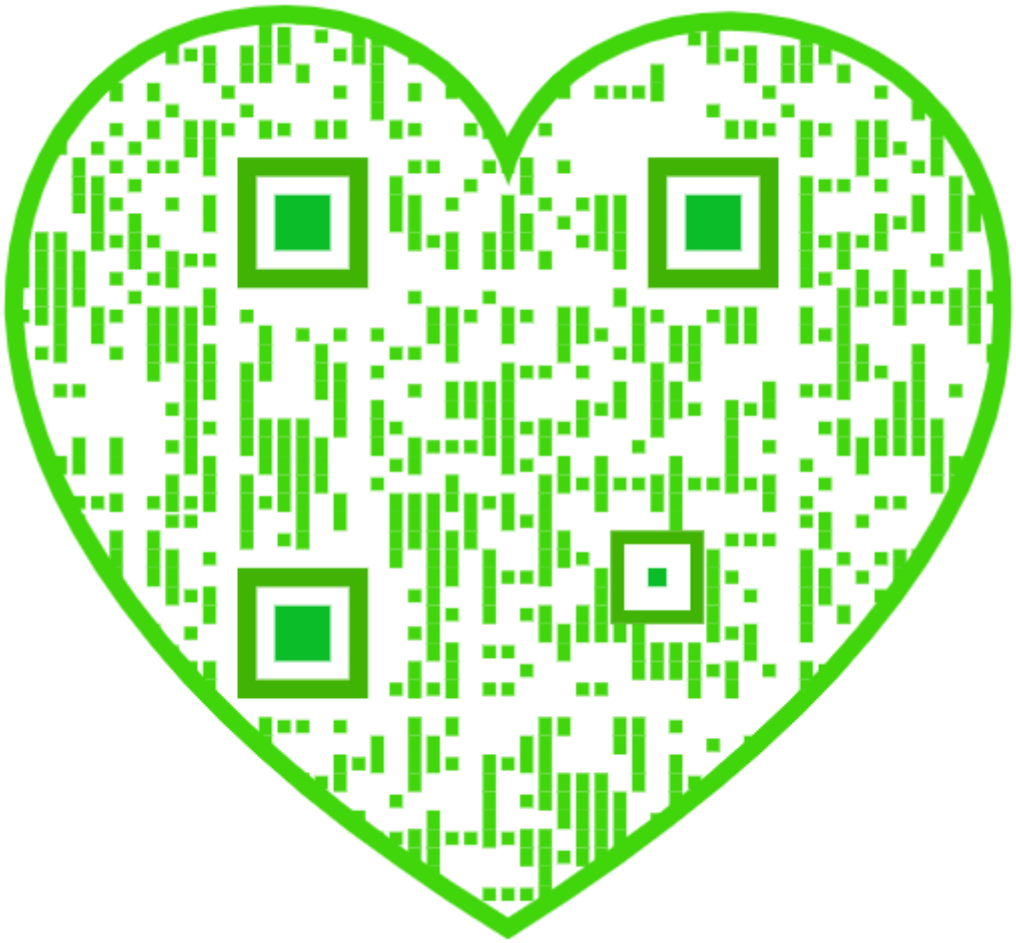

[Bina]

Martinus Meerschaut was zijn naam. Waarom men hem achterrug in verkleining Martjen Meerschaut heette, is niet te verklaren.

Hij was hoog, breed en kloek.

Zijn boerderij was de grootste van het dorp en 't omliggende: verre en wijd strekten de landouwen, die hij in pacht had, zich vruchtbaar uit. Hij had ontelbare koeien, kalvers, varkens, zeugen en steeds een twaalftal vette beesten op stal.

Paarden, hoeveel?

Dat kan ik niet zoo juist meer zeggen. Hij was weduwnaar, vader geweest van veertien kinderen, elf leefden er nog.

Bina was de oudste: zes en twintig jaar. Het jongste - een knaapje - telde er zeven.

Het was een eigenaardig gedoe, waar ze woonden: het huis met den moestuin en de zwijnskotten stond op een eilandje, heel door wallen omgeven; een houten poort aan steenen pijlers, die overigens altijd openstond, en een steenen brug gaven vandaar uit toegang tot den boomgaard met de stallen, het geheel door een doornhaag omringd met een balie aan den straatkant, die een aardeweg was.

Hier en daar zijn er in Vlaanderen nog zulke boerderijen buiten. Bij gelegenheid zeggen de menschen, die welweters zijn, er van:

‘Dat is nog Tempelgoed.’

Bina had het bestuur van 't huishouden op zich, het beheer van wat den melkkelder heet en de zorgen voor al ‘het klein goed’, zooals zij hare broertjes en zusjes noemde.

Wel waren Marie en Lietje ook reeds volwassen meisjes, haar boven 't hoofd zelfs gegroeid; de eene verstandelijk, de andere in werkelijkheid, maar Bina bleef de erkende, gevreesde en gehoorzaamde meesteres.

‘Vraag het aan Bina,’ plach Meerschaut te zeggen, na den dood zijner vrouw, als een der kinderen met een verzoek afkwam.

‘Ga bij Bina,’ als er een in verlegenheid verkeerde.

‘Bina, Tone slaat mij,’ of ‘Irma treitert mij,’ gingen de klachten op, en de verongelijkte vluchtte bij de groote zuster en stak schreiend het hoofd tegen hare heup.

‘Bina, mag ik op 't ijs gaan?’ als vader gezeid had ‘ja.’

En Bina kon zeggen ‘neen’ en het bleef ‘neen,’ ondanks gesmeek of gemop. Vader trok het zich niet meer aan.

Het was ook zij, die opbleef, als er een ziek kind lag; die de zorg voor 't medicijn-toedienen aan niemand overliet; die zonder klacht noch gemor, na een slapeloozen nacht, des morgens haar gewoon huiswerk verrichtte zonder schijnbare vermoeienis.

Het was Bina, die de thuiskomende scholieren, nat en vuil van regen en modder bij winterdag, voor het vuur deed zitten om hun kleederen te drogen; zij, die hun klompkens ‘rokkelde’ met warme asch, zij die het

reine linnen en de kousen voor elk des Zaterdagsavonds gereed op stoelen legde.

Maar zij was het ook die strafte bij gelegenheid en tuchtte zonder woordverspillen: die een huilenden verbreker brutaal in 't ledig varkenskot sloot; die de marbollen afnam, zoodra twist onder de spelers ontstond; en die zonder genade de kleinen naar bed stuurde, als het uur van slapengaan sloeg in 't midden van een kaartpartij.

Zij was het, die de kleinen hun zondagcent en aan de grooten hun zakgeld gaf. Verhooging vragen voor een uitstapje of inleggeld voor een kampstrijd met de krullebol baatte tot niets.

Hier was ook het geduchte ‘neen’ te vreezen; eens uitgesproken, bleef het vonnis onverbiddelijk.

‘Onze ezel, onze koppige ezel,’ zei wel eens een misnoegde van den grooten achterrug van Bina.

Zij was een stugge meid, vroeg ietwat verouderd, steenrood, als door de zon geblakerd, ofschoon ze geen veldarbeid deed en weinig blootstond aan lucht en wind; plomp van voorkomen, had ze iets heel mooi: namelijk haar gebit, dat parelblank tusschen haar grove lippen uitblonk. Die regelmatige witte tanden waren overigens een kenteeken dier familie, de vader ook had nog àl de zijne:

‘Ik kan, Godlof, altijd mijn haver breken, gelijk 't beste paard,’ pochte hij.

Lietje en Merie geleken noch op Bina noch op elkander. Lietje was hoogopgeschoten, slank, dun en bleek als een stadsmeisje, met een klein, fijn aangezichtje.

Merie, een jaar ouder, was spaarzaam gebouwd: ‘onderbleven,’ zooals het heet. Haar trekken waren scherp, hare oogen zwart, van die oogen als git, die het licht afkaatsen in plaats van 't op te vangen. Zij

droeg daarenboven een bril, wat haar iets matroneachtigs bijzette.

‘Mijn advocaat,’ zei Meerschaut van Merie.

Zij was de beleefdste, de welgemanierdste van de drie, als er heeren of dames kwamen.

Zij was het, die vader met den toeziener vergezelde rondom den boomgaard en in de stallen, en mede praatte over noodzakelijke herstellingen aan huis of schuur; die vond dat het strooien dak - zoo heerlijk met groene mos en donderblad bedekt! - gevaar voor brand opleverde; zij toonde aan, dat sommige oude appelboomen, heel krom gegroeid, geen behoorlijk ooft meer opbrachten; dat de motworm in de groote perestammen verwoesting aanrichtte, en dat het onbillijk ware van wege den eigenaar te eischen, dat de pachter ze op zijn kosten door jonge plantsoenen verving.

Merrie was meesteres in de zondagschool; zij stond aan het hoofd der Congregatie, droeg, in 't wit gekleed, met een blauwen sluier om de lenden en een floers over 't hoofd, met andere godvruchtige dochters het lievevrouwebeeld in de processie en had dienvolgens nog nooit een vrijers-verkeer gehad.

Lietje, integendeel ‘ging’ bij Oscar uit den steenen molen.

Bina had geen tijd gehad om naar 't mannevolk om te zien, zei ze norsch, telkens iemand, onbescheiden, zijn verwondering uitsprak, dat ze nooit ‘in de wereld’ was geweest.

* * *

Het leven ging werkzaam en eentonig heen op die hoeve. In den zomer had men het er heel druk, eerst met het wiedvolk - een talrijke bende, die bezweet, bestoven of nat geregend, om twaalf uur aanzitten

moest bij groote teilen pap en aardappelen, met - een paar maal in de week destijds - een stuk varkensvleesch op een droge snee roggebrood; wat, zoo gelijk mogelijk van hoeveelheid, op iedere plaats lag.

Een warme, onverkwikkelijke walm ging van die onreine menschen en hun vuile kleeren uit; zoodat Bina, die heel net was, zich gelukkig achtte, als het weêr gunstig genoeg werd, om ze op den bogaard, onder de boomen aan lange planken op ledige tonnen liggend, te doen zitten en ze daar te helpen dienen.

Later kwam de hooitijd, vervolgens de slijttijd en daarop de oogst.

Het was een lastig leven.

Gewend er aan voelden ze 't niet.

Lietje ging meest mede naar 't land, meer om toe te zien eigenlijk dan zelve te arbeiden; zij was niet sterk genoeg daartoe: Ofschoon ze ook op den vlasgaard lag, trok ze niet veel onkruid uit. Daar werd al het nieuws van de gebuurte besproken, afgewisseld met een gezang vol neusgeluiden, en het ronkend bidden van den rozenkrans.

Marie kwam op gestelde uren af met de blinkende koperen koffiekan, en schonk in, een waakzaam oog slaande op de grootte van den kruidhoop, en de breede, verbleekte streep van 't neergedrukte vlas, waarover de knieën gekropen waren.

Met begin September: de aardappelen-oogst; de dagen kolder reeds; de horizonnen nevelig wordend; hier en daar op de akkers de lage roode gloed van de verbrandende groezen, overwuifd door een ver zich uitbreidende wentelwolk van rook.

Vervolgens het plukken van het ooft; gelukkig was alles aan de kooplieden op de boomen verkocht, dus geen ‘slameur’ daarmede.

Gauw daarop was bestendig het geklop van de vlegels te hooren op den dorschvloer, en de talrijke korenschoven, staande in rijen buiten de omheining, verminderden bij oogenzien.

Felix en Petrus, twintig en achttien jaar oud, hielpen reeds terdege mede in stal en schuur; de kleinere knapen wachtten de koeien in de meerschen bij zomertij; de meisjes gingen naar school, heel het jaar door; de jongens alleen des winters.

Ja, Martinus Meerschaut was een goede boer; hij wist beter dan iemand, waar hij haver of tarwe moest zaaien in de ‘bulkelanden,’ dat zijn akkers van zwaren grond, met elskanten meestal omzoomd; waar hij op de kouters - lichtere, drogere landouwen - vlas met rogge of andere vruchten ‘de vrome’ noemde hij dat, mocht doen afwisselen.

En.... zijn triomf en zijn glorie, dat was ieder jaar zijn vlasgaard: groot, effen, groen uitgestrekt, zonder dunne plaatsen, zonder brandplekken, wekte die voortdurend den nijd en de bewondering van minder door 't lot of 't kundig beheer begunstigde boeren op.

Hoe fier was Meerschaut niet, als er nog nergens kooplieden waren geweest, in 't midden van zijn nauwelijks met bloesem overblauwden vlasgaard een beblaarden tak te kunnen steken, ten teeken, dat hij dien reeds verkocht had!

Tusschen den Donderdagnacht en den Vrijdag werden de vette beesten - als er veilbare waren - uit hun heete stallen gehaald en met stokken, in den donkeren, naar Gent ter markt gedreven; en Meerschaut kwam met zware beurzen vijffrankstukken, of een dikke portefeuille met banknoten blij en soms ietwat aangeschoten thuis.

Des winters zaten allen in de groote keuken vereenigd.

De koeier en de meid schilden aardappelen: de ketel met rapen, schillen en beeten kookte - zijn eigenaardigen reuk verspreidend - over 't vuur en werd door de knechts aan een stok naar de stallen gedragen in 't licht eener handlantaarn.

Bina verstelde kousen, dicht bij de lamp gezeten op de beste plaats; Lietje breide; Merie maakte stropkant op een kussen, wáar, op de noodige plaats van 't werk, de klaarte viel door een glazen bol met water gevuld. Bij middel van haar bril, ondanks haar slecht gezicht, kon ze dat; soms zette zij het kussen neer en een broertje of zusje - eerste-communicant voor de volgende lente - moest zijn catechismusles komen opzeggen.

Op een blauwen vloersteen speelden een paar kleine meisjes met een bolket met de pikkelbeenen en de jongens wierpen met de dobbelsteenen op het ganzenspel.

Felix las soms voor uit den almanak van Snoeck, wat den lachlust opwekte en Petrus rookte evenals vader de eene pijp na de ander, in den hoek gezeten.

De bedrijvigheid van deze twee bestond in het opsteken of opblazen van 't haardvuur, want in dien tijd maakten de Vlaamsche boeren nog enkel bij uitzondering van kachels gebruik.

* * *

Aldus scheen alles daar blijvend ingericht.

Er scheen geen verandering te kunnen komen; maar het geschiedde toch; het was reeds geschied, iedereen in de wijk wist het, voordat de huisgenooten het vermoedden: Bina had een vrijer gekregen.

Zij zelve en allen hadden den tijd voor haar daartoe als vervlogen gerekend.

Zij verborg dat, met haar ‘bedoken’ karakter.

Maar Merie was er toch achter gekomen en had het aan de anderen verklikt!

Het was met Deodaat Buylle!

Dat verklaarde waarom Bina nu altoos zoo laat van de vespers thuis kwam!

Ze zat met hem in ‘'t Vierweegsche’ bij baasken Van Dorpe, die immers ‘zate gaf.’[1)]

En ofschoon het in een herberg gaan met een minnaar voor een boerendochter niets heeft, dat blaam wekt, sprak Merie er over als van een schanddaad voor hen allen.

Moest ze daarom zoo oud geworden zijn?

Nu nog zoo zot loopen! Zij die niet kon gemist worden op 't hof!

Meerschaut dorst zijn strenge dochter niet tegenspreken en haalde eens de schouders op:

‘Wat doet ne mensch aan zulke dingen!’

Lietje verheugde zich over dat nieuws:

‘Bina komt in mijn straatje,’ zei ze lachend.

Aan Bina zelve sprak geen der huisgenooten daarover. Merie gaf steken onder 't water, die Bina onbeantwoord liet.

Voorzeker was Meerschaut een welstellend man; er hoorde een beduidend kapitaal toe om een dergelijk pachtgoed te bewonen, maar.... elf kinderen! voor elk zou 't na zijn dood niet veel zijn; geen dezer zou genoeg bezitten om er op te kunnen blijven.

Zie, dat verwonderde alle menschen, dat geval met Bina; want Deodaat was zooveel beter dan zij, zeiden degenen, die enkel den geldelijken toestand op het oog hadden: Deodaat was namelijk een eenige zoon. Wel is waar hadden zijn ouders slechts een klein gebruik:

1) Samenkomst van vrijers.

drie koeien gingen er uit; maar 't was hun eigen en bovendien hadden ze nog een paar kortwoonsten[1)] in bezit en den naam, dat daar geld in huis was.

‘Bina schiet een oppergaai af, ze mag met twee kaarsen eten,’ zei haar broeder Felix, liefderijk.

‘Een appel voor haar alleen, of een stuk van een appel in elf gesneden, daar is nog veel verschil in,’ zei Petrus, met een zweem van afgunst.

Deodaat was een breedgeschouderde man, een jaar jonger dan zij, en even plomp van voorkomen, met strooblond haar, een blonde snor, die laag afhing en een gezonden blos.

‘Hij heeft nen nek lijk ne stier,’ zei zijn vader, Deodaat met fiere bewondering nakijkend, als deze des Zondags van den boomgaard weg ging.

‘Met Bina? Vrijde hij met Bina?’

‘Hewel, ja, ze is een braaf vrouwmensch, en wij hebben ook onze goest gedaan; zin is koop,’ meende zijn moeder, ‘en met schoonheid gaat ge niet naar de markt.’

‘'t Is precies dat,’ antwoordde de vader.

Des Zondags, na afloop van vespers en lof, was Deodaat Bina altijd vooruit. Hij zat reeds aan 't raam achter 't gordijntje in de kroeg aan 't Viegweegsche te loeren naar haar komst, en ‘snokte haar in,’ dat is: hij klopte op de ruit en zij trok binnen, omkijkend of niemand het zag.

‘Wat wilt ge drinken?’ was zijn eerste; want Van Dorpe gaf niet voor niet ‘zate,’ er moest een gelag gemaakt worden.

En Bina zei: ‘munte,’ of ‘haver en hooi,’ dat is een mengsel van franschen en punch of iets dergelijks.

1) Woningen van geitenboeren.

Veel drinken deed ze niet, meer dan één borreltje was er niet in te krijgen; maar Deodaat zei: ‘'t is voor de varkens niet gemaakt,’ en hij bestelde meer en meer voor zich.

‘Ge drinkt te veel,’ waarschuwde Bina.

‘We kunnen hier toch zoo droog niet zitten en wat ik betaald heb, laat ik niet staan,’ verklaarde hij.

Als ze na een half uur of meer buiten kwamen, was zijn lichte roes aldra in wind en kou opgelost.

Zij gingen hand aan hand, loslatend zoodra ze iemand van verre zagen komen. Weder handen aaneen gestrengeld, zoodra die voorbij was.

De dagen waren allengskens langer geworden; - de vrijagie was begonnen in het najaar. Duisternis omhulde hen niet meer als in het begin.

Het vlas stond vergeeld, in ippens (zaadbuisjes); het koren helde neder, zwaar van graan, met de blauwe bloemen en de paarse kreeften,[1)] van belemmering bevrijd, deze hoog er boven uit. Zwaluwen schoten hen voorbij, met open bekjes, laag bij den grond, jacht makend op aas; warme zomerwalmen omzweefden hen; muggen gonsden hun lied om hen heen.

Hoogrood, heel verhit, glommen hun aangezichten in het avondrood: ‘Bina, wat zie 'k u toch gaarne,’ zei Deodaat, een arm om haar middel slaande. ‘Er bestaat maar een vrouwmensch op de wereld voor my en gij zijt het.’

En Bina lachte hem aan met haar mooie glinstertanden en een lodderlijke uitdrukking in het blijde oog: ‘Dwazerik!’ vleide zij.

‘Ik zou den dood voor u sterven,’ hernam hij.

‘En ik voor u,’ antwoordde Bina.

1) Naarduskruid.

Maar zij wrong zich los: ‘Zot, die ge zijt, moest iemand dat zien!’

Merie was eens achter hen gekomen, had het bespied en zij zei het aan vader.

Hij haalde weder de schouders op: ‘Ge moet de zon in 't water kunnen zien schijnen, mijn advocaat.’

‘Maar, vader, peinst ge toch niet, hoe onbetamelijk dat is?’

‘Lietje is niet beter,’ was zijn antwoord. ‘En ge weet wel, dat Bina een kop op heeft; wie dien zou kunnen breken, kan meer dan ik.’

‘Bina's stijfhoofdigheid en onbuigzaamheid waren haar gekende eigenschappen van al wie met haar omging.

* * *

Zonderling, Merie zoo streng oordeelend over het gedrag harer oudste zuster, had steeds onverschillig toegezien op het gevrij van Lietje. Maar Bina, dat was een prooi van zelfopoffering, die haar ontsnapte. Bina had geen recht op eigen levenskeuze, Bina moest verzaken wereldsch verkeer, liefde en huwelijk.

Merie verzaakte dat alles wel.

‘Zoek zelve ook uw ‘gerand,’ zei Felix haar eens, als zij in zijn bijzijn er opnieuw van begon, ‘want ge zit er te fel mee in,’ verweet hij haar.

‘Stoute zegger,’ was haar gebelgd antwoord, met blik van haat op hem.

Felix was anders een zachte jongen, ietwat vreesachtig zelfs. Hij moest wel gebelgd zijn op dat oogenblik; want hij hernam:

‘Bina heeft nog nooit een stroo in uwen weg gelegd en gij geeft altijd op haar af.’

‘O natuurlijk,’ schimpte Merie, ‘ge trekt partij voor

haar; ge hebt het immers altijd gedaan; 't is niet te verwonderen ook, ge zijt haar suikerkind.'

Het was waar, dat Felix en Bina elkander goed verstonden en er groote sympathie tusschen beiden was, hoe ongelijk van karakter zij ook waren: Bina stuursch, kortaf en bruusk, Felix al stille, zoete gevoeligheid.

Uiterlijk zou ook niemand vermoed hebben, dat zij broeder en zuster waren: hij was heel slank, een weinig voorovergebogen, als een te zwakke widauwscheut. 'Hij is te gauw gegroeid,' zei zijn vader; 'hij is te jong groot geweest.'

In zijn kindsheid had hij wat gesukkeld, veel voedsel noodig gehad en het niet genoeg gekregen; want voor geen der kinderen werd in dat huis een uitzondering gemaakt, wat den kost betrof. Het eten stond op tafel; brood lag in de kast, met de smoutteil en het groot mes er bij; wie eten wilde, goed, wie het niet deed, ook wel.

Bina echter zorgde heimelijk voor hem: zij roerde hem een pan eieren in 't geniep of klutste een ei in een glas bier en deed hem dat uitdrinken.

Nu was Felix ten minste gezond, zoo niet kloek als Petrus - een stoere, kortgestuikte, breedgerugde kerel, reeds naar de rechterzijde hellend van zwaargedanen arbeid. Deze geleek op Bina van uiterlijk.

Felix had een fijn gelaat, dat klein scheen op zijn lange gestalte; blauwe oogen vol kalme ingetogenheid, golvend blonde haren, die hij te lang droeg naar den zin van Merie, en een altijd gereeden glimlach, die vaak heel vluchtig zijn blank gelaat overglansde als een lente-zonnestraal, die door de lichte wolkensluiertjes breekt en weder plots daarachter verdwijnt.

Lietje had gehoord, wat hij antwoordde aan Merie. Zij vond het grappig:

‘Goed zoo, Felix, jongen, dat deed mij nu eens pleizier! Die overdraagster ook!...’

En Lietje verstoutte zich, zij de eenige van de familie, Bina uit te vragen over haar verkeer en hare inzichten:

‘Bina, wanneer?’

Zij doelde op het huwelijk.

‘Dat weet ik niet,’ zei Bina. ‘Een occasie hebben[1)], daarin zit het, niewaar?’

En het was zoo. Een landman, zelfs een, die veel geld heeft, kan geen huishouden inrichten, als hij wil; hij moet wachten tot er een boerderij ledig komt, en dezer getal is en blijft van lieverlede beperkt; dan moet hij nog afwachten of de keuze des eigenaars op hem valt.

‘Ge zijt er van ingenomen, van Deodaat, is 't niet zoo?’ onderzocht Lietje.

‘Jong, ik ben er van betooverd,’ zei Bina, met een verlevendigd gelaat.

Bina, de in zich zelve opgeslotene, die iets vertrouwelijks zich ontsnappen liet!

* * *

Zoo kwam de tweede winter aan.

Zoo ging hij heen zonder merkbare verandering, maar met de lente gebeurde er iets nieuws:

Buylle, de vader van Oscar, had een beroerte gehad. Wel was of scheen hij heelemaal hersteld; maar hij had genoeg van al het ‘slameur’, dat affairens meebrengen, zei hij. Met zijn vrouw en zijn dochter, een braaf, stil kwezeltje, was hij als ‘karnemelk-rentenier’ op het dorp in een klein huis gaan wonen. Oscar verheugde zich uitermate over dat vertrek: de molen was

1) Hoeve kunnen huren.

voor hem! En Mijntje, zijn zuster, verblijdde zich niet minder, nu was ze dichter bij de kerk. Geen duisternis, geen slechte wegen, geen ‘sneeuw en slegge’[1], wind of regen meer te duchten, als de winter aanbrak.

Oscar was met Meerschaut komen spreken over 't huwelijk met Lietje.

Meerschaut krabde in zijn haar, een aanval op zijn geldbeurs duchtend.

‘Ja, ja, zeker Oscar, jongen, er valt niets op u noch op uw familie te zeggen; Lietje heeft haar jaren om te trouwen; ze moet niet opschieten voor zaad.’

‘En?.... En?....’ vroeg Oscar.

Meerschaut verstond hem:

‘De “hangel” is gehangen bij u,’ meende hij.

‘Mijn ouders hebben 't meerendeel van de meubels mee,’ zei Oscar, ‘en van den dauw kan men niet leven. Het geld en 't goed kan niet gewogen zijn; maar gij, rijke boer, zult toch uw dochter in haar hemd niet laten gaan.’

‘Neen, zeker niet.’

Die eisch van hulp voor de inrichting van 't jonge paar was billijk en Meerschaut stemde toe een uitzet te geven.

Eens op dien weg, wilde hij meer doen: het was eerst geschikt alles in stilte te laten gebeuren; maar eensklaps scheen hij gesteld op een trouwfeest:

‘Het is alleenlijk op een uitvaart of op een huwelijk dat heel de familie eens te gader komt,’ zei hij, ‘ik zal het doen volgens staat.’

En kosten ontzag hij nu niet.

Een zwartzijden kleed was op het dorp voor Lietje in de maak. Kippen ‘zaten op,’ dat is te vetten, elk

1) Regen en sneeuw.

in een kleine ren, in een donker kot. Een kalf zou geslacht worden; en de laatste appelen waren bespaard voor taarten.

Op de ‘zekering’, dat is ondertrouw in de kerk, had een groote wafelbak op het Tempelgoed plaats gehad.

De mulder was er met vrouw en dochter op geweest. Met verbaasde belangstelling waren allen - door het mestsop stappend - in de stallen rondgegaan; hadden vernomen hoeveel liters melk deze en gene koe gaf, welke koe onlangs ‘vernieuwd’ had of welke vaarze ‘haar rekening’ hebben zou.[1)]

De vette beesten vooral trokken de aandacht, in de heete atmosfeer van hun kribben, waar hun ruggen blonken van den damp hunner adems.

‘Ja, Martjen Meerschaut zit er goed in, heel goed’, knikte Buylle achter dezes rug tegen zijn vrouw.

* * *

Op den dag der bruiloft was het wat anders nog: een der knechts had, in overleg met Petrus, een oud kanon weten te leenen en - als een verrassing - knalden vòòr het krieken van den dag schoten de opschrikkende huisgenooten wakker, deden de ganzen schreeuwen en de eenden uit het water vliegen.

De steenen pijlers aan de poortbrug op het binnenhof waren met bloemenkransen versierd en twee pektonnen stonden er boven op, wachtend op de hand, die er des avonds het vuur der vreugd aansteken zou.

Een kokin, geholpen door Bina en Merie, zou heerschen over het bereiden van dat reuzenmaal.

Meerschaut was een ‘sjees-boer’, dat is: hij bezat

1) Kalven.

een gerij, ten dienste der huisgenooten; maar daarin was enkel plaats voor vier personen, inbegrepen den koetsier.

Het bleef in de loodse staan.

Twee groote wagens, met hagelblanke wijt - huif - stonden gereed, de sterke paarden hadden bloemen rondom hun ooren en linten wuivend aan hun staart.

De zweepen kletsten, bruid en bruidegom stegen in; de genoodigden, in feesttooi, volgden de een na de ander.

Bina en Merie waren buitengekomen, zagen toe en glimmende aangezichten met blinkende oogen lachten hen aan, vaarwel en tot weerzien knikkend, en de gespannen zetten zich in beweging, log en zwaar op den oneffen boomgaardgrond.

Het bruidspaar was daags te voren voor de wet getrouwd, nu moest nog enkel de zegening in de kerk plaats hebben, het eenige belangrijke bij een huwelijk voor een geloovige.

Deodaat, een schoolkameraad en vriend van Oscar, was getuige - bruidsknecht, - dit moest een verrassing wezen voor Bina; want hij zou mede ter tafel komen aanzitten. Mijntje was ook aanwezig in de kerk; haar lipjes bewogen in 't stil gebed voor haar broeders geluk; en bevend van angstige verwachting volgde zij al de bewegingen van het rechtopstaande bruidspaar en van mijnheer den pastoor, die den ring aan den vinger van Lietje schoof; maar vooral, vooral, hetgeen van zoo groot gewicht was voor de toekomst, namelijk van wiens hoofd het eerst een pand van de opgelegde stool vallen zou.... want deze was het eerst aangewezen voor den dood.

Het was alsof het toeval of de voorzienigheid haar aandoeningen besparen wilde, juist op het beslissend oogenblik verschoof degene die voor haar zat zijn stoel

om plaats te maken voor de geldinzamelende stoeltjeszetster, zoodat Mijntje, met een breeden rug voor haar, niets had gezien.

Het was al een goed eind op den namiddag, toen de wagens weder in triomf kwamen aangereden; Bina en Merie hadden ontelbare malen aan het hofgat, met de hand beschuttend voor de oogen, er naar uitgezien.

'Waar bleven ze toch?'

De kookvrouw stond te trippelen van ongeduld, jammerend, dat het vleesch uitdrogen zou....

Eindelijk, ja eindelijk waren ze daar. Geen der gasten scheen het minste vermoeden te hebben van vertraging in de aankomst of er zich over te bekommeren.

* * *

Bina zette groote oogen, toen ze Deodaat mede afstappen zag.

'Hier ben ik,' zei hij lachend, van hare verrassing genietend.

'Dag Merie,' hij scheen heel opgeruimd en trad minzaam op deze toe; hij kon soms vriendelijk zijn, als hij wat gedronken had.

En Merie, Merie, die zich voorgenomen had Deodaat den rug toe te wenden, indien zij hem ooit in bijzijn van anderen ontmoeten zou, was plots ontwapend door zijn toeschietelijkheid en zei:

'Welgekomen, Deodaat.'

'Maar waarom toch zoo laat? waarom?' vroeg Bina aan haar vader.

'Ja, jong, men doet niet wat men wil, op zulk een eind. Overal moeten naspreken, in alle kapellekens' - hij meende daarmede herbergen; 'overal den wijn van eere moeten drinken, en alzoo geraakt men niet voort.'

‘In 't Vierweegsche ook nog gestopt,’ zei Oscar.

‘In 't Vierweegsche ook nog,’ herhaalde Meerschaut.

Zij waren er fier op, dat een aldaar over den weg gespannen koord er hun van lieverlede opgehouden had.

‘Aan tafel, aan tafel!’ en allen trokken binnen, waar in 't halfduister van een lage boerenwoning in de keuken en de kamer gedekt stond.

Het was een mooie, heel wanne Meische dag, in 't begin der maand. De hemel helder, met groote wolken verzilverd - dondertorens - zooals men die hoog-geklommen, fantastische luchtgevaarten noemt, welke bij zoel weder opeengestapelde bolvormen van glans en grijs en bijna zwart-grauw van schaduw aannemen, onschadelijk nog voor het oogenblik, maar geduchte dreigementen behelzend voor wie ze bekommerd en ondervindingrijk aanblikt.

Overvloedig bloeiden de boomgaardkruinen als kussens zoo wit, afwuivende hun tallooze bloemenblaadjes, als zoovele madeliefjes op het gras verspreid; lisch schoot aan den oever uit het water op; de eendekuikens, als kleine gele balletjes van dons, dreven de groote eenden op het spiegelvlak na; vinken sloegen in onverdroten vrolijkheid onzichtbaar hun geijkt lentelied uit; en de koekoek riep van verre - beangstigend en roofbedreigend - men wist niet van welken kant....

* * *

Bina en Merie hielpen dienen aan het maal, met groote schotels af en toe loopend, inschenkend waar een geledigd glas stond.

Een luid, onduidelijk geronk, waarin zelfs geen enkele klank te onderscheiden was, zweefde over de gasten,

nu hooger hier, dan stiller ginder, als het ongelijk ruischen van een opkomend tij.

Boer Meerschaut had wijn besteld en tegelijk met de taart werd een groote korf vol flesschen, in hooi liggend, binnengesleept. Deze kwam rechtstreeks uit het dorp, van den kelder des handelaars.

Dat hij van geen eerste kwaliteit was en wat verontrust door het klutsen hinderde geen der aanwezigen; maar de geest, die in hem lag verborgen, wekte meer en meer den geest der drinkers op:

> ‘Laat ons maar drinken,
> Laat ons maar klinken,
> En vroolijk zijn,’

zongen enkele der jongeren. En dan sarde men guitig de gehuwden met hun vrijheids-verlies:

> ‘Ja, trouwen
> Is houën,
> Waar is mijn vreugd,
> Als ik overdenke mijn jonge jeugd?’

En de roodparelende inhoud van al de glazen werd in eens op de gezondheid, verzeld van niet immer heel betamelijke kwinkslagen, geledigd op het heil en den voorspoed van het bruidspaar en hun talrijke nakomelingschap.

Gelukkig dat Merie juist uit de zaal was en het niet hoorde.

‘Allo, allo, geen papier scheuren,’ beval Meerschaut, ietwat ongeduldig, bevreesd naar de deur omziende, of zijn welpeinzende, licht in haar kieschheid gekwetste dochter niet binnenkwam.

Dat de kleine kleuters het hoorden, kon hem niet schelen, daarenboven ze verstonden het toch niet, zei hij aan zijn tafelbuurvrouw, de moeder van Oscar.

En om de overtreders weder op vriendelijke wijze tot de tucht en de welvoegelijkheid te roepen, keerde hij zijn roomer, druipelend, het onderst boven en bonkte dien met den rand op het tafelkleed, met hooge stem zingend:

> ‘Het glazeken heeft zijn werk gedaan.
> Wat onder is, moet bovenstaan.’

Allen herhaalden het in oorverdoovend getier, hun bekers omkeerend, roode uitloopende randen op het blanke linnen makend.

‘Dat doet er allemaal niets aan, vandaag is 't al ten beste,’ betuigde Meerschaut, schouderophalend de bezoedeling vergoelijkend.

En nieuwe flesschen werden ontkurkt, en gedronken werd er nogmaals.

Het was zoo stikkend heet daarbinnen, dat de mannen zaten te blazen, hun halsband loslieten en met een gejubel van verlichting het voorbeeld volgden van een vrijpostige, die zijn frak uitdeed en zich, leuk glimlachend en rondkijkend of hij verwondering en bewondering wekte, in zijn hemdsmouwen weder neerzette.

De vrouwen wreven haar rood-blinkende aangezichten met de zakdoeken af.

De dompige atmosfeer verergerde nog in benauwdheid, zoodra pijpen werden gestopt en sigaren ontstoken.

Een dichte walm zweefde onder het laag gewelf en meer dan een begon te hoesten.

Toen kwam Merie voorstellen, dat men zich wat verluchten zou en koffie drinken buiten, onder de boomen, alles stond er reeds gereed, zei ze, op de onderschraagde planken, waar het wiedvolk gewend was te eten.

Misschien hadden de meesten wel liefst blijven zitten, waar ze 't ondanks alles zoo goed vonden; maar geen dorst haar tegenspreken, en ze gingen op haar wensch.

Daar verkwikte hen de betrekkelijke frischheid; want er hing ook beklemmende electriciteit in de lucht.

En nadat de koffie gedronken was, en de mannen met de jeneverflesch zaten, verscheen een draaiorgel aan het hofgat.

'Dansen, o dansen!'

Al het jonge volk, dat zich begon te vervelen, stoof op en weldra waren de paren aan den gang en polkeerden lustig op de trippelende tonen, met het bruidspaar voorop. Zelfs de kleinen, die nog niet wisten wat op maat dansen is, grepen elkander vast en sprongen mede.

Bina stond verdwaasd lachend toe te kijken, toen Deodaat ook zijn plaats aan de planktafel verliet, haar in de lenden vastsnapte en met haar, die tegenstribbelde en omkeek naar Merie, in zijn overmeesterende armen rondom den boomgaard vloog.

Bina had nog nooit gedanst en tot dusverre hadden zij en Deodaat, als door een onuitgesproken overeenkomst, uit menschelijk opzicht, alle gemeenzaamheid met elkander hier vermeden.

'Laat los, laat mij los,' gebood ze eindelijk en hij hield in.

Zij trok haar voorschoot recht en keek boos: 'met zulke dingen ben ik niet gediend', zei ze, ook op haar hoofd voelend of de muts er nog opstond.

Allo, toe, toe, wat kwaad is daar nu in?' zei Deodaat, haar minzaam van onderen op in de oogen ziende.

Hij was volstrekt niet bang gemaakt door die oppervlakkige vertoorning, en hij lachte haar aan, en Bina lachte tegen, al haar mooie blank-blinkende tanden toonend.

* * *

Het meerendeel der oudere gasten, waaronder Buylle

met vrouw en dochter, waren te voet of in sjeezen van het hof gereden.

Petrus en Felix staken voortdurend op den rand van den vijver, met gelijke tusschenpoozen, kanonschoten af.

De koeien waren door de wachters voortgezweept in de stallen.

De kippen lang reeds op hun roest. De schemering viel allengs. Het was alsof al de bloeiende boomen hun geuren kwistiger uitstrooiden. De kruinen verspreidden nog klaarte, toen het rondom de stammen reeds duister begon te worden. In 't westen was de hemel nu onheilspellend zwart.

De twee groote broeders onderzochten de lucht, en zij, als alle bezorgde landlieden steeds bevreesd voor onweêr en hagelvlagen, met het oog op verwoesting van veldvruchten, dachten nu enkel, in hun halven roes, hoe spijtig het wezen zou voor de pektonnen, moest 't gaan regenen.

Ook verloren ze geduld, Petrus stak ze aan, een half uur vroeger dan geschikt was en het wenschelijk ware voor het volledig nachtelijk effekt, ondanks het herhaald waarschuwen van zijn vader:

‘Petrus, jongen, 't is te vroeg, 't is te vroeg, wacht nog totdat het geheel donker is.’

Maar hij luisterde niet, wreef de eene lucifer na de andere af en stak die tegen de tonnen en hetgeen een tegenslag was, werd een voordeel.

Het duurde een heelen tijd eer de pogingen gelukten.

De kunst bestond in het vinden van een licht ontvlambaar bestanddeel; in zulke kuip of ton wordt alles mogelijke gegooid: versleten bezems, gebroken klompen, oude schoenen, bodem-olie uit vuile oliepullen en wat niet meer, tot kleine pakjes buskruit toe!

Het was, met behulp van den nu heel betrokken hemel, volslagen duister geworden.

Op hun hooge palen stonden de pektonnen onzichtbaar aan den waterkant. Eerst als onwillig rook verspreidend, misschien niet begrijpend wat van hen werd geëischt; het nauw aangestoken vonkje doofde evengauw weder uit; maar eindelijk bleef het gloeien, het werd grooter en grooter, aarzelend en zoekend, rondtastend nog, dra een zwak licht verspreidend, tot eensklaps heel het tuig vuur vatte en in gloed geraakte, een gloed waaruit hooglaaiende vlammen opschoten, die kraakten, sisten en sproetelden als een vuurwerk, in verwoed genot van baldadige vroolijkheid, gelijk aan den vreesachtig terughoudende, die, in eens waaghals, zijn gespaarden en jaloersch-verborgen schat in een aanval van plotse verspilzucht hartstochtelijk verbrast!....

Alles stond daar in gloei en gloor: heel de boomgaard met zijn bloeiende kruinen, waarvan elk takje nu een flonkerend brandeltje scheen; de schurendaken als hellende vlakken van blinkend gepoetst rood koper; en de millioenen schubbetjes van den rimpeligen vijver, die als zoovele wemelende goudvischjes schitterden. Hittewalmen verzengden bronzend, in krullende foltering de spitse blaarkens op den te dicht staanden wilgenstronk.

De stapel knarste en knetterde met ontplofgensters er uit opvliegend als glanskevers, snel verdwijnend in het hooge zwart; gloeiflarden, dra uitgedoofd, wapperden als hersenschimmige vledermuizen, vluchtend de duisternissen in; de vlammen sloegen spits, kortflikkerend of breed op zij, omlaag kronkelend er uit, likkend in het ijle als tongen van wangedrochten naar lafenis smachtend. De vuurschijn blekkerde als weerlicht op het gras; zelfs het somber blijvend getaand strooien dak van het huis was door zijn talrijke, glansopvangende kussentjes

van mos als met karbonkels van tonder overvonkt.

Gloedvegen striemden de lucht.

De talrijke menschen tusschen de roodglimmende boomgaardstammen waren rood, aan roodhuiden gelijk: de aangezichten blonken; aller blikken waren opwaarts naar die twee ontzaglijke smeltkroezen gericht. Het wit der oogen zelf glom als zoovele kolen uit den haard.

Het was één vonkenspatting, één geflonker van lichtspel, afgewisseld, weergaloos van kleurenrijkdom!

Het leek wel een veropenbaring van de kracht van het vuur; 't was als een zelfverheerlijking, als een zelfvergoding er van, en diep onder den indruk van die apotheose, riepen de monden, met de roodglimmende tanden, in koor:

‘Vivat, vivat!’ en ‘O o, o, o!’

De kleinen juichten huppelend en opwippend mede, en een dezer, geen andere uiting vindend voor zijn diepe gemoedsaandoening, zette op het schijnbaar gloeiend gras den eenen ‘perelaar’[1] na den anderen en bleef eindelijk, op de handen steunend, met de voeten omhoog staan, terwijl een tweede, ook in een uitbarsting van vreugdezang, begon te roepen als de koewachters:

‘Uila, hoe, hoe, hoe,
Uila noe, uila hoe,
Uila hoe, hoe, hoe!’

* * *

Na het vertrek der gasten waren er enkelen, waaronder Bina en Deodaat, mede gegaan om de jonggehuwden tot aan hun woonst uitgeleide te doen.

De molen zelf met zijne twee wieken, als armen in kruisgebed in de lucht, vierde mede feest; een bloemen-

1) Tuimelsprong.

keten, 's nachts niets anders schijnend dan een donkerder snoer op de algemeene donkerheid, verbond ze aan elkander.

De oude meid bood - op den drempel - hare jonge meesters den wijn van eer aan, en zoo kwam het, dat allen van lieverlede mede binnengingen en opnieuw begonnen te drinken en te rooken met luid gebabbel.

Aldus had Bina het niet gemeend.

‘Laat ons naar huis gaan,’ had ze reeds een paar malen aan Felix en Petrus gezeid, die, wat aangeschoten, een lei en krijt hadden gevraagd; ook een vuil kaartspel, waarop de figuren nog nauwelijks te onderscheiden waren, kregen, en die zich met twee kameraden aan het jassen zetten.

Donder begon te grollen in de lucht.

‘Laat ons naar huis gaan,’ herhaalde Bina, met bekommerd aangezicht, aan de mouw van Petrus trekkend.

Maar deze, evenmin als zijn broeder, scheen heden tot gehoorzaamheid geneigd.

Hij antwoordde niet, zette integendeel een nieuw ‘boomken’ - een streep met vijf dwarsstrepen op de schalie.

‘Ach, Heere, ach Heere toch!’ zuchtte Bina binnensmonds.

‘Op zulk een dag, allo, allo, Bina’, zei er een.

‘Maar hoor toch eens, wat weêr het gaat worden’, zei ze, een nieuwe rateling daarboven hoorend.

‘Och, indien vader toch hier ware!’

Deodaat zat in den hoek half ingedommeld, met roodbeloopen oogen keek hij op: ‘Nog,’ vroeg hij, zijn ledig glas uitstekend.

Maar Bina, heel misnoegd, nam 't hem af, en hield het in hare twee handen verborgen. ‘Gij hebt genoeg; naar uw huis moet ge gaan, naar uw bed, hoort ge 't?’

Hij weerstreefde niet, maar verroerde ook niet, brabbelde binnensmonds iets tegen en sloot de oogen.

Bina zette het glas op de tafel en deed een stap naar de achterdeur toe.

‘Dat gaat hier een nachtspel worden, ik trek er van door,’ fluisterde zij aan Oscar, die er heel korzelig uitzag.

‘Alleen, in den donkeren?’ Hij verschrok er van.

‘Ik zal u naar huis leiden, ik,’ zei Deodaat met een dikke tong, opstaande. Half slapend had hij het gevezel gehoord.

‘Gij niet’, beval hem Bina ‘zet u neer. Ik blijf ook.’

En hij zette zich, dadelijk weder indommelend.

Bina sloop weg.

* * *

Een hevige wind woei haar buiten tegen en deed de as van den vastgelegden molen onheilspellend kraken; de kruinen der ooftboomen werden onbarmhartig, als met reuzenhanden geschud.

Zand en bladeren en kiezel van den landweg vlogen haar in de oogen; en al met eens werd de hemel als een onafzienbare goudplaat, waarin de zon haar licht weerkaatste, en die alles rondom haar zichtbaar maakte als bij klaren dag. Dat duurde slechts een paar seconden en weder was het zware nacht en liep Bina voort met de donderslagen uit de hoogte, als 't ware t' allen kanten krakend in het rond. Soms was het een aanhoudend geratel, soms een enkele groote slag, als van een ijzeren gebouw dat instort. Fantastische zigzag-slingers vuur doorkliefden het zwart van den hemel, en eensklaps begon het te regenen met het geweld van een wolkbreuk, haar beangstigend omhullend als in een stortbad.

In een oogwenk was ze heel nat: hare kleederen kleefden op armen en schouders; haar voeten waadden door de plassen van den aardeweg.

Erger werd het nog: hagelsteenen, zwaar en scherp als kleine keien, kwamen in schuinsche vaart zweepend aangestoven, kwetsten haar aangezicht en hare handen en lagen wit, ietwat lichtverspreidend op de baan.

En dàar op een kleine hoogte verhief zich in het donker een donkerder gevaarte als een gebouw onder een groep hooge kaarspopulieren.

Een toevluchtsoord!

Zij kende 't wel, nu wist ze, waar ze was: ze meende eerst, dat ze, half verblind, uit den weg was gedoold.

Maar neen, Godlof!

Het was eene nieuwe kapel van Lourdes, zooals er hier en daar gedurende een aantal jaren in de beide Vlaanders verrezen zijn; waar de bedrukten troost gaan zoeken en hopen op mirakels of op beterschap.

Het was een groote kapel, afgesloten door ijzeren staven; met een nog grooter portaal, open langs den voorkant en waar de geloovigen, veilig, beschut voor regen, en deels ook voor wind, hun gebeden op houten knielbanken ten hemel sturen konden.

Het was alsof de woede van de orkaan nog verdubbelde; de boomen gierden als in een laatste scheuring van hun wortels uit den grond.

In haar angst kwam het Bina voor, dat de wereld ging vergaan:

‘Heilige Maria, moeder Gods, troosteresse der bedrukten, help mij!’ riep zij, er in vluchtend.

‘Heilige Donatus, patroon tegen den donder, help mij, help mij!’ kreet ze met de armen in de lucht.

Werd zij verhoord? Hadden de elementen hun razernij uitgeput?

De hagelvlaag ging over, bijna zoo schielijk als ze opgekomen was; nu en dan nog een verzwakt weerlicht en een zwakkere donderslag.

‘Godlof, Godlof!’ Bina waagde zich op den drempel, keek omhoog, hield een arm tastend buiten.

Neen, het regende niet meer....

Zij schortte haar rok op; nu was ze niet heel verre meer van haar huis. Moed gevat! Zij zou het op een hollen stellen.

Maar wat was dat?

Langs het pad, dat opwaarts leidde naar de kapel, hoorde zij een geknars over de hagelsteenen, als een onbeholpen stap, die inhield en weder aarzelend naderkwam.

Een hond, die snuffelend rondliep misschien?

Neen, daar hoorde zij een kuch.... Een mensch was het dus.

Zij hoorde iemand spuwen.

De vare sloeg in hare beenen, wankelend deinsde zij achteruit en met verschrikte oogen, zag ze, in een schielijke klaarte van den nogmaals als open en toegaanden hemel, Deodaat voor haar staan!...

* * *

Merie zat nog op, toen Bina thuis kwam. Ze had de deur op de klink gelaten. Vader en de kinderen waren reeds lang te bed.

‘Waar zijn de jongens?’ vroeg Merie, strak door hare brilglazen kijkend.

‘Ginder nog gebleven,’ stotterde Bina.

‘Waarom?’

‘Ik weet het niet, ze zijn aan 't kaarten geraakt.’

‘En zijt gij zoo alleen door dat weêr gekomen? vorschte Merie.

‘Heel alleen.’

‘Uw rok is gescheurd,’ zei Merie op een toon van verwijt.

Bina deed een greep in de plooien, die ze naar voren bracht, onderzoekend.

Een winkelhaak gaapte er in.

‘Van de bramen,’ zei Bina, als een ontschuldiging.

Wat zag zij er uit! De linten van hare muts kleefden slap en nat op haar hoofd en langs de slapen; haar-klissen hingen er uit op den nek; haar kleed kleefde op hare schouders, haar halskraag, ook slap, helde scheef op zij, en van onderen droeg haar rok een breeden modderrand.

Zij zag er ook zoo zonderling uit in haar aangezicht, rooder nog dan altijd en met verwildering of schrik in de oogen.

Zij huiverde en keek naar den haard die uitgedoofd was.

Zij loosde onwillekeurig een diepen zucht.

‘In zulke waters vangt men zulke visschen,’ was de eenige opbeuring van Merie.

‘Och Heere!’ zuchtte Bina opnieuw.

En Merie, stouter tegen de heerscheres, sinds deze dien minnehandel met Deodaat had aangeknoopt, en nu meer dan ooit haar zedelijk overwicht voelend tegenover dat daar voor haar staande jaramerbeeld, voegde er onverbiddelijk aan toe:

‘Wie op zijn tijd te bed is, beleeft zulk geen onweêravonturen op straat ten twaalven van den nacht.’

Bina antwoordde niet, schuldbewust.

Merie nam de lamp op:

‘Laat ons gaan slapen.’

En Bina volgde haar langs de korte trap naar de vout.

Dat was boven den kelder: daar hadden de twee zusters elk een klein kamertje.

En elk trok in het zijne zonder goeden nacht te wenschen.

Bina's tanden klapperden.

Merie ook was ontdaan; vermoeid door het vele heen en weder loopen van den drukken dag, misnoegd reeds in den vooravond over het een en 't ander, en erg gebelgd over de lange eenzame waak- en wachturen.

Het onweêr had haar zenuwstel geprikkeld tot het uiterste; vrees had haar hart bevangen, toen de knetterslagen over het huis dreunden en het vaatwerk in de glazenkast rinkelen deden, toen de weerlichtschitters tusschen de gesloten luiken dreigend binnendrongen, daar, waar ze heel alleen zat.

En zij ook had den heiligen Donatus om erbarmen gesmeekt, gewijd water rondom de keuken gesprenkeld en eindelijk hare toevlucht genomen tot het gebed van het rozenhoeiken.

Toen de orkaan zijn woede had uitgebruld, was ze half ingedommeld; maar nu dat ze den slaap zoo noodig had, nu lag ze wakkerder dan ooit, en overdacht ze met bitterheid al hetgeen haar verkeerd voorkwam om haar henen, met een diep bewustzijn van eigen deugd en niet verdiende verongelijking.

* * *

Het was zoo, maar het duurde een heelen tijd, eer de huisgenooten 't opmerkten.

Het was uit met het verkeer van Bina en Deodaat.

Bina ging gedurende heel den zomer naar de vespers niet meer des Zondags, voorgevend, dat er iemand van eigen volk op het hof moest blijven; dat vader gaarne eens naar de herberg ging, en dat, nu Lietje weg was, die eertijds met Oscar thuiswachtte, de beurt aan haar kwam.

Den eersten Zondag na Lietje's vertrek, was Bina nochtans, van den goddelijken dienst terugkeerend, als

naar gewoonte aan het ‘Vierweegsche’ voorbij gegaan.

Deodaat, hare verschijning beloerend, had op de ruit getikt.

Bina had niet omgekeken, zelfs den stap verhaast.

Daarop was hij buitengekomen en haar achterna geijld.

Maar voordat hij een woord uitbrengen kon, had Bina zich omgekeerd, hem aangekeken met een boozen blik en een grijnzenden mond:

‘Achteruit, hondsvot!’ beval zij met een gebiedend handgebaar.

Zij leek op eene kat, in 't nauw gebracht, die blaast van woede, en haar aanrander bespringen en hem klauwen gaat.

En Deodaat, vernietigd van ontroering en van zijn stuk gebracht van verbazing, Deodaat was blijven staan, als een beeld van steen, terwijl Bina met wuivenden mantel in rassche schreden hem ontvlood.

Baasken van Dorpe had het allemaal van op een kleinen afstand gezien; maar Deodaat was een bemiddelde klant, die vertier deed in zijn kroeg, hij wilde diens goede gunsten behouden en repte geen woord er over.

Ook toen, later, de een of ander zei: ‘Deodaat wil Bina niet meer,’ liet hij dat zeggen, hoofdknikkend, zelfs toevoegend: ‘dat was geen meisken voor hem, alzoo een leelijke en een stuursche daarbij.’

De huisgenooten wisten 't evenmin, zij ook geloofden, dat de breuk van Deodaat kwam.

Vader Meerschaut was onverschillig, Merie verheugde zich over 't vermeende ongeval met leedvermaak.

* * *

Op een morgen, omtrent Sint-Pietersdag (29 Juni) verscheen de postbode op het hof.

Bina zag hem snel stappend naderen onder de boomen en over de brug.

Zij was alleen in huis, al wie kon was naar het hooi, in de Goormeerschen.

Hij trad binnen zonder verwijl en wierp een brief op de tafel:

‘Salut!’ zei hij. Dan bleef hij wachtend staan. Hij was gewend een borrel jenever te krijgen.

Bina nam de flesch en een groot glas uit de kast en schonk het boordevol in.

‘Gezondheid,’ zei ze; toen keek ze werktuigelijk naar den brief.

Zij dacht natuurlijk, dat hij voor vader was.

‘Pak maar aan’, zei de bode.

‘Voor mij?’ vroeg ze verwonderd.

‘Ja, ja, voor u en 't is er een van de goede’, voegde hij er aan toe, wetend, dat een boerenmeid zelden andere brieven dan minnebrieven krijgt. ‘Gij moet niet vragen van wien,’ en hij knipoogde oolijk.

Bina liet den brief liggen, hij was immers een grappenmaker, die postbode.

De man vertrok.

Toen keek ze toch van lieverlede; want, hoe ongeletterd of weinig geletterd zij ook mocht wezen, was er iets in het geheel, wat haar waarschuwde, dat de brief noch van een handelaar, noch van den toeziener kon komen: de kleine, slappe omslag, de onbeholpen, hoog daarop staande letters, de rosse inkt.

Ja, hij was voor haar.

‘Om te bestellen aan Bina Meerschaut, woonachtig te Vroden,’ stond er op in leesbaar schrift.

Van Deodaat!

Een grijns van afschuw trok de spieren van haar aanzicht pijnlijk saam.

Zij wendde eerst het hoofd af, als bij den aanblik van een weerzinwekkend ongedierte, dan werd zij weder er naar aangelokt, en keek van dichtbij er op.

Zij aarzelde om hem aan te raken.

Toen greep ze in eens de tang uit den hoek van den haard, schoof met de knijpers den brief met een hoek over den kant van de tafel, vatte hem daartusschen en wierp hem op 't vuur.

Blauw- en dofgele vlammetjes krulden er van onderen rondom uit, deden hem, vaalwordend, met uitgezette letters, gefolterd, kronkelend, krimpen in hun vernielende omvademing.

Niets dan een bruin, wuivend hoopje aschflarden bleef er van over, als vastklevend op de brandels.

Bina was heel alleen in de keuken. Geen oog had het gebeurende bespied.

* * *

De zomer ging heen met droogte, hitte en onder zwoegenden arbeid.

‘Ga toch zelve eens uit,’ zei Meerschaut soms des Zondags aan Bina, ‘Merie kan ook een keer hier blijven.’

‘Neen,’ antwoordde Bina, ofschoon Merie, heel tot bedaren gebracht, zelve voorstelde: ‘ha ja.’

‘Ik wil niet,’ volgde daarop.

‘Ge komt mij nooit bezoeken, ge zijt nog op den molen niet geweest, sedert ik getrouwd ben,’ zei Lietje de zeldzame malen dat ze zelve uit kon om haar vaders erf te betreden. ‘Heb ik u wat misdaan, dat ge mijn huis ontvlucht?’

‘Bah neen gij,’ antwoordde Bina, zonder eenige verteedering in den toon, ‘wat zoudt ge mij misdaan hebben?’

‘Niets dat ik weet,’ zei Lietje, onvoldaan.

‘Ik zal vroeg naar huis komen,’ beloofde Merie ‘dat ge ten minste ook eens al ware 't maar tot aan 't kapelleken kunt gaan.’

‘'t Kapelleken!’ herhaalde Bina hevig, als een protest tegen een onmogelijk voorstel, ‘'t kapelleken!’ en zij griezelde onwillekeurig.

Merie keek ietwat verwonderd op bij het hooren van dien toon; maar zij kende hare zuster: koppig, als geen tweede; wat die zich eens in het hoofd had gezet, was er niet uit te krijgen.

Merie drong niet aan en Bina bleef heele Zondagnamiddagen alleen met de kleinen op de hoeve.

De herfst ging voorbij; de winter kwam met zijn korte dagen, zijn mist en zijn somberheid en vòor Kerstdag lag de aarde met een dikke sneeuwlaag bedekt en reden de kleinen op ijsstoelen en schaatsen over den vijver.

Bina had steeds geleden van den vorst aan de handen; maar aan de voeten vooral. Dit jaar was 't erger dan ooit: hare vingers waren dik en blauw en hare teenen opgezwollen met groote, blauwe bobbels er op.

Tevergeefs had ze de zeere plaatsen ingesmeerd met hondenvet, een remedie, zeer geprezen te platten lande.

Voordeel had ze er niet bij gehad.

‘Waarom wilt ge toch al die ongemakken? Ge kunt ze immers kwijt zijn, zoodra ge wilt,’ verweet haar Merie.

‘Ja, met ale (beer) meent ge?’ zei Bina, ‘maar loop daar achter, als ge bijna geen voet kunt verzetten.’

‘Met ale?’ vroeg een der kleinen, die heel gedienstig meende te zijn, ‘onze put ligt vol, wil ik er een lepel uitscheppen voor u?’

‘Bezie dien wijsneus daar eens! hij zou ale gaan

scheppen, hij zelf! Hij is al zoo oud, dat hij zijn eerste communie heeft gedaan, en hij weet nog niet, dat de ale moet gestolen worden door den lijder, wil er beterschap mee te verkrijgen zijn,' zei Merie.

De kleine zat beschaamd te lachen en de grooteren jouwden hem schertsend uit.

Bina had het steeds verschoven; maar op een dag jeukte en smartte het haar te fel en met de schemering sukkelde zij van het hof af.

* * *

Fijne sneeuw, die den grond enkel nog met een doorzichtig gaas bedekte, was begonnen te vliegen.

Bina had klompen aan. Zij wrongen schrijnend tegen hare wintergezwellen, zoo dat ze meer dan eens moest blijven staan om te verademen.

De koeplaats van Jan Careel, degene harer keuze en de naaste, lag echter nog op een vijfhonderdtal stappen verre.

Daar was een kwade hond. Bina wist het en schoorvoetend trad ze op het erf door 't openstaande baliehek.

Een grijze mist hing onder de boomen van den bogerd en maakte 't bijna duister daar; de vallende sneeuw-korreltjes verblindden haar overigens schier.

De hond begon vervaarlijk te blaffen, uit zijn kot gesprongen, rukkend aan zijn keten, alsof hij de indringster vermoorden wou.

Bina aarzelde. Zoo ver gekomen en dan nog tevergeefs!

Een nieuw geblaf, dreigender nog, eenige wildere sprongen aan de rinkelende keten in halven kring om zijn kot, deden haar verschrikt een schrede achteruit doen, toen eensklaps hulp opdaagde.

Zij hoorde het handvatsel van een aker neervallen

buiten de staldeur. Zij zag een hooge mansgestalte, zeker iemand, die aan 't melken was geweest, een zwarte silhouet, die zich op het lichter avondzwart afteekende.

Duidelijk zag ze 't. Het was Jan Careel zelf en nu herkende zij hem ook aan zijn stem.

'Sloeber,' tegen den hond. 'wilt ge wel zwijgen! Allo hier!' zei hij.

Hij hield den hond vast, met den rug naar haar gekeerd.

Voorzeker had hij haar ook herkend, het doel van hare komst geraden.

En nu trad Bina stout vooruit.

Daar lag de put, een zwak hemelschijnsel weerkaatsend, iets fosfoorachtigs, dat lichtgevend was.

Bina sopte door het natte stroo, boog neder en schepte vocht in hare schuin gehouden kruik.

De reuk was stikkend vies. Zij wendde 't hoofd er van af, en vluchtte heen, zoo snel ze loopen kon.

Wat deden hare voeten zeer! En in stede van langs den grooten aardeweg te gaan, zooals ze gekomen was, waagde zij zich over een akkerstuk voor verkorting, wat een onvoorzichtigheid was. Het land lag geploegd, maar nog niet ingeëgd. Zij strompelde tegen zware tulken - aardklompen - aan, dreigde een paar malen het evenwicht te verliezen en lag er ineens.

Haar eerste beweging was de kruik te beschermen, enkel ietwat zwanselde er uit.

Maar wat had ze zich zeer gedaan! Ze klauterde op. Hier was het, hier aan den buitenkant van haar been, het was alsof er met een snijdend tuig werd ingestoken.

* * *

De later gehaalde dokter kon niet begrijpen, hoe ze thuis was geraakt.

Het kuitbeen was gesplitst!

Zij moest heel stil zitten, zei hij, nadat hij het been met een windsel stevig omwonden had.

‘Ik meende,’ sprak Merie, neuswijs, ‘dat een gebroken lidmaat in de gips hoefde gelegd te worden,’ en zij kwam heel dicht bij, door hare brilglazen kijkend.

‘Niet in dit geval, de stukken zijn niet door 't vleesch geschoten, enkel hebben ze 't wat geknipt,’ verwaardigde de dokter zich te zeggen.

Hij zag en onderzocht tevens de winterbuilen. Ja, daarvoor zou hij ook een zalf geven, een van de jongens, en hij keek eens zoekend rondom de keuken, mocht er 's morgens om komen.

En hij vertrok met de belofte dra terug te keeren.

Hij was nog niet van het erf, toen Merie met een lapje en de kruik met ale bij Bina kwam.

‘Wat spreekt hij daar van zalf! Wij weten beter toch!’

De bloote voet werd heelemaal oversmeerd, de kous van den anderen voet uitgetrokken, en deze onderging dezelfde bewerking.

Nu zou alles aldra goed worden.

Maar in den nacht werd Bina wakker van de pijn: zij meende, dat ze 't vuur in haar teenen kreeg, zei ze, jammerend.

Merie - gewekt - stelde voor de remedie nog eens aan te wenden, het was het kwaad, dat er uittrok, verzekerde zij en reeds stond ze voor Bina met de pot.

‘Neen, neen, voor geen goed van de wereld!’ met beide handen weerde deze de hulp af.

Van vòor het krieken van den morgen moest Felix om den dokter loopen, zoo erg waren de nu afgewasschen voeten opgezwollen, blauw en rood uitgeslagen.

Hoofdschudden, zuchten van den arts: hoe was het mogelijk, dat verstandige menschen tot zoo iets hun toevlucht namen!

Maar ernstig was hij bevreesd voor bloedvergiftiging en kwam eenige uren later nog eens terug.

Merie had Belzemien, den ouden koewachter, naar Diependale gezonden, waar men dient tegen het Sint-Antoniusvuur. Het duurde eenige dagen eerdat de dokter was gerustgesteld; maar nog een tijd zou er geduld gevergd worden voor algeheel herstel. Ook het gebroken of beter gezegd, het geplitst been, hield Bina zittend.

En thans kwam de werkvrouw Treze tweemaal daags om de meid te helpen melken.

Van gansche dagen sprak Bina schier geen woord meer, stroef in zich gekeerd.

'Ja, jong, ge zijt dat loopen gewend,' zei Merie, die weder mild voor haar was gestemd; 'maar ge moet wat meer couragie hebben en den moed niet opgeven, zonder moed leeft men niet. De heilige Antonius heeft het kwaad uit uw voeten verdreven, hewel, hij zal u ook wel weder op de been helpen.'

* * *

De beternis, indien er was, vorderde echter heel traag, of Bina liet zich aan luiheid over. Zij stond 's morgens op, geholpen door Treze, die thans op het tweede voutje sliep, haar eigen huisje opgesloten latend, terwijl Merie Lietje's benedenkamertje in bezit genomen had. Zij zette zich op de gewone plaats aan 't raam, met het éene been op een stoel gelegd, kreeg daar haar eten, en sukkelde 's avond weder de enkele trapjes op.

Bina zoo werkzaam, zoo waakzaam, scheen voor alles onverschillig thans!

Zij klaagde niet, zij scheen gelaten in haar lot.

Aldus was het Lichtmis geworden, een afgestelden heiligdag, waarop mishooren niet verplichtend is, ofschoon het meerendeel der dorpsbewoners toch de goddelijke diensten bijwonen.

Het was gebruikelijk op de hoeve, dat er dien dag heetekoeken werden gebakken. Dat was telkens een feest, inzonderheid voor de kleinen, verlekkerd op dat gerecht.

Merie, die om niets ter wereld de vespers en daarna de zondagschool verzuimd zou hebben, had Treze met het temperen belast, en omtrent valavond zat deze nu met de koekepan in de hand voor het laaiend houtvuur.

Zoodra het vet in de pan siste, schepte zij een lepel deeg er in, liet dien over den laai stijven en met een ijzeren paaltje gooide zij den koek om.

De kleinen stonden hunkerend te wachten. Eerlijk ging het er toe: elk werd bediend om de beurt; wat niet belette, dat de grooteren wel eens rechtoverschrijdend de kleineren wegstampten in hun gretigheid.

Alsdan steeg er een luid geschrei op, eene aanklacht, een protest van de verongelijkten.

Waar was de tijd dat Bina het oppergezag hield over het troepje, de overtreders terecht wees, de zwakkeren beschermde, ja, wel eens een verdienden klap uitdeelde?

Nu kon 't haar al niet schelen.

Ook keek zij niet eenmaal naar het spel, toen de verzadigden en verzoenden ‘Kaleken stekten.’ Dat is: elk geeft een cent, deze worden op den vloer gezet, een stapel vormend.

Lot wordt getrokken wie het eerst en wie vervolgens van op een krijtschreef, met een stekstuiver - een looden werpschijf - er naar gooien mag. Hem, dien 't gelukt den cententoren om te slaan, mag 't al behouden.

Luidruchtig ging het er toe, met gebabbel, gejuich, gewemel en krakeel.

Vader was in de herberg.

Felix en Petrus evenzoo.

Het was reeds avond-etensuur, toen Merie thuis kwam. Niemand meer, die honger had. Zij speelde breekspel, allen moesten naar bed. En heel de kleine bende trok meesmuilend, met tegenzin, elk naar zijn hokje.

Toen vader en kort daarna Petrus, binnenkwamen, waren ze wat aangeschoten en in vroolijke luim. Felix volgde. Felix dronk nooit te veel en behield steeds een gelijkmatig, helder humeur.

Zij zaten nog een poosje gezellig rondom den haard, waarop Treze nog een paar opflikkerende ‘scheien’ geworpen had, pratend, in een kring van huiselijken vrede.

Weinig vermoedde een hunner, wat er voor 's anderdaags boven hun hoofd hing.

* * *

Meerschaut stond het eerst op, hij was ook altijd vroeg uit het bed. Hij rekte eens genoeglijk zijn armen uit, en toen gaf hij de groote, beurtelings aankomende jongens, die één voor één voor hem bogen een kruisken op het voorhoofd naar aartsvaderlijk gebruik.

Dien morgen, toen hij aan 't ontbijt zat in de half door een kleine lamp verlichte, nog kille keuken, waar nauwelijks 't vuur ontstoken was, kwam Treze de vouttrapjes afgedaald, omzichtig op hare toch geruchtmakende klompen. Zij naderde tot dicht bij hem, geheimzinnige teekens met de hand doende, en zij fluisterde schier aan zijn oor:

‘Baas, het is er.’

‘Wat, wat is er?’ zei hij opschrikkend, alhoewel hij

niet begreep, wat zij bedoelde, met het vleeschmes omhoog gehouden in de hand, ophoudend met eten.

‘Dat het er is,’ herhaalde Treze.

Zijn oogen sperden open, zijn mond vertrok; maar hij verstond het nog niet, schoon met een beangstigend voorgevoel beklemd.

‘Dat Bina verrijkt is, van dezen nacht, baas.’

Nu was 't hem duidelijk.

Het scheen hem of het dak boven hem instortte.

‘Hoe, wat, wat zegt ge?’ schreeuwde hij en voordat de vrouw tijd tot antwoorden had, ‘dat is niet waar, dat kan niet waar zijn,’ verweerde hij zich nog tegen het overtuigende.

‘Een jongen,’ berichtte Treze onverstoorbaar.

‘Een jongen, een jongen!’ herhaalde Meerschaut, de twee armen in de lucht op en neder slaande, ‘maar.... Treze, zeg ne keer, Treze.... hoe meent gij dat?’

En Treze, stout, verontwaardigd over zijn vermeende huichelarij, antwoordde:

‘Baas, allo toe, gebaar u niet onnoozel, ge wist gij toch heel goed, wat er te verwachten was.’

En nu zette Meerschaut de klep van zijn miskenden waarheidszin open, het was als een troost voor hem uit te vallen tegen haar:

‘Gij dwaashoofd, wat ge mij durft verwijten,’ en hij wierp haar scheldwoorden toe, ‘ik mag verzinken, indien ik er iets van wist,’ en hij jammerde: ‘mijn reputatie, mijn eerlijke naam!’ en ineens voor iets bedenkelijks beducht, ‘wat zal Merie zeggen, Merie, dat braaf, treffelijk jong!’

Wat Merie zei, toen ze kort daarop binnenkwam, was te bevroeden. Zij ook viel uit in haar verbazing, maar het was tegen Bina, die hen allen bedrogen had, die de schijnheilige en de zieke uithing om hen te

verschalken. Zij raasde als een bezetene en begon ten laatste luid te schreien met de armen op de tafel en het hoofd er op.

Felix en Petrus keken wel verbaasd den berichtgever van 't geval aan, maar namen het zoo hoog niet op, ja Petrus lachte zelfs, toen hij zei:

'Dat zijn toeren, dat zijn mij nu toch toeren!'

* * *

Toen de dokter later in den voormiddag kwam, daar Bina nog onder zijn behandeling was, lachte ook hij, tot groote ergernis van Meerschaut.

'Man,' zei hij, 'waarom al dat gejammer nu, voor iets dat ge wist sedert lang.'

'Weten,' betuigde de boer met hevigheid, 'ik dat weten, dokter, neen, ik ben voor mijn bolle geslagen, voor mijn bolle geslagen,'[1] herhaalde hij, en hij begon te zweren op zijner ziele zaligheid, dat hij niet het minste vermoeden van de zaak had gehad. Toen namen de zelfverheffing en het zelfmedelij de bovenhand en hij, die zich nooit in het minst had bekommerd met hetgeen zijn meisjes deden of niet deden, weeklaagde:

'Zoo iets moet aan mij gebeuren, aan mij, die zulke strenge tucht uitoefende! Het jaar telt driehonderd vijf en zestig dagen en zes uren; bewaak uw dochters drie honderd en vijf en zestig dagen, op die zes uren bedriegen zij u!'

Maar men stond hier tegenover een werkelijkheid, er was een kind, het kind moest bezorgd en gedoopt worden.

Bina had Treze een kast aangeduid, waar het luier-

1) Ten uiterste verrast.

goed der jongsten was bewaard geworden. Wel was het vergeeld en rook het naar verduffing, maar deed toch dienst.

Geen der volwassen huisgenooten wilde het schepseltje zien, geen behalve Felix, die met de kleinen, - welke zich verheugden over het 's nachts gebrachte broertje - kijken kwam, toen Treze het in zijn doopkleeren beneden droeg.

Wat was het klein en rimpelig!

'Ja, het zou in een kloef[1)] kunnen,' zei Treze. 'Maar gedoopt moet het wezen; want, wie weet of het den avond krijgt.'

Merie stond aan de paptafel met de vuist steunend er op, de lippen dicht, onverbiddelijk als een wraakgeest.

'Allo, Merie,' zei Treze om haar te tergen, 'kleed u, ge moet meetje zijn.'

Een verwoede blik was 't eenig antwoord.

'Kom,' zei Treze tegen Felix, 'leg hand over hart, wij beiden zullen 't doen: ik meetje en peetje, gij.'

Op weinig tijd had Felix zijn beste boven-kleederen aangeschoten en kwam bereidwillig de zoldertrap af, en de twee trokken den straatweg op, overal beloerd en nagekeken door de buren, reeds van het geval onderricht.

Er was geen warm water voorhanden in de kerk en het martelaartje schreeuwde luid zijn leed uit.

'Het zou beter nooit op de wereld gekomen zijn,' zei de dienstdoende onderpastoor, met een strengen blik op Felix.

Deze sprak met zijn zoeten glimlach, die het verwijtende zijns antwoords milderde:

'Mijnheer de onderpastoor, laat het oordeel aan God....

1) Klomp.

Wij kunnen het toch niet helpen, nietwaar, mijnheer de onderpastoor?'

Dat was alles.

De ceremonie liep ten einde.

Het kind heette Albinus.

Het kan toch niet zijn om van een doopsel terug te keeren voor boerenlieden zonder in de herberg te gaan.

Het sprak dus van zelf, dat het tweetal, zonder elkaar daarover te raadplegen, in 'Het Vierweegsche' trok.

Felix trakteerde, en de baas moest mededrinken.

De twee oudste dochters kwamen kijken naar het kind en daar stormde Deodaat binnen.

Hij was ontsteld, heel buiten adem:

'Ik moet het zien,' riep hij, 'het is 't mijne, het is mijn kind!'

'Ja,' verweet hem Treze, 'het is nog mooi ook voor u van een treffelijk meisje te laten loopen.'

Hij wilde iets antwoorden, doch hield zich plotseling in. Hij scheen letterlijk te schrikken bij den aanblik van het kind:

'Alzoo een puidje,' was het eenige, dat zijn teleurstelling hem ingaf.

'Ja,' zei Treze, haar deuntje aan hem ook herhalend: 'het is zoo klein, dat het in een kloef zou kunnen.'

* * *

Ofschoon elk het spoedig einde van het kindje had voorspeld, tot zelfs de dokter, bleef het leven.

Een wieg was van den zolder, waar ze vermurwde, gehaald en stond nu in de keuken.

Bina was weder ter been, doch tot den rang van slonsmeid afgedaald. Zij schilde de aardappelen, melkte

de koeien, schuurde den vloer als 't Zaterdag was en strooide stroo er over.

Geldhandel bezat zij het geheel niet meer.

Merie richtte nog enkel het woord tot haar, als het noodig was. Van het kind werd nooit gesproken en geen der volwassen huisgenooten keek er naar. Bina zelf zag er niet naar om, tenzij om hem de volstrekt noodige zorgen te geven. Soms schreide het uren lang, en toen ontfermde een der kleinen zich daarover en wiegde 't met geweld, op gevaar af het op den grond te gooien.

Nu werd het lente.

Meer dan eens had de brievenbesteller, met heimelijke opdracht gewis, Bina onder vier oogen een brief in de hand geduwd. Zij nam die brieven aan, maar las ze niet. De een na den ander werd ongeopend in het vuur geworpen.

Aldus duurde het een tijd.

* * *

Op zekeren dag verscheen Deodaat op den boomgaard. Hij keek schuw rond eerst, en, niemand bemerkend, verstoutte hij zich binnen te gaan.

Meerschaut zat alleen in huis.

Niet weinig bevreemd keek hij op. Hij sprak niet. Zijn oogslag alleen behelsde een verachtend verwijt.

‘Baas,’ zei Deodaat, die aan de deurlijst bleef staan.

‘Wat affairens hebt gij hier?’ zei de boer op boozen toon.

Deodaat vatte moed:

‘Baas,’ zei hij, ‘het heeft lang genoeg geduurd alzoo. Ik kom u vragen of Bina mij ten langen laatste hebben wil?....’

‘Wat, wat zegt ge daar?’ stotterde Meerschaut, en Merie, die zeker aan de kamerdeur geluisterd had, schoot toe:

‘Dag, Deodaat, zet u, Deodaat,’ en zij schoof hem een stoel bij.

‘Jongen’, zei Meerschaut heel vermilderd, ‘zie, dat is wat nieuws voor mij. Willen? vraagt ge, maar gij waart het, die haar verlaten hadt.’

‘Ik heb altijd gewild,’ zei Deodaat.

Geen der twee, die er iets van begreep.

‘Roep Bina,’ zei Meerschaut ten laatste.

Merie ging haar roepen aan de staldeur en Bina verscheen op den drempel, in haast. Maar niet zoodra had ze Deodaat ontwaard, of onwillekeurig deed ze een schrede achteruit, de handen uitstrekkend, als om iets af te weren.

‘Bina,’ begon de jonge boer, ‘geef een kruisken over het verledene. Mijn ouders stemmen toe ons het hofstedeken af te staan. Zij zullen stillekens in het dorp op de plaats gaan wonen, laat ons trouwen, Bina.’

‘Noch nu, noch van heel mijn leven niet, al stond gij van 't hoofd tot de voeten in 't goud,’ klonk haar antwoord en het was alsof een donderwolk haar stroef gelaat betrok.

Meerschaut zuchtte, schudde het hoofd, was radeloos.

‘Schandaal!’ verweet haar Merie.

Deodaat smeekte:

‘Bina, vergeet het gebeurde; ne mensch moet eten en vergeten, gelijk het spreekwoord zegt; ik zie u nog altijd even gaarne, Bina; laat ons samen gelukkig zijn, sla toe,’ en hij hield den open, eeltigen palm voor haar.

‘Ik zou u nog liever in uw gezicht slaan; op u spuwen, op u schoppen,’ was het antwoord.

‘Sla mij, schop mij,’ zei hij in ootmoed, het hoofd buigend.

Geen spier van haar bot gelaat vertrok nog.

‘Doe het voor ons kind, Bina.’

‘Wat kan dat kind mij schelen,’ bromde zij met minachtenden afkeer, een blik op de overdekte wieg slaande.

Schoorvoetend vertrok Deodaat.

Ja, koppig was Bina, dat wisten zij, maar in dit geval! Wereldsche eerherstelling, liefde, welstand, alles, alles wees zij af, zij de verworpelinge, die thuis het genadebrood at!

De pastoor, op de hoogte gebracht, kwam er tusschen. Hij ook bezocht de hoeve. Hij ging met Bina alleen in de kamer, hij vermaande haar, hij sprak van godsdienst en van plicht.

‘Gij hebt gezondigd, Bina,’ zei hij, ‘gij hebt u aan ontucht overgegeven, uw ouden vader en uw huisgenooten schande aangedaan. Onze Heer heeft u gestraft. Maar er is genade voor ieder misdrijf. De man met wien gij u in het verderf hebt gestort, biedt aan u te herstellen in uw eer; gij kunt niet onder het oog der menschen verschijnen zonder blozen; eens getrouwd, zal alles terecht komen en vergeten en vergeven zijn. Doe het uit liefde voor uw jongen; wat is een kind op de wereld, dat geen vader heeft!’

Zijn zwarte toga, zijn grootere beschaving, zijn blanke, opgeheven hand, de blaam die hij op haar wierp, de waarheid zijner beweegredens, het oproepen van haar moederlijk gevoel, hadden indruk hoeven te maken.

Hier niet.

Bina stond voor hem, hoogrood, met een kwade uitdrukking op het bot gelaat en sprak geen woord.

Ten laatste vroeg hij haar vaderlijk, waarom zij den

man verstiet, die haar nog liefhad en trouw wou blijven.

Een zucht als een voorbode van ontspanning en verteedering ontvlood haar; zij wrong de handen, schijnbaar in een laatste worsteling tegen de overwinnende macht van het noodlot, en hij juichte reeds inwendig over de vermeende zegepraal, toen zij op schorren toon uitbarstte:

‘Ja, mijnheer de pastoor, ik zag hem gaarne, ik zou mijn leven voor hem hebben gegeven, indien het noodig ware geweest.’

‘Welnu?’ onderbrak hij haar hoopvol.

Maar Bina vervolgde hare rede niet:

‘Die hondsvot, die sloeber, hem stom-zat drinken en een treffelijk meisje overweldigen!’ en zij balde de vuist als eene furie in woest heropgewekten toorn....

* * *

Het was thans hoog zomer.

De kleine Binus was meer dan zes maanden oud en had nog niet gelachen, weinig ‘verzij’ getoond, zooals men 't noemt, 't is te zeggen teekens van vernuft gegeven. Hij scheen niemand te kennen, stak geen grijpende vingertjes uit naar de voorwerpen om hem heen; maar anders had hij zich ontwikkeld, lichamelijk was hij een dikke jongen geworden.

Het was stikkend heet. Zijn wiegje, waarin hij altijd lag, stond in de keuken, waar steeds gekookt werd. Het was Zondagnamiddag en alles bleef rustig en stil op de hoeve. De runders liepen op den boomgaard; de eendjes dreven op den wal, de duiven zaten op het stroodak; de kinderen waren naar de leering; Merie was ook naar de kerk; Meerschaut ging rondom zijn land en Bina was niet te zien.

Felix had zich gereed gemaakt om naar een kampstrijd met de krullebol te gaan - Petrus was reeds voorop - en hij kwam beneden in de keuken, zoo groot thans in hare algeheele verlatenheid, die een aangrijpend contrast vormde met het drukke gewone leven aldaar.

Het uurwerk tikte hoorbaar.

Felix bleef een wijle staan, als geboeid door die akelige stilte.

Een nauw verneembaar gekreun ging op uit het wiegje.

Het stond daar gansch alleen aan 't vensterraam.

Felix trad er op toe.

Hij had evenmin als de andere huisgenooten ooit aandacht gewijd aan dat kind.

Nu stond hij daar en zag het aan: een dik, bleek aangezichtje; twee oogjes, die in de lucht staarden met innig, doch onbewust heimwee, een arm verstooten schaapje, liefdeloos zijn eenzaam leventje aflevend.

Een sargetje dekte het toe. Het had niet het verstand gehad dit af te spartelen of kon het niet, ofschoon het wel moest lijden van de hitte, want zijn bloot hoofdje zweette zoo, dat op het kussen daaronder een natte kring uitliep.

‘Arm schepselken, dat nog nooit is in de lucht geweest, dat nog nooit is door de zon beschenen.’

Met moederlijke impulsie van liefde, hief de jonge man het kind uit de wieg en droeg het buiten.

Hij toonde hem de zeug met hare biggetjes, die haar omgaven als een roze lentewolk; hij wees hem de rijpende appelen op de lage takken; hij zei hem zoete namen; maar de kleine deed geen beweging, gaf geen ander levensteeken, dan het steeds kijken in de lucht met groote, starende oogen. Toch kwam een lichte blos op het kleurloos aangezichtje.

Felix had Bina in huis zien gaan.

Hij zag ze haastig buitenkomen, rondkijkend. Voorzeker was ze geschrokken het wiegje ledig te vinden.

'Daar zie!' was het eenige wat haar verbazing uitbracht, toen ze hem ontwaarde.

Felix glimlachte, heel beschaamd geworden over de vertroeteling:

'Neem', zei hij, haar onhandig het kind toestekend, dat zij aannam.

En van nu voortaan trok Felix zich den kleine aan, eerst heimelijk als niemand hem bespiedde bij de wieg staande, op zijn wangje tikkend, hem toelachend om wederlach te wekken, zich verbergend achter de huif om opnieuw in eens uit zijn schuilhoek te komen met: 'Piep! piep!'

Weinig loon kreeg hij voor zijn bemoeiïng, het kind brabbelde nog niets, toen het een jaar oud was; lachte het, of was 't een onbewuste grijns van pijn, wat soms om zijn mondje verscheen?

Alleen dit teeken van herkenning gaf het: zoodra Felix naderde, stak het hulpeloos-weifelend zijn armkens naar hem uit.

En Felix verstoutte in zijn liefkoozingen, in bijzijn der anderen, zelfs van Merie, die hem haar spot niet spaarde:

'Uw suikerkind schreemt,' zei ze, als de kleine schreide.

'Ga bij uw moeder,' en zij dreef hem naar Felix toe, als hij haar onbeholpen tegen de knieën liep.

Binus was drie jaar oud, drie jaar voordat hij behoorlijk leerde loopen! Drie jaar, voordat hij enkele klanken uitbrengen kon!

* * *

En dien zomer gebeurde het, dat Felix, in 't hooi

werkend een verhitheid opdeed. Hij had, heel bezweet, koud water gedronken; een siddering greep onverwijld hem aan, hij sukkelde naar huis en bleef te bed liggen.

De ijlings gehaalde dokter schudde bedenkelijk het hoofd.

Bina moest te zijnent, in het dorp, een fleschje halen.

En zij ook sidderde, met verwrongen aangezicht en gebaren van jammer. Zij liep als een wiel, zoo rasch, zij was langs de groote baan vertrokken; maar hulp hier spoed vergend, keerde zij vlug langs de binnenwegen terug.

Daar stond het heugelijk kapelleken!

Zij had er niet aan gedacht, tot dusver was ze er nog niet voorbijgekomen.

Zij aarzelde eerst, of ze omkeeren en over de akkerstukken gaan zou, toen vatte ze moed en klom de kleine helling op.

Aan het portaal zonk ze op hare knieën, met de armen in kruisgebed uitgestrekt en zij snikte:

‘Onze Felix, onze Felix! Heilige Maria, moeder Gods, troosteresse der bedrukten, bermhertigheid, bermhertigheid!’

Helaas, haar bede werd niet verhoord.

Felix raaskalde. De koorts was hoog geklommen. Zijn gelaat was paarsrood, zijn onrustig grabbelende handen, waar ze van tijd tot tijd aan voelde, gloeiden.

Merie bleef op tot middernacht en Bina waakte daarna alleen met Treze aan de sponde. Deze viel weldra in slaap, met het hoofd op de borst.

Felix had niemand meer herkend, thans in eens, zei hij, zich overeind trachtend te zetten, stil, hoewel verstaanbaar: ‘Bina.’

Bij dien oproep sprong ze toe, hare hand op zijn

schouder, hem aanziende met een uitdrukking van liefde op het bot gelaat:

‘Wat is 't jongen, Felix, wat wilt ge?’ hulpvaardig, hoopvol leniging te kunnen aanbrengen.

‘Binus,’ zei hij ‘Binus.... Bina.... Binus....’

‘Ja, ja,’ knikte zij, heel ontroerd.

Was het een aanbeveling of dwaalde zijn geest?

Hij was weder achterover gezakt, een rocheling, een diepen ademtocht en zijn kleur verschoot, zijn mond hing open, zijn oogen draaiden en bleven verglaasd staan staren....

‘Treze, Treze!’ kreet Bina, de waakster wakker schuddend.

Dat wekte een gejammer, een luidruchtig misbaar in huis; men wist niet, wie het meest, het hevigst om hem treurde.

* * *

Felix was afgelegd. Zijn wassen gelaat, zoo mooi in den dood als het in 't leven was geweest, had het sereene van een engelenbeeld.

Het was ter streke uit het gebruik gegaan de overledenen in de keuken aan den pompsteen op stroo te leggen; maar Meerschaut drong er op aan:

‘Ik wil 't,’ zei hij gebiedend, als boosaardig in zijn smart, en het geschiedde. Een pakje stroo lag kruiswijs voor den ingang van de hoeve, vastgehouden door een halven baksteen, emblema van een half voltrokken menschenleven....

Des avonds om zes uur, terwijl de verre dorpsklok den hoogsten dienst luidde, kwam al wie kon uit de gebuurte den rozenkrans lezen.

Allen zaten rond het met een laken gedekt lijk, dat op het vloerstroo lag. De vrouwen hadden

zwarte mantels aan. Het waren als zoovele nachtvogels.

Treze zei de Mysteriën op, de vijf blijde, de vijf droeve, de vijf glorieuse, daartusschen werden telkens de tientjes van den rozenkrans luid opgezegd:

'Wees gegroet, Maria, vol van gratie....'

Dat zei Treze alleen, toen vielen al de anderen in, met verhoogenden toon die dra weer neerzonk:

'Heilige Maria, moeder Gods, bid voor ons arme zondaars nu en in de ure van onzen dood, amen!'

Binus had heel den tijd tusschen al die donkere gestalten gezeten, niet begrijpend, geboeid door de macht van het geheimzinnige om hem heen, de handjes gevouwen, zooals hij de anderen zag doen.

In een luid klompengerommel stonden allen op en vertrokken, zonder goeden avond te wenschen aan de huisgenooten.

Aldus verlaten de geloovigen den tempel Gods.

Meerschaut zat stil in den hoek van den haard. De kinderen was stilzwijgendheid opgelegd en hurkten rondom het vuur.

Binus had al een paar malen aan den eenen of anderen getrokken, speelziek, zijn grooten kameraad kwijt, liefdeloos telkens achteruitgestampt.

'Elix, Elix!' stotterde hij.

Hij zocht naar hem nu als een hondje dat zijn verloren meester zoekt. Hij ging in het schotelhuis, in de slaapkamer, en strompelde de trapjes van het voutje op.

Toen keerde hij teleurgesteld weder. Bij het vloerstroo bleef hij staan, als ontdekte hij voor het eerst iets nieuws. Hij hief het laken op, bekeek het bleek gelaat van den doode. Herkende hij zijn vriend in dat onbeweegbaar wassen beeld, wilde hij het wakker schudden? Ontstond er een vage herinnering in zijn beneveld breintje? 'Piep,' zei hij: 'piep,' het laken eenige keeren toedekkend en

opheffend, terwijl iets van levenslust zijn aangezichtje verhelderde.

‘Kijk eens, kijk eens naar Binus!’ riepen de kleinen, die ineens opgewekt, pret hadden.

‘Stouterik!’ zei Merie toeschietend en, vrij ruw, trok zij den onbewusten lijkontwijder weg.

* * *

Dien zelfden avond, zoodra de bidders heen waren, kwam een man ongevraagd de keuken binnen.

Hij trad zacht vooruit, als een indringeling zou doen en sloeg de blikken eens rond, als op een herkenningsterrein. Hij had een gluiperig, gerimpeld gelaat en glanzend, sluik bruin haar. Zijn leeftijd was niet nauwkeurig te bepalen.

Hij droeg een korf aan den arm. Het duurde eene wijle, voordat Meerschaut hem gewaar werd en opkeek.

‘Van wege de jonkmans,’ zei de bezoeker, met den vinger zijn korf aanduidend.

Nu herkende Meerschaut hem, het was de knecht uit het armengesticht, die zijn vrijen tijd besteedde aan 't maken van heiligen-beeldekens en dergelijke.

‘Doe maar,’ antwoordde Meerschaut eenvoudig.

Merie bracht een stoel nader, ruimde weg wat op de tafel stond en de man legde den inhoud van den korf daarop uit, al witte snippers papier sierlijk in krulstrooken gesneden. Toen haalde hij van den bodem een papieren duif, heelemaal wit, met een rose bekje en rooskleurige pootjes: dat verbeeldde den Heiligen Geest, die op het graf van Felix in de te maken papieren kroon moest hangen.

En de man wachtte.

Hij wachtte niet lang: de voordeur ging weder open,

schier zonder merkbaar gerucht en een drietal jongelingen verschenen. Zij hadden teenroeden en stokken mede.

Zij zaten allen aan elk een kant van den vierhoekigen disch, onder het zwakke licht der hanglamp en sneden, knipten, bonden en wonden, vlijtig de stokken hanteerend, sprakeloos, met een hoofdknik of een hoofdschudden, een aanduiding of een terechtwijzing, onder de benieuwde blikken der om hen heenstaande kinderen.

Merie kwam kijken insgelijks en vouwde zwijgend de handen in bewondering saam, toen het tuig klaar was.

Het verbeeldde een heelemaal met blanke dikstaande, donzige papierveertjes omwonden berrie. Daarboven tusschen twee hooge stokken hing eene kroon, alles even blank en puur en in het midden breidde de hangende duif hare vleugels open.

Dat stel zou 's anderdaags op het terpje van Felix in den grond gestoken worden en de duif zou er klapwieken in regen en storm, totdat ze bevuild, aan flarden gereten, met al de overige tooisels haar eigen doodendans rondom het kerkhof dansen zou....

De vier mannen namen het tuig aan de vier hoeken op.

Bina opende sprakeloos de deur en sprakeloos, met een hoofdgroet, trokken zij de duisternis in.

* * *

Felix zou begraven worden met den hoogsten boerendienst, de uitvaart meteen.

's Avonds te voren waren de donkere metten in de kerk gezongen. Nu, om negen uur, stond de open wagen met twee paarden bespannen klaar op het hof. De familieleden waren in de groote kamer verzameld, te voet gekomen of in tweewielige rijtuigen, die, naar voren

geheld, met de triemen op het gras van den bogerd rustten.

En nu kwamen de dragers-jonkmans aan.

Felix was den dag te voren in de kist gelegd; deze stond op twee stoelen in de keuken.

Al de aanwezigen schaarden er zich rond. Meerschaut stond vooraan in zijn beste pak.

Toen trad de oudste der dragers op hem toe en sprak met luide plechtigheid:

'Baas Meerschaut, is het met uwen dank, dat wij uwen zoon Felix uit den huize dragen?'

'Doe maar,' zei Meerschaut, evenals hij gezeid had aan de graf-versierders.

De kist werd opgenomen, recht op den grond voor den wagen gesteld. Twee der dragers heschen ze op, twee reeds daarop staanden trokken ze omhoog.

Lietje en Merie namen plaats er nevens. Bina aan wie, als oudste, dit recht toekwam, had zich bescheiden achteruit gehouden.

Het gespan reed stapvoets van het hof. Meerschaut schreed er naast met het hoofd naar den grond.

Heel de bende, mannen en vrouwen volgde.

Het was een broeiïg warme morgen, die trillende hitte voorspelde.

De weg was lang.

Aan alle kruiswegen hield de wagen stil, elk knielde neder. Er werd een Onze vader gebeden om 'het kwaad', de tooverij te bestrijden.

Aan den ingang van het dorp kwamen drie pastoors, koster, kerkbaljuw, koorknapen en zangers met zangboeken, kruis en vanen den stoet tegen.

Vandaar af werd de kist gedragen. De blauwe pelder lag er over - degene, die voor ongehuwden dienst doet.

De zilveren kroon der zuiverheid schitterde er boven in het zonnelicht.

En de dienst begon met zang en orgeltonen.

Een heer van waskaarsen flikkerde rondom de baar.

Weldra begon de offerande.

Al de naastbestaanden hadden elk een brandend waskaarsje gekregen en, op een sein van een kerkbediende, trok Meerschaut daarmede de twee treden op naar de communiebank toe, waar de onderpastoor gereed stond met een blinkende koperen schijf - het kerkschoteltje, dat tegen zijn kaak gestoken werd en dat hij kussen moest, terwijl zijn offerpenning klinkend in de gereed staande schaal viel.

De baljuw nam hem het brandend kaarsje af en stelde het in een kroes, dien hij in den linkerarm hield.

De andere onderpastoor stond eveneens gereed met een heel pak ‘dood-santjes’ - herinneringsbeeldekens aan den overledene.

Elk der deelnemers had recht er een te krijgen.

Datgene, die de te kussen pateen hield, wiesch die met een wit doek af, telkens zij gekust was; want Petrus, de kleinere broeders, de verwanten en daarna al de jonkmans van de gebuurte, al de mannelijke aanwezigen defileerden voor de baar met een brandend kaarsje in de hand.

Daarna was het de beurt der vrouwen, Bina moest de eerste wezen. Doch in het besef harer niets-waardigheid hield ze zich weder achteruit om Merie den voorrang te laten.

Deze deed echter een afwijzend gebaar en Bina trok de treden op, gevolgd door heel het vrouwenheer.

Het was nog niet gebeurd sedert haar ongeval, dat zij haar rang van oudste zuster behield.

Allen kwamen weder naar hun stoelen, waar de kerkboeken als herkenningsteekens op gebleven waren, elk met het rouwomrand beeldeken, dat een treurwilg over

een grafsteen hangend, of een heilige voorstelde en op welks keerzijde te lezen stond:

> R.I.P.
> Indien het verlies van die wij beminnen pijnlijk valt, hoe meer het overwegen van hun eeuwig geluk ons moet vertroosten.
> G. Joan d'Avila.
> Bidt voor de ziel van mijnheer
> FELIX ALOISÏUS MEERSCHAUT,
> geboren te Vroden en aldaar godvruchtig overleden den 2 Juli 19.. in den ouderdom van 25 jaren.
> In het midden mijner dagen ga ik tot het graf.... er is mij geschied gelijk het den Heer behaagde. Is. 38. Job 1.
> Eenvoudig en recht van hart vreesde hij God en verwijderde zich van het kwaad. Job 1.
> Zoet hart van Jezus wees mijn toevlucht.
> (300 dagen aflaat).

Na afloop van de mis schaarden de koorknapen met de doodvanen en het kruis zich op een rij in de middenbeuk. De deken met het dampend wierookvat in de hand, en den rijk en zwaar geborduurden kazuifel door een der hulppriesters aan een hoek achteruitgehouden, deed de ronde der lijkbaar tot driemaal toe, en de opwalmende balsemgeuren verspreidden zich in wolken daaromheen.

'*Pater noster*' beval hij ook tot driemaal toe en al wie rechtstond knielde en bad.

'*Miserere mei*,' klonk het indrukwekkend onder het gewelf en op een sein van den baljuw schoten de dragers toe, grepen onder den opgeslagen pelder de handvatsels

der berrie vast, traden omzichtig met hun last de trapjes af, en volgden heel het heer van priesters, zangers, koorknapen en kaarsendragers daarmee rond de kerk, zooals gebruikelijk is bij duurbetaalden, hoogsten dienst.

Toen werd daarbuiten op het kerkhof, aan het beenderhuis, de rustplaats der bemiddelden, met voortdurend gezang en vernieuwd klokgelui, de kist in 't graf neergelaten.

Aarde plofte er op.

De aanwezigen moesten nogmaals knielen, op het bevel van *Pater noster*; met een grooten borstel werd gewijd water, in kringbeweging over de hoofden gesproeid. Het kruis glinsterde in de hoogte weg; de vanen wuifden heen; witte priesterkleeren, en roode rokken van koorkinderen verdwenen met spoed tusschen de zwartwemelende menigte.

Er ontstond een oogenblik als van schorsing of afwachting....

Toen trad Meerschaut vooruit en verzocht de familieleden, degene, welke op de hoeve tot den maaltijd genoodigd waren, in 't gemeentehuis met hem en zijn gezin een verversching te gaan gebruiken; wat met hoofdgeknik werd begroet.

Daarna wendde hij zich tot de dragers en liet ook een blik waren over de talrijke groep der net opgeschikte jonkmans, met het bericht, dat zij allen verwacht werden bij van Dorpe in de herberg ‘Het Vierweegsche’, waar de tafel voor hen was besteld.

En heel de bende der deelnemenden trok van het kerkhof af, langs het groote hek of door de smalle ingangen van den ringmuur en verspreidde zich t' allen kant.

Het was twintig minuten na elf.

De gasten bezochten een drietal herbergen. Het was

nagenoeg één uur, toen men op de hoeve aankwam.

* * *

Aan den disch ging het er luidruchtig toe, als daar steeds waar 't gezelschap talrijk is, een echt bijengeronk. Er werd gesproken over 't weêr, de vette beesten, over een landbouwtentoonstelling, over den prijs van de boter en het graan. Felix werd niet meer genoemd. Wie onwetend van den toestand ware binnengekomen, zou nooit vermoed hebben, dat de dood in dat familieleven een roovende greep had gedaan, en de aanwezigen korts te voren het akelig schouwspel van een menschelijke in-de-aarde-delving hadden bijgewoond.

De vorken en de messen kletsten om prijs, de wangen en de ooren gloeiden rood, lach en scherts hadden de bovenhand.

Op het einde van den maaltijd tikte Merie, luid gezagvoerend, op het glas, dat voor haar stond.

Plots hield al het gerucht op.

‘Laat ons een gebed doen voor den overledene,’ zei ze.

De petten werden afgenomen, de handen gevouwen, de hoofden bogen.

‘Onze vader, die in de hemelen zijt,’ begon ze en voleindigde met het ‘wees gegroet.’

Na de koffie, die met berghoogten van krentenkoek-boterhammen zijn intrede deed, hoogten die weldra ledige borden alleen nalieten, ontstaken de mannen hun pijp en begaven zich eens naar de stallen om het vee te zien. De vrouwen bleven nog wat praten ondereen.

En toen, toen werden de speelkarretjes aangespannen, toen werd vaarwel gezegd en ‘goeden moed’ en ‘de gezondheid’ toegewenscht en de een na den ander ging of reed van 't hof.

Zoo was 't allengskens omstreeks zes uur geworden. De groote, groene boomen, vooral de notelaar voor het huis, het laag keukengewelf maakten 't vroeg duister daarbinnen.

Het was alsof een floers van rouw er eindelijk over nederviel, de gedachten naar dood en vergankelijkheid heendrijvend....

En terwijl Bina en Merie, die de van alle kanten bijgehaalde stoelen schier geruischloos hadden op hun plaatsen gedragen, en nu even stil, met nauw verneembare metaalklankjes de tafelbenoodigheden in de kasten rangschikten, ging Meerschaut zitten in den hoek van den haard. Hij stopte nog een pijp, schudde het hoofd, herhaalde malen zuchtend:

'Alzoo ne brave jongen, alzoo ne brave jongen!' murmelde hij in zich zelf....

* * *

Maar wat was dat, daar ginder op den straatweg?

Wat was dat voor een jubelgeroep en een getier, dat hem opstaan, en naar het venster ijlen deed?

De jonkmans van de buurt, meest allen hoogrood, zichtbaar dronken, in dichte groep, voorbijkomend met een gekroolde hesp-ham op een hoogen stok gehouden, luid hun vreugde uitschaterend.

'Leelijke lawijdmakers, sloebers!' riep Meerschaut uit en deed een beweging naar de deur om hen te gaan tuchtigen, de vuist reeds ballend.

Merie schoot op hem toe, hield hem tegen:

'Vader, blijf, laat ze tempeesten, ge zoudt nog riskeeren van zottigheid te krijgen toe.'

En lam en moedeloos vielen zijn armen neer.

Hij had het ook gedaan vóor zijn huwelijk, uitbundig feest gevierd op begrafenissen van jonggezellen, ja, hij

had het ook gedaan; maar nu gaf het hem een steek in 't hart!

Was het niet genoeg, dat zij eten en bier naar hartelust kregen? Was het niet genoeg, dat baasken van Dorpe ‘den penning werd gejond?’ Moest hij op zulk een dag een hesp te ‘verbollen’[1] geven om 't volk te zijnent te houden voor nieuw vertier? Want Meerschaut begreep hoe het gebeurd moest wezen.

Met weifelend oog zag hij de brullers na. Een traan rolde over zijn bruingetaande wang.

‘Alzoo een brave jongen!’ kreet hij, ‘en waarom precies hier, hier voor de hofstee?’

* * *

Dit is eene ware geschiedenis.

* * *

Jaren waren verloopen. Sinds lang woonde ik niet meer ter streek en had die menschen uit het oog verloren; ik weet niet of ik nog aan hen had gedacht, toen ik op een morgen, na een belklank geroepen werd.

‘Er is daar iemand om u te spreken.’

‘Wie?’

‘Een vrouw, het ziet er een mensch van buiten uit, alzoo een groote, magere; zij zegt, dat ge haar wel kennen zult.’

Dat was een vaag bericht.

Ik ging beneden en niet zoodra had ik de kamerdeur ontsloten of:

‘Lietje!’ riep ik uit.

‘Ja, jong, ik,’ was het antwoord.

Ik had ze dadelijk herkend, Lietje met haar fijn aan-

1) Kampstrijd met de bol.

gezichtje, ofschoon het nu nog veel kleiner geworden was, gekrompen en gerimpeld, meer nog dan hetgeen de tijd daarop alleen had vermocht.

Lietje had verdriet, groot verdriet, onverdiend verdriet, berichtte zij met verkropte stem; denk eens, haar oudste zoon, haar Medard, werd valschelijk beschuldigd van op de kermis van Vroden een messteek aan een kameraad te hebben toebediend!

‘Wel, Lietje,’ riep ik uit, ‘hebt gij al kinderen, die groot genoeg zijn om met messen te vechten!’

En ik berouwde dadelijk 't ongunstig, veel-omvattend oordeel over boerenzeden.

Maar zij merkte het niet op.

‘Ho!’ zei ze, ‘ik heb al twee dochters getrouwd en mijn jongste jongen moet toekomend jaar al loten.’

Waar de tijd toch was heengegaan!

En Lietje vertelde, dat zij om het adres kwam van een neef van mij, advocaat, die hem verdedigen moest; hij had het beste hart van de wereld, haar Medard, hij zou geen vlieg kwaad willen doen, en daar zie! door valsche aantijgingen moest hij komen voor 't gerecht!

‘Is het de eerste maal, dat hem zoo iets overkomt?’ vroeg ik, onvoorzichtig.

Lietje aarzelde:

‘De eerste keer en de eerste keer niet; eenige jaren geleden heeft hij een jongen, die met zijn duiven liep, een schop gegeven op zijn been, dat het brak; maar dat is “geblindpot” met wat geld aan de ouders, die heel arm waren,’ bekende zij.

‘En de jongen heeft er niets uit gehouden?’

‘O.... hij is koeier bij ons, hij mankt nog wat, anders niet.’

Zij vroeg mij een recommandatie aan den advocaat,

waarop ik schrijven moest: '*dat zij de moeder was van dien zoon van dat ongelukkig proces*' en ik hem verzekeren kon van Medard's onschuld.

Ik zou dat mondeling wel doen, beloofde ik, en schreef haar een adres, anders niet.

En nu wilde ik weten, hoe het thuis ging.

'Vader is zoo oud, heel caduc, heel sukkelachtig; de jongens en de meisjes zijn allemaal getrouwd.'

'Merie ook? En Bina ook?'

'O, weet ge 't niet? Merie is non geworden, al zoo lang, in 't klooster van Mortelbeke.'

'En Bina?'

'O, Bina is nog altijd Bina zooals ge haar hebt gekend,' met een geheimzinnigen glimlach.

Maar in eens ernstiger en als weerlegde zij een tegenspreekster:

'Wat zou vader doen zonder Bina? zeg mij eens, wat zou hij doen zonder haar? met vreemde menschen alleen huishouden op alzoo een hof! Onmogelijk; Bina is zijn rechterarm, wij weten 't allemaal wel.'

'En haar jongen?' vroeg ik, ietwat talmend.

'Binus? Dat is een dragonder, alle mannen sterk, een felle werker, maar,' en zij wees met den vinger naar het voorhoofd, 'niet heelemaal juist dáar.'

'Onnoozel toch niet?'

'Neen, noch zot noch wijs.'

'En Deodaat?'

'Die is naar Amerika vertrokken; het schijnt, dat hij ginder een groote boerderij heeft, maar veel bescheid kan ik er toch niet over geven,' zei Lietje, 'want sedert jaren heeft Oscar nu geen tijding meer van hem gehad.'

Onze idealen.

Na de laatste Paaschvacantie was Jasper van kwartier veranderd, hij woonde thans op de Scheldekade in een gesloten huis, maar toch een winkel eigenlijk. Modes stond er op de koperen deurplaat en Noëmi Fricaut daaronder. Zij was hoedenmaakster. Men noemde haar madame, doch of zij ongehuwd, weduwe of van haar man gescheiden was, wist Jasper niet en bekreunde er zich ook niet over; eene gele, zwartgeverfde vrouw, met de gestalte van de magere jeugd en den verradenden ouderdom in de rimpels van haar gemaakten lach, boezemt doorgaans weinig belangstelling aan een jong student in, die tevens dichter is. Zij was zijne hospita, hij groette haar en zou haar op den vervaldag betalen en verder strekte zich zijn omgang met haar niet uit. Er was overigens een bijzondere ingang aan zijn appartement; hij nam zijn ontbijt te huis, dat zij zelve hem bovenbracht, doch zijn maaltijden in het restaurant. Hij was er tevreden. Hij voelde er zich vrij, dicht bij 't groote stadsgewoel - links ginder wat verder over de brug wemelend en ratelend - en heel stil hier, waar niet veel menschen voorbij kwamen. Langs de

kade stonden ver van elkander eenige boompjes in eene rij; daarachter stroomde 't water in natuurstaat nog met de ondermijnde oevers onopgemetseld. Al dadelijk werd zijn oog aangetrokken en geboeid door het huis rechtover; groot, vierkant met vele ramen, een balkon in 't midden, een glazen lusthuisje als eene lantaren boven 't peil van den stroom uitspringend. Als ik zeg glazen, zeg ik te veel; want er stak geen enkel geheel glas meer in, al waren de sierlijk gebeeldhouwde ramen nog aanwezig, hier en daar een laatsten hoekigen scherf torsend. Het geheel had een ellendig voorkomen van verlatenheid en verval; groote, zwarte spinnewebben wuifden aan de even beschadigde vensters en van op zijn hooger liggende kamer kon Jasper zien, hoe mos en onkruid den binnencour, waarlangs een sterk gehavende open zuilengaanderij liep, met groene vochtigheid bedekte. Er was een steeds gesloten koetspoort aan dat huis, er waren paardenstallen en een wagenhuis. Het moest vroeger door een aanzienlijke familie zijn bewoond geweest, en zou thans - hersteld en opgeknapt - een hooge huurwaarde bezitten.

Hoe kwam het, dat geen mensch er naar omzag, dat de eigenaar het aan de verdelgingszucht van den tijd, dapper door de straatjongens geholpen, onbeschermd prijs gaf? Jasper vroeg het niet. Dat ruim, verlaten heerenhuis was een mysterie voor hem. Het had iets fantastisch in den maneschijn, die zijn troosteloosheid half verheimlijkte, evenals in het middaguur wanneer de overal doordringende zon geheel zijn deerniswaardige verwoesting onmeedoogend openbaarde. En Jasper keek er nog immer naar, als hij reeds zijn hoed in de hand had om uit te gaan, wat waren die bovenkamers groot en ledig!

Verdwenen vogels hadden den reeds zoo vuilen muur

nog meer bezoedeld; planten, die geen voedsel genoeg vonden, hingen in erbarmelijke dorheid als klodden uit de reten en 't onbeweeglijk licht scheen kommervol of wanhoopvol op al die onbeweeglijkheid.

Jasper, van goede familie, rijk, welopgevoed, vernuftig, slank, blond en elegant, werd zeer gezocht in gezelschap; en wie hem in witte das en wit vest, met zwarten rok in spitse panden, buigend en glimlachend met de jonge dames praten of vlug dansen zag, zou het nooit gedacht hebben wat voor een naargeestige droomer hij werd, zoodra hij zich alleen bevond. Het was een weemoed, die bij hem uit de verbeelding veeleer dan uit het hart of uit eenig ongeluksbewustzijn voortvloeide, een weemoed gewild, geroepen, vastgehouden, gekoesterd en geliefkoosd. Hij studeerde met vlagen, koortsig, gretig, wispelturig; zijn vatbaar hoofd en goed geheugen vervingen volharding en geduld. Soms, en met wellust liet hij zich eene tijdlang aan zijne dweeperijen over, zijn lievelingsdichters lezend en herlezend. Zelf maakte hij verzen, gedichtjes, meest in sonnetvorm aan ingebeelde, gruwzame maagden, die zijne min versmaadden en met zijn gevoelens den spot dreven. En wellicht zweefde onder het schrijven en samenlijmen dezer ontboezemingen, die meer poëtisch gevoel en gekunstelde gezochtheid dan natuurlijken eenvoud en begaafdheid van uitingsgave verrieden, het een of ander meisjesaangezicht met kunstmatig verzengd-gekroesd haar, met jongen blos en innemenden glimlach, met blanke schouders en wolkig balgewaad voor het oog zijner verbeelding, wellicht had hij iets den avond te voren van de parfums, die haar omgaven, in zijn eigen kleederen mede naar huis gebracht, wat hem duizelig deed worden. De dingen namen dan verkeerde vormen aan; zijn hoofd geraakte op hol. En

zij, om wier liefde hij niet werven wilde, wier hand hij in werkelijkheid niet begeerde, verstiet hem in verbeelding, en hij leed de zoete smart der dichters, die al den rijkdom van hun hart op één voorwerp uit te storten wanen, dan als zij dien al voor zich alleen behouden, de gansche natuur daarin omsluitend.

Sinds hij daar woonde, was het hem alsof iets van zijn lot en levensheil met dat huis van rechtover verbonden ware, alsof daar vroeger iets in gebeurd was, dat een invloed op zijn bestaan had uitgeoefend, of er iets in voorvallen zou, dat voor hem van belang moest wezen....

Het groen kiemde op de ver van elkaar staande boomenkruintjes, de lentelucht was mild; vroege muggenzwermen wolkten over zijn balkon, waar hij met valavond, het gewemel op de brug gadeslaande, genotvol uit een lange pijp rookte. Maar het was onweerstaanbaar. Hij keerde zijn stoel, en met een chaos van cosmische dichterlijke zelfstandigheden, die samensmelting en bepaalde gedaanten zochten, in zijn overspannen en altijd werkend brein, waarde zijn blik weder naar 't verlaten gebouw.

Roode wolkjes dreven in de lucht, geschetter van zwaluwen weerklonk, men wist niet van waar; de scherven der gebroken ruiten schoten een avondvonk; ratten verschenen aan den stroom, liepen onder de uitgevreten boorden en plonsden in het nat....

O ja, hij woonde daar gaarne!

Eens, dat de schemering reeds bijna duisternis was, en zijne hospita tem correspondentiën bovenbracht, die hij niet dadelijk openbrak, omdat hij ze niet meer kon lezen, vroeg hij, na een vluchtigen oogopslag naar de adressen:

‘Maar, madame Fricaut, wat is dat voor een huis?’

Hij vroeg het onbewust, de woorden hem als ingegeven zijnde, beducht reeds voor een banale opheldering, die hij niet gaarne over zijn illuzie bracht.

Haar donker oog schoot een schuinschen, benauwden straal naar de aangeduide plek; zij glimlachte geheimnisvol:

‘Dat is het huis van Lamalle,’ zeide zij.

‘Wie was Lamalle?’ vroeg Jasper benieuwd.

Zij haalde hare schouders op als dorst ze 't niet te zeggen en sprak toch tegelijk: ‘Een rijk, rijk heer, die hier lang geleden gewoond heeft.’

‘Hebt ge hem gekend?’

Hier had hij misgetroffen, zij glimlachte minachtend: ‘Meent gij dan, dat ik zelve Methusalem ben, mijnheer Jasper?’

‘Neen, neen, madame Fricaut, maar ik meende of gij iets bijzonders wist van hem?’

‘Och er wordt allerlei van verteld, hij had ergens een groote misdaad begaan, ik geloof een moord gepleegd en de hemel strafte hem; zijne vrouw werd krankzinnig en verre, verre van hier in een gesticht opgesloten; toen verloor hij zijne eenige dochter - het schoonste meisje van de wereld; toen was hij alles kwijt wat hij had liefgehad, en toen wilde hij niet van haar scheiden en daarom liet hij haar balsemen en hield hij haar lijk in huis, in eene bergplaats, die hij alleen kende en in eene glazen kist om haar altijd te kunnen zien. Nu ligt hij zelve lang op 't kerkhof, maar de juffrouw ligt nog ginder,’ en met aarzelenden vinger wees madame Fricaut weder - van onderop kijkend - het gebouw aan, waarop de avondmantel zwaar nederviel.

‘Zie, duizend franken is veel, niet waar, maar ge zoudt er mij duizend of tienduizend geven om er 's nachts

alleen in te gaan, in dat huis, ik zou u bedanken,' verzekerde zij, de quaestie tot zich zelve betrekkend, maar grootspraak bezigend als waarborg van de echtheid harer woorden.

En thans gewichtig-geheimzinnig in hare onwetendheid van wetsbepalingen deelde zij nog mede: 'Geen mensch mag er ooit een voet in stellen, noch de burgemeester, noch de politie, noch zelfs de Koning niet, alzoo er staat beschreven in het testament van Lamalle.'

Welk eene vreemde geschiedenis, geheel in harmonie met die akelige verblijfplaats!

'Dit zijn verzinsels zeker, uitvindingen van het volk,' zei Jasper nogmaals, zich verwerend tegen een indruk, die hem met wellustig-ijzende ontroering overweldigend in bezit nam.

'Neen, dat is een ware gebeurtenis,' verzekerde madame Noëmi, hem, na eenige draling heengaande, aan zijne stilzwijgendheid overlatend. De woning was gansch in 't donker gehuld. Groote grauwe wolken dreven er over; een vledermuis fladderde, nauw zichtbaar, nog rondom de naakte muren en het water klotste geheimnisvol klappend tegen den oever aan...

Jasper geloofde geen woord van het zoo even vernomene. En toch, het had zijn verbeelding opgewekt. Die jonge doode, gebalsemd, schoon gebleven in haar glazen graf, trok hem onweerstaanbaar aan. Zij zweefde in engelenlichtheid, als eene onvatbare en toch bekorende sylphe tusschen hem en de bladeren van het wetboek, toen hij het gas ontstoken en zich ter studie had neergezet. Hij wilde haar verdrijven. Hij kon niet. Zij hield hem onder haar bedwang. Zijn gedachten vlotten weg en werden droomen. Hij volgde hen in de azuren verten van den hemel der poëzie, steeds er naar grijpend, zij hem ontvliedend, tot in eens uit den chaos van wolkige

schimmen en wriemelende geestesbeelden er één vooraan kwam zweven en lichaam en leven gekregen had. Zijn gepeinzen namen een bepaalden vorm aan en, in den angst of alles hem plotseling weder ontsnappen en zich in nevel oplossen ging, nam hij pen en papier en schreef hij, koortsig, overijld, in vuur ontvlamd, in éénen adem een sonnet aan haar. Met nooit genoten weelde en een nog niet gevonden rijkheid van taal, een verrassende verscheidenheid van uitdrukkingen, een gloed, die hem verbaasde, schreef hij dat gedicht. Tot dusverre had het grondgevoel van valsche toestanden, de verbloemde, maar toch aanwezige bewustheid van zelfgeschapen smart, het ledige van zijn klacht, het gehuichelde van zijn getreur over miskenning en liefdelooze bejegening, hem hinderend in zijne uitingen den weg versperd. Nu was 't wel degelijk waar, dat hij naar iets onbereikbaars haakte, dat hij iets onopwekbaars opwekken wilde. Hij vergeleek zich zelf met den prins op zoek naar Dorenroosje - de schoone slaapster in het bosch - doch met dit vlijmend, zoetwanhoopvol en veel aangrijpender besef van haar onmogelijk herleven...

Zijn hoofd was tot barstens toe gespannen, zijne oogen schitterden, zijne wangen gloeiden, zijn hand beefde, terwijl de pen over 't papier kraste. En in triomf bereikte hij het slot. Nooit had hij iets dergelijks geschreven! Het was een meesterstuk! Dit zou zijn roem als groot dichter vestigen! Zoo dacht hij in zijne opgewondenheid. Hij las en hij herlas het stuk; telkens ontdekte hij er nieuwe schoonheden aan. En toen hij reeds te bed lag en slapeloos, zenuwachtig, gelukkig, en verstandelijk geradbraakt door de bovenmenschelijke krachtsinspanning, welke tot een dergelijke schepping wordt vereischt, speelden hem de woorden nog in het woelig brein; de regels rolden als parelen over elkander,

de strophen wilden niet meer van hem weg, hij moest ze altijd en altijd bij zich zelven herhalen. Het was een knijpende kwelling, een hemelsch genot. Hij doorworstelde dien nacht. Hij stond des morgens op, na een paar korte indommelingen, die geen slaap mochten heeten, nadat hij alle uren had geteld, bleek, ontdaan als na een braspartij. Zijn hoofd scheen ledig. Tot werken was hij onbekwaam. Hij nam weder het blad ter hand en las. Hij verstond niets meer, het ging hem als degenen, die voor 't oogenblik geen smaak meer hebben door al te groot misbruik van prikkelende toespijzen.

Na dien roes rustte de poëzie. Doch hij behoefde eenige dagen om dezelfde mensch te zijn. Het hoofd helderde op. Hij volgde de leergangen der Hoogeschool en was op een drietal avondpartijtjes tegenwoordig. Hij verspilde er altijd veel kracht aan wat de Franschen esprit noemen, en als de feestjes elkander te snel opvolgden, bracht hij er ook eene leegte des harten, eene oververzadiging van gezelschapsverkeer, van ijdel gefleem, van onvoldanen eigendunk en gekunstelde vreugd uit mede. Dan verviel hij in een zware melancholie, te zoet om mistroostigheid te heeten, en waarin hij met den wellust eens dweepers zoo diep mogelijk als in een meer te verzinken poogde, tevens op de geruststellende zekerheid steunend, dat alles spel der phantasie was en hij er niet in zou ten gronde gaan.

Op zulke oogenblikken zocht hij instinctmatig alles op, wat met die stemming in harmonie was. En aldus kwam het, dat zijn lustelooze schreden hem gevoerd hadden naar het oud kerkhof buiten de Brugschepoort, waar er in lang niet meer begraven werd en enkele onderhouden rustplaatsen het verval der groote meerderheid, waarheen geen voet meer kwam, te treffender

maakte; verschoten en verbrijzelde kronen, op hoopen geworpen met heiligschendende woestheid; stangen tegen den muur gesteld; omheiningen ten gronde door roest opgevreten; hier een kruis gevallen, ginder een schuin hangend, als aangewezen prooi voor eerstkomenden stormwind; daar een, nog recht, zijn rosse flarden-armen in gebed openhoudend; een naam op 't eene, een datum op 't andere, terwijl al 't overige door den tijd was uitgewischt.

De twee groote wegen, die aan het middenpunt kruisten, waar een kapel stond, waren gansch met gras en welig onkruid overdekt en toch nog duidelijk afgeteekend, lager liggend dan de vier uitgestrekte begraafzoden; langs weerskanten stonden reeksen populieren, wild, onbesnoeid, zeer dik van stam, zeer hoog van kruin, met stijgende jammerklacht of dalend gekerm in hun bestendig klapperend loof door de dooden gevoed.

Jasper stapte over het gras tusschen de brokkelige zuilen, ruig met korstmos geplekt, waarop zijn oog de nog overgebleven namen las, zonder dat zijn geest er belang in stelde.

Eensklaps schrikte hij uit zijn mijmering op, aan den versten hoek, juist toen hij zich omwendde, had een opschrift hem verrast:

Lamalle!

Was dit niet den naam dien madame Fricaut genoemd had?

‘Entrée du Sépulchre de Jean-Martin Lamalle’ las hij, getroffen.

Onmiddellijk boven dezen steen, met een ophefring en die met een breede, platte ijzeren roede in twee beroeste krammen vast was, lag er een tweede, grootere gedenkzuil:

‘Ci-git Jean-Martin Lamalle, né.... département Avey-

ron, presi.... tribunal Châteaudun, ancien membre de la Convention en 1793, procureur-gén... al départ... de l'Escaut... Il sortit de France en 1805 pour ne plus y rentrer. Il laisse à Gand.. souvenirs... magistrat intègre et éloquent. Il y mourut.... Sept....'

'Et il repose ici loin du séjour natal.'

Het was dan toch waar dat hij bestaan had, die fantastische Lamalle! Hij was een Franschman, een lid der Conventie! De datum van zijn overlijden was als menig ander woord onleesbaar. Vrienden hadden hem die gedenkzuil opgericht; maar het was klaarblijkend dat geene liefhebbende hand er de netels en 't onkruid van weerde. De naam zijner dochter was er niet op te ontdekken. Zij was dus zooals de legende beweerde onbegraven gebleven!....

Op den terugkeer maakte Jasper een kleinen omweg door eene straat, waar hij nog nooit den voet gesteld had, namelijk die, waarin de voorgevel van het bewuste huis uitkwam, een zeer stille straat met blinde muren en niets dan achterpoortjes, gesloten alle. Daarnaast waren de paardenstallen eener huurhouderij. Er stonden een paar uitgespannen vigilantes; een man was bezig met de wielen van de eene af te wasschen. Hier ook waren de ruiten der drie vensters langs weerskanten van de deur stuk geslagen, maar nog sterke eiken binnenluiken beschermden voor 't inbreken. De waaier,[1)] sierlijk in ijzer bewerkt, verleende vrijen doortocht aan regen en wind. De koetspoort was blijkbaar in jaren niet geopend, maar nog bestand tegen elken stormloop van buiten. De straat moest eertijds opgehoogd zijn, de gansche bouw scheen ingezakt of ietwat in den grond bedolven.

1) Deurlicht.

Die werkende man hinderde Jasper. Hij had daar alleen willen zijn. Hij had willen zoeken of er geen reten waren, waardoor hij loeren kon. En nu, met den hinderpaal der onmogelijkheid voor zich, ontwaakte een verlangen in hem, daar eens binnen te dringen, te weten, wat er te zien was en of een spoor van heel die vreemde geschiedenis er nog te ontdekken ware....

Aangezien die Lamalle wezenlijk bestaan had, kon het andere ook gebeurd zijn.

Hoe en op welke manier zou Jasper in 't huis geraken? Den sleutel vragen? Aan wien? Er in breken? Langs waar? Toen hij reeds weder op zijn kamerbalkon zat en over 't water tusschen de frissche boompjes naar de doode muren staarde, kwam 't hem in eens voor, alsof hij langs de trap, die door een zijvenster in de laatste zonnestralen rood verlicht was, iets bewegen zag, vluchtig als de schaduw die een groote vogel neerwerpen zou.

Dienzelfden avond moest hij in gezelschap zijn, een gala-danssoirée, ten huize van zijn vriend Armand, een medestudent van zijn cursus. Het verveelde hem ontzaglijk, zijn vlaag van droefgeestigheid en misanthropie was lang nog niet over; maar hij werd er steeds zoo goed onthaald, hij dorst zich aan zijn verplichting niet onttrekken jegens hen die op hem rekenden.

Och dat dansen! Kon hij er maar aan ontsnappen voor heden! Op de trap reeds hinderde hem de geur der bloemen, het gebons der muziek, het gegons der stemmen; het schitterend licht gaf hem vrees voor nakende hoofdpijn; de als bonte vlinders reeds dooreenwemelende jeugd had thans geen bekoorlijkheid voor hem, omdat zij eischen stellen zou aan zijne plichten der hoffelijkheid en omdat elke dwang hem onuitstaanbaar was.

Hij had willen alleen zijn met zijne mijmeringen, de aanzwevende inspiratie behouden, een nieuw sonnet schrijven aan Doornroosje. Hoe weinig dacht hij hier van haar iets te vernemen! Het was bepaald alsof het toeval er zich mede moeide om hare schim steeds voor zijn oog te tooveren. Hij had de gastvrouw en den gastheer gegroet en zat een oogenblik neder naast de oude dame, de grootmoeder, die sedert kort bij hen inwoonde en, ondanks hare jaren, wel besloten was elke partij mede te maken. Hij deed het eigenlijk meer om tijd te winnen dan met het vooruitzicht van een buitengewoon genot aan haar gesprek te vinden, ofschoon zij eene innemende figuur was.

Zij, verwonderd over zooveel gunst, glimlachte gevleid en vroeg of hij tevreden was in de stad en aan de Hoogeschool, en of hij 't goed getroffen had met zijne kamers, en eindelijk waar hij woonde. Het leek op een verhoor, maar een verhoor van minnelijke belangstelling.

Toen hij de kade en 't nummer van zijn woonst noemde had zij eene uitroeping:

‘Mijn hemel, daar! is 't mogelijk!’

Kende zij dan het huis en was het zulk een wonder dat hij er zijne tent had opgeslagen, vroeg hij glimlachend op zijne beurt.

‘Maar ik ben er geboren, ik ben er opgegroeid,’ zei ze met de blijde verrassing, die eene plots gewekte herinnering uit den kindertijd medebrengt. En nu vertelde zij, onafgebroken pratend, in 't verleden levend, bang dat hij - vluchtige beleefdheidsvogel - haar in een tusschenpoos verlaten zou; haar vader was notaris, hij had veel kinderen, een uitgebreide praktijk. En zij stelde verder vragen: had hij de voorkamer op 't eerste met het balkon?

‘Ja.’

‘Daar sliepen mijn ouders, de kinderkamer was er juist boven. O, wat hebben wij er soms schrik uitgestaan met het huis rechtover....’

‘Het huis van Lamalle?’ zei Jasper, die niet of weinig geluisterd had, in eens benieuwd.

‘Ja, en elkander aangestooten en bang gemaakt, als het begon duister te worden: “Kijk, kijk, daar is juffrouw Lamalle, ze komt uit hare kist, ze zal ons pakken!” dat waren de grooten tegen de kleinen, ge begrijpt.’

‘Och kom, mevrouw, weet gij wellicht iets van die legende, vertel het mij,’ bad Jasper.

‘Het is geene legende, het is eene ware geschiedenis, kent gij die werkelijk niet?’ vroeg zij met ongeloof.

‘Iets heb ik er wel van gehoord, niet alles,’ zei Jasper en nu zat hij zelf bevreesd, dat Armand, die zichtbaar - met eene juffrouw aan den arm - op zoek was naar paren om een quadrille des lanciers te volledigen, hem bemerken en in beslag nemen zou....

En de bejaarde dame vertelde haar zonderlinge geschiedenis op dit zonderling daartoe gekozen oogenblik.

‘Lamalle was hier procureur-generaal tijdens het eerste Fransche Keizerrijk. Hij was een conventioneel, hij had in den dood van Koning Lodewijk XVI gestemd.’

‘Hebt gij hem gekend?’ vroeg Jasper.

‘Van aanzien ja, slechts eens heb ik hem hooren spreken. Ik zie hem nog ten onzent binnenkomen, toen hij - bij vergissing - niet bij vader maar in onze woonkamer was ingeleid. Ik zie nog zijn sierlijk zwaaiende handgroete aan mama, die hem verlegen tegemoet trad, gestoord in hare woelige kinderintimiteit zeker; ik hoor nog zijn sonore stem van Franschman, toen hij luchtig,

zelfvertrouwend, schertsend zeide: "*Madame*, *n'avez vous pas peur d'un régicide?*"

Ik verstond destijds de uitdrukking noch de beteekenis niet. Later vernam ik dat het woord "Koningsmoorder" hem als een bravade of een gewetenswroeging gedurig op de lippen kwam.'

'En zijne dochter?' vroeg Jasper.

'Die heb ik ook gekend. Zij was de godin en meesteres van 't huis. Zijne vrouw was krankzinnig gestorven. Twee andere meisjes reeds had hij zeer jong in Frankrijk verloren.

Men zegde onder 't volk dat de vloek op hem lag; hij was rijk, hij had nationaal goed gekocht, en dat bracht volgens de openbare meening onheil mede.'

'En zijne dochter?' vroeg Jasper nogmaals.

Maar zij volgde den loop harer eigene gedachten.

'Ik zie hem nog met haar in open rijtuig, triomfantelijk op den trippelenden stap der twee mooie, muiskleurige paarden uit de koetspoort komen. Zij geleek op een statue der oudheid, maar zij had goudgeel haar.'

'O, dat kan heel mooi wezen!' riep Jasper uit, want de toon van 't gezegde scheen blaam in te sluiten, en reeds zag hij zijn Doornroosje in verbeelding met golvend goud overgoten.

'Gewis, maar juist dat goudgeel haar was oorzaak, dat ze menschenschuw en ongelukkig werd.'

'Hoezoo?'

'Haar vader had ze naar haar eerste bal geleid, fier als een pauw op zijne vorstelijke dochter.

Wat gebeurde er daar? Geen mensch wist het met zekerheid; maar naar het scheen had iemand - wellicht een nijdige mededingster - er luid, door haar gehoord, eene spottende zinspeling op hare rosheid gewaagd. Bloedig gekwetst keerde ze weder. Voortaan

weigerde zij uit te gaan en wij kinderen zagen haar, van uit ons hooger raam, den ganschen dag haar lokken kammen, onvermoeid en onverdroten, als ware 't hare dagtaak geweest. De dienstboden brachten 't uit dat zij een looden kam gebruikte om er de kleur van te verdooven. En toch bleef het hoofd blinken als goud, een lichtpunt in de donkerende kamer bij valavond blijvend.

Haar vader was wanhopend en wilde haar tot uitgaan dwingen, maar haar besluit was onwrikbaar, haar wil onbuigzaam als glas.

Wij zagen hem alleen uit de groote poort rijden, terwijl zij voor haar toiletspiegel zat met al het vloeibaar goud op haren rug en in de altijddurende beweging harer kammende hand, regelmatig en traag als de gang van een uurslinger.

Men zei dat ze in de hersens was gekrenkt.

Plots op een vroegen morgen liep het gerucht dat ze dood was. Men geloofde het eerst niet; maar de voorhangen der bovenvensters, welke altijd op waren gedurende den dag, bleven neder. Later werd het gerucht bevestigd, maar er greep geene begraving plaats en toen werden ongehoorde dingen verteld: Lamalle wilde niet scheiden van zijn dochter, het laatste, wat het noodlot hem ontrukte. Hij bewaarde haar in zijn huis in een glazen kist in eene geheime schuilplaats...'

Hier onderbrak Jasper de vertelster, de rechtsgeleerde of beter, de rechten studeerende kwam in opstand: 'Veroorloof mij, mevrouw, destijds bestonden de reglementen reeds, die elke bijzetting van lijken in kerken, kapellen of een bijzonderen eigendom verboden.'

'Juist, doch zij werden nog niet zoo streng toegepast als ten huidigen dage. Zijne hooge bediening veroorloofde hem misschien zich ongestraft boven de wet te stellen; men verontrustte hem niet. Hij bleef er in de

bestendige tegenwoordigheid der verlorene leven. Weldra trok hij zich gansch van de wereld terug. Hij bereikte een zeer hoogen ouderdom.'

'En sinds staat het huis onbewoond, aan verval prijsgegeven.'

'Ja.'

'Doch uit welke oorzaak?'

'Dit weet ik niet met zekerheid. Maar het schijnt dat Lamalle in zijn testament bepaald had, dat het tot puin worden moest en er lange processen dienaangaande tusschen de stad en zijne vèrverblijvende erfgenamen in Frankrijk ontstonden...'

'Neen, grootmoeder, nu leg ik de hand op hem,' zei Armand, die op eenigen afstand, met een andere danseres aan den arm, weder op zoek, vol ongeduldigen eerbied wachtend was blijven staan tot er in het verhaal, dat hij niet hoorde, een pauze kwam, en Jasper moest mede in den dwarrelenden drom.

En terwijl zijn blik op hoofden van git en vlechten van blond en kroesels van bruin rustte, zag het oog zijner verbeelding een haartooi van goud. Zijn hart voelde mede de smart der versmading; de prikkelbaarheid der krenking nam er door hare naïeve overdrevenheid zelve iets tragisch aan van menschelijke ellende; de kleingeestige eigenliefde verkreeg er iets aandoenlijks door de grootheid van het dwaas geleden leed. Waarom was er geen wraakgeest opgestaan, geen trooster? waarom toch had haar vader, waarom had niemand haar gezegd, dat roode haren mooi kunnen zijn! En weder ging zijn verbeelding op hol, door 't bezoek aan 't kerkhof en het vertelsel wakker geschud. Thuis gekomen zocht hij, geheel en al opgewekt, ondanks zijn vermoeienis en het late nachtelijk uur, in zijn lessenaar het gedicht aan de onbekende schoone, dat hij in de onbehagelijk-

heid van oververzadigende bewondering weggesloten en niet meer ter hand genomen had. Van den eersten regel geraakte hij weder onder de betoovering: ‘Ja, dat is wel oprecht mooi!’ zei hij, aan 't einde gekomen, in geestdrift als ter bevestiging met den wijsvinger op het papier slaande. En hij schreef een nieuw sonnet aan haar, die hij zijn ‘Dorenroosje’ noemde.

Zijn stijl was als het ijdel, sierlijk spel eens goochelaars, die ballen opwerpt, wedervangt en door elkander gooit. Om gedachten was het Jasper niet te doen, samenhang zocht hij niet, voor zinbouw bleef hij onverschillig; hij gaf eene impressie weder, een schildering van glans en gloor, van liefde door dien gloor en glans verwekt. Hij sprak in dat sonnet van het goud van haar kruin, van zijn droomen van goud en het goud van zijn min.... en hij vond het geheel zeer schoon, hij noemde 't ‘groote kunst.’ Zijn zelfaanbidding was zoo oprecht uit zelfbewondering opgevlamd; zijn dichterlijk gevoel was zoo innig; zijn overtuiging van meerderheid als poëet stond zoo vast; figuurlijk knielde hij voor het altaar, waarop hij de scheppingen van zijn brein, als afgoden, geplaatst had.... en thans stond zij er als eene hemelsche verschijning, met stralen van omhoog oversproeid, eene werkelijkheid en toch een beeld door zijne phantasie uit den doodsslaap gewekt.

Hij beleefde weder een slapeloozen nacht. Gedurende de dagen die volgden werd hem de bekoring te sterk, hij moest haar zoeken, haar zien in haar wit satijnen gewaad met hare kroon van zonnelokken om het nog behouden aangezicht, zooals hij zich haar voorstelde, slapend den akeligen en voor de eischen der poëzie zoo noodigen doodslaap. O hij haakte naar haar, hij minde haar om der wille van zijn gedichten en hij minde zijn gedichten om harentwille, evenals de genreschilder zijne

modellen, zelfgekozen en op het doek vereeuwigd, liefheeft.

Een plan rijpte in zijn hoofd.

‘Gij kunt mij een dienst bewijzen’, sprak hij tot Armand, die een groot regattenliefhebber was. ‘Leen mij uwe boot.’

A la bonne heure!’ riep deze, een kloeke kerel met gespierde armen, ‘hij komt dan eindelijk, de lust naar gezondheid gevend, krachtontwikkelend vermaak! Mag ik u als lid van den *Club Nautique* laten inschrijven?’

‘Neen, neen,’ antwoordde Jasper, ‘het roeien heeft voor mij geen aantrekkelijkheid en zal het nooit hebben.’

‘Verwijfde boekworm,’ verweet hem zijn vriend teleurgesteld.

‘Maar,’ hernam Jasper, het geldt iets anders, eene fantaisie, een nachtlijk tochtje in de maan,’ en hij scheen verlegen.

‘Begrepen,’ zei zijn vriend, fijn glimlachend.

‘Leg de boot van avond onder gene brug, wilt gij?’

‘Ja, op gevaar af in overtreding met de voorschriften der politie aangeklaagd te worden.’

‘Eene belofte, gij zult mij niet bespieden, niet volgen in mijn tocht?’

‘Wees gerust, ik zal mij op den rang van mededinger niet stellen, behoud uw Dulcinee voor u alleen.’

Hoe hij dat uitlegde! Jasper liet hem in de meening. Maar eene onbegrijpelijke, vage onrust, een heimelijke jaloezie kwelde hem reeds. Hij zag of meende te zien, dat de blikken van zijn bezoeker bestendig op het huis rechtover gevestigd waren, en hij kreeg een gevoel van bangheid als of die blikken er door boren en nog voor hem de ontdekking zouden doen.

‘De zon hindert u,’ zei hij - zij zaten op het balkon, waar schoone-bij-dage en capucienen aan opklommen.

‘O!’ sprak de andere, achteloos en voor Jasper bevredigend, zijn stoel een weinig omkeerend.

Jasper bleef laat op dien avond. Hij wist dat de nachtwaker altijd omtrent één uur langs de kade voorbijkwam. Hij draalde tot zijn stappen zich verwijderd hadden, toen sloop hij naar beneden, de deur zonder gerucht toetrekkend. Hij vond de boot op de aangeduide plaats. Hij was een onhandig roeier maar geraakte toch veilig tot onder het voormalig zomerhuisje. Jasper klauterde aan de nog gave ijzeren stangen omhoog. Hij stond in de kamer, de groote benedenkamer, in wier ledigheid hij zoo dikwijls de zon had zien schijnen. Een rattendavering vluchtte, als 't ware van onder zijne voeten, over den plankenvloer weg. Het was er duister en nu begreep de indringer het ondoelmatige van zijn waagstuk. Hij dorst geen licht ontsteken, dat van op de kade zijne tegenwoordigheid verklikken zou. Tastend met de teenen of er geene hollen in het hout waren, vervolgde hij zijn weg. Hij vond en opende eene deur. Hij legde de hand op de leuning van eene trap; hij slierde met de zool eens heen en weer, hij stond op marmer. En hier wreef hij een lucifer. Onpractisch - wat den dichter eigen schijnt te zijn - had hij zelfs geen bougie mede, Het licht was gauw weer uitgedoofd. Hij had eene groote, vroeger gedecoreerde en vergulde voorzaal en eene breede trap gezien, en voordat hij tijd had - stouter wordend - een tweede solferstekje te doen branden, ontwaarde hij zelf door een zijvenster den bescheiden weerschijn eener lamp van uit den kelder op de met onkruid bedekte voorplaats. Hij schrikte zoo hevig, dat hij naar zijn adem snakken moest. Bang was Jasper niet, hij droeg overigens altijd een kleinen, doch geducht veerkrachtigen casse-tête bij zich. Dien had hij reeds vast, terwijl hij omzichtig de trappen afdaalde. Beneden kwam

hij aan eene nog schier onbeschadigde glazendeur. Hij keek naar binnen in hetgeen eertijds de keuken was. Een dertienjarig meisje stond aan een brandend komfoor en helde een kokenden theemoor (ketel) juist over den alambic (trechter) eener kan. Een geur van koffie verspreidde zich onder de gewelven. Enkele kopjes wachtten er op niet aanwezige verbruikers; een berg met boterhammen prijkte in 't midden.

Jasper opende de deur.

‘Zijt gij alleen dan, waar blijven de anderen?’ sprak het kind zonder omzien.

‘Wat doet gij hier?’ vroeg Jasper.

‘Oei, oei, oei! een vreemdeling!’ riep zij, hem ontwarend, bleek, ineenkrimpend van angst.

Hij lachte haar aan, verbaasd, bevreemd. De lamp verlichtte zijn gelaat.

‘Ge zijt de heer van hier rechtover! Ge zult mij geen kwaad doen, niet waar?’ smeekte zij met de handjes gevouwen, als een slag afwachtend.

‘Neen, wees niet bang,’ zei Jasper, nadertredend. ‘Ze zijn daar!’ kreet ze fluisterend, ‘vlucht, vlucht!’

En daar hij het oor leende aan een nog ver, onderaardsch, schier onvatbaar gerucht, stiet ze hem vooruit: ‘uw leven is in gevaar, vlucht!’ herhaalde zij.

En Jasper, onder de impulsie van haren angst meer dan den zijnen, ijlde de trap op, de voorzaal en de kamer door, liet zich in het schuitje glijden en geraakte ongedeerd en ongezien aan de brug, en, na er het lichte vaartuig vastgelegd te hebben, veilig in zijn huis.

Des anderdaagsmorgens, voordat hij tijd gehad had veel op een middel ter opheldering van het raadsel na te denken, werd aan den appel van zijne deur geleuterd als van iemand, die niet weet, hoe dien om te draaien of onbekend is met het gebruik van aantikken.

Hij opende. Wie stond voor hem tot zijne groote verbazing? De kleine meid van den nacht te voren!

‘Mijnheer,’ stotterde zij verlegen, met het hoofdje naar omlaag, hem schuins van onderen op schuw aanblikkend, ‘zult gij het zwijgen?’

‘Wat dan, lief kind?’ vroeg hij aanmoedigend, ofschoon hij haar verzoek dadelijk geraden had zonder er de aanleiding toe te vatten.

‘Dat gij ginder geweest zijt,’ en met eene beweging van de oogen duidde zij het huis aan.

‘Aan wie zou ik het zeggen en waarom?’

‘Aan de menschen,’ sprak het kind. En willicht in den waan, dat hij meer wist dan het geval was, ‘ze zouden vader in 't kot steken,’ zei ze dof.

‘En wat heeft vader dan misdaan?’ vroeg Jasper, neerzittend, terwijl hij haar tot zich trok.

Maar zij schudde het hoofd, dat ze 't niet zeggen kon of mocht.

‘Ik moet ten minste weten, wat ik zwijg,’ drong de student aan, met een heimelijk besef, dat hij onbescheiden en weinig edelmoedig handelde tegenover een weerloos kind, doch onbekwaam om zijn nieuwsgierigheid te overwinnen.

Zij zag hem aan met groote, zwarte oogen in haar klein, fijn, bleek aangezichtje, angstig en vertrouwvol tevens: ‘Vader haalt,’ zei ze.

Die euphemistische benaming van ‘stelen’ had Jasper nooit gehoord, maar hij begreep ze onverwijld.

‘Komaan, dat is niet waar, zeker?’ sprak hij, ontroerd door de vroege verdorvenheid van dit schepseltje, dat van zoo iets gewaagde als 't natuurlijkste der wereld.

‘Ja toch, 's nachts; overdag rijdt hij met de vigilant. Wat zijt gij ginder komen doen?’

Die vraag was moeielijk te beantwoorden voor Jasper.

In zijn verlegenheid stelde hij er haar eene op zijne beurt:

‘Hoe heet gij en hoe oud zijt gij?’

‘Tientje. Ik ben dertien jaar - bijna veertien,’ pochte zij.

‘En haalt gij ook reeds?’ vroeg Jasper.

‘O neen!’ verzekerde zij, pijnlijk aangedaan schijnend. ‘Beloof mij, dat gij niet meer komen zult.’

Zij had zich nader gedrongen met eene vleiende schouderbeweging als eene kat. Zij was niet bang voor hem. Hij voelde sympathie voor haar, en gewoon een streelenden toon half scherts, half plagerij, half fatuïteit tegenover de kleine meisjes van haar leeftijd in de huizen, waar hij uitgenoodigd werd, aan te slaan, bedong hij met een glimlach:

‘Indien ik niet tot u mag gaan, zult gij dan tot mij komen?’

‘Ja,’ antwoordde zij eenvoudig en oprecht, een paar malen knikkend, zijn voorstel ernstig opnemend.

En zij was heen.

Hij stond voor zijn geopend venster. De winderanken schommelden zacht door 't morgenwindje gewiegd; de eerste knop was er in roze- en purperkleurige kelk zegepralend, door de vroege zonnestralen gewekt, op open gegaan, doch Jasper, die zijne ontwikkeling sedert dagen had nagespeurd, had er thans nauwelijks een gedachteloozen blik voor. Hij keek naar 't huis rechtover, helder door de gebroken ruiten inwendig door de zon verlicht, even verlaten, even ontoegankelijk als immer. Langs waar kon dat kind er binnendringen en wat gebeurde er in die woonst?

Maar zijn belangstelling alleen was niet wakker, zijn gemoed werd hoe langer hoe onbehagelijker beroerd; een zekere kwelling ontsproot van lieverlede, aan een opborrelende gewetenswroeging gelijk, hij had eene dievenbende

ontdekt of was op 't spoor om ze te ontdekken; gansch den verleden winter waren er van tijd tot tijd nachtelijke plunderingen geschied, sommige met inbraak, nu op het eene dan op het andere punt der stad. De daders waren tot dusverre aan elke hinderlaag ontsnapt.... Zouden deze rooverijen wellicht met dit huis in verband staan, zou het tot vergaderplaats en verbergsoord dienen?....

Hij studeerde de rechten. Zijn inzicht was in de magistratuur te gaan. Hij had het voornemen gemaakt de trouwhartigste aller rechters te worden, nauwgezet, streng, onverbiddelijk in het straffen van elk misdrijf.... en een bittere schimplach plooide zijn mond, het begin van zijn loopbaan was mooi - medeplichtige, verheler van wanbedrijven.... Jasper zag er in eens verouderd uit met de rimpels van zelfonderzoek, die zijn voorhoofd plooiden. Hij moest hetgeen hij onderschept had aan de politie mededeelen.... ‘verklikken’, klonk een stem in zijn binnenste. Ja verklikken, hij had eigenlijk niets ontdekt: het kleine meisje had hem in haar naiefheid en haar vrees tot vertrouweling van een geheim gemaakt.... ‘Neen, nooit,’ zei hij tot zich zelven met een krachtig handgebaar, terwijl haar smeekend aangezichtje voor zijn geestesoog verrees.

Hij bleef misnoegd, ontstemd, ontevreden over zich zelven gansch den dag. ‘Dat was ook wijs en practisch, hé, nog daarenboven die kleine dievegge uit te noodigen op zijn kamer, een vruchtbaar veld voor haar ongeoorloofde handelsondernemingen!’ en hij zag rond naar al de gerieflijkheden, die hem omgaven, die op zijn schrijftafel en hier en daar verspreid waren; naar de lade van zijn kast, waar zijn geld lag, en die hij meer dan eens, uitgaande, had vergeten te sluiten, niet wetend, of er een te kort was, nooit tellend. O ja, ze zou niet nalaten te komen, dat wist hij en hij niet nalaten haar aanmoedigend tegen

te lachen, dat wist hij ook - onverbeterlijke dwaas, die nooit, ondanks alle waarschuwingen van zijn verstand anders gedaan had dan zich door zijn sympathie, door de impulsie van het oogenblik te laten medesleepen....

Hij verviel in een groote somberheid, de schoone Slaapster was voor alsnu vergeten of op den achtergrond geschoven, Tientje en hare veropenbaringen hielden hem onrustwekkend bezig.

In die stemming vond hem Armand, zijn vriend, toen hij tusschen ‘donkeren en klaren’ eens als eene bom binnenviel. Deze ontwaarde eerst de mistroostige uitdrukking van Jaspers gelaat niet.

‘Welnu, en de nachtelijke tocht, goed afgeloopen?’ vroeg hij luchtig.

‘Heel goed,’ antwoordde Jasper. Zijn toon had een wanklank. ‘Gij hebt de boot weergevonden?’

‘Ja, ja!’ het speet Armand, dat hij er op gezinspeeld had, zoo duidelijk bleek de onderneming een mislukte zaak.

‘Kom, laat ons samen naar 't café gaan,’ stelde hij voor, en Jasper ging werktuigelijk; doch zijn goede luim was hem bepaald ontrouw geworden voor dien dag.

Tientje hield woord. Zij bezocht hem weder. Zij bracht een tuil sterk geel- en oranjegekleurde violieren mede, op de binnenmuren van de ruïne geplukt, en terwijl hij ze prees en aannam, er aan rook en ze in 't water stelde, kreeg hij een nieuwe gewetenswroeging, hij had dat kind voor eene dievegge uitgescholden, terwijl zij er op bedacht was hem een genoegen te doen. Het was misschien dat, wat zijn stem zoo mild maakte en zijn blik verteederde na de eerste onbehagelijke verrassing van haar ongewenscht bezoek. Hij had altijd verlangd een zusterken te hebben, dat hij vertroetelen en liefkoozen zou.

‘Kom,’ sprak hij, haar langs achteren met zijn uitgestrekte hand, bij de vlecht, die op haar rug hing, nader

trekkend, wanneer hij reeds neerzat en zij verlegen stond te glimlachen, ‘kom, Tientje, vertel mij eens iets.’

Voor alle antwoord lachte zij hem toe, volstrekt niet schuw, tusschen zijn knieën staande.

‘Wat doet gij alzoo geheel den dag? Gaat gij niet naar de school?’

‘Neen, ik help moeder.’

De bekoring welde guitig in Jasper op om haar te vragen of moeder ‘haalde’ wellicht; maar hij hield zich in en beperkte zijn onderzoek tot: ‘Waaraan helpt gij moeder?’

‘In 't nieuw wasschen. - Hebt ge soms iets?’ vroeg ze gretig rondziende.

‘Ja, ja, zeker, handschoenen en een foulard misschien,’ zei hij achteloos, de hand over haar achterhoofd strijkend, niet geneigd om de poëzie der voor hem zoo verlokkende tweespraak reeds door bekommernissen van stoffelijken, en zoo vuigen aard te vervangen. ‘Waar woont moeder?’

‘In een kamerken op den cour der huurhouderij.’

‘Zoo, zoo!’

‘Moeder zit lam, zij kan niet gaan,’ berichtte hem Tientje.

‘O dat is spijtig! en hoe kan ze dan voor de menschen wasschen?’

‘Ik breng haar alles aan, wat ze er toe noodig heeft.’

Nu werd hem de verzoeking al te sterk:

‘Tientje,’ zei hij, ‘haalt vader niet genoeg om haar en u te onderhouden, moet zij nog werken voor haar brood, ziek en gebrekelijk?’

Tientje rukte zich los, haar oog schoot een vonk en zij zei met kracht: ‘Moeder zou niet willen leven daarvan; vader verdrinkt het al.’

‘Heeft hij u nooit willen doen halen?’ vroeg Jasper, die een onverklaarbaar genoegen vond in het uitspreken van dat woord.

‘Ja,’ en weder nadertredend stak zij hem haar armpje

met de gesloten hand voor. ‘Kijk, voel hoe sterk ik ben, als hij mij wil doen medegaan, sta ik pal en hij kan mij niet voortkrijgen,’ zei het kind in den waan, dat hare lichaamskracht meer dan haar zedelijk verzet den dronkaard van dwangmiddelen afhield.

Jasper vond het vermakelijk. Hij greep het armpje vast en, den schijn van groote krachtsinspanning aannemend, trok hij met zwak geweld en liet haar eindelijk hijgend los.

Haar lach klonk als een belleken in onschuldigen, uitbundigen triomf.

Maar in haar spel en hare naiefheid, verloor zij het practische niet uit het oog: ‘De handschoenen en den foulard,’ vroeg ze ieverig, voordat ze henen ging.

Het sprak van zelf, dat ze 't gereinigde terug moest brengen. Hij, Jasper, was er niet. Tientje blikte rond in de kamer. Alles lag er verwaarloosd, papieren, boeken, vlugschriften dooreen, hier een verscheurde briefomslag, ginder een tabaksbeurs, eene pijp, een lorgnon; op het schoorsteenblad tikte een groot zilveren zakuurwerk; ongebruikte postzegels, gereed om bij den minsten windtocht weg te fladderen, er naast, half er over heen gekruld; een zilveren pennemes ving een straal van de zon op; een l i n a r i a c y m b a l a r i a in een pot liet hare ranken vol bloemenmondjes van de kommode naar beneden hangen. Maar Tientje's aandacht werd van dit alles afgeleid door een dikgevulde, halfopen portemonnaie waarin geld schitterde, waaruit een gevouwen bankbriefje keek. Schuw zag ze rond of iemand haar bespiedde, dan strekte ze er de hand naar uit, met eene vlam van begeerlijkheid in 't oog; een stukje, één enkel, dat briefje dáár, geen mensch zou het weten.... En reeds had ze 't vast, toen ze 't met een woest gebaar weder verfrommeld in de beurs duwde, en snel, als

vluchtte zij voor iets onzichtbaars, dat haar voortdreef, strompelde zij tusschen de stoelen door en liet ze zich op den rieten zetel aan het balkon neervallen met de hand voor de oogen, een visioen verduikend.

Niet lang daarna kwam Jasper binnen.

En hij betaalde haar het weergebrachte, uit dezelfde portemonnaie, die in haar bereik was geweest. Hij wilde geen wisselgeld aanvaarden, maar zij drong 't hem op.

'Laat dat niet meer liggen,' bad zij hem angstig, den geldbeugel aanwijzend.

Niet straffeloos had Jasper het fijne polsje in zijne hand gedrukt. Zoodra Tientje verscheen werd het stoeiend spel hernomen. Het was hem eene behoefte haar op zijne knieën te trekken, haar armpje, dat zij om zijn hals sloeg, te voelen, die kinderwang tegen de zijne te laten aanleunen. Haar adem was als de nauw te bespeuren en toch verfrisschende luchtverplaatsing, die de zwaai eener snel voorbij schietende waternimf teweegbrengt; de muze der poëzie omfladderde hem, terwijl hij de oogen sloot en zij zijne wimpers kuste.

'O blijf, blijf!' bad hij, haar nauwer omvattend, ofschoon zij geen gebaar maakte om zich los te rukken. En tevens verrees het beeld der schoone, gekiste goudlokkige voor zijne benevelde phantasie, het aardsch, het stoffelijk genot werd met een ander, een geheiligd, een ijzingwekkend en toch gezocht genot versmolten; de naderende schemering hulde hen als in een sluier van bevrediging, maar die aan den dood ontroofd was en gebezigd om afgestorvenen te dekken.... De wind blies zacht in de dichte, aan draden opklimmende convolvulus ranken, wier bloemen alle - en voor eeuwig, want zij leven slechts één dag - toegeloken waren; de vurige capucienen - sterker aan levenskracht - verspreidden hun eigenaardigen reuk, die de macht

bezit om de lippen en de oogvliezen van sommige stervelingen te prikkelen. Voor hen de wijd van een-staande boompjes-rij; het blinkend water; het oude huis waarover de steenzwaluwen krijschend vlogen, terwijl de donkerheden daarbinnen dieper tinten kregen. Geen mensch kon het zien van op de kaai, geen blik van op de overigens te verre brug, onbescheiden door de slingerplanten boren. Jasper merkte niet op, hoe vreemd het was, dat geen bezoek hem ooit nog stoorde, dat Armand, die eertijds zoo vaak onaangemeld binnenkwam, thans wegbleef.

‘Tientje,’ vroeg hij haar eens, ‘hoe geraakt vader des nachts in dat huis? langs waar gaan de anderen binnen?’

Er had namelijk opnieuw eene reeks nachtelijke diefstallen plaats gehad, wat hem zelfverwijtend in het hoofd hing.

En zij fluisterde het heel dicht aan zijn oor, vader sliep bij de paarden; in de harnassuurkamer was er een hol in den muur en daarachter een onderaardsche gang; deze leidde naar het oude huis. De huurhouder of niemand wist er iets van; vader hield het hol met een vermolmd stuk van eene deur, en een tas hooi daarvoren, verborgen. Tientje moest opstaan om koffie voor de bende te maken.

‘En wat zegt moeder, wanneer gij 's nachts uw bed verlaat?’

‘Moeder weet het niet, of ik weet niet of zij het weet, en bang is voor vader, moeder zegt niets,’ zei Tientje, haar aangezichtje op het zijne vlijend

Er volgde eene poos stilte.

‘Waarom krijt gij?’ vroeg Jasper weder, want hij voelde zijne wang nat worden van hare tranen.

Tientje snikte thans: ‘Voor twee jaar heb ik mijne eerste communie gedaan,’ klonk het onderbroken. ‘Ik

was een braaf kind, ik had nog niets misdreven, de pastoor zei mij, dat onze ouders eeren plicht is, dat stelen zonde is. O, o, en hoe kan ik dat nu overeenbrengen? O, o!' huilde zij, met verwarde woorden de aaneenschakeling harer tegenstrijdige indrukken aanduidend. En als onder den greep van een nieuwen angst, onverklaarbaar voor Jasper, misschien duidelijk voor haar: 'Sluit uw geld weg, laat niets, dat kostbaar is, drijlen,' waarschuwde zij hem, met vochtige, starende oogen.

'Vreemd kind!' murmelde hij.

Tientje viel in slaap op zijnen schouder. Het duurde lang eer hij 't bespeurde, meegesleept als hij was in zijne dichterlijke droomtochten, beladen met den hem zoo dierbaren last, gewaarwordend iets van hetgeen eene moeder voelt, die zich wellustig gehinderd stilhoudt om het wacht, dat op haar knieën sluimert, niet te wekken. Toen lichtte hij haar hoofdje op, het in zijn beide handen vasthebbend. Zij werd niet wakker. Ontroerd zag hij het fijn, verarmoed gezichtje aan. Een behoefte aan bescherming, een vaag bewustzijn van gevaar dat hare toekomst overschaduwde, een eindelooze weemoed vervulde hem:

> 'Du bist wie eine Blume,
> So schön und hold und rein....

herhaalde hij bij zich zelven, de woorden van het rijm overstaanbaar tusschen zijne tanden murmelend en luider hernam hij, eerbiedvol:

> 'Mir ist alsob ich die Hande
> Auf's Haupt Dir legen wollt',
> Betend dass Gott Dich erhalte
> So schön und rein und hold!'

O wat een heerlijke taak het ware zulk een schepseltje aan den rand van den poel des verderfs - waarin zijn

verstand hem voorspiegelde, dat het reeds een voetje gesteld had, ofschoon zijn phantasie dit niet wilde aannemen - terug te houden; die op het dwaalspoor gebrachte schreden naar het goede te richten, zelf het genot der weldoeners te genieten voor die redding, opwegend tegen het kwaad, de zonden, waarmede zijn jongelingsloopbaan reeds was bezaaid! Een ideaal dat te bereiken ware!....

Toen madame Fricaut hem des morgens zijn ontbijt bovenbracht, zei ze: ‘Mijnheer Armand is hier gisteren geweest.’

‘Zoo! en waarom is hij niet bovengekomen?’ vroeg Jasper, zich herinnerend, dat hij zelf niet uitgegaan was.

‘De kleine was bij u,’ antwoordde zij, met een geschitter van haar oog, terwijl een helsche glimlach van verstandhouding om haar mond speelde.

Jasper keek verrast en vaag ontroerd op.

‘Dan laat ik niemand boven, ik weet, wat mij te doen staat, ik houd de wacht,’ zei ze.

‘Madame Fricaut!’ stiet de student als een noodkreet uit. Een hoog rood overtoog zijn voorhoofd en liep tot onder zijn opgestreken haar. Hij zag haar aan, onthutst en verontwaardigd. Haar zwart geverfd kleed droeg vetvlekken; hare handen waren bezoedeld en het werd hem te moede, alsof zij daarmede iets leliewits en tengers aanraakte en bemorste, iets, dat hem toebehoorde, hem geheiligd was en dat nooit - nooit meer in 't vervolg geheel zou rein te wasschen zijn....

‘Dat meisje is minderjarig,’ waarschuwde zij hem, ‘indien het uitkwam!....

‘Wilt gij wel zwijgen!’ gebood hij haar, buiten zich zelven.

Zij liet zich niet ontmoedigen. Zij had een plan, dat ze doordreef:

‘Mijnheer Jasper,’ zei ze fleemend, ‘ik ben in groote geldverlegenheid’ - hij had dien morgen een gechargeerden brief van zijn huis ontvangen, wat ze wist - ‘ik heb eene dringende betaling te doen, honderd vijftig franken, ik zal ze u op het einde der toekomende week weergeven....’

Hij was opgestaan. Zijn gramschap nam een zonderlingen vorm aan. Met haast trok hij twee bankbriefjes - een groot en een kleiner uit de brieventasch, die zorgeloos op zijn kommode lag, en wierp haar die toe:

‘Ga nu!’ gebood hij met een schier dreigend gebaar.

Ontzet over de onderstelling liet hij zijn hoofd op zijne handen rusten. Doch weder verschrikte hij: ‘Dwaze, onverbeterlijke domkop!’ Waarom moest hij die aftroggelaarster dat geld geven, zich schuldig maken in haar oog, den schijn aannemen, alsof hij haar stilzwijgen uitkocht, wanneer hij zich niets, niets te verwijten had en de monsterachtige gedachte nooit in zijn brein was ontstaan!....

Hij stampte de stoelen weg, rukte de deur zijner goederenkast met wrekend geweld open, hier een paar schoenen wegslaande, daar een regenscherm omverwerpend; trad voor zijne waschstand, knotste moedwillig de lampetkan tegen de kom aan, en verliet eindelijk, aangekleed, zijn appartement, de voordeur achter zich met een daverenden slag toetrekkend.

Tientje had waschgoed te brengen; zij vond hem niet, hij was uit dien avond en zijn kamer op 't slot. Des anderdaags ging 't evenzoo. Maar als de wil het hart van een genoegen doet afzien, komt dit aldra in opstand.

Jasper verlangde naar het kind, naar de streeling van haar vingertjes, naar den kus van haar mondje. En wat gaf het hem ook wat of die oude helleveeg vermoedde, indien hij niets misdreef?....

Tientje was zoo blij hem weer te zien! Zij hief zich op de teenen, sloeg hare armpjes om zijn hals en omhelsde hem herhaaldelijk.

‘Kom, kom,’ sprak hij verlegen, haar afwerend, ‘laat mij, zet u hier voor mij, en vertel mij iets.’

‘Wat?’ vroeg ze, half pruilend, voor hem op een stoel plaats nemend.

‘Iets van het oude huis. Wat is er daar zoo al te zien?’ Hij riep het beeld der dochter van Lamalle ter hulp om zijne eigene gedachten af te leiden.

‘Katten en muizen en spinnekoppen en vleermuizen ook,’ zei Tientje.

‘Maar nog wat anders?’ hij wilde weten, of zij van de legende gehoord had.

‘Ja, nog wat anders, slakken op het hof, in 't kruid en die over het mos rijden,’ zei Tientje wat onrustig wordend.

‘Daar is eene doode juffrouw, in eene glazen kist,’ sprak hij, haar vorschend aanziende, ‘zij ligt ergens in dat huis verborgen en gij weet waar ze ligt.’

Het kind verschrikte hevig en ook Jasper verschrikte, wanneer zij hijgend: ‘Ja,’ zei. Hij was er zoo verre van af geweest te gelooven, dat zijn oproep door eene bekentenis zou beantwoord worden.

‘Waar, waar ligt ze?’ vroeg hij. Al zijn dichterlijk vuur was opgewekt voor het Doornroosje zijner phantasie, het voorwerp van zijn droomerige aanbidding, de verpersoonlijking van zijn sonnetten aan haar gericht, het aangrijpendste wel dat ooit een mensch geschreven had....

‘Dat zal ik u niet zeggen, niemand buiten mij heeft haar schuilplaats ontdekt.’

Het was dan toch eene werkelijkheid, het voortbestaan nog na den dood van die bewaarde schoone!....

‘Tientje, om Godswille!’

Maar zij bleef weigeren, dagen achtereen. Zij scheen ontevreden, telkens Jasper er van sprak, onder een dubbel gevoel lijdend, jaloersch van haar geheim, jaloersch van hem en zijn belangstelling, 'Neen, nooit!' herhaalde zij, hem tevens liefkoozend.

Hij had zijn sonnetten naar een tijdschrift gezonden en er bijna onmiddellijk de proeven van gekregen, wat hem eenigszins vergoedde voor het stilzwijgen der redactie over zulke zeldzame meesterstukken. Maar zijne driftige bewondering voor het zelfgeschapen ideaal, waaraan zij hun ontstaan te danken hadden, werd er nog levendiger door. Hij moest het zien, dat ideaal, zijn aanblik was de verovering der tooverroede, waarmede nieuwe, sprenkelende diamantenstralen van poëzie uit de schuilhoeken zijner verdoofde phantasie, als water uit een barre rots, zouden op te wekken wezen.

Voortdurend bleef hij veel in gezelschap gaan, de lieveling der dames, het mikpunt der moeders. Wanneer hij uit de bedwelmende atmospheer van wereldsche vermaken, of nog doordrongen van tabaksreuk, die hem met walg en hoofdpijn uit den roes van studenten- en kroegvergaderingen bijbleef, Tientje tot onlangs geleden op den schoot nam en hare aanraking hem het zuiver zingenot verschafte, dat het betasten eener fulpen stof, het streelen van een jong katje, warm, gesmijdig en fleemend aan de hand verleent, werkte dit sussend op zijn overprikkeld zenuwgestel. Haar koud handje was als de frischheid eener bloem tegen zijn voorhoofd aangelegd. Maar nu niet meer aldus, een heiligschennend woord had de betoovering verbroken, de vrucht ontwasemd, den puren blanken leliekelk van zijn geneigdheid voor haar bezoedeld, en zijns ondanks vreesde hij met afgrijzen voor zich zelven weldra de vrouw in het kind te zullen zien....

‘Blijf van mij af!’ zei hij soms eensklaps, haar wegstootend.

‘Wat heb ik u misdaan?’ kreet Tientje.

Toen steunde hij het hoofd, stil jammerklagend in de eene hand, haar met de andere op een afstand houdend.

Tientje was radeloos.

‘Gij moogt hier niet meer komen, nooit, hoort ge, mijn kind?’ sprak hij tot haar, eens dat hij haar hartstochtelijk aan de borst gedrukt en dan vrij ruw losgelaten had.

Tientje werd bang voor zijn verwilderde oogen.

‘Waarom niet meer?’ vroeg ze ontzet; zij hoorde 't aan zijn toon, beslist en onheilspellend kalm, inwendigen storm verradend, dat hij het ernstig meende.

En Jasper, gedwongen eene oorzaak voor zijn vreemde handelwijs op te geven, zei verwijtend:

‘Omdat ge mij het Dorenroosje ginds niet toonen wilt.’ Hij noemde de dochter van Lamalle bij haar thans ook aldus.

‘Ik zal,’ sprak Tientje, ‘kom!’

En zij stond op met de vertwijfelende uitdrukking van iemand, die alles verbeurt, op het verbleekte aangezichtje.

Jasper was onthutst over zijn zegepraal, blij, opgewonden eensklaps; doch nu was hij het, die stronkelsteenen aanrolde:

‘Hoe, langs waar?’ - Hij kon toch niet zwemmen over 't water, dat in de heete, vroege namiddagzon oogverblindend blonk.

‘Kom!’ herhaalde het kleine meisje. ‘Door de gang, in den paardenstal, geen mensch is er nog in het straatje op dit uur.’

Zij verlieten afzonderlijk het appartement. Tientje wachtte hem aan den paardenstal af. Zij leidde hem

door een sterken, verstikkenden mestgeur, over soppend stroo, hooi wegwerend, een plank oplichtend, door een enge donkere gang, waar het duister was, waar kilheid op de schouders viel, waar de voet over de vochtigheid uitgleed, waar zij diep gekromd voortschrijden moest, hem bij de hand meetrekkend,

Op eens stond hij in de dagklaarte, in de voorzaal van het oude huis, dezelfde, waar hij 's nachts was ingedrongen, met zijn voet het marmer betastend. Tientje had zooeven eene deur in den ronden muur ontsloten.

En nu naar boven langs de breede eiken trap. De kamer, waar zij hem binnenbracht, was op de tweede verdieping, even ruim als de benedenkamer, die zijn oog zoo vaak van uit het studeervertrek bezocht. Hier had het nooit kunnen rondwaren.

Schitterend scheen de zon op den bestoven plankenvloer, waarvan milliarden stofatomen opwarrelden. Geen stoel, geen tafel, geen spiegel meer op den nog gaven marmeren schoorsteen, niets dan verbrijzelde ruiten, en een paar schilderden, familieportretten, verduisterd en schier onduidelijk, door kwaadwillende doch niet mikkende handen van op de kade bij toeval gesteenigd, gebuild en gebarsten.

‘Hier is 't,’ zei Tientje, schalks glimlachend.

Zij had er hem uit kortswijl heengeleid. Zijn teleurstelling was met ontevredenheid vermengd.

‘Dat is niet wel van u,’ verweet hij haar.

‘Zoek,’ drong Tientje aan, ‘hier ligt Dorenroosje.’

Hij moest niet zoeken, er stond geen enkel voorwerp in die groote, door de heete zon geblakerde kamer.

‘Ik heb ze wel gevonden,’ zei 't kleine meisje, genietend van haar overmacht. Zij wilde hem niet langer kwellen.

Zij schoof eene der schilderijen een vingerbreed ter zijde, stak een sleuteltje in den muur en opende eene groote deur, die, met geheel de lijst er op, wegdraaide, en daar in eene nis, onder een glazen deksel, als in een droog aquarium lag Dorenroosje met haar opgebonden lokken van goud.

Jasper vouwde de handen, diep ontroerd, eerbiedig op een afstand blijvend.

‘Hoe hebt gij haar gevonden?’ lispte hij werktuiglijk.

‘Bij toeval, ik kwam in de kamer hiernaast om stukken afhangend behangpapier met welke ik mijn comfoor ontsteek. Ik hoorde een zeldzaam klapperend gerucht hierbinnen, ik deed de deur open. Een leelijke vleermuis lag met hare vlerken plat uitgestrekt op den plankenvloer, zij kon er niet genoeg lucht onderkrijgen om op te vliegen. Zij krijschte toen ik naderkwam, bestendig met het uiteinde hater vleugels slaande. Ik kreeg medelijden, ik lichtte haar op met de stang van de vensterluiken. Ik meende, dat ze door de gebroken ruiten heenvlieden zou, maar zij vluchtte achter de schilderij. Ik zocht het hol van haar schuilhoek in den muur en ontdekte dit sleuteltje. Ik draaide 't om, de deur viel van zelf open en daar lag de juffrouw, van welke ik zoo dikwijls had gehoord, en welke vader te vergeefs had gezocht.’

Jasper luisterde niet veel naar dit bescheid, geheel geboeid door den aanblik, de doode was zeer jong en scheen te slapen, de lijn harer donkere wenkbrauwen stak zuiver en scherp af op haar bleek gelaat, regelmatig, rond en bekoorlijk. Het haar was louter smeltend goud en hoog opgekapt, een blank voorhoofd ontbloot latend. Een witzijden kleed lag in gelijke plooien tot over hare voeten getrokken; de handen waren op de borst gekruist, aan elken pols droeg zij een bracelet in

den vorm van een gouden serpent met oogen van robijnsteentjes en het open muiltje vol tanden van fijne pareltjes.

Wat hij op dit gezicht gevoelde, had Jasper moeilijk kunnen ontleden, het was een mengsel van bewondering, bevreemding, van ontzag, een ontroerd besef van de taaiheid der ouderenliefde en hun machteloosheid tegenover de wetten der natuur, van de broosheid en het vergankelijke aller aardsche dingen. En hij sidderde met genotvollen weemoed, de woorden van zijn sonnetten herhalend, starend op dat raadselachtig gulden beeld, dáár voor hem, dat mensch geweest was, van welks verleden hij zoo weinig wist, dat hem zoo vreemd was en hem toch als droomer en dichter toebehoorde....[1)]

O, het te beschermen, de plaats des vaders in te nemen, het lief te hebben als deze het voorheen liefhad, met eene andere, even sterke, doch onstuimiger liefde van aanbidding en teederheid.... En Jasper zag rond in het onzinnig verlangen - dát der verbeelding alleen - dat huis bewoonbaar te maken, er altijd te leven, dicht bij 't gewoel, van de wereld afgezonderd, zooals Lamalle er de laatste jaren van zijn bestaan had doorgebracht in bestendige aanschouwing van zijn ideaal, het voorwerp van zijn eeredienst!....

Iets onweerstaanbaars drong hem aan:

‘Tientje,’ bad hij, ‘laat mij de kist openen!’

‘Neen, zij is nog nooit opengedaan geweest,’ zei Tientje, tusschen hem en de kist tredend.

Maar hij had reeds de twee zilveren haakjes, die het deksel vasthielden, geopend. ‘Ik zal haar geen kwaad doen,’ verzekerde hij aan het hem schuw terughoudend

1) De geschiedenis van het in eene glazenkist bewaard meisjeslijk en het gouden haar is geen verdichtsel. In Gent had bijna iedereen vóór enkele jaren nog het bouwvallig huis in quaestie kunnen aanwijzen, en de namen der belanghebbenden liggen er nog op de lippen der tijdgenooten of dergenen, die 't van hunne ouders weten.

kind; ‘maar ik moet haar van nabij zien, van heel nabij....’ en hij boog zich over de doode dieper en dieper.... en drukte een vurigen kus op haar voorhoofd.

Tot zijn onuitsprekelijke ontzetting stortte de gestalte in, niets overlatend in de glazen kist dan een hoop witte asch, nauw nog in onduidelijke omtrekken de lijnen van een menschelijke gedaante aanduidend!....

Verstomd en verdwaasd, in het bewustzijn van een groote, onherstelbare ramp, met verbijsterde zinnen, als iemand, die het kostbaarste, wat hij bezat, roekeloos heeft gebroken en er in zijne radeloosheid een scherf van opraapt en aanstaart, nam hij een der gouden serpenten, door 't vallend stof verdoofd, uit de asch op.

Maar Tientje sprong toe: ‘Schelm, dief,’ verweet zij hem, in eene geweldige gramschap ontvlamd, ‘mij, mij!’ en zij greep het andere serpent; dan zich tot hem wendend met wilde oogen, blazend als eene kat, die niet vreest een grooteren vijand aan te randen, sloeg zij haar uitgetrokken schoentje herhaaldelijk in zijn aangezicht, op zijn oor, op zijn schouder en zijn rug en waar zij hem kon treffen....

Hij verdedigde zich niet, nauw de kastijdingen afwerend, in berouwvol schuldbewustzijn, door haar achtervolgd, de trap afklimmend, de onderaardsche gang zoekend.

* * *

Eenige dagen daarna verscheen hij voor de jury. Al zijne vorige examens had hij met de grootste onderscheiding afgelegd. Dit was het laatste en hij had, ondanks de vele verstrooiingen van den jongsten tijd geen oogenblik aan zich zelven en zijne begaafdheden getwijfeld. Hoe groot was zijn teleurstelling en zijn verbaasdheid, toen zijn naam onder de niet geslaagden werd genoemd!

De troost zich in October opnieuw te mogen aanbieden was ontoereikend tot het helen der diepe wonde van zijn eigenliefde. Eenvoudig aangenomen worden als het meerendeel zijner studiemakkers die, met het geluk op het aangezicht en den jubel in 't hart naar het telegraafbureel ijlden om den heugelijken triomf aan hunne in spanning wachtende ouders te melden, zou hem, die zijn doel zooveel hooger plaatste, reeds eene vernedering geschenen hebben, nu onderging hij eene volkomen nederlaag. Zijn ergernis en zijne verootmoediging waren grenzeloos.... Als een man die uit de dronkenschap ontnuchterd is, kwam hij op zijne kamer aan. Nu had hij alles verbeurd, verbrijzeld en verloren, wat hij aanbad en liefhad! Zijn Tientje, zijn Doornroosje, zijn zelfvertrouwen en zijn zelfbewondering! De bijzonderheid, dat hij dien morgen uit een overzicht der tijdschriften zijn sonnetten als ‘opgeschroefde stukjes, tot het begrijpen en genieten van de welke meer of minder dan een gewoon menschelijk verstand werd vereischt,’ schimpend waren aangekondigd, droeg niet weinig tot zijn smartelijke aandoening bij. En hij herinnerde zich - nog na jaren - hoe hij zonder tranen huilde voor al dat samen versmolten leed, dat zijn phantasie als een onherstelbare ramp voorstelde, terwijl zijn practische zin hem reeds, hoewel onduidelijk, achter en door de nevelen der overdrijving heen, den weg tot heropbeuring en overwinning van elken hinderpaal aanwees....

En hij overwon ze inderdaad met schitterende vergelding, doch niet te Gent. Hij wilde er na den vacantietijd niet terugkeeren en verkoos de vrije Hoogeschool en Brussel tot zijn verblijfplaats.

Nadat hij zijn diploma van advocaat veroverd had, werd hij niet lang daarna, door hooge bescherming en de politieke partij zijns vaders juist aan 's lands be-

stuur zijnde, schier onmiddellijk als substituut van den procureur des konings naar een ver afgelegen stedeken van het rijk gezonden. Aldus kwam het, dat hij enkel na jaren, weder verplaatst in eene beduidender provinciestad, Gent bezocht. Hij had wel onbepaald gehoord en in de dagbladen gelezen, dat er een ontwerp tot verfraaiing dezer stad bestond, ondernomen door eene Duitsche Maatschappij, die den zonderlingen naam Zollikofer droeg; dat er een groot deel van het oud kwartier in de nabijheid der statie moest verdwijnen; dat breede, luchtige straten de kleine, ongezonde stegen vervangen gingen, en er eene recht naar 't centrum leiden zou. Hij had zich dat niet voorgesteld of liever er niet veel acht op gegeven. Nu hij ter plaats zijne zaken afgehandeld en tijd over had, droegen zijne schreden hem van zelf naar de kade, waar hij vroeger woonde. Niets was er meer te herkennen; hooge huizen naast breede perceelen bouwgrond waren in aanbouw; het water, dat voor de woning van madame Fricaut stroomde was overwelfd en vormde eene breede, kromme laan; met al de gevels opgetrokken, de schrale boompjes weg; andere in de plaats, en tevergeefs zocht hij het bouwvallig, voor hem zoo heugelijk hôtel van Lamalle, zich omwendend, twijfelend of hij zich wel ter plaats bevond. Een beduidende hoop steengruis trok zijn aandacht; stukken, die eertijds de consolen van het balkon vormden, meende hij te herkennen, ja, daar moest het geweest zijn, dat hij zijn Dorenroosje zocht en zijn ideaal tot asch had doen vervallen! Thans was alles weg, tot zelfs het tooneel dezer verdelging. En hij dacht aan zijn sonnetten, aan al zijne gedichten, die hij met groote kosten in een boek had verzameld, waarvan de exemplaren schier alle onverkocht, ongelezen, onopengesneden waren gebleven. Het had hem in den

tijd angstig geërgerd, dat de critiek het werk van zooveel enthusiasme en inspanning onbesproken liet; thans hoorde hij er liefst niets meer over; ‘een jongelingszonde’ heette hij het glimlachend, met een half beschaamd half vergoelijkend schouderophalen, als een onbescheidene er hem aan herinneren dorst.

Korts na zijn vertrek uit Gent, had hij in de dagbladen gelezen, dat eene dievenbende, die aldaar nachtelijke bijeenkomsten hield en vandaar uit strooptochten inrichtte, ontdekt en gestraft was. En Tientje's beeld rees op voor hem, uit de zee zijner herinneringen, dáár bij dien puinhoop. Wat zou er van haar geworden zijn?.... Nu had hij een dochtertje van denzelfden ouderdom, vertroeteld, geliefkoosd, zooals hij het jonge rooverskind liefkoosde, een eigen dochtertje, beschermd in werkelijkheid tegen elk levensgevaar, zedelijk en stoffelijk, zooals hij eens in phantasie voorgenomen had Tientje te beschermen....

Hij ontmoette een vroegeren makker; zij gingen samen naar een koffiehuis. Andere meisjesbeelden en studentengrappen, professors-eigenaardigheden en wat diens meer, daagden in wederzijdsche gedachtenwekking voor het oog huns geestes op.... O, het was vermakelijk, sedert dat de ernst des levens hen in beslag genomen had, heel dien vervlogen tijd, al die gedane en misdane dingen nog eenmaal in het geruststellend bewustzijn, dat zij vergeten waren en ongestraft gebleven, met nieuwen nasmaak te genieten!....

Jasper was een lieveling van de fortuin, een paar sterfgevallen in de magistratuur deden hem spoedig opklimmen, en, nog betrekkelijk jong, ofschoon thans half kaal, wat dik en met vergrijzenden baard, bekleedde hij weldra den zetel van 't openbaar ministerie in eene der grootste steden van België.

Onder eene der eerste zaken, waarover de jury van het Assisenhof uitspraak zou hebben te doen, was een geval van diefte en brandstichting: eene dienstmeid. Haar verleden was betreurlijk; zij was na eene veroordeeling haars vaders en den dood harer moeder zeer jong naar een verbeteringsgesticht gezonden, waar zij tot haar achttiende jaar bleef; er uit komend, geraakte zij na eenige dompeling in een huis van ontucht. Zij was er vervolgens uit gevlucht. Een bejaarde dame, patrones van eene instelling voor het heropbeuren van gevallen meisjes, had zich haar aangetrokken en ze - na eenige jaren proeftijd - onder haar dak genomen, bekoord door haar berouw en hare goede voornemens en iets van teederheid in hare handelwijze tegenover hare rampgenooten in 't gesticht. Had hare voorloopige gevangenschap de betichte tot dat punt gekrenkt of waren het de menigvuldige stormen haars levens, die hun bliksemflitsen in rimpels op haar aangezicht hadden gegroefd? Althans, haar geboorteakte wees nauwelijks vijf en dertig jaren aan en zij scheen minstens het einde der veertig te hebben bereikt. De beschuldiging was verpletterend tegen haar, zij had het bed harer slapende meesteres in brand gestoken, na hare ringen en oorringen te hebben geroofd; men vermoedde, dat ze met den sleutel, die altijd onder het hoofdkussen verborgen werd, de laden geopend en al het geld genomen had. Zij zelve had, als eene oprechte huichelaarster het alarmsein gegeven. De brand was door de buren gebluscht geworden; de wetsdokters konden niet vaststellen of de dame, wier verkoold lijk geen genoegzaam onderzoek meer toeliet, eerst was geworgd geworden of niet. Zij bezat geen cent om een advocaat te betalen, van ambtswege kreeg zij er een onder de jongsten en onbekwaamsten der bij de balie ingeschrevenen.

Met vuur hield Jasper in zijn rood costuum van aanklager, met de roode muts op het hoofd, de beschuldiging staande. Hij bezat een krachtig orgaan, een overtuigden toon en nam niet zelden zijn toevlucht tot aanschouwelijke beeldspraak. Hij vergeleek de beschuldigde aan de kat, die in een valstrik gevangen, de hand van haar verlosser krabt en bijt; hij had tranen in de stem, wanneer hij van de toewijding, de moederlijke liefde der beschermster sprak, die zooveel goed deed aan de ellendelinge en tot loon verraderlijk van haar den doodsteek kreeg; en doffe verontwaardiging donderde uit zijn toon, toen hij, die furie dáár, zooals hij haar - ineengekrompen op de bank der schande met den vinger aanwees - aan de hyena gelijkstelde, welke 's nachts door de duisternis beschermd op de kerkhoven de lijken ontheiligt, maar met dit verschil ‘misschien’, voegde hij er indrukwekkend bij, ‘dat de hyena enkel rooft en niet doodt, zooals deze eerst heeft gedaan!’....

De jonge advocaat was machteloos tegenover den begaafden, ondervindingrijken aanklager, de verdediging, op haastigen, pieperigen toon voorgedragen, liep op een erbarmelijke sprekersneerlaag uit. En beschaamd, zijn arsenaal van slechte argumenten, waarvan hij zooveel had gehoopt, schier onaangeroerd latend, beval hij zijne cliënte, eensklaps afbrekend, in de genade van de jury aan.

‘Hebt gij bij dit alles nog iets te voegen?’ vroeg de voorzitter ambtshalve aan de beschuldigde.

Zij had tot dusverre geloochend, kortafgebroken verstokt, met de hardnekkigheid der dwaze boosheid.

‘Mag ik nog spreken?’ vroeg ze thans, opstaande.

‘Gij moet!’ beval de voorzitter.

‘Welnu, ik zal de waarheid zeggen!’ hernam ze tot elks verbazing.

Eene beweging van nieuwsgierigheid ontstond in de zaal, hoofden werden bijgestoken, gestalten lichtten zich op de teenen; men verdrong elkander om haar beter te hooren en te zien.

‘Ik heb de ringen gestolen, het geld niet en niet gedood,’ zeide zij.

‘En hoe verklaart gij dan het ongelukkig einde uwer meesteres?’ klonk de ongeloovige vraag.

‘Ik vond haar dood in haar bed. Ik zag het goud aan hare vingers blinken, ik weet niet wat het was, maar midden in mijn ontsteltenis en mijn verdriet, dreef iets onweerstaanbaars mij aan, ik trok de ringen van hare vingers en ging ze in mijn kamer verbergen. Bij toeval moet ik het gordijn in mijn vlucht met de kaars in brand hebben gestoken; ik had haar lief, o zoo lief! en zij was braaf voor mij, waarom zou ik haar leed hebben gedaan?’ en de rampzalige snikte.

Doch een rechter wordt niet licht bewogen door tranen en acht het tot zijn plicht de juryleden tegen elke aandoening te waarschuwen.

‘Uwe verklaring is ongerijmd,’ zei de voorzitter, de schouders ophalend en met een spotlach voegde hij er bij:

‘Voorzeker wilt ge ons doen gelooven, dat gij vroeger nooit gestolen hebt?’

‘Ja, eenmaal heb ik het toch,’ bekende zij, ‘maar dan ben ik niet gestraft geworden, evenmin als degene, die mij tot het kwaad heeft verlokt.’

‘Wie was hij en wat deed hij?’

‘Wie hij was, zal ik niet zeggen, ik heb zijn naam nooit gekend. Ik was nog een kind; ik overwon mij zelve telkens, als begeerlijkheid naar iets wat mij niet toebehoorde in mij opkwam; ik aanbad hem als een God, ik vertrouwde hem als een heilige en.... in mijn bijzijn schond hij een graf en vernielde hij een

lijk om het te berooven,' en zij trok een gouden band met serpentkop van haar arm, die ze omhoog hief, 'dit was mijn deel van den buit, want ik volgde zijn voorbeeld, hij stal het eene, maar ik ontworstelde hem het andere!'

Dit leek op onzin, het was eene afwijking van de quaestie en men deed haar door de gendarmen wegbrengen. Doch terwijl de jury naar de kamer der beraadslaging was, stond er een man in de zaal, onbeweeglijk, met oogen, die niet zagen, met ooren, die niet hoorden wat er om hem gebeurde, een man in 't rood, de handhaver van de gerechtigheid, een man verpletterd onder eene beschuldiging, die hij niet verdiende, maar ontzet, door schrik bevangen als iemand, die voor een afgrond staat, waarin hij zijn beschermeling, dien hij er voor waarschuwen moest, onwetend, onwillend, door eene roekelooze beweging in heeft doen struikelen. Hij wreef de hand over zijn voorhoofd, waar het koude zweet op parelde.

Tientje! dat was Tientje, die laaggezonken vrouw met het afzichtelijk voorkomen!

Tientje, immer dezelfde, hardnekkig weigerend, rotsvast in den schijn, toegevend eensklaps....

De gansche zaal draaide nog voor zijn verdoofde blikken, toen de juryleden, het Hof en de betichte weder hun plaats hernomen hadden.

Hij kon haar niet meer redden, hij had te diep haar thans met woorden neergestooten in den put des verderfs!....

Tien jaren opsluiting!

Dat hoorde hij in zijn verbijstering aflezen.

Onwillekeurig ontmoette zijn blik den hare, ja, dat waren nog wel dezelfde oogen, groot, zwart, raadselachtig en weemoedvol, traag opkijkend!.... hoe had

hij haar toch niet ondanks alles herkend! En zij, had zij geraden, wie hij was?...

Wat lag er in haar blik?

Wat lag er in den zijne?

Verwijt, vergiffenis, een zwijgende, grootmoedige belofte zijn naam te verhelen, haar leed te dragen, ongetroost in hopelooze schande en langdurige gevangenschap?... of was haar verstompte geest slechts half bewust van haren rampspoed en geheel onbewust van zijn schuld?....

Zag zij het niet, zag niemand het, dat hij gebukt stond onder eene hevige smart, ditmaal geen melancholische, behaaglijke elfendans der verbeelding; maar wel een wezenlijk knijpend gevoel van wereldwee, een beklemmend wanhopig doorzicht van de oneindigheid der menschelijke ellende, de lamheid van den wil, de onmacht van het streven, het ontoerekenbare onzer daden, het goede voornemen tot den kwaden uitslag leidend door al 't noodlottige van ons bestaan en onze levensbestemming!....

Peetje Girre.

Dat was zijn naam niet, maar iedereen heette hem zoo.

Die naam was synoniem van alles wat vuig, arm, gemeen, verachtelijk kon uitgedacht worden.

Zelfs de kinderen, in hun spelen, in hun twist, haalden hem tot voorbeeld aan: ‘Meent gij dan, dat ge 't met Peetje Girre te doen hebt!’ als er een waande achteruitgeschoven te worden, met gebalde vuisten zich verwerend tegen de verongelijking.

‘Al was ik Peetje Girre, nog zou ik dít of dát niet willen doen,’ ging het in de herberg, als er van een laakbare daad quaestie was.

‘Gaat ge nu manieren krijgen als Peetje Girre,’ zeiden de moeders, hun ondeugende kinderen berispend.

Waar vandaan kwamen die verachting en die smaad, waarop berustten zij?

Ik weet het niet.

Bruno Mestdag was een arme, volwassen jongen, een bedelaar als zooveel anderen in zijn straat. Een straat, geschuwd door deftige dorpsbewoners, die liever een omweg maakten dan er door te gaan. Die straat heette Den Hoel. Het was een straat meestal

van boeven en dieven, een straat met kleine, bouwvallige huisjes of huttekens met stroo gedekt, met lage deurtjes, uitgebrokkelde drempels, ruitjes met papier beplakt, daken zonder goot met euzie-drup, huisjes voor welke mesthoopen en vuilputten lagen, huisjes waar de typhus, soms zelfs gedurende een heele periode, verwoestingen aanrichtte.

‘Wie is 't?’ vroegen in de deftige dorpsstraat de burgervrouwen aan elkaar, telkens een onderpastoor, begeleid door de bel van den koster: ‘drelien, drelien, drelien!’ aangeschreden kwam, de roodfluweelen berechtingbeurs, met de heilige hostie, vroom, in zijn twee handen op de borst gedrukt.

En de vrouwen, en ook de mannen, als er waren, knielden neder op de stoep van hun huis.

‘Wie is 't?’ ging het weder, als de geestelijke, haastig stappend, buiten hoorbereik was.

‘Iemand uit Den Hoel,’ herhaalde de eene buurvrouw aan de andere, ‘een die de hoofdziekte heeft.’

En zoo werd het nieuws van deur tot deur, van mond tot mond overgeleverd.

‘Iemand uit Den Hoel.’ Men wist zelfs niet wie, men bekreunde er zich niet over, zoo volkomen waren de bewoners van die straat buiten aller belangstelling, zoo ver-afgelegen was zij als omgangsoord, ofschoon zoo dicht bij de burgerhuizen, dat het krakeel en gevechtgerucht tot in de tuinen hoorbaar was en de verpeste lucht, als de wind diende, tot daar doordrong.

In Den Hoel woonde Peetje Girre.

Waar, bij wien?

Dat weet ik niet.

Peetje Girre was een bedelaar, ik heb het gezegd. Voor mijn oogen staat hij zoo levendig, alsof ik hem in werkelijkheid zag, tamelijk groot, met een dikken

rug hoog in den nek, als droeg hij een gareel onder zijn vest, met korte armen, vlugge bewegingen, het hoofd bestendig, als gevaar duchtend, van den eenen kant naar den anderen gekeerd, wat aan een straatmusch denken deed, bevreesd voor levensveiligheid. Hij liep meest op bloote voeten, in het bloote hoofd; een heel plat hoofd met kort, kleurloos haar, schier geen voorhoofd, diep-loerende oogen, een kleinen neus als van een dier, uitspringende juksbeenderen en het onderste van zijn gelaat, naar voren, breed ontwikkeld.

Aldus was Peetje Girre.

Maar wat niet te beschrijven is, was de klank zijner stem, het leek een gil, de schreeuw van ergens een onbekend gedrocht, een nachtuil, iets akeligs, griezeligs, dat de spelende kinderen schrik aanjoeg, wanneer ze 't hoorden, eensklaps achter zich. Het was een onberedeneerd verschrikken, want Peetje meende het vreedzaam en riep aldus het een of ander onbeduidende naar zijn bedelmakkers toe.

Het zal wel het onnabootselijk gemeene van dien spreektoon en het onbeschrijfelijk gemeene van heel zijn voorkomen geweest zijn, wat hem als de verpersoonlijking der menschelijke degradatie deed aanzien.

Peetje, onder boeven groot gebracht, had nooit gestolen.

Peetje, zonder tucht opgegroeid, had nooit straatschenderij gepleegd.

Peetje had nooit deelgenomen aan vechtpartijen of schermutselingen, hoe vele er ook in zijn buurt onder de bewoners ontstonden.

Niemand had hem ooit dronken gezien.

Met de bende bedelaren liep hij mede den Zaterdag, vrouwen, kinderen, oude mannen, kreupelen, allen vaal, grauw van kleederdracht, als de moddergrond der straat.

Hij liep altijd op een draafken, met de handen zijn

ellebogen steunend als het ware, nu eens wat de bende vooruit, dan er weder naar teruggetrokken, rusteloos.

Zij gingen van huis tot huis.

Schier overal kregen zij elk een cent, en antwoordden: ‘Godloon!’

In den winter, als het hard vroor, werd te onzent soep voor de behoeftigen gekookt, dan kwamen ze in de koetspoort staan, met vuile roodsteenen kruiken of een gescherfden pot.

Peetje was ook steeds vooruit met zijn kan, ik herinner mij nog die kan; zij was groen van buiten, geel van binnen en blonk van netheid.

Zoo herinner ik mij ook de handen van Peetje, van den tijd, dat ik, als kind, de wekelijksche Zaterdagcenten uitdeelen mocht.

Die handen waren heel smal, met lange vingers en van binnen gansch roomwit als de handen eener dame, die nooit heeft gewerkt.

Peetje, in zoover iemand wist, had ook nooit eenig werk gedaan.

Den Zaterdagnamiddag trok de bedelaarsbende naar buiten, deed de ronde bij de boeren en men zag ze terugkomen met een mand aan den arm, of een kluts op den rug, aardappelen, wortels, rapen zeker daarin. Ook wel een groot roggebrood onder den arm, een twaalfponder, zooals ik den naam leerde kennen, die daaraan gegeven wordt.

Zelden belde een hunner aan in den loop der week, tenzij soms een jonge moeder met een wicht op den arm, een paar kleinen naast haar, schreiend om onderstand. Zoo herinner ik er mij eene, die Rose heette en een heel fijn, aristocratisch, hoewel verarmd aangezicht had, misschien vier en twintig jaar oud, die een tweeling op de armen droeg en een tweeling aan elken kant van

haar rok met de handjes vast hangen had, en wie men hare indringerigheid vergaf, omdat zij geen eten had en haar man sedert maanden, en voor nog meer maanden in het gevang zat.

Het was een treurige aanblik al die arme menschen, een aanblik, waaraan een kind gewend is, iets wat hem voorkomt als de strijd der elementen, maar die later invreet op zijn gemoed, met gruwel voor de bestaande verordering der samenleving en innig medelij met de verongelukte menschheid....

Waren zij allen te beklagen, zoo diep als hun ellende scheen?

Zouden zij allen door doelmatige leiding te redden zijn geweest, indien een reddende hand zich in hun jeugd naar hen had uitgestrekt?

Wie kan het zeggen?

Er werd door bevoegde overheden van het dorp verteld, dat er onder die bedelaren dynastieën van bedelaren waren, families als het ware adellijke, wier naam sedert eeuwen op de lijst voorkwam, als bezoekers van den armendisch: ‘Luiker, Te Leer, Mul, Kerre, Joos’ en meer andere, ook een Spaansche schijnbaar waarlijk adellijke, d'Avilla de Castillo.

* * *

Een vreemd gerucht liep door Den Hoel: Peetje Girre had een brief gekregen, dat zijn oom - zijn eenige bloedverwant - een voddenkoopman uit Gent, gestorven was en geld had nagelaten,

Pietje had gebeefd bij het ontvangen van dien omslag, hij, de verworpeling.

Wat mocht hem hierin ten laste worden gelegd?

Hij was ongeleerd, maar een zwingelaar uit de buurt,

wiens hulp hij inriep, las hem den inhoud voor.

Buurvrouwen waren komen luisteren, benieuwd wat er in zulk een brief aan zulk een schepsel kon staan.

En een: ‘O, o, peist ne keer!’ ging er op onder de aanwezigen.

Peetje was hevig aangedaan en schreeuwde zijn verwonderde ontroering uit in blijde kreten, die op jammerklachten geleken. Hij was in een staat van groote opgewondenheid; hij naar het sterfhuis ontboden! hij naar Gent moeten gaan zonder verwijl, naar Gent om geld! want in zijn onwetenheid wist hij niet eenmaal, dat er formaliteiten te volbrengen waren, aleer de schat in zijn bezit komen zou.

Al de vrouwen omringden hem: zij trokken aan zijn mouw of legden een hand op zijn schouder als een in-hechtenisneming.

‘Peetje, jongen, zult ge wat meedeelen?’

‘Peetje, zult ge mij en mijn arme schapen van kinders nie vergeten?’

‘Peetje, die wa krijgt, moe wa geven?’

Hij had moeite om zich los te worstelen, onverstaanbare klanken uitend.

‘'t En is maar gelukkig te zijn,’ zei er eene met afgunst, toen Peetje in zijn hokje verdwenen was.

‘'t En is voor elk zooveel niet,’ meende een tweede.

‘Ik wenschte wel, dat ik het ware,’ zei een derde, die afzichtelijk leelijk was en Muile voor bijnaam had.

‘Ge zoudt het al willen inpalmen, gij,’ werd haar verweten, want zij was een bevoorrechte, die onderstand op het kasteel van Meere kreeg, uit medelij voor haar ongelukkigen, achttienjarigen jongen, den Lammen Arm, zooals men hem noemde, en die zwijgend, met dat hangend ledemaat, bleek als een doode, in de groep

stond, bestendig gefolterd door een akelige, steeds akeliger wordende beenderziekte.

De Muile bromde wat tegen als een dreigement, maar er werd weinig op gelet in de drukte en de ontroering van het wonderbaar geval.

* * *

Het was de eerste maal niet, dat Peetje naar de stad zou gaan, hij was er vroeger tweemaal geweest, eens naar een groote processie en nog eens om een luchtbal te zien opstijgen,

Hij was er toen met rampgenooten te voet heengeloopen.

Nu ging niemand meer zoo ver - drie uur! te voet.

Peetje zou den trein nemen.

Het was niet moeilijk nu om geld als voorschot te krijgen. De zwingelaar leende het hem geredelijk hij was een welberaden man, die iets van zaken kende en begreep, dat hij eenig nut uit het geval trekken kon. Hij leende Peetje zelfs een paar kousen en schoenen, een winterjas, want het was koud vriesweêr, en een klak.

Peetje, sidderend van ontroering, liep op een draafje naar het station.

In de stad keek hij verbouwereerd rond; heel van streek onder het gewoel der menigte.

Hij sprak een persoon of twee aan met zijn holle schooiersbetoning; maar zij begrepen hem niet of gaven er zich geen moeite voor.

‘De St. Huibrechtstraat, de St. Huibrechtstraat!’ gilde Peetje hun als een angstkreet aan het oor.

In stede van hem te helpen, haastten zij zich weg.

Peetje was radeloos en bromde weeklachten binnensmonds.

Een politieagent drentelde aan. Zijn oog viel wantrouwend op de boeven-verschijning; hij deed een stap nader, meende den beteuterde uitlegging te vragen over dezes zonderlinge houding en aarzelde nog, toen Peetje hem zelf aansprak:

‘De St. Huibrechtstraat, 't is daar da 'k zijn moet.’

Een misdadiger ontwijkt gewoonlijk degenen, welke openbare tucht handhaven; de man was ineens ontwapend, zonder verderen argwaan vroeg hij den verdwaalde, wat hij begeerde en waar hij zijn moest.

‘In de St. Huibrechtstraat,’ herhaalde Peetje zijn deuntje met een betoning van doodsbedreiging.

‘Kijk,’ zei de agent, en hij begon met den vinger te wijzen, straten te noemen, van hoeken te spreken, van rechts en links inslaan, totdat hij het verbijsterd gelaat en de starende oogen ziende, eensklaps zijn aanduidingen staakte:

‘Kom, ik zal met u medegaan.’

En zij vervolgden samen hun weg. Het leek heelemaal op een in-hechtenisneming en de voorbijgangers keerden zich om naar de twee.

Peetje, als een hond die blaft, vertelde zijn geval aan den begeleider; deze antwoordde niet, misschien waren die ruwe klanktonen hem onverstaanbaar.

In een drukke, bochtige straat, met tramverkeer en wagengerommel, bleef hij staan: hij wees recht in een heel smal straatje, nauw op te merken door een onachtzamen wandelaar, en zei: ‘Hier’, uit gewoonte de hand groetend aan de kepi brengend en maakte rechtsomkeer.

‘Danke, danke, godloon!’ riep Peetje hem met intonaties van scheldwoorden achterna.

Ja, hij herkende het steegje, hij was eens als kleine jongen met zijn vader bij dien oom geweest. Het had zich onuitwischbaar in zijn geheugen geprent, eng,

vuilriekend, steil naar het water afdalend zonder doorgang, met arme, kleine huisjes, wat lager van heel smal tot een klein pleintje verbreed, waar flardenwaschgoed te drogen hing.

Peetje meende het lijk van zijn oom te groeten, in diens woning te blijven totdat de begrafenis plaats had en met het geërfde geld terug te keeren. Maar heel anders droeg de zaak zich toe.

Het huisje van zijn oom, Jan Vod genaamd, was op slot. De blinde van het eenig venstertje was dicht.

Peetje klopte er op, stampte op de deur.

Een paar vrouwen kwamen op hun drempels:

‘Allè, wa doe je gij daar?’

‘'t Is mijn onkel, die hier woont,’ snauwde Peetje haar toe.

‘Hij is dood, hij is naar 't hospitaal gevoerd, zoo gauw, als ze hem gevonden hên, hij zal al begraven zijn,’ berichtte er eene.

‘Kijk zie, daar zie!’ schreeuwde Peetje teleurgesteld.

En hij vertelde de geschiedenis van den brief en het erfdeel.

En de vrouwen vertelden ook, wat zij wisten van de gebeurtenis, heel griezelig nog onder den indruk van de hachelijke ontdekking in dat huis.

Jan Mestdag was gewend elken morgen met zijn steekkarreke een ronde in de stad te doen: ‘Vod, vod,’ riep hij en kwam telkens omtrent den middag met het veel of weinig gekochte in zakken thuis.

's Namiddags schiftte hij zijn verwezen waren, binnen als het koud was, buiten voor zijn deur bij zonnig weêr, de witte lappen op een hoopje, de gekleurde op een ander; wat nog tot iets kon dienen op zij gelegd.

Hij zuchtte altijd daarbij; hij klaagde bestendig, dat de stiel dood was en hij geen droog brood meer ver-

dienen kon. De fabriekwerkers uit zijn buurt, die nogal geld wonnen, hadden meelij met hem. Het werd algemeen geloofd, dat hij gebrek leed en de een of ander gaf hem soms een brok eten.

Twee dagen geleden ging zijn deur niet open, de buren schoolden samen, riepen op hem, klopten aan.

Geen antwoord. De politie werd verwittigd.

Een slotmaker brak het slot open. Al wie binnen kon, vloog binnen: een akelig schouwspel vertoonde zich aan hun verschrikten blik, Jan Vod zat in den hoek van zijn keukentje op een hoop oude plunje; hij was dood, hij was reeds heel stijf, doodgevroren, dood van honger en koude!....

Er waren geen kolen in huis, er was geen brood in huis, geen kaars, geen petroleum in de leeggebrande lamp. Enkel in de kast lagen naast een bord een viertal gezoden aardappelen, ook vervrozen, niet meer eetbaar....

En de aanwezigen, onder den diepen indruk van het lijk, dat in zijn starre roerloosheid een aanklager tegen de hardvochtigheid der menschen werd, ook een mensch, zwoegend en zorgend, door zijn medemenschen in den nood gelaten, vielen verontwaardigd op de rijken en de genieters uit.

Een dokter kwam, jong nog, niet verstokt voor meewarigheid.

Al had hij reeds veel gezien en bijgewoond, toch scheen hij geschokt, al zei hij niets.

Deftig trad hij door de groep, enkel een zenuwtrek om zijn mond zijn aandoening verradend.

Plichtshalve, al kon er geen hoop meer bestaan, bevoelde hij het aangezicht en de handen van het lijk, ontknoopte het vest om ook het hart te betasten, als een blijk van bezorgdheid nog, een eerbiedsbewijs aan de omgevende rampgenooten, dat het leven van dien

ellendeling, die daar versteven lag, voor hem van waarde was als dat van een millionnair, en hij alles beproeven zou om dat leven herop te wekken, indien er nog een zweem van kans toe bestond.

Angstig zagen aller oogen toe.

Niets meer aan te doen! maar de dokter voelde nog eens op het hart, toen het vest reeds weder toegeduwd was.

Zou de dood maar een schijn wezen, zou Jan Vod waarlijk tot het bewustzijn?.... Neen.

De dokter haalde uit den binnenzak van het vest een slordige, bezoedelde portefeuille.

Hij reikte die aan den politieagent. Deze deed ze open en tot elks verbazing vielen er twee banknoten uit, twee van duizend frank!....

Er ontstond een woeling onder de aanwezigen:

'Dat beest, die vrek! Hij was rijk, hij stierf van honger en koû!' ging het nu.

Een open briefje stak nog in de portefeuille.

De politieagent las het voor:

> 'Dit is mijn testament:
> Ik ken maar één familielid, den jongen van mijn broer Bruno, hij heet ook Bruno en woont te Vroden. Aan hem komt alles toe, ten ware er andere verwanten te ontdekken stonden, kinderen van mijn zuster Marie, die ik uit het oog verloren heb. Zoek in mijn huis, gij zult nog geld vinden.'
> *Gent*, den.....
> JAN MESTDAG.

Hij duidde een notaris ter vereffening aan.

Er ontbrak niets aan dien laatsten wil.

Het huisje werd voorloopig ontruimd, de deur werd op slot gedaan; de agent hield tijdelijk de wacht er voor, het testament werd vervolgens wettelijk aange-

boden, waar het behoorde, alles dienzelfden dag in de woning doorzocht door de politie, en enkele goudstukjes gevonden in oude kousen en in een ontpaarden schoen.

Het geld werd in bewaring op de Nationale Bank gegeven.

En vele weken achtereen was er niets op Den Hoel van die deeling meer te hooren.

In 't begin werd er van niets anders gesproken; maar even als een poelwater, geweldig door een ingegooiden steen plots beroerd, in wijder en wijder, in zwakker en zwakker kringen naar zijn oevers uitloopt, totdat het opnieuw in dood spiegelvlak neerligt, zoo stilde allengs het alom in 't ronde verspreid gerucht van die groote erfenis, en ten langen laatste werd er volstrekt geen geloof meer aan gehecht.

Peetje liep als vroeger met de bende op het dorp bij de burgers, en in het omliggende de boerenhoeven af, barvoets, blootshoofds, met den grauwen zak op al het grauw van zijn armzalige dracht, murmelende zijn: ‘Onze vader die in de hemelen zijt,’ aan de deuren en zei: ‘Godloon’ voor het gekregene, of vertrok lijdzaam en op elke teleurstelling voorbereid, daar, waar men hem met het weigerend: ‘God beware u,’ wegzond.

* * *

Maar op een morgen kwam er weder een brief aan zijn adres.

Peetje beefde van ontsteltenis en liep er mede naar den vlaskoopman.

Het was reeds volop lente en langs het grintpad, dat zijn hutteken scheidde van het woningkje zijner bestemming, bloeiden de goudgele paardebloemen in de vroege morgenzon; tierden welig, onuitgeroeid en onuitroeibaar de brandnetels, en lag het grachtje bedekt met een tapijt

van eskens[1)] als een zode zoo effen en groen; de leeuwerik zond in de hoogte zijn ontwakingsgroeten nog hooger, jubelend ten hemel op; er lag een gisting van leven en liefde alom in de zoele atmosfeer verspreid, iets raadselachtigs, onzichtbaar u omvademend in zijn toovermacht. Het hing in de lucht, het steeg op uit den vochtigwarmen grond; het zweefde in de onontleedbare, schier onhoorbare ruisching van al wat ontkiemde, ontlook, glorierijk bloeide en reeds te verbloeien begon, in stade verwisseling van wezen tot worden, ontstaan en vergaan. Ver, ver breidde 't onnavorschbaar zich uit tot aan de wazige horizonten, in floersen gehuld, tot aan de nevellijn der wegdoezelende boomen, zichtbaar tusschen een gaping in de huisjes van ellende, over de groen-purperen weiden, waarover de Mei-wind in lustige golvingen liep....

Maar Peetje gaf geen acht daarop.

Peetje, natuurkind, in de natuur grootgebracht, in de natuur levend, had nooit oogen voor het mooie daarvan gehad; van de koû had hij geleden; de hitte had hem afgemat; de regen had hem - kletsnat - doen bibberen; door de modder had hij gewaad; in de zon had hij zich, bij den muur liggend, gekoesterd; aan dat alles een enkele maal gedacht? Nooit!

* * *

'Laat zien,' zei de vlaskoopman, in het zwingelkot, zijn eentonig werkgeklop stakend.

Ja, het was een brief van een notaris, hij behelsde diens adres; een datum en een uur werden aangegeven, waarop Peetje om zijn geld mocht gaan.

1) Lemna's.

Geen som was er vermeld. Hij was de eenige erfgenaam, andere familieleden waren niet ontdekt.

In het eerst bracht het bericht bij de beiden een soort van verslagenheid te weeg. Toen maakte Peetje een sprong, eerder in het besef, dat hij zijn vreugd uiten moest dan uit een spontane impulsie daartoe; want hij was diep en zonderling aangedaan, bijna verlegen stond hij daar toen sprakeloos, met de verworpen uitdrukkingen van zijn verdierlijkt aangezicht, zijn ronden rug en de lage gretigheid van zijn weifelende blikken.

Weldra zag Te Leer, de zwingelaar, den praktischen kant der zaak in:

‘Wat ga je mee uw geld doen?’ vroeg hij.

‘Ik zal 't verleven,’ zei Peetje.

Te Leer schudde het hoofd.

‘Ik zal een slot doen maken op mijn kasken,’ hernam Peetje, ‘ik zal het geld in een oud hoedje zetten en er van pakken naarmate ik 't noodig heb.’

‘Ge zult het geen acht dagen hën, jongen, de gebuurte zal komen meedeelen.’

Zoo iets was zeker, Peetje wist het ook.

De vlaskoopman had tijd gehad om op alles na te denken en, hulp- en raadvaardig de zaak bij zich zelven reeds goed overlegd:

‘Ge moet er wat mee aangaan,’ zei hij.

‘Aangaan?’ vroeg Peetje beteuterd.

‘Het geld geld doen winnen.’

Peetje keek zoo versteld op, als had men gesproken van hem in 't gevang te doen steken.

‘Luister, jongen, ik ben uw vriend, dat weet ge, ik zal u op den goeden weg brengen. Ge ziet mij hier zitten, in mijn eigen huis; ik moet niet boffen, maar ik heb de beurs, ik mag kloppen. Aan wie verdank ik dat? Aan mij zelven,’ met den vinger herhaaldelijk zijn

borst aanwijzend, ‘ik ook was uit Den Hoel, mijn ouders “vroegen” als een ieder daar, en ik zoowel als allen liep mede van deur tot deur, toen ik klein was; maar ik had het hoofd elders, ik besteedde mij als koeier na mijn eerste communie, later diende ik als boerenknecht en dat tot mijn veertigste jaar. Ik had geld vergaard, ik was geen dronkaard. Ik trouwde, ik kocht vlas. Het sloeg mij mede, en ge ziet wat er van komt, als iemand zijn “devooren” doet.’

Vlaskoopman!

Dat kon Peetje toch niet worden!

Een glimlach verscheen op zijn dierlijk gelaat bij het vermoed voorstel, dat in zijn beneveld brein een vonk van zelfkennis deed glimmen:

‘Ik heb geen verstand van affairens,’ gichelde hij.

‘Zoo meen ik het ook niet,’ zei de man, ‘maar zie hier, Triene Mostaard - zij werd aldus genaamd omdat zij mostaard verkocht - zoekt al lang om haar winkelken over te laten; ze zou in een gesticht gaan. Mostaard maken en “spekken” verkoopen is niet moeilijk. Ik zal u de maten en de gewichten leeren kennen; ge zult van de straat zijn en treffelijk uw brood verdienen.’

Het voorstel van een reis naar de maan zou Peetje niet onmogelijker voorgekomen zijn.

‘Da 'k zot ware!’ was zijn antwoord.

Glad af geweigerd!

‘Welaan, ga dan zelf ook in een gesticht.’

‘En de baan gewend zijn!’ zei Peetje.

‘De baan, de baan! wat voor een baan is dat? In regen en wind gaan ‘s c h o o i e n ’, nu gebruikte hij het geducht woord in zijn verontwaardiging, ‘en overal veracht en vernederd worden, soms weggejaagd als een hond!’

Peetje scheen niet te begrijpen.

‘Karel - Cies, als 't u belieft, belieft het u toch, schiet mij wat centen voor om kleeren te gaan koopen naar Deijnze,’ vroeg hij schreierig.

‘Ge zult ginder op de markt gestroopt worden,’ waarschuwde Te Leer.

En hij bedacht zich, hij had medelijden met het eng begrip en het hulpeloos onverstand van Peetje:

‘Ik zal morgen zelf met u meegaan,’ beloofde hij.

‘Godloon, godloon,’ zei Peetje met de handen gevouwen.

* * *

En 's anderdaags keerden zij terug van Deijnze, Peetje in een nieuw pak, met een strooien hoed op het hoofd, kousen en schoenen aan.

O, die schoenen!

Het was een der goocheldroomen van Peetje geweest, eens in zijn leven een paar nieuwe schoenen te bezitten en een hoed op het hoofd te hebben.

Nu was dit alles en nog veel meer, als een hoorn des overvloeds, over hem uitgestort!

Het effect was in tegenstelling met het verwachte, de schoenen drukten hem wat; onwillekeurig schokte hij bestendig de schouders op, als om het frakje, waarvan de spanning hem hinderde, af te schudden, hij, gewend aan losse, linnen kleederdracht; maar het ergste was zijn hoofd, hoe gloeide het onder den rand van dien hoed! Herhaaldelijk moest deze afgenomen worden en Peetje wreef met zijn hand over zijn voorhoofd en zijn slapen, en wreef die hand toen af op zijn lichtgrijze broek of de lichtgrijze mouw van zijn linker arm. Hij was kieskeurig op zijn handen.

Hij was heel moe, toen hij het dorp naderde, veel erger vermoeid dan als hij door hitte of kou met een

kluts aardappelen of een zak kolen op den rug van zijn zwerftochten langs de boerenhoeven weerkeerde.

In den Hoel was zijn blijde intrede iets van belang; de vrouwen kwamen op hare drempels, de werkelooze mannen schoolden samen en al de kleine jongens liepen hem achterna, joelend, juichend en roepend:

'Geef mij ne cent!'

'Ne cent, ne cent, ne cent!' ging het om hem henen.

Peetje kreeg een eigenaardig gevoel; verlegenheid mengde zich in zijn zelfbewustzijn; hoovaardij en oprechte schaamte onderging hij tevens over zijn deftige kleedij en het afgunstig gewild stil-spottende zijner luie, werkelooze buren.

Hij stelde het op een draafje, vergat den vlaskoopman te danken en zelfs goênnacht te wenschen.

Hij haastte zich binnen in zijn hutteken, schoof den deurgrendel voor; wierp zijn hoed op den uitgebrokkelden vloer, trok met geweld zijn kazak uit en had de grootste moeite van de wereld om zijn schoenen ook uit te krijgen.

Zoodra ze bij den hoed gegooid waren, kwamen de kousen hen gezelschap houden en Peetje verademde in de oude lompenpij, blootsvoets, blootshoofds, neergezeten met een stuk meegebracht spek op een snee roggebrood, en in de andere hand een flesch bier, waaraan hij ver uitgestoken gretig dronk uit den hals.

Hij was heelemaal in zijn element.

'Als een puit in 't versch water,' zei hij bij zich zelven, jubelend en 'Wacht maar eenige dagen, Peetje, jongen, ge zult afkomen met de dikke beurs, er zal veel volk naar komen kijken!'

Peetje schudde zich van onbedwingbare vreugd.

De vlaskoopman hield geen wrok. Overigens zijn eigen belangen stonden op het spel. Hij moest zijn voorgeschoten

fondsen terug zien te krijgen. Hij vertrouwde dien sul van een erfgenaam niet, Peetje liep gevaar alles kwijt te geraken, aleer hij terug was. Te Leer vergezelde hem naar de stad.

* * *

De beiden keerden huiswaarts van Gent in triomf. De som was nog beduidender dan eerst vermoed werd. En Te Leer, de waarde van het te beschermen geld kennend, had Peetje weten te overreden zijn fortuintje op de Staats-Spaarbank te plaatsen met de verzekering, dat hij telkens kon halen, wat hij voor zijn onderhoud noodig had.

Indien alles toch moest verleefd worden, was het best nog, zulks met orde en methode te doen.

Peetje had toegegeven onder de verstandelijke oppermacht van zijn begeleider en zedelijken leidsman, wel belust op het behouden van zijn schat, maar zonder wilskracht, zonder de noodige stoutheid om zijn eigenaarsrecht of zijn verspilzucht te doen gelden.

Enkel had hij bedongen onmiddellijk over honderd frank te mogen beschikken, wat hem, hoewel noode, was toegestaan.

‘Jongen, het ligt op de straat niet te rapen, heb eerbied voor wat een ander heeft vergaard en gespaard, verteer niet nutteloos, laat u uw geld niet afdoen door schavuiten en slecht volk. Weet, dat ge maar eenmaal de kans zult hebben iets te bezitten.’

‘Ik moet toch de gebuurte tracteeren,’ zei Peetje.

Dat tracteeren staat nog in de geschiedboeken van Den Hoel vermeld als de grootste braspartij, die er ooit heeft plaats gehad, een paar tonnen bier waren ten beste gegeven, hespen in schellen gesneden voor al wie eten wilde, brood en boter in overvloed, tabak en ten laatste jenever.

Peetje was de held van het feest en voor de eerste maal van zijn leven had hij zelf een glaasje te veel.

Toen het natuurlijk gevolg niet uitbleef, en de drinkebroers twist kregen, en Peetje tusschenkwam met vredeswoorden, onbeschaafd als een hondgeblaf, maar uit een goed hart voortvloeiend, werd hij weggestampt. Vuistslagen vielen tusschen de strijders, waarvan er een voor een ander bestemd, hem trof, en als herinnering aan het feest een blauw oog naliet.

's Anderdaags waren de biertonnen uit baldadig vermaak den bodem ingeslagen, de jeneverflesschen gebroken in gevaarlijke scherven rondgezaaid, en op het gras en tusschen de netels van het straatpad lagen de weggesmeten hespeknuisten, deels nog met vleesch aan, door wemelende mierscharen overwemeld.

Peetje, heel beteuterd, moest bij den vlaskoopman bekentenissen doen en geld vragen. Hij had niets meer. De laatste overgehouden vijffrankstukken waren uit zijn vestzak verdwenen, hij begreep niet hoe.

Hij kon toch niet zoo dadelijk weder van de post afhalen, wat er nog geen vierentwintig uren was geplaatst.

Met vaderlijke vermaningen kreeg de aanzoeker weer van den vlaskoopman een voorschot.

Hij beloofde zuiniger te worden en ging om brood.

Het huis van den bakker stond op den hoek van de groote dorpsstraat en de werkmansstraat, waarin Den Hoel uitkwam.

Het was een veelbezochte bakkerij, tevens winkel, een soort bazaar. Men kon er van alles krijgen.

De bakker Herzeele was een kleine, nerveuse man, met vlugge bewegingen, felle, iemand als doorborende oogen en welbespraakt. Zijn vrouw, veel jonger - want hij begon reeds grijs te worden - scheen de verpersoonlijking der luiheid.

Misschien kwam deze grootendeels voort uit hare buitengewone zwaarlijvigheid. Ze scheen niet te gaan achter hare toonbank maar zich op hare voeten voort te sleepen.

'De Koe', noemde men haar in de buurt.

Het eerste wat Peetje deed, was zijn blauw oog aanduiden, klachten doen, uitvallen tegen de ruststoorders en de vechters van den avond te voren.

Moest hij daarom zijn schoon geld verteren, alleman eens tracteeren!

'Alzoo een slechte hoek, alzoo een slechte hoek!' jammerde Peetje zijn beklaag.

De Koe stond hem aan te kijken en sprak niet. Intusschen was Herzeele in den winkel gekomen, blootshoofds in linnen broek en gestreept linnen hemd, en heel met bloem overpoeierd tot in zijn haar, op zijn wenkbrauwen en zijn pinken en op al de haartjes van zijn tot aan de ellebogen ontbloote armen.

Hij had het laatste gehoord.

'Een slechte hoek,' herhaalde hij als een echo. 'Bruno, jongen, ge zijt veel te treffelijk om daar te blijven wonen,' en medelijdend schudde hij het hoofd.

Hij herhaalde dat nu telkens, als Peetje kwam. Telkens verscheen hij in den winkel, zoodra hij van in zijn bakkerij het uilegeschreeuw van Peetje hoorde.

Eens zei hij hem:

'Bruno, jongen, weet-de gij, dat wij familie zijn?'

Neen, Peetje wist dat niet, hij had nooit van familie, op het dorp verblijvend, hooren spreken.

Herzeele wist het echter uiteen te doen:

'Mijn moeder heette ook Mestdag, ge zijt mijne kozen,' verzekerde hij, 'ik twijfel er niet aan.'

De naam van Mestdag was ter streke veel verspreid, er waren 'Mestdagen' bij de vleet; maar Peetje dacht daar niet op na:

‘Is 't oprecht waar?’ zei hij gevleid.

‘Ja, jongen, en voor de eer van de familie moet ge weg uit dat gemeene kwartier.’

Peetje begon het zelf in te zien. Het verveelde hem uitermate, dat elk hem geld vroeg, voor vrek uitschold en de straatbengels hem op de hielen volgden:

‘Geef mij ne cent, geef mij ne cent!’

Een jong paar had onlangs het huisje van Triene Mostaard betrokken en haar nederigen handel overgenomen. Vroeger was een stalletje, daarvan afhangend, in een kamer veranderd, met een uitgang op de straat.

Dit werd gewoonlijk door 't een of ander alleenlevend kwezeltje betrokken, totdat de dood haar kwam opeischen om haar plantenleventje tegen volkomen kerkhofrust uit te wisselen.

Dit kamertje was voor het oogenblik te huren.

Juist de kavel van Peetje!

Hij betrok het dan ook mits zesmaandelijksche betaling voorop.

Het stond midden in het dorp, dicht bij de kerk en toch eenzaam. Het stond zelfs heel alleen, met uitzicht op den blinden, witten kloostermuur, waarachter hooge kaarspopulieren klapperden; het stond op den bijzonderen kerkweg, langs waar men met de lijken voorbijkwam, en langs waar de behoeftigen naar den armendisch om brood gingen. Anders kwam er geen mensch voorbij.

* * *

Peetje had aan niemand iets gezegd. Op een morgen was hij weg uit Den Hoel. Zijn zeer schamel huisraad had hij 's nachts op een kruiwagen vervoerd, een paar maal of wat meer heen en weder gaande.

‘Gebankroetierd,’ zeiden zijn buren, gebelgd over

het heimelijke en hen geringschattende van zijn handelwijze.

In het begin voelde Peetje een rust, een veiligheid, een ongenoten kalmte. De kamer was luchtig, tamelijk ruim, het rook er frisch en van over den kloostermuur kwamen bloesemwalmen gewaaid en zijds hoorde hij de steenzwaluwen rondom den toren schateren.

Peetje gaf daar wel geen bewuste acht op, maar onderging er het weldadig-vreedzame van, zooals men 's nachts in de sluimering natuurgeruchten op den buiten verneemt in verdooving en toch vol genot.

Hij schikte zijn armzalige meubeltjes naar zijn zin, had er wat bij gekocht en alles betrekkelijk rein en gezellig ingericht.

Hij was tevreden.

Maar zijn zalige gemoedstoestand duurde niet lang, er trad verandering in, misnoegen, aanvangs ook onbewust gevoeld, omgaf hem, als kwam dit niet uit zijn innerlijk wezen, maar uit de atmosfeer zelve om hem heen; het drukte op zijn schouders als een te zware last; het zat op zijn rug als een gedrocht; hij rekte zich uit; hij stak zijn armen in de lucht, hij had het willen afschudden; maar het hield hem in zijn macht; het sloeg hem met lusteloosheid, met afkeer voor al het hem omgevende.

Peetje begon met kousen en schoenen af te leggen; zijn halsband af te doen. Dat bracht reeds verlichting aan voor eene wijle. Het spook, dat hem vervolgde, week naar den achtergrond, een slaaplust overviel hem in het midden van den dag, aan alle uur, en met een gevoel van solaas gaf hij er zich aan over.

Weldra schoot hij wakker en het spook had hem weder met duizend armen omvat; het besef van zijn oppermacht, zijn omknelling was zoo sterk, dat Peetje

geen de minste poging meer deed om er aan te ontsnappen.

* * *

En ineens werd het hem duidelijk, hij was ongelukkig!

Hij kon niet wennen aan zijn nieuw leven!....

Die innerlijke veropenbaring was zelve iets akelig-nieuws, een storing van het bestaande, van het toe veroordeelde, smartlijker nog dan het onbehagelijke, waarvan hij de oorzaak niet gissen kon en niet vrijwillig had gegist. Ongelukkig! Hij, Peetje, nu hij alles bezat, wat hij op aarde wenschen kon, rust, onbezorgde kost, kleederen, een beschermend dak, een goed bed!...

Neen, neen, dat was niet mogelijk.

Hij verdreef die overtuiging.

Zij drong zich onwederstaanbaar aan hem op, hij kon zich zelven niet langer verschalken; het ging alles te gemakkelijk, wat zijn lot betrof, de levensstrijd, zoo noodig aan zijn bedrijvigheid, bestond niet meer voor hem.

Hij ontbeerde, wat de musch bezit, die haar eten zoekt op straat, het opwekkend rustelooze, vreezende en onzekere van den dag.

Hij verviel in loomheid.

Hij zat voor zijn deur op den grond met de bloote voeten op de blauwe schorren van het kerkhofpad, de knieën opgetrokken, de armen er rond gestrengeld, het kinnebak rustend er op. Alzoo zat hij uren achtereen te kijken zonder zien, gedachteloos, heel verdwaasd.

Soms schoot hij eensklaps wakker uit die bedwelming. Het was als hij de bedelaarsbende links ter zijde door de dorpsstraat trekken zag op zoek naar buit.

En een hevig verlangen drong hem tot hen. Het was

schier onweerstaanbaar en er aan toegeven toch onmogelijk.

Indien hij medeliep naar de boerenhoven?

O neen!

Nu zou hij meer dan ooit verjaagd worden als een hond... ‘Stouterik, zij-je nie beschaamd, gij, die geld hebt hier nog te komen schooien!...’ Hij kon toch aan de menschen niet zeggen, dat het hem niet te doen was om iets te krijgen, dat hij het enkel nog eens deed om bij den hoop te zijn!...

* * *

Op een morgen kwam hij aldus op zijn drempel. Er was een jaargetijde in de kerk, ‘met brood aan de armen,’ had de pastoor des Zondags uitgeroepen; maar Peetje had den dag en het uur vergeten.

Anders ontweek hij het verkeer met zijn vroegere rampgenooten, het ging hem te zeer aan het hart uit hun omgang gesloten te zijn, niet meer hùn leven mede te kunnen leven.

Hij zag ze ginder verder, den hoek om en de Muile met haar jongen, den Lammen Arm, de twee laatsten van de lompengroep, vertrekken. Zij hield een tarwebrood onder elken arm. Zij bleef staan, keerde zich om, terwijl haar jongen, bleeker, afgemergelder dan ooit, traag, onverschillig zijn weg vervolgde.

Peetje voelde een beangstheid zonder grond. Voor wat? Hij wist het niet. Hij voelde 't komen eer hij 't kreeg. Ontvluchten kon hij niet.

Met haar leelijk, schaamteloos gelaat, keek ze hem aan:

‘Zij-je rijke, zij gemeene,’ snauwde ze hem toe.

Het waren slechts enkele woorden, maar zij drongen

Peetje kwetsend, diep in het hart, smartlijker dan het hevigste verwijt.

Zij behelsden een oordeel, een ongunstig oordeel over hem en heel zijn handelwijze.

Zij sprak in hare driestheid het oordeel van Den Hoel over hem uit!

Hij werd er voor hoovaardig uitgescholden!

Dienzelfden dag nog haalde Peetje geld van de post; hij ging er mede naar de Zijstraat.

Aan den hoek van Den Hoel stond de Lamme Arm. Hij stond er altijd zijn leed sprakeloos te verduren, 's morgens in de zon, 's namiddags in de schaduw.

Hij keek niet eenmaal op, toen Peetje hem naderde, Peetje schuw omkijkend te allen kant met zijn musschebewegingen.

'Neem,' zei Peetje eensklaps en duwde hem een vijffrankstuk in de vuist, 'eens weelde is niet altijd armoe,' en hij vluchtte weg als een misdadiger.

Op de dorpsplaats speelden schooljongens luidruchtig, uit hun leerboeien ontslagen.

Peetje was schuchter tegenover dat janhagel, door vroeger vervolging onderwezen. Voordat er den tijd hadden hem te bemerken, bleef hij op een afstand staan, deed een greep in zijn vestzak, keek niet eenmaal naar den inhoud, en gooide dien in het zand te grabbel.

'Wie wil er geld?' schreeuwde hij.

Heel de schaar schoot toe, elkander achteruit stampend, worstelend, slagen uitdeelend met wild geroep.

Het waren nikkel- en zilverstukjes, in een oogwenk uit het stof opgedolven.

Peetje had zich met een blijden grijnslach uit de voeten gemaakt, voordat het zoeken opgehouden had.

'Ge moogt alzoo uw geld niet wegsmijten, Bruno,' verweet - van de zaak onderricht - hem met vaderlijk

vermaan weldra de vlaskoopman. ‘Ge zult het later genoeg noodig hebben, doe dat niet meer.’

‘Die wat krijgt moet wat geven,’ antwoordde Peetje, als een hondgeblaf.

* * *

Aldus was het winter geworden.

De eenzaamheid drukte Peetje meer dan ooit. De verveling hield hem in hare macht gekneld.

Hoe die te ontgaan?

Zijn Hoel, zijn krochtje! Alles trok hem er heen; hij ontbeerde het zicht der lage dakjes, den huisdrup, die hem zoo vaak in den nek gehinderd had, als hij in zijn deurtje ging, dat geene goot beschermde; het geharrewar der kijvende buurvrouwen, het spel, den twist der kinderen, tot de messingen toe, recht over zijn woninkje!...

Hij kon er niet terugkeeren, nu niet.

Op een avond ging hij naar de bakkerij. Het licht was reeds aangestoken, het rook er naar versch brood en gebraden appelen, het was er warm, toen de keukendeur openging.

Een ander verlangen, nu hij niet verkrijgen kon, wat zijn hart begeerde ontstond in hem, dàt naar gezelligheid en menschenverkeer.

Een gemurmel van kinderstemmetjes drong door tot waar hij stond.

‘'t Is koud,’ zei Peetje.

‘Ja,’ antwoordde de vrouw, en zij legde een brood op de toonbank.

Peetje begon centen te tellen, toen de baas binnentrad.

‘'t Is koud,’ herhaalde Peetje.

Zijn vingers waren stijf, hij had inderdaad moeite met zijn betaling.

‘Kozijn, ge moogt wel eens binnenkomen, warm u een beetje,’ zei Herzeele, en hij ontsloot de glazen deur met de kleine ruitjes, die naar de keuken leidde.

God in den Hemel!

Het was de eerste maal in Peetje's leven, dat hij ergens in een burgershuis toegang had!

Peetje zat in familie, de Koe had hem een stoel gegeven, dicht bij de kachel, waarvan de pot gloeide, donkerrood.

O ja, het was er goed, beter nog dan in zijn eigen huisje op Den Hoel.

Peetje genoot een ongekende weelde.

Hij kreeg een boterham, niet verachtend toegestoken als aan een schooier, maar een vriend aangeboden.

De kat wreef zich tegen zijn beenen met een welkomstgeronk, en het kleinste kind strompelde naar hem toe en legde zijn mollige handjes op Peetje's knieën.

Een bloem van liefde voor die menschen ontlook in zijn hart. ‘Kozijn ge moogt altijd binnenkomen, indien ge iets noodig hebt uit den winkel,’ zei Herzeele.

‘Ha ja,’ volledigde de Koe zijn uitnoodiging.

Peetje, overgelukkig, liet het zich geen tweemaal zeggen: hij werd een trouwe bezoeker van dat huis en om vier uur, het koffie-uur ter streke, een dagelijksche disgenoot.

En voordat Nieuwjaar kwam, had Herzeele al Peetje's geld in handen.

Een groote verlichting voor den armen sul.

‘Kozijn, jongen, ge zijt dwaas, ge hebt altijd achternageloop om aan geld te geraken. Op de post brengt het maar drie ten honderd op, een spotprijs. Geef het mij in handen, ik zal u vijf ten honderd geven en indien ge wat noodig hebt, hewel, ge komt er te mijnent om en krijgt de som, die ge begeert.’

‘Drie ten honderd! vijf ten honderd!’ Peetje begreep daar niet veel van, enkel had hij de verbetering van een toestand voor het oog.

Nu haalde hij winkelwaar zonder betalen, zonder berekenen, en had reeds meermalen een klein bedrag in speciën ontvangen.

Zoodra hij met een eisch aankwam, opende de Koe de schuiflade in de winkeltoonbank en legde de muntstukken daarop zonder een woord te spreken.

Dat duurde eenigen tijd.

Enkel was hem weldra gevraagd geworden niet meer langs de voordeur, maar door het poortje, dat in de Zijstraat opende, binnen te komen; niet meer in den winkel te blijven staan; de klanten begeerden dat niet. Zij zou zijn bestelling in de keuken brengen en hem daar ook het geld afgeven.

Peetje voldeed gereedelijk aan dat verzoek.

* * *

Eens in het begin van Maart, zag hij met verwondering op een morgen een stelling aan het huis staan, zag werklui daarop, hoorde kloppen en kleunen, terwijl baksteenen neerstortten en gruis afvloog.

Een nieuw, groot winkelraam moest, aan elken kant der deur, de kleine vensters vervangen!

Peetje had nog den avond te voren in de keuken gezeten. Herzeele had geen woord gerept over die verandering.

Peetje voelde, dat zoo iets zonderling was, hoewel te stompzinnig om gedachten desaangaande te vormen.

Ook binnenshuis werd er gewerkt, de winkel zelf zou worden vergroot door het inslaan van een gangmuur.

Balen en kisten, zakken en tonnen namen heel de ruimte der keuken in beslag.

Men was voor korten tijd verwezen tot het bewonen van het achterhuis.

Peetje werd geen stoel meer aangeboden; er was inderdaad geen plaats om daar behoorlijk neer te zitten, en de Koe had geen tijd om hem aan te spreken.

Herzeele had het druk in de bakkerij.

‘Mijd u,’ zei de meid tegen hem, met een emmer kolen aankomend.

Peetje, heel beteuterd, sloop weg.

* * *

Een paar dagen daarna kwam Peetje terug. Het was de eerste maal sinds lang, dat er vierentwintig uren verliepen zonder dat hij op het erf verscheen.

Hij stond daar weder als eertijds gelijk een bedelaar, met het onduidelijk besef van indringing, van schuwheid en ootmoed.

Hij dorst nog niet zoo in eens binnengaan en draalde, muschonrustig rondkijkend.

Herzeele kwam uit de bakkerij, wit-overpoeierd, het linnen hemd van voren op de behaarde borst open. Hij droeg een stapel brooden in elken arm.

Peetje vroeg, heel schuchter, om geld. Hij begon op zijn blaftoon te vertellen, dat hij een broek en schoenen noodig had...

Maar Herzeele liet hem niet uitspreken: ‘Verdomme!’ zei hij, ‘weeral om geld, ge zoudt ne mensch heel af eten, gij. Allo, ge ziet wel, da 'k geenen tijd en heb, vandaag. Ga voort. Laat mij gerust, ik en weet niet, waar mijn hoofd staat van al het slameur!’

Peetje meende in den grond te zinken van ontsteltenis.

Het was de eerste maal, dat Herzeele hem aldus ruw toesprak.

‘Kozijn, kozijn,’ bromde hij, ‘wa...’

‘Allo, als ge honger hebt, pak een brood,’ zei Herzeele en deed een beweging om er hem een van den tas toe te steken; maar het bovenste brood tuimelde er af en rolde een eind langs den grond als een krullebol.

Herzeele was reeds binnen door de achterdeur eer Peetje tot bezinning kwam.

Behandeld als een bedelaar!

Hij raapte het brood op, en maakte zich uit de voeten.

Doch hij had volstrekt geld noodig en keerde 's anderdaags terug.

Er was geen mensch in de keuken, toen hij binnenkwam.

Dat gaf een zekere vrijmoedigheid: hij zette zich bij de kachel.

De Koe trad sleepvoets binnen.

‘Wat doe-je gij daar?’ vroeg ze.

‘Ik kom om geld, het is 't mijne, ik moet geld hebben,’ zei Peetje, schreeuwend als een dreigement.

Het was zijn gewone spreektoon, maar nu eerst kwetste hij de bakkerin:

‘Alzoo roepen, alsof ge vermoord wierd!’ snauwde zij hem toe.

Het bleek, dat de Koe ook kwaad kon wezen. Zij zag rood en hare steeds zoo kalme vee-oogen keken hem scherp aan:

‘Wat hei-je gij hier te zeggen, stoute Bouwen?[1)] Meen-de dat we moeten dansen, zooals gij schuifelt.

1) Boudewijn, stouterik.

Peetje Girre houd u een beetje stil of ik zal den baas roepen, zie-je!'

Ze schreeuwde luider dan hij zelf.

'Ge wordt "hoorendul," gij leelijke Koe, geloof ik,' liet Peetje zich ontvallen.

Dat smaadwoord kaatste op hem echter nu terug als een verkeerd gemikte pijl.

De meid schoot toe, haar meesteres ter hulp, zij schudde geweldig van achteren aan den stoel, waarop Peetje zat:

'Allè, hoep! Hieruit, hondsvot, leelijkaard, vuiligheid van de straat,' zoodat Peetje bijna omtuimelde.

Hij vluchtte letterlijk weg in doodsangst voor de twee furiën.

'Mijn geld,' zei hij, 's morgens daarop aan de deur der bakkerij.

Hij dorst in de achterkeuken zich niet meer wagen.

'Uw geld, uw geld, meen de gij, verdomme, dat het blijft duren,' antwoordde Herzeele hem. 'Ik zal eens nagaan, wat er u nog toekomt,' voegde hij er in eens stiller bij, want hij zag hoofden van de werklui toekijken aan het open poortje, aangetrokken door het twisten, en werd bevreesd. 'Allé kom mee, ik ben geen kwade vent.'

Hij leidde Peetje tot aan de achterdeur.

'Geef hem vijf frank,' beval hij aan zijn vrouw, op norschen toon als een verwijt aan haar zelve.

* * *

Voortaan kreeg Peetje nog winkelwaar, verachtend op den vensterrand aan 't achterhuis neergegooid; maar als de aanbouw in orde was, kon er geen spraak meer wezen van verderen toegang daarbinnen.

Het werd einde April.

Op Meiavond moest Peetje zijn pachtje betalen, zijn pachtje zes maanden voorop.

Met wat?

Hij had geen geld.

Hij kon er geen krijgen van Herzeele. Wel sprak deze den eischer niet meer zoo onvriendelijk aan; maar zei telkens: ‘Wacht nog wat,’ of ‘later, ik moet het nazien op mijn boeken, ik weet niet wat er u nog te goed komt.’

Peetje ging naar den vlaskoopman, deed zijn beklaag, hevig uitvallend.

‘Jongen, jongen, ge hebt het verkeerd aangelegd, ge moest mijn raad gevolgd hebben, duimken in de hand.’

‘Wie zou da peizen,’ jammerde Peetje, ‘alzoo van familie bedrogen worden!’

‘Herzeele! Hij is van uw familie niet meer dan ik het zou wezen. Mestdag! Mestdag! er zijn er met honderden, die alzoo heeten, met dien naam zoudt ge de straat plaveien.’

‘Och Heere, mijn geld, mijn schoon geld, alles kwijt, en het zoo noodig hebben!’ kreet Peetje. ‘Een ander slaat alles mee in de wereld en mij slaat alles tegen!’

De man schudde medelijdend het hoofd:

‘Arme duts!’ hij verzonk in gedachten.

‘Door moed en wilskracht het noodlottige der geboorte overwinnen, zich uit zijn ellende verheffen, ja. Maar redding door een hulpvaardige hand, indien de drenkeling zelf niet mede wil en het besef zijner verlaging mist?... Neen.’

Wat zouden redeneeringen hier gebaat hebben?

‘Kom,’ beval hij eenvoudig, stond op, legde zijn zwingelberd neder en ging met Peetje naar de bakkerij.

Welk een moreele steun voor den rampzalige!

Er stond een ledige vrachtwagen aan den gevel.

Zij openden het poortje in de Zijstraat, en het toeval wilde, dat Herzeele op 't hof, juist bij een zooeven gelosten hoop knuffelhout staande, den brenger betaalde.

Deze vertrok zonder verwijl.

Hoewel buiten alle hoorbereik begon Te Leer aldus:

‘Baas, ik zou u een woordeken willen spreken.’

Herzeele knikte toestemmend, verlegen.

‘Gij hebt geld van Bruno in handen, hoe zit dat daarmee? Wat komt hem nog te goed? Wanneer ga je hem da weergeven?’

‘Ik loochen mijn schuld niet,’ antwoordde de bakker, door vrees bevangen, ‘maar het sommeken da 'k van hem had, is verre geslonken, 'k en weet niet of ik er zelfs al geen schâ aan en doe.’

Te Leer schudde het hoofd, ontkennend.

Herzeele, weder zich beheerschend, begon zijn pleidooi:

‘Ge kent immers Peetje Girre wel, heel de parochie kent hem, ne luiaard, die nooit heeft willen werken, ne straatlooper van jongs af aan, ne nietdeuger, ne “mooscher”, die zijn geld aan de schooljongens op de plaats te grabbelen smeet!’

‘Zwijg, zwijg, zeg dienen sukkelaar geen zottigheid op den koop toe, gij die hem, verdomme, zijn erfdeel afgetroggeld hebt,’ onderbrak hem Te Leer gebiedend, terwijl Peetje zelf, aan hoon gewend, geen woord van protest uitte.

Herzeele hernam: ‘Peetje zat heele dagen te mijnent, at en dronk er, plunderde om zoo te zeggen mijn kruidenierswinkel. Meent ge, dat het sommeken dat ik van hem onder handen had, alzoo kon blijven duren?’

‘Hei-je van da sommeken, waarvan da ge zoo verkleinend spreekt, tenminste boek gehouën?’

‘Ja ik,’ zei Herzeele aarzelend.

Het was een tastbare leugen.

‘Dat is niet waar,’ verweet hem de vlaskoopman en hij voegde er bij, ‘die jongen hier bezit geen het minste bewijs van die leening. Hij is in uw macht, maar let wel, onrechtvaardig goed brengt geen geluk bij, het is hier een geval van conscientie, ge zult het voor God te verantwoorden hebben, indien ge hem bedriegt.’

Hij zei het thans kalm op diepen toon, het ernstig oog op hem gevestigd, met den wijsvinger omhoog.

Herzeele verdroeg dien blik niet, hij boog het hoofd en kromp ineen als een bedreigde hond en sprak niet meer.

‘Kom,’ zei Te Leer tegen zijn erbarmelijken kameraad en de beiden gingen heen, het poortje achter zich toetrekkend.

Dienzelfden dag kreeg Peetje honderd frank met het bericht, dat dit het saldo zijner schuldvordering uitmaakte.

‘Die schurk van Herzeele!’ zei Te Leer, ‘onze Heer zal hem vinden!’

‘Hij kan de rest achter zijn hoofdkussen leggen,’ blafte Peetje, een spreuk, waarmede de verongelijkte bedoelt, dat er voor den verbreker door wroeging geen nachtrust meer zal bestaan.

Het pachtje werd voorop betaald. Het overige was spoedig verteerd en toen de herfst kwam, betrok Peetje weder door de zorg van 't armbestuur zijn krochtje op Den Hoel, zijn krochtje, waaruit kort te voren een typhuslijder was naar het kerkhof gedragen.

Zijn kleeren waren versleten, zijn hoed, ik weet niet waar verloren of versukkeld; kousen en schoenen bezat hij niet meer, en met zijn linnen voorschoot

aan, blootshoofds, barvoets, in een plunje, grauw als de grond, met een ledigen zak op den rug, liep hij weder tusschen de dooreenwemelende bende bedelaren, op vaste dagen, naar de boerenhoeven toe, voorbij de groote ramen, met de veelvoudige uitstalling, van bakker Herzeele...

Een terugkomst.

8 Juni 19...

Toen de zware poort van het gevang - sinds zoovele jaren voor mijn intrede ontsloten! - eindelijk dezen morgen achter mij toesloeg, stond ik daar een wijle als besluiteloos.

Ik was vrij, vrij, iets waarnaar ik zoo lang en zoo hopeloos had getracht.

Ik onderging een vreemdsoortig, dubbel gevoel, ik was als duizelig, de open lucht werkte verlammend op mij, alles scheen te draaien, of was ik het zelf, die, onzeker welken weg ik zou gaan, nu eens stappen in deze dan in gene richting deed?

Tevens was ik als ontnuchterd, als uit een langen slaap ontwaakt, rondkijkend, niet goed begrijpend, wat ik doen moest, waarheen ik mij te wenden had. Lag de stad vóór mij, lag ze aan mijn rechterhand of aan mijn linker?...

'Ben ik geesteskrank?' vroeg ik mij af, en toen trok ik doelloos verder met haastigen stap.

Ik zag niet eenmaal om naar het verschrikkelijk gebouw, dat mij - als een wreedaardig monster, gelijk

het mij nu voorkwam - gedurende de beste jaren van mijn leven in zijn klauwen gekluisterd had.

Ik droeg nieuwe, zelfs sierlijke kleederen, ook een nieuwe panamahoed, dien ik diep over mijn voorhoofd gedrukt had, en hield een valies aan de hand.

Mijn houding moest echter ongewoon zijn; want de lieden keken mij na.

Het was een mooie zomermorgen. Gerij, geratel om mij henen; menschenstemmen, kindergeschrei; stapels bouwsteenen, bedrijvig werkvolk, straten, waar er vroeger geene waren, electrieke trams, bellenklinkend, zonderlinge gevaarten, pijlsnel vooruitschuivend met luid getoet en zonder paardenspan! Kr. kr. kr. ging het naast mij voorbij met gekletter en een ruiter op een dubbel wiel, dat geene velo was, stoof vooruit. Een paar malen moest ik voor iets zulks in levensgevaar op zijde springen.

En de kleederen der vrouwen? Alles anders, alles gek als carnavalgetooi!...

Ik hield het niet meer uit, ik wilde vluchten voor zooveel zonderlings en 't vreemd rumoer.

‘Een hôtel?’ vroeg ik aan een oud, dik heer, die mij minder schroom inboezemde dan menig ander voorbijganger, dien ik geaarzeld had om aan te spreken. Hij bleef pal staan en keek mij aan:

‘Een hôtel? wat voor een hôtel?’ onderzocht hij, met stouten blik op mij gevestigd. Hij had een bril op in goud gevat en een wit vest aan.

Wat speet het mij, dat ik het woord tot hem had gericht!

Ik stotterde, geloof ik, iets van een goed hôtel. Ik had het hoofd verloren.

‘Kent gij de stad dan niet?’ zei hij, op een toon van verwijt, zeker wel aan mijn tongval onderscheppend, dat ik niet ver vandaar te huis kon hooren.

‘Ja ja,’ antwoordde ik, ‘vroeger wel, maar ik heb veel vergeten,’ en ik haastte mij weg zonder bescheid.

Hij ook keek mij bevreemd en kwaadaardig na, hij bleef zelfs staan, ik zag het, toen ik schuw het hoofd omwendde. Hoe dwaas, hoe dwaas deed ik mij toch voor! Ik had mij zelven kunnen slaan.

Moest de vrees, dat men de waarheid aan mij ontdekken zou, mij juist daartoe noopen, die waarheid door mijn dom toedoen aan het licht te brengen!...

8 Juni 'savonds 10 uur.

Toen ik een kleine jongen was, had ik eens een uilejong gekregen.

Ik sloot het in een ledig schaapstalleken. Het kende mij, het kwam naar mij toegeijld, zoodra ik het deurtje opende. Na geaasd te zijn, vluchtte het steeds in het donkerste hoekje. Ik zag zijn rosse oogjes, als twee forfoorlichtjes fonkelen in het zwart, dat hem omgaf.

Ik kreeg medelijden met hem. Ik knipte een vlerk af en liet het buiten.

Het moest toch ook genieten van de lucht en de klaarte, dacht ik.

Maar het scheen als verbluft. Verwilderd fladderde het eerst wat rond langs het gaanpad en verschool toen roerloos blijvend zijn kopje in een insprong van den muur.

Het was niet berekend voor daglicht noch voor vrijheid niet!....

Ik opende de deur van zijn gevang en als een nagezet kevertje, dat zijn leven verdedigt door de vlucht, stoof het er binnen in schier volledige duisternis.

Ik dacht er aan, toen ik in 't eerste beste hôtel mijn intrek nam.

Daar zocht ik veiligheid.

Ik was nog niet rijp voor levensverkeer en voor vrijheid.

‘Een groote kamer, met een groot bed,’ vroeg ik aan een toeschietenden kellner. Ik keek eens rond in de hall, ik kende dat hôtel, maar had den naam er van vergeten.

Hij wees mij rechts te gaan, eenige stappen slechts; hij ontsloot een ijzeren traliehekje, ik trad in een vierkant hokje met zitbanken. Hij volgde mij, sloot omzichtig het hekje weer en het tuig klom geruchtloos in de hoogte. Dat was daar vroeger niet.

Op enkele seconden waren wij boven. Weer vlogen hekjes open en wij traden in de gang.

‘Hier,’ zei hij mij een ruime kamer toonend. Twee ramen gaven uitzicht op een plein met boomen beplant. Die boomen stonden daar ook eertijds niet.

Het zette mijn valies op een sangeltafeltje.

Ik heb een onuitsprekelijken schrik voor duisternis.

‘Stekskens tegen dezen nacht,’ vroeg ik, tevergeefs naar een doosje lucifertjes omziende op nachttafel en schoorsteenblad.

Een rap bedwongen glimlach heb ik toen op zijn gelaat bespeurd.

‘Electrisch licht,’ zei hij, een klein houvastje naast de deur met een knakje omdraaiend en een licht ontstond in het plafond, geel, onnoodig in het helder van den dag.

Een nieuw knakje en het licht was uit.

‘Mijnheer heeft enkel aan het krukje voort te draaien voor 't ontsteken of het uitdooven.’

‘Waar is de belkoord?’ vroeg ik, er geene ontwarend achter de deur.

En weer verscheen die eigenaardige, bedwongen glimlach op het gladgeschoren aangezicht.

Hij duwde op een knopjen in den muur.

‘Table d'hôte om één uur,’ zei hij. Nu schrok ik letterlijk:

‘Neen, neen, ik kom niet beneden, ik dineer hier.’ Ik zei het veel te haastig en te luid.

‘Hier is de sleutel van mijnheer.’

Hij gaf hem mij.

‘Nummer zeventien.’

En weder schrok ik bij het hooren van 't getal: ‘zeventien!’ het was mijn nummer in 't gevang!

Hij had mij meer dan eens ‘mijnheer’ genoemd. Hij noemde ‘zeventien’ mijnheer!’

Geen uur later of er kwam een andere bediende boven. Hij hield een open register in de hand:

‘Wil mijnheer zoo goed wezen te teekenen.’

Hij stond en wachtte.

Het boek lag open op de tafel met pen en inkt er naast.

Ik beefde als een verdacht misdadiger.

En ik las:

Naam:

Leeftijd:

Bedrijf:

Woonort:

Herkomst:

Bestemming:

Dat had ik allemaal in te vullen! In te vullen onder het - gewis wantrouwend - oog van dien bezoldigde, die wel mijn diepe ontsteltenis bespeuren moest.

Moed, niet geaarzeld en ik schreef onder de rubrieken van:

Naam: Conrad Meilander.

Leeftijd: Acht en dertig jaren.

Bedrijf: Geen.

Woonort: Crocke.

Herkomst: (dat was het moeilijkste. Herkomst, dat kon ik toch niet bekennen, neen, nooit.) Ik schreef: ‘De stad niet verlaten.’

Bestemming: Crocke, mijn geboortedorp.

Nu is de nacht ingevallen. Ik heb lang achter de ruit van 't open raam van mijn kamer gezeten, verscholen, door de lichte gordijn het stadsplein en de wandelende menigte bespiedend. Er was muziek, een concert.

Het hooren van die tonen heeft mij diep geschokt, weemoedig - angstig heelemaal beroerd, als een meer, dat na veel stormen tot kalmte is gekomen, plots door een onverwacht orkaan wordt opgezweept, gelijk aan een verwoede zee...

9 Juni 'savonds.

Ik heb mijn moeder weergezien. Ik ben onder 't vaderlijk dak terug. Waarom ik niet in vogelvlucht gisteren naar haar toeijlde? Toen ik plots bericht kreeg, dat mijn straf - reeds ingekort - door de gelukkige gebeurtenis van een prinselijk huwelijk van de begenadigden deel uitmaakte, drong heel mijn wezen mij naar haar toe. Het was een tijd aldus geweest gedurende mijn opsluiting.

Haar wederzien! ‘Moeder, moeder!’ was in 't begin de kreet steeds van mijn hart.

En toch was ik het, die haar verzocht had - na haar eerste bezoek - niet meer of schier niet meer te komen. Het was te akelig de fijne, de tengere figuur daar achter die dubbele traliën te zien staan; geknakt, verouderd voor den tijd.

Haar beeld vervolgde mij in den slaap. In opstand tegen 't lot herinnerde ik mij gedurende dagen en

nachten het gesprek met haar, gedwongen, oppervlakkig, verlamd door wakers tegenwoordigheid, terwijl het hart overvloeide van wee en teergevoel.

‘Moeder, kom niet meer,’ schreef ik haar.

En ik vernam weldra, van doktershand, dat het ook best was voor haar, moeder leed aan een hartkwaal. Een hevige ontroering kon doodelijk voor haar worden.

Vader had mij nooit in het gevang bezocht. Het lot had zich over hem ontfermd, hij stierf korts voor mijne veroordeeling.

Gisteren dus nam ik den trein naar Crocke. Ik moest als vroeger een eind weegs te voet afleggen.

Hoe vreemd de leeuweriken te hooren zingen; de populieren te hooren klapperen; het koren te zien golven onder de streelende hand van den wind. Die volle veldbries op mijn wang te voelen. Het vlas zoo groen te zien, met brandplaatsen heel geel er in; de haverstrooken met hun blauwe tinten op het krachtig groen. Ginder het kerktorentje tusschen een opening in het dicht gewas van ‘de Kluize’ uitstekend; een rood boerendak als een klaproos daar en ginder van achter een boomgaard te zien uitblinken. Hier geen verandering, 't scheen allemaal als eertijds nog....

En een begin van verkwikking en levenslust kwam reeds in de eenzaamheid over mij.

Het duurde niet.

De macht der werkelijkheid had mij dra weder in haar klauw.

Met een trilling van heel mijn wezen ontwaarde ik, den hoek van den langs beide zijden begroeiden binnenweg omkeerend, ons huis, half villa, half oud kasteeltje, half boerenhof; het dak zeer hoog - ten minste het opgetrokken gedeelte der woonst - zeer, zeer smal neerhellend met een trapgeveltje en daarnaast het strooien

dak van het ouder gebouw. Mijn vader had het nooit door een leien of een pannendak laten vervangen.

Het geheel stond ook in 't midden van het groen, siersparren, cederboomen, bruine beuken, asser-negondussen met hun gespikkeld wit en bleekgroen, als een lentefeestgewaad; slingerpaden, effen zoden.

Dat was het, wat aan het geheel iets villa-achtigs gaf.

Aldaar was ik opgegroeid.

Daar had mijn vader zich teruggetrokken, nadat hij - ik heb nooit goed geweten welke - teleurstellingen in de politiek had ondergaan; en deels ook, omdat hij rijk, gedistingueerd man, een volksmeisje uit liefde gehuwd hebbend, van zijn voorname familie daardoor, als een paria behandeld, slechts nog met moeite in hun kring werd geduld...

De eerste persoon, dien ik aantrof toen ik, het ijzeren hek, dat met een handbreed openstond, geheel wegduwde, was Tone, onze oude hovenier.

Hij leefde nog, hij was nog hier! Hij scheen niet veel veranderd, hij was altijd tanig van kleur geweest...

Hij stak het onkruid van den ingangwegel af.

Hij keek eerst niet op, heel in beslag genomen door zijn werk.

‘Tone,’ zei ik, heel in vergetelheid, op dat vluchtig oogenblik, van den toestand en onze verhouding tot elkander.

‘Tone,’ herhaalde ik, hij had het zeker de eerste maal niet gehoord, misschien wat doof geworden.

En ik bleef staan bij hem.

Er was iets guitigs, iets schooljongensachtigs in mijn houding, iets onbegrijpelijks dwaas in de gegeven omstandigheid.

Hij keerde zich om.

De schrapper ontviel zijn hand; hij deed een stap

achteruit, als verrees er een schrikbeeld voor zijn oog, dat wijd opensperde:

‘God van den hemel, o, o, het is niet waar zeker... ge zijt toch... en zijt ge hier weer, gij, gij?’

Het viel als hagelsteenen op mijn aangezicht.

De werkelijkheid stond op voor mij. Ik boog het hoofd voor den ontstelden werkmensch.

Hij ook vermande zich. Hij zei eenvoudig, als beschaamd over zijn verklikkende hartsaandoening:

‘Wel... welgekomen, mijnheer Conrad’, de klak afnemend.

En, heel diep ontdaan, trad ik op het huis toe.

De voordeur stond rekkewijd open. Alles bekend in de vierkante vestibule; de olieverfportretten van mijn vaders ouders en andere familieleden omhoog aan den muur, somber op hun zwarten grond, alle schijnbaar bij invallende duisternis geschilderd. Op 't vensterbord een paar fluweelige donkerroode goudlelies - lievelingsbloemen mijner moeder - ontloken op stengels met de knotwortels in fleschjes water.

Herinneringsbeelden uit mijn kindsheid en mijn jeugd...

En een schroom beving mijn hart.

Ik had zoo gehunkerd naar het oogenblik van het thuiskomen en het wederzien mijner moeder, en nu huiverde ik voor dit laatste! Ik belde niet aan, ofschoon ik buiten de deur de schel op de gekende plaats had gezien.

Ik kuchte een paar malen.

En dra verscheen onze vroegere meid. Toen ik weg werd geleid, was zij een kwezelachtig, niet leelijk meisje in nog slechts nauw bespeurbaar eerste-jeugdverval.

Wat was ze verouderd op dien tijd van jaren, het voorhoofd gerimpeld, de wangen versmald, het kinnetje half weggeteerd!

En ik herkende haar nochtans:

‘Bellotje,’ zei ik, schuchter als een schooljongen, die iets heeft misdaan.

Zij knikte met een verlegen glimlach, mij ook herkennend.

‘Welgekomen, mijnheer Conrad’, sprak ze heel stil en haar lipkens sidderden.

Ik had mij bij wijlen in het celgevang, in een luim van bemoediging, met de hoop gevleid, na mijn bevrijding, weder gewoon onder de menschen te kunnen leven!...

Helaas, helaas, lichamelijk was ik uit de boeien van 't gerecht ontslagen, zedelijk hield het mij onontworstelbaar vast.

‘Bellotje,’ fluisterde ik, ‘madame heeft toch mijn brief ontvangen, zij verwacht mij toch?

‘Ja, ja, ze weet er van, doch zij wist niet goed wanneer.... Kom maar binnen,’ en zij deed een stap naar de woonkamerdeur.

Ik hield haar bij de mouw tegen:

‘Een oogenblik, wacht een oogenblik.... ik durf niet,’ zei ik, ‘ik durf zoo in eens niet,’ aan moeders hartkwaal denkend.

Maar zij, goedhartig;

‘Mijnheer Conrad, ze zal u geen woord contarie zeggen.’

En ziende, dat ik schrok, wilde zij het verbeteren: ‘wij moeten eten en vergeten, Gods genade is ook groot,’ verklaarde zij.

Mijn beenen beefden, mijn handen waren klam - ijskoud.

Wel wonderbaar! Ik in mijn eigen huis en bij mijn moeder als een vreemde binnengelaten!

Hoe stormde ik eertijds naar haar toe, zelfs na een korte afwezigheid!

Daar zat zij aan het raam, de tengere figuur, magerder geworden; het vroeger weelderig haar geslonken tot een heel dun wrongetje op het achterhoofd, met een paar spelden vastgestoken; de blauw geaderde, schier ontvleeschde handen saamgevouwen op den schoot.

Zij wendde het hoofd naar mij toe, ontmoedigd, net als ware mijn komst iets onverwachts. Toen verdween eensklaps de kleur van haar aangezichtje, en haar verflenste oogleden trokken op in ontsteltenis.

Misschien zag ik zelf er doodsbleek en akelig uit.

‘Dag moeder,’ stamelde ik tot haar gaande, de hand zacht op haar schraal schoudertje leggend en ik keek ze liefderijk aan.

‘Conrad, mijn kind, mijn jongen, welgekomen...’ stamelde ook zij, evenals de twee anderen hadden gedaan, en krampachtig drukte ze mijn handen op haar borst.

Ik zat bij haar neder.

‘Ge ziet er goed uit,’ sprak ze, na een poos, mij als in een droom aankijkend.

Ik knikte.

‘En gij, moeder, hoe stelt ge het?’ ik vroeg het aarzelend.

‘Ik kan niet gaan, jongen, dikke beenen,’ zei ze, de hand op hare knie liggend, en daar ik sprakeloos, medelijdend het hoofd schudde:

‘De oude dag,’ voegde zij er aan toe.

Dat was niet waar, wij wisten beiden wat haar had geknakt en neergeveld.

Er volgde een lange, stille poos.

‘Sedert wanneer?’ vroeg ze eindelijk.

‘Sedert gisteren, moeder.’

‘Ha, zoo, zoo,’ antwoordde ze. En, met de gedachten elders:

‘In 't hôtel geslapen?’

‘In 't hôtel, ja.’

‘En was het daar goed?’

‘Ja, ja, dat ging nogal.’

‘Helaas, helaas! Na achttien jaren tuchthuisstraf, met hare menigvuldige folteringen, met hare ellenden zonder naam, een onderzoek naar 't goed of slecht zijn van den nacht in een hôtel doorgebracht!....

Wij zwegen beiden.

‘Niet moe? Te voet gekomen?’

‘Ja, te voet van 't station, er was overigens geen tram met dezen trein.... neen, neen, niet moe.’

‘Zoudt ge niet iets eten, iets drinken?’ vroeg ze, ‘geen honger, geen dorst?’

Ik schudde 't hoofd.

Mijn keel verkropte, spreken kon ik niet. Strompelend stond ik op, draalde een oogenblik en toen vluchtte ik, woest als een nagezet dier, de kamer uit en den tuin in.

En daar kwam het over mij, overweldigend als een orkaan in al zijn toomloosheid. Onder den grooten eik, achter het heestergewas, sloeg ik mijn vuisten op mijn voorhoofd; ik rukte twijgen af, ik wierp ze in redelooze woede tegen den grond; ik stampte er met mijn voeten op. Het was alsof mijn schedel barsten ging, mijn slapen klopten ongestuimig; ik grijnsde en brieschte als een bezetene....

In eens vielen mijn armen slap langs mijn lijf. Ik leende 't oor.... of daar wel iets geritseld had in 't loover, wellicht niets dan een dor takje, dat neerviel of een verschuwde vogel, die wegvloog.

‘Stil, opgepast! Indien Tone eens langs hier kwam met zijn schrapper.... de moestuin is hier bij.... Bellotje mogelijks!....

Het was de oude schrik, die mijn hart beving.

In 't begin van mijn gevangenschap was ik van tijd

tot tijd onderhevig aan dergelijke crisissen van opstand tegen 't lot, en ik moest mijn ondraaglijk wee uitbrullen als een wild beest. De eerste maal, dat ik aldus een spektakel maakte, op de deur schopte en er met den schouder redeloos tegen aanbeukte, verscheen de wachter:

'St, st!' zei hij, 'of het dwangkleed!' mijn woede was gesust, als bij tooververslag; het dwangkleed! Ik had daarvan hooren gewagen eertijds, er een beschrijving van gelezen: lederen mouwen - lange zakken - tot aan de schouders reikend, met sterke strengen kruiswijs toegebonden op den rug.

Geen mogelijkheden van beweging meer! Ik zoo iets aan, zoo machteloos gemaakt, zulk een verzwaring van mijn straf, bij al het akelige nog!.... 'Krankzinnigheid!' Ik schrok nu voor het verlies van mijn verstand-vermogens, maar het later gebeurde nog.... in 't tijdelijk verlies van zelfbezit, en telkens kwam het dreigement 'het dwangkleed,' dat mij lam- en nedersloeg. Ik heb geleerd mijzelf uiterlijk te beheerschen, terwijl mijn bloed inwendig kookt.

Het wezenlijke dwangkleed ginder, het moreele dwangkleed hier....

En schijnbaar kalm trok ik weer naar huis.

Mijn moeder zat nog op dezelfde plaats, het hoofd dieper gebogen echter, den rug gekromd.

Een kopje met melk stond onaangeroerd, naast haar op 't vensterbord.

Mijn goede, lieve, rampzalige, zieke moeder!

Een diepe ontroering greep mij aan. Ik liep naar haar toe, ik wierp mij op den grond voor haar, ik snikte als een kind, ik sloeg een arm om hare lende en legde mijn hoofd op haar schoot.

'Alzoo kan het niet, alzoo niet, moeder,' schreeuwde ik aldoor.

Maar de klanken kwamen zoo onduidelijk uit mijn mond, dat zij ze niet verstaan kon.

‘Conrad,’ zei ze, de hand op mijn haar leggend, ‘Conrad, mijn kind.’

Ik richtte 't hoofd op en in de hevigste gemoeds-ontsteltenis, in de uitbarsting van al het zoo even verheimelijkte, rolde het toomloos van mijn lippen, verstaanbaar thans, hoewel op schorren toon:

‘Moeder, zoo kan het niet, wij spelen comedie’ - het klonk zoo ruw en zoo gemeen in mijn eigen ooren, dat woord comedie hier op zulk een plechtig oogenblik - ‘gij weet waar ik vandaan kom, moeder, gij weet dat ik achttien jaren van mijn leven in 't kot gezeten heb, in 't kot als een verachtelijke boef’ - ik vond behagen in 't gebruiken van vernederende uitdrukkingen - ‘en wij verbloemen voor malkander alles wat ons drukt.’

‘Mijn jongen,’ zei ze, en tranen liepen over haar gelaat.

Ik zag ze aan, stout in de oogen: ‘Moeder,’ vroeg ik, ‘hebt gij aan mijn schuld geloofd?’

Het kwam mij voor, dat zij een wijle aarzelde.

Een steek in 't hart had mij niet pijnlijker kunnen treffen.

Doch ik vergiste mij.

Zij duwde mijn hoofd met hare twee handen achteruit; heel haar verslenst gelaat werd door een inwendige zielestraling verlicht en met den vervoerden blik eener zienerin, sprak ze plechtig:

‘Ik heb het niet geloofd.’

Wat beter balsem op mijn hartewond! Ik vatte moed, drong verder door, steeds voor haar nederliggend, met hare handen in de mijne:

‘Heeft vader het geloofd?’ vroeg ik schier onhoorbaar met ingehouden adem.

‘Vader,’ herhaalde zij, als zocht ze in haar geheugen ‘vader zei altijd jammerend, “Dat ik zoo iets beleven moet! mijn naam, mijn goede faam geschandvlekt! Mijn arme jongen,” voegde hij er dan aan toe.’

Dat was geen antwoord op mijn vraag, en ik drong aan:

‘Heeft vader het geloofd?’

‘Onze lieve Heer heeft zich over hem ontfermd; hij heeft het ergste niet beleefd,’ sprak ze het hoofd buigend.

‘Ach God, ach God,’ kreet ik onzalige. En toen verbeterde zij haar te groote oprechtheid en zij sprak:

‘Vader herhaalde altijd: ‘Dat hij zijn onschuld toch bewijzen kon!’

Dat was mij door het noodlot niet vergund geweest!...

En nu in mijn teleurstelling en diepe zielesmart vond ik een bittere behoefte aan kwelling van mijzelf. Moedwillig keerde ik 't mes nog in de wonde om:

‘Wat hebben Tone en Bellotje daar allemaal van gezeid?’ vroeg ik schamper.

‘In 't eerst hadden ze 't over anders niet. Bellotje kon van geen boodschap thuis komen, of ik moest hooren, wat er in de winkels over verhandeld werd. Tone troostte mij met een: “Elk heeft het zijne op de wereld, madame, ik verwed mijn leven, dat mijnheer Conrad zal vrijgesproken worden, ik...” maar ik kon het niet uitstaan, zoo plomp, zoo openlijk dien diepen kommer aangeraakt.’

‘Tone,’ zei ik, ‘en gij, Bellotje, ik verzoek u het straatnieuws en uw eigen gedachten over dit geval voor u te houden en er mij nooit meer over te spreken. Zoudt ge 't gelooven, Conrad, tusschen mij en de boden is sedertdien uw naam niet meer genoemd.’

Gedurende al die lange jaren was ik hier dus zedelijk als dood geweest.

12 Juni 19...

Wat scheen dat alles dor en koel, dat eerste onderhoud met mijne moeder.

Waarom zeiden wij aan elkander niet, hoe groot onze verkleefdheid was, hoe blij elkander weer te zien!

Ach, in de harten lag dat alles diep, maar uiting vond het niet. Het blijvend onheil was te groot, ons lijden was te heftig en te hopeloos om het door teedere, wederzijdsche woordjes te verzachten.

1 Augustus.

Toen ik ginder op mijn harde brits lag, verlangde ik, bij neer gaan liggen, naar een zachter bed. Toch sliep ik dadelijk in, vast en droomeloos, ik sliep den slaap der hopeloozen, bijna gelijk aan den slaap der door een vreugderoes vermoeiden.

Het ontwaken alleen was iets akeligs, met de een tonige ledigheid van den gekomen dag. Altijd hetzelfde, 't copijwerk, de wandeling in het beperkte, langwerpig, smal - hoe noem ik het: ‘een tuintje?’, maar er is geen plantje, geen graspijltje te zien; ‘een hokje’ maar het is in de open lucht - laat ik maar zeggen ook een kerkertje, niet veel beter dan hetgeen, dat ik verliet. Eenige woorden met mijn bewaker gewisseld, vaak een ander, aan wien ik telkens behoefte had gevoeld mijn onschuld te verklaren, en die ongeloovig scheen; want meest al de gevangenen beweren onschuldig te zijn. Des zondags de mis met het sermoen van den aalmoezenier, ginder in zijn preekstoel, met de zitplaats van elk onzer tusschen beschotten verborgen, vanwaar wij door de frontopening geen enkelen rampgenoot, hem slechts, den prediker, konden zien. In den halven cirkel, welke die eigenaardige kerk vormde, was er een zonderling,

een kleurrijk spel van wemelend licht; de ruiten van de hooge vensterramen waren geel, rood, blauw, groen en purper. Er lag iets blij en geestverkwikkends in den aanblik.

Na afloop van de preek en van de mis één voor één werd de terugtocht door de lange, galmende gangen aangegaan, met de kap op het hoofd, de twee gaten voor de oogen als eenige opening er in.

Elk kende zijne cel, elk trok er binnen onder wakershoede.

Zoo trekt het vee, dat uit de weide komt, de stallen in, elke koe van zelve in haar sleije.

En nu thuis in mijn groote luchtige kamer, in mijn goed bed kan ik den slaap niet vatten. Gelukt het mij in te sluimeren, dan is het toch maar voor een korte pooze.

Ik lig en waak met de oogen open in 't halfduister van de sterrennachten. De herinneringen uit mijn kindsheid trekken in cinemabeelden aan mijn geprikkelden geest voorbij. De vertroetelingen mijner moeder; het vele, dra gebroken of weggeworpen speelgoed van een eenig, bedorven kind. Het gebrek aan kameraden. En dingen, die ik destijds niet begreep, zelfs niet opmerkte, openbaren nu hun innig wezen voor mij. Het teruggetrokkene van mijn vader, die met moeder over niets anders dan het stoffelijke van het leven sprak, hoewel de goede verstandhouding tusschen beiden nooit ernstig werd verstoord. Mijn eigen vereering voor zijn persoonlijkheid, waartegen ik zoo hoog opzag. Mijn grootere vertrouwelijkheid met moeder, zoo fijn besnaard, ofschoon zoo ver van hem afstaande op intellectueel gebied.

Vroeg werd ik in een college gedaan. In de vacantie van Paschen, toen ik vijftien jaar telde, kreeg ik thuis de roode koortsen. Ik was zeer ziek, ik was het lang en moest na herstelling zes weken thuis blijven. De gevolgen

van roodvonk zijn gevaarlijk, dat werd mij op het hart gedrukt. Vader gaf zich voortdurend aan zijn menigvuldige studies over. Moeder bleef bij mij, wij speelden op het dambord, zij liet mij ontloochenbaar winnen, zoodat ik eens wrevelig heel den boel omschopte. Zacht, onverdroten bleef haar toewijding.

Steeds verwezen op elkanders gezelschap, trad eentonigheid in en op die lange namiddagen van zonneschijn of regen, en steeds geestesleemte, verveelden wij ons saam...

Mijn vader hield zich onledig met allerlei. Het komt mij nu voor, dat hij niets doorgrondde: scheikunde, mineralogie, geologie, insectenleer, sterrenkunde, ten minste in die mate om met een verrekijker 'savonds naar het firmament op te zien. In boeken van geschiedenis kon hij zich verdiepen dagen achtereen. Hij vond er behagen in als een schooljongen kaarten van onzen aardbol uit het hoofd te maken. Zoo kreeg ik ook als kind oppervlakkige begrippen van deze wetenschappen. Het meest trok mij de natuur aan en vroeg reeds maakte ik eene verzameling van vlinders...

Telkens als mij dat te binnen schiet, laat ik een vloek, ik keer mij om in mijn bed... neen, neen ik wil die akeligheden, die daaraan verbonden zijn niet meer beleven in herinnering... ik wil niet...

Hoe vele jaren heb ik in 't gevang niet tegen mij zelven geworsteld om met geweld van mij te werpen, wat nochtans heel mijn wezen in beslag nam, de snoodheid van het noodlot te overdenken, den opstand van mijn hart te stillen tegen de ongerechtigheid van 't menschelijk gerecht! Ik dwong mij zelfs te denken aan het lijden van Christus, aan de folteringen der martelaren, waarvan ik gelezen had; ik kneep mijn nagels in het vleesch van mijn handen om de geestes-

smart in lichamelijke smart te verplaatsen, totdat mijn stormbewogen gemoed tot berusting kwam en ik onmachtig het hoofd boog onder den greep van 't onontkombare

Nooit overdenk ik het gebeurde meer....

Mijn herstelling uit die bewuste roodvonk ging heel langzaam. Ik bleef bleek en zwak en toen de herfstvacantie haar einde naderde, wilde moeder volstrekt niet, dat ik weder naar 't college trok. Vader trachtte haar aan het verstand te brengen, dat zulks niet kon, dat ik leeren, een man worden moest. Het baatte niet en hij gaf toe, zooals bij in alles toegaf, wat zijn persoonlijke neigingen en bezigheden niet hinderlijk in den weg trad. Later was er geen kwestie meer van mijn studies voort te zetten. Ik werd een buitenheer. Ik rookte aan zestien jaar. Ik ging naar de gaaischietingen, naar ringstekingen, naar de herberg ook.

Maar in mijn aard moest er iets anders liggen. Ik vond daar geen bevrediging. Het grove stiet mij af en allengs trok ik mij uit dat alles terug.

Ik werd menschenschuw. Ik deed lange wandelingen alleen, met mijn insectenkoker en mijn vangnetje; ik werd schuchter, sloeg een zijpad in, wanneer ik bekenden komen zag. Ik kan niet zeggen, dat ik daar geluk in vond; het was een soort verdooving, onverschilligheid voor wat de jonge lieden aantrekt en tot elkander voert.

Als ik er niet uit kon personen, die ik ontmoette, te groeten, deed ik het zonder ze aan te zien, mij voorbij haastend.

Dat alles was niet geschikt om sympathie te wekken.

16 Augustus.

Er is een groote teederheid ontstaan tusschen mij en

mijne moeder, een teederheid in daden, zonder woordenruil.

Zij ziet er zooveel beter uit; haar eetlust neemt toe. De gang laat nog te wenschen over. Zij heeft een mecanieken stoel, daarin doet ze de ronde van den tuin. Ik duw haar daarin voort.

Kalmte is in mijn gemoed gekomen, kalmte en melancolie. Ik kan geen stap doen, zonder aan mijn afwezigheid herinnerd te worden door alles wat ik zie en hoor; men spreekt in mijn tegenwoordigheid van dingen, die bestaan en waar ik niets van afweet. De oude menschen zijn dood, door anderen is hun plaats ingenomen.

Vaak zitten moeder en ik peinzend naast elkaar. Zonderling, sedert de eerste ontboezeming wordt nooit een woord meer tusschen ons gerept over.... ach, waarom dat woord gevangenschap ook uitspreken! Het verandert toch niets aan het hachelijke der werkelijkheid.

22 Augustus.

Mijn schijnbare berusting in het noodlot kan door een kleinigheid zoo worden verstoord gelijk een effen meer, waarvan de opgeruide grond het helder water troebel maakt.

Toen ik gisteren uit den tuin kwam, hoorde ik in de kamer, waar moeder zit, een frissche meisjesstem; verschuwd bleef ik staan luisteren, bevreesd voor elke aanraking met de buitenwereld.

‘Zoo ver, mijn kind,’ zei moeder in antwoord op ik wist niet wat. ‘En door die hitte!’

‘O, madame, het doet mij goed eens in de lucht te gaan, ik zit altijd in het kantoor. Het is daar zoo besloten,’ zei die stem.

‘Schoon is 't van u, dat ge uw vader helpt in alles wat de post betreft.’

‘Ja, madame, klasseeren, verzenden, de brieven stempelen, ik doe het allemaal.’

De stem was sympathiek. Ik begreep, dat het iemand uit het postbureel moest zijn. Zulke zijn hier doorgaans trekvogels. Ik verstoutte mij en ging binnen.

Een jong meisje stond daar.

Mijn aanblik trof haar als een nachtverschijning in het manelicht zou doen.

Zij keek mij eerst bevreemd aan. Ik groette en zij boog.

Zij sloeg de oogen neder en toen op naar mij. Ik dacht aan het trage toe en uitslaan van fluweelen vlinderwieken in den zonneschijn op een rooskleurige bloem. Hare oogen waren bruin, haar wimpers zwart, opgekruld en lang.

Mijn moeder hield een brief in de hand, een dien ik zelf een paar uren te voren door Tone naar de post gezonden had. Ik herkende mijn handschrift en den omslag.

‘Conrad,’ zei moeder mij den brief reikend, ‘juffrouw is zoo goed dit weer te brengen, de naam van de plaats der bestemming staat er niet op.’

Ik onthutste, keek het adres aan, en inderdaad, de stad was vergeten!

Te mijner verontrustend vaststellen, gebeurden misgrepen in dingen van belang mij sedert kort wel meer dan eens.

Ik stond het schuldbewijzend stuk verdwaasd aan te staren.

Toen trad het meisje nader en mij den omslag zacht ontnemend, keerde zij hem om en wees mij op den achterkant met den vinger aan:

Afzender: Meilander, *Crocke.* ‘Dat deed mij peinzen dat het van hier kwam,’ zei ze met een bekoorlijken glimlach en het op- en neerslaan harer wimpers.

Wat was dat meisje mooi en zonderling in heel haar

doen, een mengsel van naiefheid en behaagzucht, een maagdelijke, bescheiden houding en het onbedwongen, vrijmoedig voorkomen van iemand, die veel met menschen omgaat.

Ik was verrukt over haar.

Ik knikte ja, dat de brief van mij was.

‘Mijn zoon,’ zei moeder, nu eerst mij aan haar voorstellend.

En zij, met een nieuwen glimlach en nieuw waaieren met de mooie oogen, verwonderd:

‘Wel, madame, ik wist niet, dat gij een zoon hadt!’

Daar kwam het weder over mij... het hachelijke van mijn noodlot!...

Ik boog het hoofd.

‘Zoo,’ antwoordde moeder, die als ik geen ander antwoord vond.

‘Neen, volstrekt niet,’ zei ze in hare onnoozelheid, ‘wij zijn hier nochtans sedert meer dan drie jaren,’ en onze verlegenheid niet bemerkend, ‘mijnheer is zeker wel op reis geweest en aldus...’

‘Ja, ja,’ stamelde ik ‘op reis.’

Hoe toch niets haar opviel van onze beider aandoening!

‘Reizen,’ zei ze, de twee neerhangende handen vouwend, met de blikken naar 't plafond, ‘andere landen, andere costumen zien!... Ik weet niet wat ik geven zou, om dàt te mogen doen; maar zoo iets zal wel nooit komen voor mij!’

Het scheen mij, dat ze een vraag over mijn reizen op de tong had; ik voelde instinktmatig een gevaar... ik sidderde inwendig en haastte mij te zeggen:

‘Mejuffrouw, ik kan u niet genoeg danken voor uw gedienstigheid.’

Dat was helaas, zooveel als een afbraak van 't gesprek. Wat ik zelf onbeleefd vond.

‘O, mijnheer,’ zei ze als een protest tegen mijn erkentelijkheid en zij deed een beweging naar de deur met een buiging voor moeder. Moeder stak haar de hand toe. Ze kon niet spreken en snikte eens.

‘Mijn moeder is niet wel,’ zei ik, thans weer mij zelf, ‘de zenuwen...’

‘Ach ja,’ zei het meisje met medelij. Ik leidde haar uit tot aan het straathek en zag haar na.

Zij stapte flink door in haar wit kleedje.

Ik keerde weer naar 't huis toe met gebalde vuisten en den steeds vernieuwden klauw van 't mij vervolgend monster in het hart.

15 November 19...

Zoo gaat het steeds en overal, waar ik mijn schreden waag, de nietigste mededeelingen veroorzaken mij prikkelingen van pijn; toen eenigen tijd geleden Tone de appels aftrok, stond ik onder den rabauwboom en keek naar den hoop blozend ooft.

Tone kwam van de ladder met nieuwen voorraad in een mand aan een ijzeren S. Voorzichtig schudde hij dien uit op het overige van den grooten tas.

‘Schoone appels,’ zei ik.

‘Ja, mijnheer, en zeggen, dat die boom altijd draagt. Hij heeft nochtans den kanker, kijk,’ en hij wees mij zwarte wonden aan in den stam; ‘maar dees jaar is het toch bezonder, bijkans zooveel als verleden jaar. Raad eens hoeveel er verleden jaar opstonden?’

‘Ik kan dat niet raden,’ zei ik, bitter daaraan herinnerd, dat ik uit het ouderlijk huis was verbannen geweest op dat tijdstip.

‘Een heelen graanzak. Madame heeft er van gehad tot in Mei, heeft Bellotje mij gezeid. Ze zou zich wel wachten van court-pendus te verkoopen, ze eet ze veel

te gaarne. Ruischaards, dubbele essingen, bellefleurs en paradijzen, dat staat grootendeels met het staartje naar de markt. Wat zou ze met dat alles altijd gedaan hebben, alleen met Bellotje, nie waar, mijnheer?'

Ja, alleen, zoo was het. Tone sprak waarheid; maar waarom mij daaraan onnoodig herinneren!

En hoe anders. Kijk ik naar een hooge boomenkruin:

'Gegroeid, hé?' zegt Tone, of is het naar een onderbleven, 'die kadee wil niet deugen.' Naar een jong plantsoen: 'het is maar verleden jaar geplant, het heeft nog niet gedragen.'

En zegt hij niets, mijn eigene gedachten doen het, helaas!...

8 December.

Weeral een steek in het hart.

Een neef van moeder is gestorven te Ploegvelde; een eigen rechtsweer, zooals men het noemt.

Als kind heb ik hem nog gezien. De omgang met hem en zijn familie was destijds klein, zooals het vaak gebeurt tusschen verwanten, die niet gansch aan denzelfden maatschappelijken stand behooren. En gedurende jaren was er zelfs niets meer van dat huishouden te vernemen geweest.

Hij was mulder en oliestamper. Toevallig was mij onlangs ter oor gekomen, dat zijn jongste dochter, van mijn leeftijd, reeds sedert eenige jaren was ingetrouwd bij hem.

'Ach, toe jongen,' zei mijn moeder, na het ontvangen van het doodsbericht, 'ga gij naar de begrafenis, met al den goeden wil van de wereld kan ik niet, ga gij.'

Dat zij niet kon, dat wist ik wel. Het had mij in andere omstandigheden doen glimlachen, dat ze het betwijfelde... maar ik, kon ik wel?

‘Niet gaarne,’ zei ik, hoofdschuddend.

‘Ze hebben al in den tijd gezeid, dat ik de glorie in 't hoofd had, omdat ik rijk getrouwd was. Sterven is 't laatste. Ik ben in zijn ouders huis zoo dikwijls goed onthaald geweest als jong meisje... het zou mij spijten, moesten wij te kort blijven aan onzen plicht...’

Ik ging met tegenzin en een ongunstig voorgevoel.

Ik had een rijtuig genomen. Andere rijtuigen stonden uitgespannen op het hof van 't muldershuis onder de boomen.

De molen lag stil.

Vele familieleden of vrienden, ik weet het niet, ik herkende schier niemand, stonden in de keuken om de kist geschaard.

Ik groette met het hoofd, den hoed in de hand houdend.

Pastoorsgezangen weerklonken daarbuiten; het lijk werd gelicht en in dichten drom volgde ik den stoet.

Na afloop der plechtigheid, werd de familie uitgenoodigd in het Gemeentehuis een borrel te gaan drinken. De vrouwen ook gingen mede.

Aan het graf waren er zakdoeken uitgehaald geweest, was er wat geschreid door de vrouwen, nu scheen alles vergeten reeds.

‘Wel, kozijn Conrad,’ zei mijn nicht, de ingetrouwde dochter, ‘hoe gaat het... met moeder?’ na een korte aarzeling. Ze dorst zeker niet vragen hoe het ging met mij.

Ik had haar dadelijk herkend, toen ik uit het wereldsch verkeer werd gerukt, was zij een frisch, jong boerinnetje. Nu had de tijd zijn macht over haar doen voelen, haar blos was hard als baksteen, en kleine rimpeltjes fronsten haar voorhoofd en hare wang.

Ik gaf bescheid over het bevinden van moeder.

Luide stemmen vulden de lage herbergzaal. Het

gezelschap stond meest, te talrijk om zitplaatsen te vinden. Tabaksrook en reuk van bier en jenever omwalmden ons.

‘Ik ben getrouwd,’ zei ze, ‘mijn man is veearts. Kijk, hij staat ginder,’ en in een groep wees ze mij hem aan, een vijf en veertiger, flink, groot, met levendige oogen en een opgewekt voorkomen. Een halve boerenheer.

Van wat konden wij spreken? De ziekte van haar vader gaf afleiding. Dat duurde een poos.

Ik had opgemerkt, dat de veearts ons in 't oog hield, steeds nieuwsgierig omziende, totdat hij in eens vlug naderkwam.

‘Een kozijn,’ zei zijn vrouw, mij hem aarzelend voorstellend.

‘Dag, kozijn,’ zei hij, mij de hand toestekend. En daarop tot haar gewend, ‘ik heb de eer niet dien kozijn te kennen,’ en tot mij gericht: ‘kozijn, langs welken kant zijn wij familie?’

‘Mijn moeder is de nicht van wijlen uw schoonvader, eigen rechtsweers,’ stotterde ik, onder het dreigement van naderend onweer.

‘Rechtsweers,’ zei hij nadenkend, ‘zoo zijt gij andersweer met mijn vrouw.’

Ik knikte ja.

‘Is dat nu niet gelijk,’ sprak zij, ‘toe, toe,’ om een andere wending aan 't gesprek te geven, ook verontrust.

Maar hij hield vol:

‘Hoe komt het dan, kozijn, dat ik, die al vijf jaar op Ploegvelde woon, en sedert mijn huwelijk al de lijkdiensten en de trouwen in de familie bijgewoond heb, u nog nievers heb ontmoet?’

Ik stond heel onthutst. Ik keek blozend in den

grond. Ik haalde de schouders op in mijn verlegenheid.

‘Hoe is uw naam?’ vroeg hij driest.

‘Conrad Meilander,’ zei ik.

Ik kon niet merken of de naam hem eenige aanduiding gaf.

Hij moest ook van een verre streek vandaar zijn, te oordeelen naar zijn zonderlingen tongval.

‘Kozijn,’ zei zijn vrouw, plots invallend, ‘de uitvaart, waarop gij uitgenoodigd wordt, heeft plaats op Dinsdag en acht dagen. De maaltijd hier te Ploegvelde in het Gemeentehuis.’

Maar ik ontschuldigde mij, heel van streek. Ik was dien dag niet vrij, zei ik, drukte beiden de hand, keek niemand anders aan en sloop weg tusschen de groepen.

Het rijtuig kon niet vlug genoeg ingespannen zijn. Gelukkig dat de koetsier in den paardenstal te slapen lag:

‘Gauw, gauw,’ zei ik hem wekkend.

Mijn vertrek van Ploegvelde was een echte vlucht.

23 December.

Nu is het volop winter. Naar de herberg ga ik niet. In gewone omstandigheden zelve zou ik er geen genot in vinden. De korte dagen zijn mij welkom. Zij begunstigen het gevoel van eenzaamheid. De geest sluimert half in als het ware. Ik zit meest in het werkkabinet van mijn vader. Ik lees veel. Nieuwe uitgaven zijn er niet. Ik verlang er ook niet naar. Zielevoedsel is er hier genoeg voorhanden. Ik vergeet mijzelf bij het genieten van zooveel verhevens, van zooveel leerrijks. Wel eens sta ik in bittere bewondering voor zooveel menschenkennis ook en het ontblooten van maatschappelijke leelijkheid. Iets kwelt en hindert mij, als ik naar beneden kom en bij mijn goede moeder aan den maaltijd zit, gedachtenwisseling, ten minste op intel-

lectueel gebied, is niet bij haar te zoeken. Hare onwetendheid staat tusschen ons. En toch is zij een fijne natuur, vol aangeboren tact en teer gevoel. Van hooger opzien naar het bovenzinnelijke heeft zij geen begrip. Zij verstaat zelfs niet de taal, waarin het meerendeel mijner lievelingsboeken geschreven is.

Zij krijgt alle dagen met de post een centenblad, *misdaden, rampen en ongelukken* zijn inslag en schering daarin. Na lezing gaat dat blaadje naar de keuken en Bellotje leest het hardop aan Tone voor. Het klinkt hol en luid door het stille huis, eentonig als het hooren bidden van den rozenkrans....

Ik heb mij geabonneerd op een groot, politiek blad. Helaas, ik ben van niets op de hoogte, weet niet waarop wordt gezinspeeld, heb geen doorzicht in de besproken toestanden en leg de krant teleurgesteld neder. Ik zweep mijzelf op om minder afgetrokken te zitten naast moeder; maar mijn geest is elders en zij moet het merken, wat of ik doe of zeg.

25 December.

Kerstdag.

Ik ben naar de vroegmis - of beter drie missen in éene, zooals het gebeurt op dien dag - geweest. Ik ga er liefst heen, als het nog donker is. Hoesten, stoelen verschuiven, vuile reuk van kleeren en beslotenheid. Denk eens. Het was nog niet klaar, toen ik thuiskwam!

Een leege dag voor mij.

Hoe komt het toch, dat hij, die niets bepaalds te doen heeft in de week, voor wien toch alle dagen gelijk hoefden te zijn, de drukking en de eischen van den Zondag voelt? Eischen van iets meer, van iets verkwikkenders.

Hoe dieper weegt de Hoogdag dan nog niet op den vereenzaamde!

Kerstdag! De boeren spelen met de kaart. De buren zitten gezellig saam. Heetekoeken en wafels worden gebakken. ‘Bakking-avond’ heet het zelfs.

Ik zit aan 't ontbijt... met een langen, leegen dag en avond in 't verschiet.

25 December 10 uur.

Welk een dag!

Bezoek van enkele verre, geringe verwanten, van de naaister, van de werkvrouw, welke moeder een ‘goedzaligen Hoogdag’ komen wenschen om derwille van de fooi. Ik hield mij boven.

Ik luisterde naar 't luiden van het hooggetij. Ik keek door 't raam, zag boeren en boerinnen trekken naar de kerk; door 't kale, zwarte struikgewas zag ik de straat. Des zomers is 't hier dicht begroeid.

Weldra was alles leeggeveegd.

Geen levend wezen meer te zien. Het klokkenspel had opgehouden.

De hoogmis was nu aan den gang.

Welke doodsche stilte!

En toen eindelijk, het akelige van de stilte nog te scherper, te treffender makend, drie trage kloppen op den toren ginds:

De consecratie...

Ik trok beneden, slenterde in den tuin.

't Gewelf was effen grijs. Geen lichtspeling daarin, geen wolkbeschaduwing, geen fluisteren in het dorre riet, zoo vatbaar voor verplaatsing van de lucht. En alles doodsch en roerloos, kil en sluimerend in onverstoorbre voelloosheid. Hoe eenzaam en hoe hopeloos treurig is die winterslaap! En waarom moet ik in die algeheele en algemeene voelloosheid 't bewustzijn hebben, dat ik leef? O kon ik ook mijn geest in verdooving laten wegzinken in stomme rust en duisternis!...

Ik keerde weer in huis. Het onbevredigde bleef mij omgeven. Lusteloosheid, verveling legden hun gewicht op mij.

't Is onbegrijpelijk. Toen ik wanhopig naar vrijheid verlangde, scheen deze mij het eenig opperste goed, het kwam mij voor als een onmogelijkheid voor hem, die zonder dwang zich kon bewegen naar iets anders nog te haken, iets meer dan dat te vergen van 't bestaan.

Ik heb de vrijheid nu in mijn bezit. Hoe kan ik er gebruik van maken? Reizen?

Ouderliefde houdt mij hier.

Naar theaters, naar concerten gaan in de naburige stad?

Ik griezel bij de gedachte alleen er van, ginder wonen schoolkameraden, vroegere bekenden, vaders van familie thans. Onder hun blikken verschijnen; de aalmoes van een groet of goedendag te krijgen, of voorbij en over 't hoofd gekeken worden in niet willen zien!...

Het is te vroeg om mij in het publiek te wagen...

Later misschien, als de vergetelheid in zekere mate haar sluiers over het verledene zal hebben gelegd.

Maar wat moet het tegenwoordige zijn macht en zijn geweld op het gemoed uitoefenen, dat ik, die gruwel voor verkeer met mijns gelijken, des ondanks, als een vloek der menschelijke natuur, toch hunker naar gezelligheid!

Middernacht.

Nu moet ik slapen gaan.

In Engeland, in Duitschland, in de Noorderstreken, wordt Kerstmis gevierd. De denneboom prijkt met duizenden lichtjes, met kralen en festoenen van klatergoud. Geschenken hangen aan de twijgen.

't Is al verbroedering en wederzijdsche zekerheid van trouwe liefde en lustige familiemin!...

Wat moet dat zoet zijn en weldadig voor het hart!...

En nu komt mij bestendig een lied te binnen, waarvan

een Duitsche vriend, die hier tijdelijk in de streek verbleef en landziekte had, mij eens vertelde in weemoedvolle stemming op een somberen Kerstavond, hoe hij het jaar te voren te Berlijn met zijn jongere zusters, in een kring van talrijke verwanten om den glinsterenden kerstboom geschaard, zoo luid en opgetogen zong van:

O Tannenbaum o Tannenbaum,
Wie grün sind deine Blätter!
Du grünst nicht nur in Sommerzeit,
Im Winter auch wen's friert und schneit.

Ach, hoe dom, wat gaat mij dat aan, en waarom moet ik denken aan een feest, zoo ver van hier gevierd, waar ik niet bij was en aan lieden, welke ik niet ken en nimmer kennen zal!

22 Maart 19...

Er is een licht voor mij opgegaan.

Een veropenbaring, een vingerwijzing van de goddelijke barmhartigheid.

Een trilling van geluksmogelijkheid doorloopt mijn zenuwstel.

Het is als een ontwaking uit den doodsslaap.

Wat daartoe aanleiding gaf?

Een kleinigheid. Iets dat niets te maken heeft met mijn leven en mijn lot.

En toch, het neemt heel mijn wezen in beslag. Het toovert mij mogelijkheden van heil voor.

Van heil voor mij nog weggelegd op aarde!

Eeuwig herleven uit den schijndood is een wet van de natuur.

En onverdelgbaar is onze hoop.

Een week geleden kregen wij bezoek.

Zoo iets gebeurt slechts zelden hier.

Een onbekende neef van vaders zijde, notaris, werd verplaatst in ons kanton.

Of er berekening bij hem was met het oog op onze eigendommen en mogelijk daaruit te trekken voordeel, onderzoek ik niet.

Maar hij kwam kennis aanknoopen.

Hij niet alleen, hij had zijn pas gehuwde vrouw mede.

Hij was vergrijsd reeds, ietwat kaal geworden, klein bijna, een nietige verschijning op het eerste zicht.

Maar hij was wellevend, bezat de gave der beminnelijkheid en won onze sympathie door zijn onbevangen en toch bescheiden doen.

Zij was jong, mooi, bloeiend en scheen omgeven door een glans van geluk, dat straalde uit hare oogen, dat glom in haar glimlach, het sprak uit hare kalme, zelfbewuste, en toch zachte bewegingen.

En in den loop van het gesprek werd ons vermeld, dat zij de derde echtgenoote was en hij zeven kinderen had!

Zij was er niet voor teruggeschrikt hem te huwen, dien last op zich te nemen. Hij had er niet tegen opgezien uit den puinhoop van zijn verleden nogmaals sprankels op te rakelen tot een nieuw levensvuur.

Het was daarenboven twijfelbaar of die verplaatsing naar hier, uit een beter kanton, geen ambtelijke blaam in zich behelsde. En toch en toch, dat alles rekende niet mede. Heropstanding na elken val, zoolang het leven duurt!...

En na hun vertrek was ik heel opgewekt. Wie weet of voor mij ook niet nog geluk is weggelegd, ik ben nog jong, in den besten mannelijken leeftijd; ik ben vol kracht, gunstig van uiterlijk, een vermogende, eenige zoon...

Mijn hart springt op bij het vooruitzicht van die mogelijkheid.

16 Juni 19...

Ik ben er nog heelemaal van ontdaan. Ik heb

er bij mijn thuiskomst niets aan moeder van gezeid.

Die snaar wordt nimmer aangeraakt tusschen ons.

Wegen zijn verlegd, boschjes uitgeroeid. Geen wonder dat ik 't oord niet zoo goed meer herkende.

Wellicht was ik verstrooid. Ik weet het niet. Althans in mijn gewone, eenzame morgenslentering langs de akkers, kwam ik aan een smal paadje tusschen twee korenvelden. Het was trillend heet. Te oordeelen naar de richting moest het den weg verkorten naar de groote baan. Zacht wiegden de halmen op en neer in de lichte zomerbries. Kollen, kreeften en korenbloemen stikten 't groen met verscheidenheid van kleur. Alles was zoo kalm, ademde ruste en stil genot. En mijn hart deelde er aan mede, mijn geest was vreedzaam ingesluimerd en gedachtenloos vervolgde ik mijn weg. In eens was daar een kleine, open, vierkante plek tusschen de voren en daar stond een kruis, een kruis van hardsteen, ruig, vergrauwd reeds door de elementen en den tijd. En op dat kruis stond een naam:

CECILE HUVELEE.

Ik schrok, zoo hevig dat mijn beenen beefden. Schuw keek ik om mij heen als dreigde mij gevaar. Alles was in eens opgeruid in mijn binnenste, heel het hachelijk gebeurde kreeg gestalte en vorm met al de schrikkelijkheden van voorheen.

Ik stond als aan den grond geboeid.

En ik las:

Den 20 Juni van het jaar 18... werd op deze plaats

w r e e d e l i j k v e r m o o r d
CECILE HUVELEE,
oud negen jaren.
Wees haar gedachtig in uw gebed.

Gruwelijk, overweldigend was voor mij de ontdekking.

En al de visioenen, welke ik sinds zoovele jaren met geweld van wilskracht oversluierd had, herrezen onbedekbaar voor het oog van mijn verbeelding weder op.

Weg, weg ermede, in Godsnaam! weg ermee!

Maar het herinneringsspook grijnsde mij tergend aan, en hield mij wreede tafereelen voor.

Dat zilveren, gebroken oorringje. Ik had het uit het zand hier enkele stappen verder, aan den hoek van den binnenweg, opgeraapt. Wellicht was mijn voorbijgaan oorzaak, dat de moordenaar gevlucht was, voordat hij op het lijk zijn aanslag had gepleegd...

Om Godswil, weg met 't herbeleven van dat wee, dat moest vergeten zijn.

‘Herinner u,’ klonk een bevel in mij.

Het werd in mijn bezit gevonden, dat ellendig, erbarmelijk, arme-menschen-kleinood. Het klaagde mij als schuldige aan.

De lieden, naar de kerk gaande, die mij in de nabijheid van dat korenveld ontmoet, hadden, wekten vermoedens.

En dan die schrammen op mijn handen en mijn wang. Dat struikelen in de bramen op den barm van genen diepen weg!...

‘Wat deedt gij daar?’ vroeg mij de voorzitter, toen ik voor het assisenhof op de bank der beschuldigden zat?’

‘Ik was dien zondagmorgen als naar gewoonte vlinders gaan vangen,’ was mijn antwoord.

‘Vlinders vangen brengt geen schrammen te weeg.’

‘Er zat een vlinder hoog in een eglantierkelk, ik wilde hem hebben, mijn voet schoot achteruit in 't zand bij 't reiken; ik viel in de doornen, en alzoo kwetste ik mij.’

‘Was dat zulk zeldzaam soort, dat ge er voor roekeloosheden waagdet?’ vroeg hij weer.

En ik, oprecht, in de onschuld van mijn hart, antwoordde hem eenvoudig: ‘Neen, het was een zeer gewone porte-queue.’

Dat keerde tegen mij.

Kleine meisjes kwamen getuigen voor het gerecht, dat ze bang waren van mij.

Bang van wat?

Omdat ik ze met een dreigende beweging, omkijkend, terugjoeg, telkens, als ze van de school komend, mij uit nieuwsgierigheid in een bende, zenuwtergend, op de hielen volgden. En dat werd nu als een bezwaar tegen mij ingeroepen!

Wee hem, die in de knelling van het noodlot zit!

6 Augustus 19...

Het heeft een lange poos geduurd, voordat ik van die stoornis mijner zielerust bekwam, evenals de kranke tijd hoeft tot herstel, evenals 't beroerde water van een stillen poel zijn kalmte en helderheid allengs in 't oppervlak terugkrijgt. Iets blijft er onverdrijfbaar over toch in mij, de gruwel bij het denken aan het arme kind, het onbekende kind, wiens lot door zulk een ijselijk en geheimzinnig snoer aan het mijne vastgebonden is geweest.

2 September 19...

Soms ga ik naar het postbureel om zegels. Het is mij een teleurstelling, wanneer de postmeester zelf mij te woord staat.

Meestal is het dat lieve meisje, eens gezien bij moeder, dat aan 't schuifdeurtje te voorschijn komt.

Door de traliën, tusschen hangende berichten aan 't publiek of aanbevelingen voor loten-nemen van de wereldtentoonstelling, zie ik een glimpje van haar aangezicht.

En achter de opening van het vierkant, winket, waarnaar ik mij niet buigen durf om meer van haar te bespieden, zie ik haar handen en haar polsen goed.

Die handjes zijn heel blank en mollig, ietwat bezoedeld onder de vingertippen, - getuigen van bedrijvigheid - en zij bewegen vlug. De pols is fijn, verdikt in ronde lijnen naar haar ellebogen toe, waarover 't zwart kantje van de losse bovenmouw gelijk een spinrag, speelsch als het ware, nederfronst.

Ik richt het altijd derwijze in, dat ik met een groot geldstuk betaal voor een kleiner voorraad, aldus kan ik al spoedig wederkomen, en zie ik haar het pasgeld tellen.

'Dank u, mejuffrouw,' dat is alles wat ik zeg, en hare zoetklinkende stem antwoordt enkel:

'Dag mijnheer.'

Maar dat is mij genoeg en in een blijde stemming keer ik naar mijn huis, met onbestemde mijmeringen in het brein.

15 Sept. 19...

CECILE HUVELEE.

Die naam ruischt nog steeds in mijn oor. Die naam, zoolang verbannen uit mijn wrange herinnering. Hij dringt zich aan mij op, hij stoort mijn vrede, als ik hem weer verdrijven wil. Welaan, eens moed gevat, eens 't noodlot in 't aangezicht gezien. Mij eens haar voorgesteld, die zulk een nasleep van ellende in mijn bestaan aanbracht. Die onbekende deelgenoote in mijn levensramp. Slachtoffer zooals ik, onschuldig als ik ben.

18 Sept. 19...

Toen ik in hechtenis genomen, meer dood dan levend, bij het lijk van dit meisje werd geleid, lag het in een stalletje van het dorpshospitaal. Het was er half donker.

De heeren van 't Parket omgaven mij. Een gendarm duwde mij vooruit.

Mijn tanden klapperden, mijn lichaam sidderde.

‘Herkent gij dat lijk?’ werd mij gevraagd.

Ik kon, ik wilde het niet zien. Ik wendde 't hoofd ter zijde en worstelde om los te komen. Maar het gelukte niet.

Ruwe, stevige vuisten drongen mij naar het hoekje toe.

Een licht werd omhoog gehouden. Ik zag een liggende gestalte, een armzalig rokje; een paar vooruitstekende, versleten schoentjes.

Ik sloot de oogen toe.

Om niets ter wereld had ik 't aangezicht der doode kunnen aanschouwen.

‘Beken!’ werd mij bevolen.

Ik kon niet antwoorden. Ik viel in onmacht en wanneer ik tot bezinning kwam, lag ik buiten in de open lucht, met mijn bewakers om mij heen. En dit erbarmelijk gebrek aan zelfbeheersching, die deerniswaardige ontreddering van heel mijn wezen, werden later ingeroepen als een doorslaand bewijs van wroeging bij den moordenaar.

19 Sept. 19...

En zeggen, dat de ware schuldige op vrije voeten loopt, wellicht geacht wordt en gelukkig is!...

20 Sept. 19...

O kon ik toch die kwellende gedachten overmeesteren. Ik kon het vroeger wel. Ik lei ze aan banden zooals men met kwade honden doet.

Nu heerschen ze over mij.

1 Oct. 19...

Bellotje bezit een spaarboekje, ik wist het niet.

Bellotje is een geheimhoudend persoontje. Zij heeft daar nooit zelfs aan moeder een woord van gerept.

Gisteren stond ik aan 't winket van 't postkantoor en meende, dat alles als naar gewoonte afloopen zou.

Tot mijn blijde verbazing werd het tralievenstertje geopend en het lief gezicht van 't juffertje lachte mij tegen.

Zij zag er frisscher uit dan ooit.

Haar oogleden bewogen op en neer met de lange, krullende pinkers en 't helder weerlicht van hare blikken daarbinnen.

'Mijnheer Meilander,' begon ze, ze noemde mijn naam! 'uw meid weet zeker niet, dat de post slechts drie ten honderd interest betaalt, zoolang het aangeteekend bedrag de twee duizend frank niet bereikt. Bellotje, uw meid, bracht hier haar spaarbankboekje' - zij hield het in de hand omhoog; een geel bezoedeld ding - 'om den kroos te berekenen, wat zij in Maart verwaarloosd heeft; en nu heb ik bemerkt, dat de som te hoog is en zij twintig frank in 't jaar als kroos verliezen zal.'

Gebenedijde nalatigheid van Bellotje, die mij gelegenheid gaf een heel gesprek met dat allerliefste kind aan te knoopen!

15 Oct. 19...

Alles is in orde met het spaarbankboekje.

Meermalen is voor mij het deurtje boven het winket geopend geworden.

En ook mijn hart is open voor de liefde. Het trekt mij naar het postkantoor. Ik durf niet altijd binnengaan, maar zie het licht boven de luiken van het raam, waarachter zij - mijn geliefde - werkzaam is; of het licht in de bovenkamer, waar ze voorzeker slaapt. Want het is avond en soms 'savonds laat, als ik er steelsgewijs voorbijsluip.

En zij heet ook Cecile!

Een samentreffen, misschien een schikking der voorzienigheid, de eene tot mijn ongeluk, de andere tot mijn heil geboren, als vergoeding voor het vele mij berokkend leed.

Er ging een schokking door geheel mijn lijf, toen ik voor de eerste maal haar vader hoorde, die ‘Cecile’ zei. Nu heb ik al mijn spookgestalten weggejaagd. Nu leef ik in een roes van zaligheid, van hoop, bijna van zekerheid.

Aan moeder zeg ik niets. Diep houd ik mijn geheim in mij verborgen; maar merken moet ze toch, hoe mijn stem vroolijker klinkt, hoe mijn tred lichter is en hoe mijn teederheid voor haar meer uiting vindt.

Het gebeurt mij, dat ik in 't schemeruur naast haar gezeten, als een kind, dat naar liefkoozingen en bescherming haakt, het hoofd op haren schouder leg en alzoo sprakeloos - genietend van ons samenzijn - naar den verduisterenden hemel lig te turen, waar wolken drijven of een bleeke star verschijnt.

‘Wacht, wacht, nog niet,’ zeg ik aan Bellotje, als die binnenkomt en een lucifertje schrapt om licht aan te steken.

16 Oct. 19...

Ik zal het moeder weldra mededeelen als een blijde boodschap van den engel gods.

Ik wil niet dat zij met mij medevreest en twijfelt, wat ik soms in vluchtige oogenblikken van neerslachtigheid nog doe.

Maar ik verdrijf de treurnis uit mijn hart, zooals ik - ginder - andere droeve dingen met geweld uit mijn geheugen joeg.

Hoe kan het waan zijn, wat mij zalig maakt?

't Is geen illuzie, geen verbeelding, het is werkelijkheid. Ik zie de zaken practisch in, door de vervoering der verliefdheid heen.

Ik ben nog in mijn besten tijd. Ik zie er jonger dan mijn jaren uit. Rijk ben ik aan het aardsche goed, zoo zeer door elk besnakkerd! En ik heb haar aan te bieden al de schatten van mijn eerlijk hart, mijn pure liefde, mijn eerste, groote, oprechte voor de vrouw, die achting waard is. Schande, smaad?

Ik zal haar, mijn geliefde, openlijk in de oogen zien, haar handen in mijn handen, haar vertellen van mijn onheil en mijn leed; mijn toon zal waarheid zijn. En zij zal mij gelooven; mij beklagen zal zij doen; mij troosten, mij getrouw ter zijde staan, geheel mijn leven lang.

O samen door het leven reizen; elkaar begrijpen, steunen, één zijn. Wat zal de rest en heel de wereld met haar onrechtvaardig oordeel ons nog kunnen raken of ons hinderen!

3 November.

Nu is de winter weer in aantocht. Vriezeganzen in een bende, die een 7 vormt, hoog tegen de wolken aan, trekken piepend het zuiden in. Alles sterft, alles wordt grijs, grauw, naakt en somber om mij heen.

Hoezeer geniet ik nu van den tuin, van den nevel, die mij omtrent den avond inhult als een sluier van bevrediging. Het onkruid heeft de groentebedden overweldigd in zijn onverdelgbre levenskracht, volhardend over krabber en houweel, elke stoornis heldhaftig tartend, eindelijk zegevierend in den kamp!

Zoo moet het zijn, niet buigen onder de geesels van het noodlot.

Immer eischen, met hardnekkigheid, tot wij verkrijgen wat ons toekomt als ons levensdeel.

5 November.

Het heeft geregend. De tuinpaden liggen vol bladeren in de plassen neergeplakt; alles glinstert nat en dof, als overwasemd, aan de bloemenstruiken, waar nog hier en daar een bleek kelkje kwijnt en knopjes, vóór den bloei, ter dood zijn verwezen. Alles druipt. Tik, tik tik hoor ik op 't liggend looftapijt onder de struiken om mij heen.

Ik zie den toren van ons dorp als afgestompt in vage nevellijn.

Daar woont zij, die ik liefheb, daar dicht bij, en die weldra hier inwonen zal.

Ik tril van verlangen, mijn hart vliegt naar haar toe, terwijl ik schijnbaar kalm het woord tot Tone richt, die uitrust op zijn spade of dampenden paardenmest op den kruiwagen aanvoert.

En ik vergeet het sterven en de verwezing om mij heen in den roes van mijn rooskleurige verbeelding.

‘Tone,’ zei ik onlangs, ‘wat is 't een schoone dag!’

En de man keek vreemd op, want er viel een kille motregen.

Ik was beschaamd.

‘'t Is voor de grap gezegd,’ ontschuldigde ik mij.

1 December '12.

Het is mij zonderling te moede.

Ik weet bijwijlen niet goed, wat ik doe.

Ik kan daar staan met een dagblad in de hand, zonder dat ik er een letter van zie, en soms merk ik alles, zonder dat ik er een gedachte aan vastknoop.

Ik kom daar zooeven uit den tuin. Er zijn geen bladeren meer op de boomen. Raven krassen ginder verder in de beukenlaan.

Groote, witte pruiken prijken op den dichtdooreen-

gegroeiden clemastisstruik en tusschen de twijgen ingewerkt, staat een stevig gebouwd nest. Het is gemaakt van zwarten kleigrond en van plantenvezeltjes, ondiep, van binnen glad. Ik voel er in, nu is het vochtig. Het is 't nest van de meerle.

Wat heeft die veel zijn vreugden uitgezongen in het zomertij!

'Cecile,' murmelde ik.

Wat had die naam daarbij te maken en hoe kwam hij hier te pas?

Witte eitjes, sommige gebarsten, bruin, hingen aan de donkere takjes. Ik plukte de nog gare af en klakte ze onder den voet.

Ik trad tot voor het rozenpark.

Het is een park van Chineesche rozen. Dat soort bloeit vroeg en laat, er zijn nog knopjes op, die helaas als jong te sterven kinderen nooit zullen opengaan.

Enkele roosjes, bleek en bloedloos, stonden hier en daar nog bibberend in de kou. En een lichte bloesemgeur trof mij, daar beneên tusschen de struiken groeide er reseda, geelgroen nog en vol levenskracht! Zij allen willen 't hoofd niet buigen onder 't noodlot, niet vergaan.

Illuzie houdt hen op.

Indien mijn vast vertrouwen eens alzoo illuzie ware!

'Cecile,' murmelde ik en heel mijn harte vloog in geestdrift naar haar toe.

't Geluk, dat ons zoo vol beloften voorgespiegeld wordt, kan geen illuzie zijn...

4 December 19...

Ik droom van ons toekomstig leven, zie het zich ontrollen voor mijn oog, het is bepaald en vaag van vormen toch, 't zijn nevelbeelden, werkelijk en etherisch tevens.

Zomerwandelingen langs de tuinpaden tusschen 't dichte struikgewas, met haar naast mij, een arm om haar middel, haar hand in mijn hand. De nachtegaal zingt; de schemering daalt. Wij komen onder den noteboom; zijn neergevallen kattekens hebben een vloertapijt onder onze voeten gestrooid. Een zwoele lucht van geitenblad omzweeft ons. Er ligt een algemeene broeiïng van liefde en van genot in heel de natuur; een lucht van leliën en rozen komt tot ons aangewaaid...

En weg zijn al die beelden, en in eens zitten wij 's winters bij de lamp, moeder in haar zetel, met een blijde uitdrukking op het niet meer zoo bleek gelaat. Het open houtvuur knettert, de vlammen dansen lustig naar omhoog.

Dáár, naast mij, zit Cecile met ons kindje op haar schoot. Het slaapt. Het wiegje wacht hem; reeds liggen de sargetjes open om het er in te koesteren; maar zij kan er niet toe besluiten het uit hare warme omvatting weg te doen. Geen onzer durft spreken, uit vrees van het te wekken. Ik zie het schouwspel aan. O kon ik teekenen, ik maakte een schets er van!

De regen trommelt op het platte glas van de veranda boven ons hoofd; het zijn muziekaccoorden, een begeleiding van den zegezang, die uit onze harten opwelt.

Daarbuiten is het koud, is het duister, is het droef en eenzaam te lande. Wat raakt ons de wereld, wij hebben den hemel binnen ons!

Bijwijlen verstoort een, dra verdreven, wangedachte voor een oogenblik dit tooverspel, een kind, nog meer kinderen, een geschandvlekte naam als erfdeel voor hen. Wie zal hun vertellen, later hen ontgoochelen, hen medetrekken in den smaad!...

Weg, weg, met zulke voorstelling. Er is zooveel vreugd

te beleven aan een kind, voordat het volgroeid is en zelf een oordeel vormt over het oudrenpaar....

5 December.

Ik moet Cecile veel vergoeden voor haar vertrouwen in mijn woord. O, ik zal het nooit vergeten, dat zij, de openbare denkwijze verachtend, fier als mijn levensgezellin zal optreden, dat zij vlekkeloos, onschuldig en onwetend van alle euveldaden, haar bestaan aan dat van een voor de wereld verworpen, en neen, neen, ik spreek het woord niet meer uit, verbonden heeft.

Ha, ha, ha,!
Het is Sint-Nicolaasdag.
De kinderen krijgen snoeperij en speelgoed. Het is een blijde dag voor hen.
Het heeft gesneeuwd.
Ik hoor ze fluiten, ik hoor ze trommelen op de straat.
Het is immers Sint-Nicolaasdag.
Elk krijgt iets. Alle kinderen zijn blij.
Ik moet ook blij zijn.
Ik heb immers ook mijn Sint-Nicolaas gekregen. Maar ik heb eene roede vast.
Ha, ha, ha!

20 Januari 19...
De vrede is weer in mijn gemoed gekomen, onderwerping en berusting in het noodlot.
Ik wist niet, dat ik nog zoo lijden kon. Ik hoopte, ik onzinnige, dat mij nog heil was voorbehouden!
Met schamperen grijnslach van zelfkwelling las ik dien brief, met zooveel harte-popeling ontvangen, met bevende vingers van bijna zekere ja verwachting opengescheurd.
Ik, ik een gevloekte, een geschandvlekte, mijn leven

- dat geen waarborg van zedelijkheid insluit - willen verbinden aan dat van een rein, jong meisje.

De schalen vielen van mijn oogen. Mijn armen vielen lam. Toen schimpte ik met mijzelf en mijne dwaasheid.

En ik las nogmaals den brief.

Hij was van den vader:

Mijnheer,

'In antwoord op uw voorstel, aangaande een huwelijksaanbod, moet ik u in naam mijner dochter en in eigen naam berichten, dat het niet kan aangenomen worden.

Aanvaard de uitdrukking mijner beste gevoelens.

A. DE CRAENE.'

Dat was het antwoord van den vader op mijn eerlijk aanbod, op den brief, dien ik hem had geschreven, waarin ik mijn geldelijken toestand blootlegde, oprecht - en trotsch op het vele, dat ik te vermelden had.

Aan haar schreef ik tevens een brief, waarin ik de waarheid en al mijn hartstocht, al mijn onwankelbare liefde, mijn eeuwige verkleefdheid uitstortte...

En dat was mijn antwoord!

Aldus werd ik zonder genade verschopt.

Moeder heeft niets geweten, heeft niets gemerkt van het drama mijner ziel. Wel zag ze dat ik bleek was en gedrukt, dat ik geen eetlust meer had.

'Den dokter ontbieden,' stelde zij bekommerd, herhaaldelijk voor.

Tegen zulk eene kwaal helpt geene dokterskundigheid.

1 Maart 19...

Weer bot elk struikje in den tuin. De boomen staan

nog naakt, maar lentewalmen hangen in de lucht. En reeds zingt daarboven de leeuwerik.

Ik was gaan slenteren langs het land, waarop het koren groent als een gespreid - door de voren recht en donker gelijnd - tapijt, voordat het opschiet, bloeit en rijpt, een zegen voor den mensch.

Met verdoofde gedachten en gewaarwordingen vervolgde ik mijn weg, zag ginder op den akker een kloek gespan, een rood verschoten vest, een boer, die 't aardappelland ploegde. En ineens, zonder overgang, schoot ik als wakker, en dacht ik aan dat langgeleden vermoorde kind.

Waarom? Ik weet het niet.

Iets trok mij onweerstaanbaar naar 't arduinen kruis, tot haar memorie opgericht:

CECILE HUVELEE.

Men zegt, dat de misdadiger het oord van zjne wandaad graag opzoekt.

In 't oog der menschen was ik het, die misdadige.

Ik had geen schuld aan haar.

Een verteedering kwam in mij op, een solidair gevoel van gemeenschappelijk, dooreengevlochten leed.

‘Dat kind, dat arme kind...’ prevelde ik in mijzelve.

En voor de eerste maal van mijn leven schoot het mij te binnen, dat ze nu - indien ze op aarde ware gebleven - geen kind meer zou zijn.

Ik stond voor het verweerde kruis als voor een grafmonument.

Hoe oud zou die Cecile Huvelee nu wel geworden zijn?

Laat zien, ik was twintig jaar toen, ik ben nu meer dan veertig jaar. Zij was er negen. Zij zou nu nog geen dertig zijn.

Getrouwd en moeder?...

Een geknakt leven, zoowel als het mijne.

15 Maart.

Het spijt mij, dat ik ze nooit heb gezien. Hoe was ze als kind, blond, bruin, donker, mooi, leelijk met sproeten en varkenshaar, zooals sommige boerenkinderen zijn?

Maar zij was geen boerenkind. Zij was een onecht schepseltje, uit de stad hier bij arme lui besteed. Een uit het nest geworpen vogeltje, dat geen bescherming vond.

Dat herbergje, waar zij werd opgevoed, ken ik, 't is nogal verre van hier, een klein huis, laag, lang, met strooien dak, op een magere strook van vroegeren heidegrond, naast een dun sparrenboschje.

'In den Rozelaar' steekt er uit.

8 Maart 19...

Ik ben daar heden eens voorbijgegaan. Alles is er nog als eertijds behalve een zwingelkot, dat tegen een van de geveltjes is aangebouwd in grauw geworden berd. Een aanhoudend, eentonig geklets kwam er uit.

Een vrouw, van middelbaren leeftijd, hing linnen op de verwaarloosde doornhaag.

Een kind liep haar barvoets schreiend achterna.

Destijds woonden daar oude menschen.

Ik doe geen kwaad met daar voorbij te gaan.

En ze kennen mij toch niet.

10 Maart 19...

Ik durf aan niemand vragen, wie daar woont.

Ik kan evengoed langs daar eens wandelen als elders.

Mijn vader is met een arm meisje getrouwd. Zij was ongeletterd, onwetend van kunst en kennis.

Hij is met haar gelukkig geweest. Ik heb een hekel aan geleerde vrouwen, ze zijn meestal oppervlakkig, pedant, verwaand, vol eigendunk.

Ik zou evenals vader heel wel in staat geweest zijn een meisje uit het volk te huwen.

Veertig jaar, negen en twintig. Dat is geen groot verschil van leeftijd, de man moet ouder wezen dan de vrouw.

CECILE HUVELEE!

Die naam blijft spoken in mijn hoofd.

12 Maart 19...

Als ik maar dorst, zou ik er eens binnengaan. Een herberg staat toch open voor elkeen. Ik moet eens zien waar dat zij heeft geleefd.

Ik durf niet; maar ik zal het toch doen, dat gevoel ik wel. Hoe dom. Wat gaat dat alles mij nu aan?

Ach, mijn arm hart is zoo leeg, het heeft honger en dorst naar een belangstelling in 't leven.

15 Maart, 19...

Ik voel mij nog zoo jong, al is de tijd over mij heengegaan. Hij heeft mij niets aangebracht. Heel de lijdensgeschiedenis van achttien jaren lang, is niets anders meer dan een leemte in mijn leven, een opschorsing, een stuk verbroken schakels uit mijn bestaan genomen, de twee einden weder aaneengeknoopt. Ik heb wel ondervinding opgedaan, diegene van tallooze ellenden; maatschappelijke levenservaring bezit ik niet.

18 Maart 19...

Ik heb reeds sedert 't begin van den winter mijn baard laten groeien. Hij is dik en lang, bedekt de helft van mijn aangezicht.

Het komt mij voor, dat ik nu voor bekenden onkennelijk ben.

Dat maakt mij stout.

Ik ben in den ‘Rozelaar’ geweest.

Moedig stapte ik binnen.

Een herberg staat immers voor elkeen open. Dit zeg en herhaal ik altijd aan mijzelven.

Het balkenplafond is laag. Het is er half duister.

Er hangt een driehoek met een oog, en de woorden ‘God ziet mij,’ er onder. Een schenkbord, liters en pinten, een hellende, gespotte spiegel daarachter. Er staat een schuiftafel, waar zeker des Zondags door de boeren op wordt gespeeld. Een kat kwam zich tegen mij aanwrijven; kippen pikten kruimels onder de tafel.

De achterdeur stond open. Het was een heel mooie, ietwat bewolkte dag.

De waardin bracht mij een gevraagde pint bier. Het was topazhelder, ofschoon wat donker van kleur. Ik proefde er van.

Het was azijnzuur.

Zij was bij mij blijven staan en bemerkte wellicht mijn afkeer.

‘Er komt hier niet veel volk. Onze ton loopt lang,’ ontschuldigde zij zich.

Hoeveel vragen lagen er niet op mijn tong; maar 'k waagde er geen enkele.

Hier heeft Cecile Huvelee geleefd. Ik zat als half versuft. Ik droomde wakend van dat kind.

20 Maart 19...

Welk een goddelijke hand heeft mij daarheen gestuurd? Was het een voorgevoel, dat mij bevrediging daar wachtte?

Ik was er 's anderdaags teruggekeerd.

‘Woont gij hier al lang?’ vroeg ik aarzelend aan de vrouw.

‘Sedert vader ter zaligen dood is,’ berichtte zij.

‘Moeder ter zaligen is al lang bij Onzen lieven Heer.’

‘Moeder heeft nog wat gesukkeld achter dat schrikkelijk geval; maar gezondheid heeft ze niet meer gekend.’

‘En vader woonde die hier toen alleen?’

‘Met mijn oudsten broer, maar hij is naar Amerika vertrokken, er is hier niet veel meer te verdienen in ons Belgenland.’

Het gesprek dwaalde af van 't geen ik weten wilde.

‘Waaraan is moeder gestorven?’ vroeg ik zonder belangstelling in deze om meer van 't andere te weten te krijgen.

‘Moeder heeft een paksken vergaard aan haar hert, na dien moord. Zij kreeg het borstwater van wat ze in haar hoofd stak.’

Daar had ik het, den leiddraad in mijn hand gegeven!

Ik zette mij schrap, zag haar vorschend aan; tevergeefs trachtte ik mijn weetgier te verheimelijken:

‘Wat stak zij in haar hoofd?’

‘Dat ze dat jong in den dood had gejaagd.

‘Hoezoo?’

‘Het was niet bijtijds gereed voor de hoogmis dien Zondag. Het was een wispelturig ding. Aan een strootje kon het zich amezeeren. Het had met de jonge katjes gespeeld.

‘Toe, Cecile, toe, haast u,’ zei moeder ongeduldig, ‘het is reeds begonnen met kleppen.’ Van verre, als de wind goed zit, hooren wij de klokken tot hier.

Eensklaps werd het meisje bang. Een boodschap van daarboven, vertelde moeder later.

‘De korens zijn lang,’ zei het, zich inkrimpend.

‘Allo, voort,’ beval moeder.

Het is niet meer teruggekeerd. Moeder heeft het haarzelve nooit vergeven.

‘Gij hebt het meisje gekend?’

‘O ja, maar ik woonde destijds niet thuis. Ik diende op den Steenen molen als kindermeid.’

‘De naam van Cecile mocht niet meer uitgesproken worden. 's Avonds baden zij in huis den rozenkrans, zoogezegd ‘voor een overledene.’

Het werd bijna gefluisterd.

Er hing iets heimelijks in de lucht van dat armzalig huisje, als zweefden er geesten om ons heen, die alles hoorden en beluisterden, en voor wie wij beefden uit een onverklaarbaar ontzag.

Na een poos hernam de vrouw:

‘Moeder heeft nooit weer het portret van Cecile willen bekijken.’

‘Haar portret?’ nu schoot ik wakker uit mijn droomerij.

‘Haar portret, hebt gij het nog? Toon het mij,’ hartstochtelijk zei ik het.

Zij ging in 't kamertje daarnaast. Ik hoorde een lade opentrekken, wroetelen in ik weet niet wat. Zeker moest ze zoeken voor ze 't vond.

Ik verwachtte een gewone foore-photografie te zien, iets zwarts en leelijks als uitvoerig; een stuursch gelaat, zooals lieden uit het volk meestal kijken, wanneer zij getrokken worden.

Hoe was ik verwonderd.

Zij hield mij een in olieverf geschilderd kinderkopje voor, op linnen in een houten raam vastgespijkerd, zonder lijst nogthans.

‘Hoe komt ge daaraan?’ vroeg ik diep getroffen.

‘O, 't is van de juffer van 't Kasteel; ze heeft er alzoo meer dan een van Cecile gemaakt. Proseeren heeten ze dat. Ze kreeg alle keeren een frank. Moeder heeft dit van de juffer gekregen, omdat moeder het

zoodanig schoon vond. Ze sloeg hare handen te gader, toen ze het voor den eersten keer zag.'

'Verkoop het mij?' zei ik bijna smeekend.

'Waarom?' antwoordde zij verbaasd.

'Omdat ik het zoo schoon vind,' stamelde ik met het beeld in de hand. Ik kon er mijn blikken niet van afslaan.

'Och, wat kan ne mensch daarvoor vragen,' zei ze beteuterd, de schouders ophalend.

'Vraag wat ge wilt.'

En zij, aarzelend, beschaamd eerst met neergeslagen oogen, weder naar mij opkijkend:

'Is twintig frank te veel?'

'Neen,' zei ik. Ik haalde een bankbriefje uit. Ik voegde er een stuk van vijf frank aan toe, 'voor de kinderen, voor hun spaarpot,' zei ik en met mijn trofee, onder mijn overjas verborgen, vluchtte ik letterlijk het huisje uit.

21 Maart 19...

Ik zit aan 't raam, met den rug er naar toe, alleen op mijn kamer, de deur in 't slot.

Ik houd het beeldje in de hand. De klaarte valt op het gezichtje, al de roerselen mijner ziel trillen. Het is voor mij als een reliquie, als iets heiligs, dat ik in vroom gevoel van aandacht nauwelijks aanraken durf. En uit de diepte van onze gezamenlijke wereldsmart, rijst onweerataanbre sympathie. Ik zoek bij dat portret bescherming, evenals de geloovige van een miraculeus madonnabeeld hulp afsmeekt:

'Kleine martelares, gij weet het,' fluister ik, 'gij weet het, gij alleen. Bij anderen kan er nog twijfel bestaan.'

Dat geeft mij hartsverlichting. Veilig voel ik mij bij haar.

Het is een eigenaardig kopje, wat zijn die oogjes helder, met hun bruingroene tinten vol levenslust! Het neusje gaat een weinig naar omhoog - guitig als het ware. De kleur is rood, verguld door zonnebrand. Het mondje, klein met vleezige lippen, te midden ingedeukt als rozeblaan. Maar het haar, het haar is wonderbaar, ros met donkere schaduwen, die er over golven, of is het bleekbruin met tanig goudgeschitter overstraald?

Ik ben geen kenner, weet niet of er kunst in dat portret ligt.

Om 't even.

Voor mij is het met sparkelend leven bezield.

30 Maart 19...

Somtijds verzwindt voor mij de werkelijkheid; de jaren smelten in elkaar. 't Verschil van leeftijd is vergeten.

Wij zijn beiden jong, gezond en krachtig. Ik zie 't als in een droom.

Een heerlijk visioen in het door nevelfloers omhuld, wegdeinend in het onbepaalde, als ik het met de hand der phantasie vastgrijpen wil...

30 Maart 19...

Mijn vader is getrouwd met een meisje uit het volk.

Ik zou in staat zijn geweest hetzelfde te doen.

Een natuurkind beminnen!

Opvoeding, verstandelijke ontwikkeling vergeten. Maatschappelijke vormen in den wind slaan.

Tot de geliefde afdalen in eenvoud, ze niet tot ons opheffen in wetenschap of kunstgevoel. Genoeg hebben aan wedermin en wederzijdsche toewijding.

Bekoorlijke tafereelen begoochelen mij. Tafereelen van verheimelijkte verliefdheid. Verholen avonduitstapjes naar

een landelijk herbergje, met een eerlijk doel, heelemaal hartstocht, heelemaal overgave aan een droom van te komen huwelijksgeluk. Huiselijke tegenkantingen vreezend, schermutselingen verwachtend, pal staan in een vast besluit, met de zekerheid van eind zegepraal...

De vage vormen trekken zich tot duidelijker voorstellingen zâam:

Na een groot diner staan allen rumoerig recht, koppels verlaten gearmd de zaal. Onder de schittering van honderden lichten wordt de koffie rondgediend. En dan... en dan heimelijk wegsluipen, stil, onbemerkt, dank aan de dooreenwemeling der gasten, coketteerenden heeren in rok en witte das, in roes van weelde en eigenwaan; schaterende dames, blootgeschouderd, gichelende meisjes met lange halzen en magere armen, in luchtig feestgewaad...

Weggeslopen zijn in den donkere, in den regen misschien, ginds verre aangelokt naar dat eenzaam huisje achter het sparrenbosch, waar de geliefde, vermoeid van ongeduldig wachten, u blijde tegenstormt, met den gloei van haar wang en den gloed van haar hart...

Ik houd nog het portret in de hand. Het is alsof er leven in die oogen kwam. Zij boren in de mijne, terugstralend den nijpenden kommer, die staar en onverdrijfbaar bij mij is.

Een uitdrukking van wanhoopvol verlangen en van diepe grieving komt in mijn verbeelding over het verbleekend gelaat. Het is alsof dat schreierig geworden mondje murmelde:

‘Wee u, wee mij!’

Kijkjes in de huizen.

I.

In het midden der groote dorpsstraat te Vroden stonden er zeven huizen naast elkander met trapgeveltjes, al de andere waren gemoderniseerd of anders gebouwd. Het waren schilderachtige, om zoo te zeggen individueele overblijfsels uit vroegeren tijd, want ieder had zijn eigen uitzicht en persoonlijk karakter. Men noemde ze ‘de Zeven Hoofdzonden.’

In een der middelste woonde baas Florimond Coene, kortweg baas Flor of korter nog Flor genaamd. Zijne vrouw heette Julie, doch dit was evenzoo in het weinig eerbiedige en niet benijdenswaardige Tsjoele veranderd.

Zij waren welstellend, in den bloei van 't leven nog en beiden daarenboven bloeiend van gezondheid, groot en kloek. Baas Flor had bruin krulhaar, bruine oogen, groote rosse bakkebaarden, een ietwat snavelachtig profiel, zeer blozende wangen, en hield veel van een blauwen of rooden das en een bruin of bronskleurig costuum, des Zondags ten minste als hij ‘opgekleed’ was. Dit alles te zamen werd misschien oorzaak, dat men hem uit

hoofde dezer bonte kleuren en plumagie ‘den Botvinkman’ noemde. Hij was traag, bezadigd, stil van gebaren en spreektoon. Tsjoele was integendeel, ondanks hare corpulentie, zeer vlug in hare bewegingen, wendde het hoofd nu langs hier, dan langs daar, sprak veel en luid en rap. Zij was uiterst nieuwsgierig, geen rijtuig kon voorbijrollen, geen wagen in de buurt stilstaan, geen paar vreemden voorbijtrekken, zonder dat zij naar het straathekje liep om alles na te speuren. Deed zij het niet, zoo mocht men zeker wezen, dat baas Flor den post van schildwacht op zich nam en over 't hekje lag geleund.

Tsjoele was bijna zoo groot als hij, had dikke wangen en toch een fijn gelaat, bleeke blauwe oogen, was zeer frisch van kleur, met heel weinig blond haar. Zij had de gewoonte bestendig onder het spreken hare mouwen aan de polsen achterover te slaan, en waren zij te eng daartoe, zoo knipte zij ze met den middenvinger figuurlijk achteruit, terwijl de beide handen beurtelings elkander zenuwachtig daarin aflosten.

In hun winkel stond er niet veel, wit en zwart brood op planken aan den muur, een paar blikken trommels met glazen voorkant, waarin men beschuit en soepbrood zag. Des Zaterdags werden er kleine appeltaarten gebakken, ‘schietspoelen’ genoemd. Hier was het melkhuis van de buurt. Met avondval kwamen zij af, de vrouwen, de meisjes en de kinderen, soms nog voor er gemolken was.

Eene reusachtige aarden teil wachtte op de tafel, als een koningin omringd door haar hof van kannen en pannen en potten van alle maaksel en van alle kleuren. Het nieuws van den dag werd er verhandeld. Baas Flor zat zwijgend in den hoek, terwijl Tsjoele, in 't half duister of bij 't vroeg ontstoken lamplicht, opgewekt snapte en hare mouwen achteruitsloeg.

Weldra, kwam Guust, de knecht binnen. Aan elke hand droeg hij een vollen aker melk. Tsjoele hield een blinkende koperen zeef over de teil en hij goot de melk er door, die bobbelend schuimde in 't vat.

‘Gij ziet het, niet waar? Recht van den stal naar den verkoop. Het is hier niet dat men “doopt”; alles zuiver en onvervalscht.’

En de menschen geloofden het, want ze zagen 't. En toch... en toch, het was vreemd, maar sommigen vonden, dat de melk een flauwen smaak had. Guust was geheimhoudend, - hij woonde er reeds zoo lang, van zijn vijftiende jaar, hij was nu vier en twintig - hij spande met zijn meesteres. Om niets ter wereld zou hij het over zijn tong hebben laten komen, dat ‘de bazin,’ alvorens hij met de akers naar de koeien ging, er een goeden trek water in pompte, zoodat de zaak in orde was nog eer er iemand acht op sloeg.

Baas Flor had rijke broeders in de stad, de eene was kruidenier, de andere hotelhouder. Julie was herkomstig van eene pachthoeve juist buiten het dorp, eene groote, mooie pachthoeve, nog bewoond door hare ongehuwde halfbroeders en halfzusters. Zij was een voorkind, eenige dochter van een onverbeterlijken dronkaard, welke zijne vrouw had geruïneerd. Hij was in eenen aanval van delirium tremens gestorven. Gelukkig had hare moeder, ondanks haar weduwschap, den bedenkelijken toestand harer geldelijke zaken en den last van het kind, een bemiddeld en werkzaam man gevonden, die dra het dreigement van algeheel verval had afgeweerd en de boerderij voorspoedig bestuurde. Tsjoele werd er wat als eene mindere beschouwd, wellicht uit hoofde harer afkomst, of wat vervreemd van huis, omdat zij jong getrouwd was. Zij hadden weinig gemeenschappelijken omgang.

II.

Tsjoele en Flor hadden elkander zeer lief. Er was slechts een verdriet voor hen, een gezamenlijk, blijvend, waarover zij wel eens spraken, namelijk dat zij alleen bleven. Voorwaar zij hadden neefjes en nichtjes uit de stad, die op de kermis overkwamen met hunne ouders, en, daar deze in het begin der vacantie viel, er bleven dagen achteraan. Het waren stoute jongens, veel meer geschikt om kinderloozen met hun lot van alleen zijn te verzoenen. Zij maakten gaten in de haag, stropten er katten, tot groote ergernis der buren; kropen in den tuin van notaris Sonck, wreven 's avonds modder op zijne deurplaat, en vertrapten, insgelijks door middel van braak en erfschennis, het bleekend fijn linnen en mutsgoed van Polleken, eene wasscheres, welke in het kleinste huisje der Zeven Hoofdzonden vlak naast hen woonde. Het was ook onverklaarbaar, hoe tijdens hun verblijf en ondanks het streng verbod van Tsjoele de appeltaarten slonken in getal en de gewone voorraad te gering bleek voor de Zaterdagkoopers. Zij riepen ‘Dwaashoofd’ en ‘Mutshoofd’ achter Maaiken, het ietwat fiere dochtertje uit den tabakswinkel, een paar huizen verder, en meer dan eens moesten baas Flor en Tsjoele klachten hooren en de jonge overtreders - bij de schouders meegesleurd - vergiffenis doen vragen in de buurt.

Maar het was toch gezellig als er een paar flinke knapen, guitig, levenslustig en met onophoudend giegelen en gesnap met hen en Gunst - want hij at aan hun tafel - 's avonds om den disch zaten.

Somtijds - nadat ze weer vertrokken waren - zeiden zij aan malkaar:

‘Tsjoele, het is toch spijtig, dat wij ook alzoo geen koppel jongens hebben.’

‘Och, al waren het maar meisjes,’ antwoordde zij.

‘En al hadden wij er slechts één,’ zei Flor.

‘Een is geen,’ zuchtte Tsjoele.

‘Een is een kind van zorg,’ meende ook hij.

‘Och, als het maar gezond ware!’

‘En al was het nog wat tenger, goede zorgen vermogen zooveel!’

‘Al was het maar een krekeltje,’ hernam hij, na een korte poos.

‘Een “preitje,”[1)] gaf zij toe.’

‘En al leefde het maar tot na zijn doopsel.’

‘Of al kwam het zelfs niet levend ter wereld,’ zei ze godsdienstschendend.

En zij zuchtten allebei.

‘Voor u spijt het mij,’ herbegon zij toen. ‘Ik kan het missen,’ loog zij verder.

‘Ik ook,’ zei Flor, ‘ik ook. 't Is enkel voor de anderen, voor dat uitlachen... in de herbergen,’ voleindigde hij.

En dat herhaalde Tsjoele aan een ieder, heimelijk bij gelegenheid. ‘'t Is voor den schimp,’ zei ze, ‘het maakt hem korzel als hij daarmee wordt getreiterd, telkens hij bij menschen komt.’

Een enkele maal sloeg haar teleurstelling in tragische uiting over op dat punt.

Het zevenjarig meisje van den bouwwerk-ondernemer was gestorven aan den kroep, op eenmaal weggemaaid.

En Tsjoele stond te kijken aan hare deur, toen de lijkstoet voorbijkwam, te kijken naar den vader, strompelend, met gebogen hoofd, en die in eenen zakdoek beet, omringd van bloedverwanten en gevolgd van vrienden...

1) Wat niets beteekent in zijn slag.

De moeders en de meisjes om haar heen wreven ook aan hare oogen, elk had een woord van weeklank en van meegevoel.

‘Een engeltje, zoo mooi, gezond, begaafd als geen ander!’

‘Er slechts eentje hebben.’

‘Het verliezen moeten!’

‘Wie weet of ze er nog krijgen!’

‘Zulk een aanvallig kind!’

‘Indien het mij gebeurde werd ik zot.’

‘Ik heb het ondervonden, twee heb ik er dood!’

Het waren moeders die aldus spraken, zuchten slakend, tranen wisschend.

Tsjoele's oogen bleven droog. Met gekruiste armen luisterde zij, strak voor zich uitstarend:

‘'t Is wreed, 't is wreed’ zei ze eindelijk.

‘O gij,’ werd haar algauw toegeworpen, ‘gij kunt niet medepraten, want gij weet niet wat het is!’

‘Zwijgt, menschen, zwijgt’, zei Tsjoele dof op schorren wanhoopstoon: ‘wat beduidt het verdriet een eenig kind te verliezen vergeleken bij dit, van er nooit een te hebben gehad.’

III.

Het moederlijke vindt een werkkring overal, Tsjoele besteedde hare liefde aan de kleinen, die om brood kwamen, nooit ging er eentje onbegiftigd zonder spek[1)] of koek van haar weg:

‘Een kinderhandje is zoo licht gepaaid,’ was haar spreekwoord.

Flor vond zijne sloffen 's avonds gewarmd staan, als het winter en koud was. Kwam er iets lekkers in huis,

1) Suikerbol.

het werd voer hem weggezet. Bleef er een overschot: ‘Dat is goed genoeg voor mij en Guust,’ zei ze.

Guust! o, die was haar troetelkind! Hij had geen ouders meer en zij zorgde voor hem. Vaak had hij ze ook wel noodig, die zorg, Guust was in den schijn een flinke, kloeke kerel, maar hij leed aan eene kwaal: minstens driemaal in 't jaar kreeg hij een aanval van de roos of soms nog erger van de ‘blijnroos’ (belroos). In het beste geval zat hij dan werkeloos, met de koorts, aan de kachel in zijn weekkleeren, met een doek om het hoofd en de eene wang gansch met bleekblauw (blauwsel) overstreken.

‘Dat is goed daarvoor, natheid mag er immers niet aankomen’ meende Tsjoele.

Zijn aangezicht ontzwol nooit geheel meer, zelfs na volkomen, tijdelijke genezing. Die kwaal was als een gevreesde, verwachte bezoekster, als een kroos[1)] dien hij betalen moest op gegeven tijdstippen, hij was zoo vereenzelvigd met haar, dat hij ze de zijne noemde:

‘Ik krijg weer mijn roos,’ of ‘ik heb mijn roos,’ zei hij mistroostig.

Zoo ook Tsjoele: ‘De baas moet zelf bakken, onze jongen zit met zijn roos,’ berichtte zij aan de klanten, die gedwongen waren hun geduld te oefenen.

Zelf bakken! dat stond baas Flor niet aan; hij was zeer lui van aard en aan den arbeid niet gewend. Hij morde niet, maar deed alleen het hoogst noodige, zwijgend en kregelig.

‘Guust is er toch nog het slechtste aan toe,’ suste hem Tsjoele. Zij stoofde pruimen voor den zieke en de vlierthee stond bestendig op de kachel. Bedenkelijk was het echter dat Guust toen niet melken kon; er

1) Interest.

kwam eene vrouw uit de buurt tot dat doel; maar Tsjoele kon de akers niet voorbereiden en soms was er melk te kort.

‘De koeien zijn ver gemolken,’ verklaarde ze aan degenen, die 't laatst kwamen en met een ledige kruik vertrekken moesten, ‘Mie en Bonte staan op het “vernieuwen,”[1)] weldra zal het beter zijn.’

‘Tsjoele, wat was onze melk gisteren goed,’ bekende somtijds ergens een naieve: ‘er stond een vel op van zóó dik.’

Dat was hartzeer voor de verkoopster, zooveel min in haren zak. Tusschen haar en Guust was er nooit spraak geweest van hare doopslust en de kleinste zinspeling daarop zou haar zeker ten uiterste hebben gebelgd. Baas Flor wist het niet of look de oogen.

IV.

Geen zomer zonder onweêr en geene overeenkomst zonder wolk. Zoo dreven er ook wel een paar aan hunnen huwelijkshemel.

Het werd namelijk opgemerkt van de buren, die op hun erf bezig waren, dat baas Flor gaarne een praatje maakte over de laage vinkoornhaag met Polleken, de mutsenwasscheres. ‘De duivel, hoe hij 't raadt, als zij haar goed te bleeken legt of komt begieten,’ sprak de oude Thecla, de notarismeid. En dra zei ze nog meer want ze baspiedde hen. Terwijl ze daar stonden, haalde Flor iets in een papier van onder zijn linnen voorschot en stak het heimelijk aan Polleken toe, die ‘danke, danke!’ zei en knikte in verstandhouding. Thecla had durven haren kop verwedden, dat het appeltaarten waren.

1) Kalven.

‘Indien Tsjoele dat wist!’ vezelde zij, met oogen vol verlangen, om 't haar kenbaar te maken. Polleken was het eenig dochtertje van een voormaligen trommelslager bij het leger, laat getrouwd, met een stijf been op pensioen gesteld. Zij waren beiden even klein van gestalte. Hij tanig, mager, opgedroogd, zij als het frischte, fijnstgekleurde roosje, dat men droomen kon; engelenoogen, engelenlach en goudblond haar, dat kronkelde als riviermeanders op een landkaart. Welgevormd was Polleken, dun van middel, slank van leest, maar de beentjes, helaas, de beentjes waren veel te kort! zij stond als in den grond gedolven. ‘Knietjes tegen de aarde’ noemde haar de dorpsschimp.

Polleken had geen gekenden minnaar, doch was er verre van af zich in een onbesproken faam te mogen verheugen. Vanwaar had ze al die schoone kleeren, zij die zoo weinig met wasschen verdiende? Haar vader was van trommelaar - misschien uit oud-gewoonte op iets te willen slaan en kloppen - matrasslager geworden, hij kende dat bedrijf heel onvolmaakt en had niet veel te doen. In de week was hij somber en zei niet veel; des Zondags liep hij dronken, met geloste tong.

‘Mijn Polleken,’ pochte hij toen, ‘mijn Polleken is 't schoonste meisje van de wereld. Maar de eerste, die iets op haren handel of wandel zou aan te merken hebben, stampte ik omver, zie aldus!’ en, het soldatenhart in hem opkomend, deed hij zoo strijdlustig eene schrede vooruit met zijn stijf been, dat hij op het andere half rondzwenkte.

De omstanders lachten en sarden hem:

‘Polleken loopt 'savonds als de katten.’

Toen was hij boos en hij tempeestte en werd uit de herberg op de straat geworpen.

‘Wacht maar, schelmen, als ik uitbreng wat gij doet

met een oud-gediende van den Staat! Ik zal u voor 't gerecht brengen, ik zal...'

De deur werd onverbiddellijk achter hem gesloten.

Alle Zondagmorgens, terwijl Tsjoele naar de tweede mis was, bracht 'Knietjes tegen de aarde' het waschgoed van baas Flor naar huis. En ofschoon het in de afwezigheid der vrouw niet betaald werd, kwam ze binnen.

'Een praatje maken, niet waar, Polleken?' baas Flor, zoo stil gewoonlijk, lachte haar toe, heel opgewekt en draaide haar eens om, en zei hoe mooi ze was en wat een keurig kleedje zij daar aanhad.

Polleken was zeer verwend wat complimenten van dien aard betrof, maar hoorde ze toch altijd met een steeds vernieuwd genot. Zij lachte en schertste mee, vlug om het wederwoord te geven.

Er was altijd een knoop aan zijn manchetten, welke niet toekon, of hij vreesde zijn boordje te kreuken, moest hij het zelf sluiten en zoo vroeg hij de hulp van Polleken.

Eens stond zij weder hoog op hare teentjes, hij laag gebogen, omdat hij wenschte dat ze zijn blauwe das in een sierlijken strik leggen zou. Zijn kin beroerde haar kroezelkopje, haar onbewuste vingers kittelden zijn hals. En eensklaps, wat hij nog nooit had durven doen, tilde hij haar bij het dunne middel op en gaf hij haar een zoen.

Tsjoele, met haar kapmantel aan en haar kerkboek in de hand, verscheen in het deurgat.

Zij hield zich schuil achter de lijst,[1)] verstomd, vernietigd.

Op minder dan een oogwenk gaf Polleken hem een vuistslag in zijn aangezicht.

1) Schutsel aan de deurpost.

‘Gij leelijkaard, gij stouterik, gij verrader!’

Hij liet haar los: ‘Ho, ho, ge moet er alzoo de heilige niet uithangen, ge zijt zoo vies niet anders, 't is genoeg gekend,’ verweet hij haar.

Nu werd ze gloeiend rood van toorn.

‘Ik ben zeker meesteres van te doen wat ik wil?’ Haar mooi gelaat van engeltje kreeg een duivelsche uitdrukking. ‘Ik zal het toch zeker met geen getrouwd man, met geen leelijken botvinkman te doen hebben!’

Tsjoele trad binnen. Het was als een theaterslag.

Zij ook begon hem te verwijten.

‘Alzoo een ding zou iedereen verleiden,’ ontschuldigde hij zich.

Maar toen Polleken hem voortdurend met hare tong aanrandde, koos Tsjoele partij:

‘Hieruit,’ gebood ze dreigend, groot als een Goliath naast een kleinen David van postuur.

V.

Des Woensdags was het marktdag te Vroden, waar ze woonden. Baas Flor ging dien morgen uit, bezag en keurde de te koop gestelde zakken rogge of tarwe, bedong den prijs en deed, zoo noodig, zijne inkoopen. Geen wonder dat hij toen eens met den eenen of anderen boer in 't ‘Gemeentehuis’ of ‘de Sterre’ ging en zij er een druppel op zetten. Enkele keeren gebeurde het ook, dat hij weder binnenkwam langs zijn achterpoortje, dat wel op slot was, doch waarvan hij den sleutel in eene inkerving van den stijl langs den binnenkant, zijne hand door de haag stekend, wist liggen. Dan bezocht hij nog eerst een aloud bekende herberg, den ‘Steenput’ genaamd. Deze was enkel door een smal landpad, over een akkerstuk loopend, gescheiden van zijn erf.

Op zulke dagen kwam hij geregeld hoogrood thuis, met eene lucht van jenever om zich, die veel verklikte. Och, Tsjoele rekende het hem niet aan: ‘Wie gaat er naar de markt zonder een weinig “scheef geladen” weer te keeren of wel niet zoo erg, maar toch “een tietje op te hebben”?’ Dat hij ‘een stuk in zijn kraag had’ of zooals ze 't anders heette ‘van des stokers hond gebeten was’, kon hem toch niemand aanzien, want hij had het verstand te zwijgen; zelden zei hij overigens immers veel, maar zij kende hem, ‘op een haar’ en Guust ook knipoogde eens in verstandhouding. Gewoonlijk ving hij toen na het eten ‘een uilken’, dat wat langer duurde dan op andere dagen. Geen verwijt, geen zinspeling op zijnen kleinen roes.

Op een keer zat Guust weder met de roos; baas Flor was in zijne bakkerij werkzaam geweest, heel vroeg reeds in den ochtend, toen de armmeester van Diependale naar hem kwam vragen, het gold, zei hij, het sluiten van een accoord voor eene uitdeeling van brood aan de behoeftigen der gemeente op kosten van mevrouw Pijpeling van 't kasteel van Diependale. Hij wilde met den baas zelf onderhandelen.

Tsjoele, verlekkerd op de buitenkans, leidde hem in de kamer en vloog, hare mouwen blij achteruitknippend, naar de bakkerij.

Verwonderd bleef zij op den drempel staan. In de troggen en op planken lag het brood door wollen sarges gedekt; de gloeiende oven scheen als een vuurspuwende muil, al de laaiende en vlammende, gewrongen brandels er in als zoovele tongen; maar Flor was er niet. Zij hief een hoekje van het deksel op en zag, dat het brood ‘ging’, tijd in den oven!

‘Flor!’ riep ze ‘Flor!’ reeds weder buiten, rondkijkend.

Geen antwoord.

Over het tuintje van buurman Karel Start heen, zag ze aan de tweede haag den knecht van notaris Sonck bezig met takken te verbinden en die een deuntje floot.

‘Doksken!’ riep zij, ‘hebt ge mijnen baas niet gezien?’

Doksken keek op, oud, vroolijk, steeds dienstvaardig ‘naar ginder!’ zei hij, in de richting van het uitgangspoortje wijzend.

Tsjoele bemerkte dat het open stond.

‘Seureneebleutelingen!’ riep zij uit, als eene virtuoos van gemeene spreuken aan het platte ‘seureneebleu!’ op eigen rekening nog eene florituur toevoegend.

Zij ijlde den tuin in op zoek naar den banverbreker; maar hij verscheen reeds haastig in het open gat en, schrikkend, sloot hij het poortje achter zich, haar eensklaps ontwarend.

‘Waar zat gij dan? wat deedt gij daar?’ vroeg zij hem, opschietend.

‘Ik meende dat... ik daar... een wild konijn had zien loopen’, ontschuldigde hij zich.

Zij zei hem, boos, kortweg, wie er op hem wachtte en de beiden keerden door de grauwe Novemberlucht, die zwaar op aarde neersluierde, tusschen de erbarmelijk mistroostig uitziende roode kool en afgeplukte groene koolstokken, tusschen altijd levend, altijd bloeiend, - koû en winter trotseerend sinsoen en purperen netelkruid, in tijdelijk gestoorde geestesharmonie naar hun woning, waar de armmeester, ongeduldig reeds, in de staatsiekamer zat.

Toen de koop gesloten was en baas Flor hem met een feestelijk gelaat had uitgeleide gedaan tot aan den straatdorpel, en hij de blijde boodschap - als een zekere bemiddelaarster-helpster, voor het sussen van hun onvree - aan Tsjoele bracht, stieten zij beiden

te gelijk een schreeuw van flitsende ontzetting uit.

‘Hun brood!’ Zij liepen naar de bakkerij.

Vergeten! in zijn haast en in haar wrok, de rijzing gevallen, alle brooden als ronde steenen, plat onder de dekens, de oven verkoeld, met enkele brandstokken nog aan het krullend uiteinde als in wanhoopsgloed, de kolen zwart in witgebrande asch.

Helaas! helaas! zulk een schâ, geen veilbaar brood en al de klanten wachten!

VI.

Het was in 't midden van den winter thans. Thecla van den notaris stond in den winkel met Tsjoele. Nadat ze besteld was, bleef ze graag nog wat praten, nieuwsvertellend, nieuwsvernemend.

Een meid kwam binnen om brood. Zij leidde een kind aan de hand. Tsjoele - wonder genoeg - kende geen van de twee. Thecla bleef staan toezien.

Beiden zwegen, het meisje in oogenschouw nemend, het was een kloeke deerne met zwart haar, een blozend aangezicht, het hoofd terzijde houdend, omdat ze eenigszins lodderlijk[1)] was; met dikke, vuile, roode handen en gevleesde polsen.

Zij streek het pasgeld op, trok het met een koek begiftigd kind mee en zei ten afscheid: ‘Elk een goeden dag.’

Dit weinige was genoeg om te doen hooren, dat haar tongval wat vreemd klonk.

‘Ik weet zooveel wie ze is,’ zei Tsjoele, ‘als dat ik het uur van mijn dood ken. Ze “kijkt naar de andere week,” dat is alles wat ik er van te zeggen weet,’ voegde ze er aan toe, onder de impulsie van eenen

1) Scheel.

instinctieven tegenzin. Thecla, stralend van belangstelling voor een dergelijke buitenkans, stak het hoofd over de toonbank zeer dicht bij dat van de bakkerin en zei met blinkende oogen, vezelend:

''t Is de die uit den 'Steenput.'

'De welke?' vroeg Tsjoele, heimelijk onverklaarbaar verontrust.

'Daar, de die, die in de plaats van Trientje gekomen is. Ge weet wel Trientje, die er zoo lang gewoond heeft en nu te Crocke met dien weduwnaar van dien kloefkapper getrouwd is.'

Ja, Tsjoele wist het wel, Trientje met hare pokkenputten immers.

'Deze is een andere Paaschbruid,'[1] zei Thecla met eene zekere uitdagende bewondering.

'Vindt gij dat? vindt gij dat?' vroeg Tsjoele, vol smadende geringschatting en hare mouwen onmeedoogend achteruitknipvingerend. 'Wel, wel, en ik acht ze te leelijk om te helpen donderen!'

'Ik hoor, dat het een fameuze baarze[2] is,' sprak Thecla bedenkelijk.

'Hoe willen ze zulk een stuk in een treffelijke herberg! ze zullen er de menschen mee uit hun huis jagen,' merkte Tsjoele, onder den klauw van een voor haar zelve onbegrijpelijk onbehagen, spijtig, nijdig op.

'Of ze er mee aanlokken,' meende Thecla. 'Den dag van vandaag!...' voegde ze er mysterieus aan toe, heengaande.

VII.

Tsjoele bespiedde Flor thans. Hij kon geen voet verzetten, waarvan zij niet was onderricht. Doorgaans

1) Mooie vrouw.
2) Slet.

ontzag hij haar, soms bood hij 't hoofd en keerde langs den Steenput van de markt terug. De schele meid kwam niet meer in den winkel en dat zelf werd eene bron van ergernis: ‘Ziet ge 't wel, wie recht in zijn schoenen gaat, durft de menschen vrij en vrank onder de oogen komen, hij had haar dus gewaarschuwd, zij waren 't eens met malkander.’ Niet zelden gaf ze hem, in 't algemeen sprekend, een steek onder 't water, aan de tafel in bijzijn van Guust, die verlegen in zijn bord keek.

Guust was haar vertrouweling, heel zijns ondanks. Hij schuwde hare klachten en mededeelingen, hij wist niet wat er op te antwoorden, zij maakten hem beschaamd als te veel eer die iemand aangedaan wordt. De beiden hadden hem om zoo te zeggen opgevoed. Het verschil van ouderdom scheen op hun respectieven leeftijd zeer groot. Door zijn steeds wederkeerende aanvallen van roos mengde hij zich weinig of niet in 't gezelschap der jeugd. Zijn als van de bijen bestraald aangezicht en toegezwollen oogjes maakten hem bloo bij de meisjes. Hoe belachelijk kwam 't hem dus voor, dat twee bejaarde lieden - naar zijn onbevoegd oordeel ten minste - nog aan liefde en jaloerschheid dachten!

Zoo werd het Nieuwjaar. Vorst en dooi wisselden elkander af. Thans lag er sneeuw in overvloed. Liefst bleef men binnen, als men niet volstrekt uitgaan moest. Zoo deed ook Flor sedert eene week. Tsjoele scheen hare onrust en haar kregelige opvliegendheid van den laatsten tijd te hebben vergeten en alles was dus vreedzaam en harmonieus in hun omgang.

Op eenen nacht van bijtende kou werd Tsjoele wakker.

Het kwam haar voor dat ze door een gerucht was opgeschrikt of gedroomd had, dat ze iets hoorde aan den kant der achterdeur.

‘Flor!’ zei ze bang, ‘zou er volk in huis zijn?’

Maar Flor zelf was er niet!... Nu steeg haar angst tot in het onbeschrijfelijke.

Zij wipte op, trok haar kleed aan en hare sloffen, wierp een wollen doek over hoofd en schouders, en steeds - al banger en banger, al stiller en gesmoorder - ‘Flor, Flor!’ roepend, steeg ze de trappen af.

De maan scheen zoo helder door de bovenruiten der vensters, dat ze geen licht behoefde als gids.

Bevend hief ze de klink op van de achterdeur, met de vrije hand tevens den grendel achteruit willende trekken. Hij was open, in 't midden van den nacht, in een winter vol armoede, nu dat er zooveel gestolen en ingebroken werd!...

De hemel was bleekblauw, het was zoo helder van de maan, dat slechts een paar sterren van eerste grootte, als zwakke witte brandstipjes schitterden. De maan blonk als een ronde zilveren schijf en wierp alom haar schijnsel met phosphortint op de sneeuw, spookachtig, doodsch, akelig lichtgevend, koud in gansch de koude dier omgeving.

Een zwakke luchtverplaatsing scheen hier wind, gaf Tsjoele een gevoel van scherpe pijn op haar voorhoofd, drong huiverend onder haar rok en hare bloote beenen en deed hare tanden klapperen en hare schouders schokken.

‘Och God, waar is toch Flor?’

In 't licht der maan, aan 't einde van het tuinpad, zag zij het hekje openstaan.

Een vreeselijke zekerheid beving haar hart.

‘Langs daar ontvlucht, naar den “Steenput”!’

Haar knieën knikten. Zij voelde geene vrees meer noch voor nacht noch eenzaamheid. Gebelgd, gekrenkt liep zij al wankelend het wegeltje op. Aan 't open hekje bleef ze staan. Een onverwachte aanblik boeide haar aan den grond. Zij zou gewaand hebben dat de verbreker, warm bij 't vuur gebakerd, met een glas

jenever en in slecht gezelschap in de herberg zat, en 't was een wraakgenot voor haar reeds in verbeelding geweest, er hem smadelijk, met klank, als haar rechtmatig eigendom, uit op te eischen.

Maar neen: ‘de Steenput’ lag in volle duisternis, aan den straatkant met onzichtbare deur en vensters. De witte voorgevel was glanzend door de maan verlicht, het zolderluik gesloten. En... neen Tsjoele kon hare eigene oogen niet gelooven... in 't midden van een rapenveld, herkenbaar aan de opgestoken, half blootgewaaide of blootgerrapte bladeren, stond Flor. Hij kneedde sneeuwballen, welke hij een voor een, met een doffen slag openspattend, op het slaapkamer zolderluik wierp.

Tsjoele, in haar gramschap, wachtte niet of 't zou ontsloten worden.

‘Schavuit!’ verweet zij hem.

Hij wendde zich getroffen om en smeet zijn laatsten sneeuwbal achteloos ver van zich.

Ofschoon op 't feit betrapt, trachtte hij zich te verontschuldigen: ‘Tsjoele,’ begon hij, maar zijn tong weigerde haren dienst, hij stotterde: ‘Tsjoele... gij moet... niet verwonderd zijn... het was de waard... hij moet morgen... met de diligence... naar de stad... en vreesde dat hij zich zou verslapen... ik had beloofd hem vroeg te wekken...’

Zij waren in den tusschentijd reeds weder op hun erf.

‘Geen woord meer, hoor!’ zei Tsjoele met verkropte stem.

Zij pruilde. Tsjoele pruilde dagen achtereen. Nooit had ze 't gedaan, het lag niet in haar aard, 't verbaasde haar zelve, hoe zij het uit kon houden.

VIII.

Waar er een pruilt, pruilen er weldra noodzakelijkerwijs

twee. Baas Flor deed eenige nederige pogingen om haren wrok te stillen of te verdreven. Tsjoele ‘snoerde hem op,’[1] zoodat hij al spoedig den lust liet varen om beleefd te zijn.

Flor pruilde ook.

Het was niet heel pleizierig in huis. Wat er gezegd werd richtten beiden tot Guust. Deze was onmachtig om bemiddelaar te zijn.

En nu was het Tsjoele, die graag den vrede zou hebben gesloten. Haatdragend blijven, foei! maar Flor moest dieper gekrenkt zijn dan zij in de beginne vermoed had. Hij deed of hij 't niet hoorde, als zij hem nu toesprak.

Op het einde dier week van huiselijke oneenigheid was het geschikt dat Tsjoele naar Gent zou gaan. Flor gaf de boodschappen, die zij er doen moest aan Guust af en deze bracht ze haar over. Het was belachelijk en erbarmelijk. Zij had den ganschen dag van den vooravond de tranen in de oogen.

Op den gegeven morgen stond zij aan hare winkeldeur, gansch opgesmukt, heel in 't zwart, met handschoenen aan, de slingers in hare ooren.

Zij wachtte op de diligence, die destijds nog de spoor verving. Reeds rinkelden in verre verte - over de dorpsplaats, het uitgangspunt - de bellen van 't gespan. Flor had haar goeden dag niet beantwoord en haar hart bloedde. Hij stond aan de toonbank ook uit te kijken uit ingewortelde gewoonte van nieuwsgierigheid.

Daar naderde de diligence op de brug der vaart, en Tsjoele hield het niet langer uit:

‘Allo toe, Seureneebleutelingen! armvul[2] mij eens,’ zei zij, met haar frisch gelaat smeekend naar hem

1) Toegrauwen.
2) Omarm.

gericht ‘wij zijn toch wel getrouwde menschen zeker.’

Hij liet het zich geen tweemaal herhalen, heftig trok hij haar een schrede binnen, sloeg zijne armen om hare schouders en gaf haar op elke wang een klinkenden zoen.

Dit alles duurde slechts een oogenblik.

De diligence stond thans op een teeken stil en het was baas Flor, die de stijgtrede neerliet, haar bij de heupen opstak, haar reismandje afgaf, en hartelijk ‘God beware u’ en ‘wel thuis te komen’ zei, al de binnenzittenden den verheugden indruk van onverstoorbare liefde en huwelijksheil gevend.

De dag duurde hem te lang. Hij liep verloren in zijn woning en op zijn erf. Geen kwestie van den ‘Steenput’ meer. Om hare blijde intrede te vieren, had hij eene verrassing gereed.

‘Oost, West, thuis best,’ was ook het eerste wat Tsjoele, binnenkomend 'savonds, uitbracht.

Na het avondmaal, gedurende hetwelk zij al hare wederwaardigheden in bijzijn van den knecht - voor wien zij geen geheimen bezaten - had verteld, geklaagd over de modder in de straten en vermoeienis, vergoelijkend misnoegen geuit over het onthaal bij de rijkere broeders, die als ze hier kwamen met vrouw en kinders kermiseten vonden en voor haar slechts ‘telloorken bij stelden’[1] zaten zij genoeglijk alle drie aan de gloeiende kachel. Toen bracht baas Flor eene flesch te voorschijn, deed het ‘moorken’[2] zingen en zei:

‘'t Is een slecht land waar niemand voordeel heeft.’

Punch!

Hij glom weldra als amber in de glazen, geurde in warmen waterdamp en verkwikte het hart. Tsjoele

1) Het gewoon dagelijks eten geven. Telloor = bord.
2) Theeketel.

bloosde als eene kriek van den drank en de reactie van weer en wind. Baas Flor zag altijd rood en Guust aan geen geestrijk vocht gewend, voelde de vlam in zijn aangezicht en voelde zijne oogschelen dichter zwellen.

‘Nog een glas,’ sprak Flor, met de flesch in de hand.

Tsjoele stak het hare bij, het smaakte toch zoo goed!

‘Zou ik durven?’ zei aarzelend Guust, onder het altijd wakker dreigement van zijne roos.

Voor alle antwoord goot de baas zijn glas half vol, deed er wat kokend water bij en toen ze eindelijk slapen gingen, voelden zij een zalig welbehagen; eene duizeligheid van 't hoofd, een warmen levensstroom door al de leden, en een opgewektheid van 't gemoed, alsof geheel 't bestaan in rozenkleur gehuld lag en er geen verdriet noch zwarigheid bestond en elke hinderpaal te overwinnen ware, zonder moeite en zonder strijd...

IX.

Des anderdaags hield Tsjoele de flesch eens even voor het licht om zich te verzekeren van hetgeen er nog in was. Die punch had haar heel den morgen in 't geheugen gespeeld. ‘Wat was dat goed geweest!’ en eindelijk gaf ze aan hare impulsie toe. Zij moest eens weten, hoe die drank zuiver smaakte en goot er wat van in een glas: ‘Seureneebleutelingen! men mocht er van zeggen, wat men wilde, hij was nog beter aldus; met water smaakte het wat ‘labberachtig.’[1)]

En zij dronk een tweede borreltje.

Baas Flor en Guust bemerkten wel aan de tafel, dat ze zoo spraakzaam was en haar vork neerlei om hare mouwen achteruit te slaan, een teeken steeds van opgewekt humeur.

1) Flauw.

Zij wijdden 't aan de vreugde der verzoening toe. Des avonds haalde Flor de flesch weer uit:

‘Het is toch voor de ganzen niet gemaakt,’ meende hij, drie bierglazen aanbrengend.

Het bleek dat er niet genoeg voorraad meer was.

‘Voor mij niet,’ sprak Guust met een afwijzend gebaar, uit vrees voor de gevolgen of bescheidenheid.

Hij had in lang geen aanval meer gehad.

‘Drink gij, wat er nog overblijft, ik zal een koelen[1)] pakken. 'k Heb 't nog altijd 't liefst als slaapmuts.’[2)] zei baas Flor.

Tsjoele kreeg eene huivering door al haar leden bij het denkbeeld alleen: ‘Hoe kunt ge 't binnen krijgen!’ zeide zij.

‘Niets dat een martiko[3)] te boven gaat,’ herhaalde Flor zijn overtuiging.

X.

De goede verstandhouding duurde wolkenloos voort, te meer daar kort na baas Flor's nachtelijk uitstapje de meid uit den ‘Steenput’ voor wangedrag met smaad was aan de deur gezet en spoorloos uit het dorp verdwenen.

Maar de gewoonte van uitzitten, niet alleen op marktdagen, maar ook op andere, bleef bestaan. Flor ging nu geregeld op zijn pintjes 's morgens van de eene herberg in de andere en kwam ‘half zeil’[4)] thuis.

Tsjoele van haren kant vond smaak in 't geestrijk vocht. Het deed haar eten ‘teeren’ zei ze inwendig en zij had eene flesch staan, waar ze af en toe in onderhandeling mee kwam, eerst was het citronnelle

1) Borrel jenever.
2) Avonddrank.
3) Borrel jenever.
4) Licht-bedronken.

geweest, daarna menthe, dan anijs, thans was het bitter ‘voor de maag.’

Een kleine jongen uit de buurt haalde haar den drank aan: ‘Voor boer De Wilde, die er om zal komen,’ zei ze hem.

Zoo duurde 't voort tot in den zomer, toen een groote slag hen wachtte, Guust werd opnieuw aangetast, ditmaal zat hij niet in den hoek, hij lag te bed in heete koortsen, hij had de ‘blijnroos,’ hij moest berecht worden; na een drietal dagen was hij dood!...

't Misbaar in huis was levendig, Tsjoele wrong schreiend hare mouwen achteruit; baas Flor bonsde wanhopig met zijne vuist op de tafel.

Hun jongen!

‘Onze jongen!’ jammerden zij, ‘net ons eigen kind!’

‘In eens weggerukt!’

En terwijl de afleggers bezig waren, haalde Tsjoele de flesch met brandewijn en schonk voor haar en Flor een grooten druppel in.

Nu kon ze hem wel door hare keel krijgen.

Na de begraving, die een paar dagen later plaats greep, leidde baas Flor de verre bloedverwanten en de buren in 't ‘Gemeentehuis’ en ‘de Sterre’ en tracteerde; zoo ook in den ‘Steenput.’

Intusschen bleef Tsjoele thuis niet onledig. Zij ook zocht troost in de flesch en toen hij met invallende schemering terugkwam, zwenkte hij een weinig en zag zij hoogrood, in bestendige gejaagdheid aan haar mouwen peuterend.

Zij schreiden lang en veel. 't Oprecht verdriet en de drank stemden hen weemoedig en poëtisch, al zijne gaven werden opgesomd, zijn laatste woorden herdacht. ‘Hier zat hij.’ ‘Dit en dat deed hij.’

‘Hij is een engel in den hemel.’

‘Hij zal er ons eene plaats voorbereiden.’

‘Als hij ons maar niet beklapt!’[1] zei Tsjoele, schielijk schrikkend bij de gedachte.

Zij werd bepaald bang, keek huiverend rondom zich en baas Flor draaide de lamp wat op en huichelde vertrouwen: ‘Toe, toe, zet er een harden[2] op,’ ried hij en het geschiedde.

XI.

Zijn plaats werd door geen anderen helper ingenomen. Baas Flor bakte zelf, zeer ongelijk, zeer ongeregeld. De klanten vielen af. Hij merkte op, dat Tsjoele vaak ‘door den neus’[3] was en uit leedwezen hierover zette hij er ook een borrel op.

Zij, zoo vertrouwd met elkander, stelden er een diep gevoel van eerlijke schaamte in het punt onderling te bespreken of eene zinspeling er op te maken. Sinds lang kwamen er geen fijne likeuren meer in huis. Tjsoele had hare flesch met jenever ergens in den winkel of den kelder verborgen, daar lokte ze, ‘zoog’ ze er, zich bukkend op de hurken, aan, zonder nog ooit een glas te gebruiken. 't Was veel gemakkelijker aldus, als ze betrapt werd of het vreesde te worden. Baas Flor had de zijne in de bakkerij, altijd bij de hand.

Als het Meiavond werd, bleek het dat er geen geld voorhanden was om de halve pacht te betalen.

‘Alles slaat ons tegen, er staat genoeg op het boek,’ klaagde Tsjoele, ‘maar de klanten betalen slecht.’

Zij trok - na lange aarzeling - haar stoute schoenen

1) Volgens het volksgeloof gebeurt het vaak dat een overleden persoon bij 't Opperwezen een van zijn vrienden of familieleden aanduidt, die spoedig sterven moet. Dit aanduiden heet ‘beklappen.’
2) Borrel.
3) Een weinig bij drank.

aan en begaf zich naar de hoeve, waar haar ongehuwde halfzusters en halfbroeder woonden.

Welstand kwam er den bezoeker tegen, het ruime huis, frisch geschilderd, de ruiten spiegelrein met blank in plooien liggende gordijnen aan den kamerkant; duiven op het dak; runders op den boomgaard, onder den rijken bloei van fruitboomovervloed, met bijen overgonsd; hoenders, korrels pikkend; eene klokhen reeds met kuikens om haar heen; kakelende kalkoenen met blauw en rood afwisselenden slingersnuit en een pauw, een heerlijke pauw, die als eene banier tot viering van de blijde intree der oudste dochter zijnen staart van goud en groen- en blauwe manen openzette!

'Al voorspoed, al meeslag!' bromde Tsjoele, met een dof gevoel van afgunst, binnengaande.

Zeunia,[1)] de oudste halfzuster, kwam haar te gemoet, klein, zeer rein gekleed, mager, voorzichtig, met een bril op, een beeld van orde, wantrouwen en zuinigheid.

Tsjoele had eene heele redevoering gereed, met inleiding en met gevolgtrekking, een welbespraakt rekwest, een oproep tot familiehulp. Zij had ze opgezegd geheel den morgen, ook onderweg, zij zou verhalen doen van tegenspoed, verliezen aanhalen, van het boek spreken, waar veel te goed op stond: van den drankslijter onder anderen, die sedert een half jaar niet betaald had. Van spoedig weder geven, desnoods met hoogen interest.

Want Tsjoele kwam om geld.

Maar niet zoodra had ze den terughoudenden 'goendag,' den koelen, stalen, vorschenden blik achter de brilglazen ontwaard, of haar moed schoot te kort, hare impulsieve natuur vermeesterde alle voorgenomen diplomatie, haar aangezicht vertrok in smartgevoel; zij sloeg een paar maal hare mouwen achteruit, liet zich op een stoel

1) Eugenie.

vallen, met hare twee armen op de tafel, haar hoofd er op en barstte in snikken los.

‘Een mensch alzoo een alteratie[1] aandoen,’ verweet Zeunia, die slechts aan zich zelve dacht en volkomen koel bleef.

Onsamenhangend kwam het doel van hare komst thans onder tranen uit.

‘Welhoe om geld?’ met stille barschheid.

Zij was alleen niet meesteres, zij moest er met de anderen over spreken. En wat hadden zij, Tsjoele en Flor, met hun geld gedaan? Het verkwist, verdronken!...

Het woord was er uit, het woord dat Tsjoele nooit had moeten hooren, nooit aan zich zelve had bekend...

Het trof haar als de bliksemflits, die eene boom aan splinters slaat. Het was dus reeds geweten, dat zij zich vergat, dat Flor in 't kanneken keek![2]

‘Wij zullen op de straat gezet worden en gij zult de schande medehebben,’ huilde zij als laatste toevlucht.

Daarvoor juist was de oude, eergierige meid bevreesd. Zij bedacht zich een oogenblik. Zij wist hoe hoog de pachtsom liep en kende den eigenaar.

‘Voor ditmaal, maar niet in 't vervolg,’ zei ze stroef op ingehouden toon van toorn.

Tsjoele was reeds getroost.

‘Seureneebleutelingen, Zeunia, op mijn woord, ge zult het weer krijgen, zoodra de drankslijter betaalt,’ beloofde zij, haar polzen beurtelings knippend.

Zij had haar mantel afgedaan en zat daar, flink nog, blozend en gezond, gereed om 't geld te ontvangen van de pacht.

De oude dochter was in de kamer gegaan. Tsjoele hoorde genotvol-geruststellend de vijffrankstukken -

1) Doen schrikken.
2) Dronk.

met gierige hand beroerd - bescheiden tegen elkander aanslaan. Toen kwam Zeunia met ledigen palm terug. Wellicht was het dat rampzalig woord ‘drankslijter’ dat alles verbruid had.

‘Ik heb mij daar bedacht,’ berichtte zij, ‘ik moet vandaag naar het dorp komen en zal zelve de betaling doen, en... u komen spreken, u en Flor.’

Tsjoele was teleurgesteld: ‘'t Is een affront,’ mompelde zij.

‘Gij doet er ons al een grooter aan,’ verweet de zuster, traag, omzichtig Tsjoele tot aan de deur begeleidend.

En zij kwam af in den namiddag met den kwijtbrief. God en met welk een sermoen voor de beide echtelieden, onbewimpeld van dronkenschap en slecht beheer sprekend, vermanend, verwijtend.

Zij dorsten elkander niet aankijken, zoo beschaamd waren zij.

Maar de woorden hadden toch eene goede snaar geroerd, indruk gemaakt en heimelijk namen zij zich beterschap voor. Om te beginnen wilden zij het op elkaar beproeven; Tsjoele - nadat Zeunia vertrokken was - ging naar de bakkerij, zocht de jeneverflesch van haar man en nam ze mee in huis, waar zij ze wegstak.

Inmiddels had baas Flor de hare gevonden, hij goot er petrool en strooide er peper in, ten einde haar een afkeer van den drank te geven.

In het vervolg werd nooit een woord meer tusschen hen over die zaak gerept.

XII.

Deze les scheen groot en goed en beterschap trad in. Er werd geen jenever meer gehaald. Baas Flor keerde des Zondags recht van de mis naar huis en op marktdagen ging hij niet met de graanverkoopers mede in

het Gemeentehuis. Ook ‘de Steenput’ werd niet meer bezocht. Hij deed zijn best, overwon zijn aangeboren luiheid en Tsjoele was bedrijviger dan ooit. Zelfs de broeder en de zusters ‘kwamen over.’[1] Na de vroegmis, wat ze vroeger nooit deed, trad Zeunia telkens binnen en ontnuchterde er zich.

Nooit werd het sermoen vernieuwd, het bleek volkomen onnoodig. En toen Mansken, de tweede zuster - een tenger, godvreezend meisje, dat nooit in de wereld was geweest - ze beiden op het pachtgoed kwam uitnoodigen naar de kermis, leek het als een prijs van deugd of aanmoediging, dien ze kregen.

‘Seureneebleutelingen! en ons huis en onze winkel!’ zei Tsjoele met helder, blij gelaat, vlug hare mouwen achteruitknippend.

‘Voor eenmaal,’ zei Mansken, zelve als verleidster tot plichtsverzuim optredend.

‘Flor kan alleen komen,’ schikte Tsjoele 't in der minne.

Hij trad juist binnen, hij had staan luisteren, hij had alles gehoord.

‘Neen, allebei of geen van ons,’ sprak hij galant, met een liefkozenden blik op zijne vrouw, ‘men mag immers geene huwelijken scheiden, niet waar, Mansken?’ Wat het vreesachtige meisje een hoogen blos van verlegenheid naar het aangezicht joeg.

‘Zeunia zou het ook zoo gaarne hebben,’ zei ze. Zeunia was alleenheerscheres op de hoeve.

Ten laatste werd beraamd, dat men voor eenmaal aan de werkvrouw de hoede van het huis toevertrouwen zou en op den Maandagmorgen van Vrodenkermis trokken de echtelieden op in hun beste pak, Tsjoele in 't zwart, Flor in alle mogelijke kleuren.

1) Zich met lets of iemand verzoenen.

Knietjes-tegen-de-aarde stond hen na te kijken van op haar drempeltje.

‘Het schoonste koppel van heel Vroden,’ sprak haar vader, die met zijn stijf been en zijne nietige, kleine gestalte steeds een overtuigd bewonderaar van zijn groote, flinke buren was geweest.

‘Ik vind dat ze afleggen, erg afleggen!’[1] meende Polleken, met haar engelenkopje, jaloersch op iedere lofuiting die anderen gold.

Sjeesen stonden op het hof uitgespannen, neven en nichten waren aanwezig. Flor en Tsjoele kenden zich zelven niet van eigen voldaanheid. Zij aten goed en dronken matig en toen er na de koffie borreltjes werden aangeboden, nam baas Flor er een en, na 't geledigd te hebben, keerde hij het op het schenkbord om, ten einde aan te duiden, dat hij er geen tweede wenschte. Tsjoele dreef de ontbering tot het graad van heldenmoed. Zij weigerde. ‘O bepaald, Seureneebleutelingen!’ zij kon er niet tegen; drank schrapte in hare keel; zij schudde en beefde bij de gedachte alleen aan brandewijn.

XIII.

Brandewijn! Hij was van 't noodlot voorbestemd de steen des aanstoots hier te wezen!

De likeurverkooper zat ‘in den inktpot[2] van baas Flor.’ Hij stond er met een heele kerselaar;[3] want nooit had een van beiden uit een gevoel van wantrouwen tegen 't uitkomen, hem ‘den penning gejond.’[4]

Baas Coene viel hem op 't lijf. Betalen kon hij niet, hij zat te krap;[5] maar hij bood toch een middel aan:

1) Aan 't afnemen zijn.
2) Schuld ergens hebben.
3) Met eene heele rekening.
4) Bij hem gekocht.
5) Te arm.

hij zou hun een vaatje brandewijn zenden, was dat goed? hij had toch zijn kinderen te kweeken, men moest toch leven en laten leven. Op die wijze zouden ze elkander ‘met geloken beurzen betalen.’

‘Ja,’ schoon ongaarne en het vaatje werd binnengebracht. De beiden oogden 't na op zijn weg naar den kelder, zij oogden 't na met een soort van angst, met vrees en heimelijke hartsbeklemming als een te bewaren dyamietbom, welke eens ontploffen en verdelgen kon.

Des avonds, toen ze beiden bij het lamplicht zaten, nadat de laatste melkhaler vertrokken was, sprak Tsjoele, aarzelend:

‘Flor, ik zou u een voorstel willen doen.’

‘Laat hooren!’ hij, phlegmatisch.

‘Indien ik meesteres ware, zou ik dat ding, daar in den kelder nog niet ontsteken, kijk, zie, Seureneebleutelingen!’ hernam Tsjoele, heel en al ontroering, als gold het een voorstel van leven of dood. Blijkbaar kostte het haar veel op beider te beteugelen ondeugd een zinspeling te wagen.

Hij sprak eerst niet, gloeiend rood, hij rolde zijn linnen voorschoot op, toen zei hij:

‘Mij wel, Tsjoele.’

‘Ik zou,’ zei ze, met vlugge knipbeweging, reeds hare aandoening te boven, aangemoedigd door zijn toon, ‘het vaatje toelaten tot op Nieuwjaarsavond en het dan te zamen ontsteken, om eens te toonen, dat wij ons versterven kunnen, ook als we 't bij de hand hebben,’ sprak ze nederig in 't bewustzijn van een mogelijk hervallen.

‘En de eerste, die voorstelt het aan te steken, wordt een dag te water en te brood gezet,’ lachte Flor.

‘Ik scherts niet, ik meen het eerlijk.’

‘Ik ook,’ zei hij in eens heel ernstig.

‘Sla toe,’ sprak Tsjoele, hem den open palm voorhoudend.

Het klonk:

‘Een man, een woord,’ beloofde hij.

XIV.

Dit was gebeurd op half November. De vacantie was dezen herfst zeer stil voorbijgegaan. Geen kinderbezoek, de eene broeder had een buiten gehuurd, de andere een deel van eene villa ergens aan de zee. Het was iets nieuws, de knapen kwamen liever niet naar Vroden. De pacht was te betalen geweest. Door werkzaamheid en betrekkelijke vlijt scheen de geldelijke toestand verbeterd, althans een deel van 't geld had men bijeengescharreld, de broeder hôtelier schoot gereedelijk het andere voor. Een kommerlooze winter werd er te gemoet gezien.

De dagen vloden heen in kalmte en in tevredenheid. Na Klaasdag leek 't alsof de heilige hun ook begiftigd had, alsof hun hart verruimde, alsof zij nu volop genoten van hetgeen het lot beschoor. Dit was misschien te wijten aan de harmonie van hun karakters, aan de teedere, weerzijdsche toegevendheid van hunnen dagelijkschen omgang.

Des middags zaten ze hoogrood aan den disch, hij stilzwijgend, zij gespraakzaam, hem bedienend, wat hij zich gevallen liet, soms tot driemaal toe hetzelfde herhalend, wat hem opviel. En ook hierin putte hij eene bron van tevredenheid: ‘Och, het kon niet waar zijn, wat Zeunia verweten had, wat hij soms zelf had vermoed, dat zijne vrouw indertijd ‘eene goele pakte.’[1)] Zij deed en praatte net als toen hij waande, dat ze 't

1) Heimelijk zich in den drank begaf; wordt vooral op vrouwen toegepast.

zitten had.[1] Men had haar belasterd, want nu was ze wel nuchter. Hij had het al doorzocht, ieder plekje doorsnuffeld, er was geen sterke drank in heel het huis. En ontroerd keek hij haar aan, zelf met waterachtige oogen en genotvolle bedwelming in 't stompzinnig brein.

En zij, van haren kant, zij dacht, hoe boos de menschen waren, die hem hadden uitgescholden voor een dronkaard en een herbergklant: dat hij hield van een ‘gaai,’[2] dat wist ze wel, wie hield daar niet van bij gelegenheid? Maar dat hij nu ook brabbelde, als hij iets vertelde en ‘zijne tong ook ijzer sloeg’[3] als toen, was dat niet een bewijs van zijne soberheid?

‘Seureneebleutelingen!’ En zij ontgaf zich ook zijn vroegere tekortkomingen op dat punt, ondanks de vele nog zoo versch in het geheugen liggende bewijzen van zijn schuld.

Des avonds vooral, toen al de melkhalers vertrokken waren, nadat het avondmaal was genut, klom de heilvolle stemming van beiden nog.

‘Wijf,’ stotterde Flor, ‘wat zijn wij toch gelukkig, hè?’ Behaaglijk trok hij aan zijn pijp bij de kachel gezeten.

En zij aan de tafel, bij 't lamplicht, met eene te stoppen kous op den schoot, vergeefsche pogingen aan wendend om den saaiettedraad door het gat eener naald te krijgen, gaf den arbeid op, stak de naald ergens vast, knipte hare mouwen achteruit en zei, meer uit gewoonte dan nog immerdurend verlangen:

‘Indien we zoo een kleinen knasper[4] hadden.’

1) Dronken was.
2) Borrel.
3) Onduidelijke woordenuiting.
4) Jongen.

‘Och, we worden 't oud daartoe, we zijn al twintig jaar getrouwd,’ zij hij, ‘kindergeschrei zou ons niet meer lusten.’

‘Ik zou er van loopen,’ antwoordde zij, uit behoefte hem altijd gelijk te geven, met de haar eigen vlugheid van geest reeds op zijn standpunt staande.

En, optimistisch geluimd, vervolgde hij: ‘Ik wenschte niet dat de koning mijn vader ware, hij eet toch ook maar zijne goest.’[1)] Hij zat te schuddebollen en de pijp ontviel zijn hand.

Beiden grepen er naar op den grond, het was zeker van de bukkende beweging dat hun hoofd zoo draaide.

‘Wij hebben onze pacht betaald, geen sterveling weet ons eenen cent te vragen,’ pochte hij.

Zeunia.... en Felix, dat was een zijner bemiddelde broeders. ‘Felix en Zeunia’ herhaald zij, wel gedachten hebbend, maar ze in geestverwarring niet aaneenknoopen kunnend.

‘Bah, een zuster en een broer!’ en thans geheel bewogen, bijna weenend, in schielijke onverklaarbare opwelling van familieteederheid, ‘de braafste menschen van de wereld, Tsjoele, Tsjoeleken, mijn wijveken, alzoo een braaf.... zusterken en een braaf.... broerken.... hebben wij....’

De regen of de hagel buiten verhoogde nog 't gevoel van welzijn in de hel verlichte zitplaats. Het was zeker de hitte van het vuur dat in behagelijken roes naar 't hoofd steeg; beiden wankelden, toen 't uur van slapengaan was aangekomen, en een voorzichtigheidsgevoel beheerschte hen.

‘Er staan te veel malheuren.... van petrool in de

1) Zooveel hij lust.

gazet[1]....' zei Tsjoele, toen hij 't lampken weifelend opnam, 'laat het liever staan, wij zullen onze kamer wel in 't donker vinden,' en een paar malen er nevens tastend, draaide zij, zich zelve evenmin vertrouwend, eindelijk 't pitje neer.

XV.

't Werd Nieuwjaarsavond en zij hadden 't uitgehouden! Veel beter was het toegegaan dan een van bei had durven hopen, geen voorstel om het vaatje in den kelder te ontsteken, om 't verdrag te breken voor den vastgesteld en tijd.

In den namiddag, met een grooten platten korf vol geurige appeltaarten binnenkomend voor de winkel-uitstalling, sprak Flor, dien voor het venster zettend:

'Djelie,'[2] zooals hij haar bij plechtige gelegenheden noemde, ''t is tijd, ge weet de brandewijn.'

Of zij het wist; de kelderdeur was reeds geopend. Flor had eenen hamer en een kraan mede. Zij droeg eene flesch:

'Seureneebleutelingen, Flor, eens weelde is niet altijd armoe!'

Ze hadden 't wel verdiend, zij zouden nu eens zamen er eenen opzetten!

Wat klonk het hol, toen Flor begon de kraan op 't stoppend kurk er in te slaan en 't vaatje rolde ietwat terzij, het lag niet vast.

'Pas op,' waarschuwde Tsjoele het tegenhoudend, 'ge zult het al "vermeulenen",[3] indien ge 't zoo brutaal verschuift.'

1) Krant.
2) Julie.
3) Opschudden.

Hij sloeg nog eens, het kurk begaf zich en de kraan schoot in het vat.

‘Toe, vrouw, haast u, voor 't verloren loopen,’ drong hij aan, ‘de pan er onder!’

Zij hield er eene in de hand voor 't op zijde druipelen en ook een flesch om vol getapt te worden.

Een kleine zijpeling was alles wat er kwam.

‘Er zit iets voor het gat,’ meende Flor, ietwat ontsteld.

‘Of de kraan is te kort,’ verklaarde Tsjoele, ‘sla ze er wat dieper in.’

En weer bonsde de hamer op het hout.

‘Het vat is leeg, gij hoort het wel!’ kreet Flor, in eens als de veropenbaring van een niet te loochenen ramp.

‘Leeg!’ kreet thans Tsjoele als een jammerend echo.

‘Ei, ei, ei, wie zou het peinzen dat daar zoo weinig op is!’ liet hij zich ontvallen in zijn onvoorzichtigheid. ‘Tsjoele, Tsjoele!’

Zij nam 't voor een verwijt: ‘En als gij wist hoe weinig telkens!’ bekende zij.

‘Gij ook?’ vroeg hij verbaasd, zich gansch verradend.

‘Ja, ik!’ verklaarde Tsjoele oprecht.

Zij schoten beiden in een luiden, luiden lach, die door het onderaardsch gewelf weergalmde.

‘Hiermee,’ zei ze voortdurend schaterend en nam een stroopijl op van onder 't vat.

‘En ik met dit,’ hij bracht er een tweeden te voorschijn.

‘Zeg, Tsjoele, wanneer hebt ge 't gewaagd?’ vroeg hij belangstellend.

‘Op Klaasavond, ik boorde er een gaatje in.’

‘En ik den dag na Klaasdag, hier van boven,’ zeide hij.

‘Seureneebleutelingen, wat hebben we ons daar in onze eigen netten gevangen!’ zei ze, zoo gemeen ze

't maar uitdrukken kon, ‘wij hebben malkaar niets te verwijten, wij zijn “potje naar paallepelken”!’[1)]

XVI.

Dronkenschap was het dan geweest, die zalige roes, dat licht en vroolijk opnemen van alle dingen, dat verheffen boven elke zwarigheid!

En nu geene verheimelijking, geen schaamte tegenover elkander meer. Tsjoele zette in zijn bijwezen de jeneverflesch aan den mond, Flor kwam ‘rood zat’ of ‘wit zat’ thuis van de herberg, naar gelang hem de alcohol naar het hoofd steeg of onpasselijk maakte.

Wanneer zij Zeunia of Mansken verwachtten, hadden zij zich nog tot dusverre in acht genomen, uit hun grooten schrik voor de zuster-rechteres-veroordeelaarster. Flor hield zich stijf als hij uit ‘den Steenput’ of ‘de Sterre’ of 't Gemeentehuis kwam en eene zijner zwagerinnen ontmoette; Tsjoele, bevreesd voor eene lucht van drank, hield zich op behoorlijken afstand, als ze te harent waren.

Zoo kwam de Vasten aan.

Er was eene missie te Vroden, vreemde predicanten waren aanwezig, elk ging te biecht en te communie, zoo ook Tsjoele, zoo ook Flor. En zij maakten voornemens van beterschap, gewetensbezwaren ontstonden; een helder begrip van den toestand verlichtte in eens hun brein: ja, zij verbeurden hunne zaligheid, ja, ze zagen hunnen stoffelijken ondergang voor oogen zij zaten op een schip dat zonk, dat zonk door hunne schuld, door slecht bestuur en door onachtzaamheid. Hun leedwezen was heel oprecht en heel de week nog hielden zij het uit.

Den eerstvolgen Zondag was Tsjoele thuis in den namiddag. Flor had eerst wat triestig bij haar gezeten,

1) Van gelijke soort, in den ongunstigen zin.

waarop ze hem zelve had aangestuwd eens uit te gaan: ‘hij was immers toch geen kluizenaar, Seureneebleutelingen!’

Zeunia en Mansken waren wat men ter streke oneerbiedig noemt ‘getrouwde kwezels’. Zij droegen het koordeken der zuiverheid en een ring, ‘het mystiek huwelijk met Christus’ voorstellend, aan den vinger. Anders gezegd, zij behoorden tot den derden regel van den heiligen Franciscus.

Den eersten Zondag van elke maand is er vergadering van dat genootschap, na de Vespers en het Lof. Dit was oorzaak, dat ze enkel tegen den avond klaar waren en eens even in 't voorbijgaan bij hare zuster inkeken.

Wat was er gebeurd met Tsjoele? Had het haar verveeld alleen te zitten, was de verzoeking te sterk geweest? Althans zij was een weinig ‘verwaaid’.[1)] Zeunia bemerkte 't bij den eersten oogopslag. Wellicht omdat zij zich door al te groote voorkomendheid verraadde.

‘Ha, mijn zusters, mijn brave zusters!’ riep zij uit, heel licht bewogen onder den invloed der walmen van den brandewijn.

‘Al gauw koffie,’ sprak ze, met de vingeren reeds aan 't hangsel van den theeketel.

‘Neen, niets,’ verbood Zeunia gestreng.

Baas Flor kwam binnen, ‘aangebrand’,[2)] en bij hem ook uitte de roes zich in een groote teederheid, hij had het vooral op het jongste zwagerinnetje gemunt.

‘Dag, Zeunia,’ zij boezemde altijd ontzag in met hare stijve koelheid en haar brilglazen, ‘en dag Mansken, Mansken, mijn zoete kind!’ hij was stout door de bedwelming van het geestrijk vocht en wilde haar bij de kin vatten. Voorzeker was zijn streeling vaderlijk, maar

1) Bij drank.
2) Ietwat dronken.

Zeunia nam 't anders op, en 't schuchter kwezeltje zelve deinsde verschrikt achteruit.

‘Allo, laat een treffelijk meisje met vrede,’ verweet zij hem. ‘'t Is een schande, in plaats van naar de kerk te gaan, en voor een vrouwmensch is 't nog leelijker,’ dit laatste was tot Tsjoele gericht.

‘Is 't waar, mijn vrouwtje,’ zei nu Flor, die zich niet uit het veld liet slaan, sterk door zijn roes de zaak in 't boertige opnemend, ‘is 't waar mijn Tsjoele, mijn Djelie, hebt gij een beze[1)] gepakt?’

Meteen legde hij de hand op haren schouder. Zij weerde hem ontevreden af.

‘Hieruit,’ verklaarde Zeunia, ‘hieruit om nooit meer weer te keeren,’ en verontwaardigd troonde zij het bevend Mansken mee.

XVII.

Na een paar jaren was de ondergang volkomen. Flor had zijn uurwerk en gouden ketting en zijn doekspeld verkocht, Tsjoele haar diamanten. Half jaar pacht was onbetaald op half jaar pacht gevallen. De meubelen moesten verkocht en zij op straat gezet worden.

Toen ontfermde Zeunia zich over hen.

Zij en haar broer en zuster bezaten, in de gemeenzaamheid, een vijftal aan elkaar palende werkmanshuizen, in eene achterbuurt gelegen, net en ruim. Het eene stond ledig, daar mocht baas Flor met zijne vrouw gaan wonen, daar kregen zij 't genadebrood.

Spek, boter, aardappelen en wat dus meer werd hun gezonden, kolen in den winter ook.

Zij leden geen gebrek. De broeders uit de stad sprongen gereedelijk ook wat bij en gaven hun een klein driemaandelijksch inkomen. En op den valdag of den dag

1) Bes. Een borrel gedronken.

daarna ging Flor naar de herberg en toen zagen de nieuwsgierige buurvrouwen Tsjoele, met eene flesch onder haar voorschoot verborgen, thuis komen.

Het was eene groote vernedering voor hen daar in die arme buurt te wonen. Baas Flor droeg thans de afgelegde jassen van zijn rijke verwanten, helaas! geen van zijn lievelingsbotvinkkleuren meer.

Des Zondags en op heiligdagen speelden Tsjoele en de thuiswachtende buurvrouwen met de kaart. Er werd een tafeltje buiten gebracht in den zomer, dicht bij de groote, plompbloeiende zonnebloemen en de statige stokrozen en daar zaten ze aan, vreedzaam en genoeglijk.

Soms wisselden haar medespeelsters een blik van verstandhouding, zij kenden Tsjoele, zij zagen 't voorstel te gemoet nog eer het uitgesproken werd, aan hare onrustige bewegingen, haar rondkijken, haar vingerknippen, terwijl de eene of andere de kaarten dooreenschoof en wat door eene van de aanwezigen als gebruikelijk zou op 't tapijt gekomen zijn, liet men uit plaagzucht aan haar over. Tot ze eindelijk, een verlegenheid verwinnend, driest begon:

‘Seureneebleutelingen, zouden wij niet “een kluite”[1] doen?’

Men stemde toe. Het een of ander kind werd om een maatje jenever gezonden en elk kreeg zijn deel.

Op feestavonden noodigde zij de buurt op koekebak uit en weer stelde zij voor van ‘tooveresken te branden.’[2]

O, 't was pleizierig, toen de blauwe vlam over 't nat kronkelde en groene en paarse tinten op de gezichten - als zoovele spoken - wierp!

1) Kluit. Kopermunt. Een kluite doen is elk iets uitleggen voor sterken drank.
2) Jenever op de kachel in een pan warmen en doen branden.

Zoo verliepen jaren en jaren. Beiden werden oud en op een morgen lag Tsjoele dood in haar bed.

De rijke broeders telden niet meer onder de levenden, maar de neven waren er. Het maandgeld werd sinds lang door hen betaald. Er was eene fatsoenlijke begraving, zelfs een maaltijd in 't Gemeentehuis. Zeunia en Mansken gingen wel ter kerk en ook ten offeren, - als 't op een sterven gaat moet men ‘hand over hart leggen.’[1)] Maar meer deden zij niet en keerden rechtstreeks uit den dienst naar de hoeve terug.

Flor was bitter bedroefd. Op 't kerkhof moest men hem met tweeën vasthouden en ondersteunen.

‘Onkel,’ zeiden zijne neven, na het maal, hem in een hoek alleen trekkend, ‘'t is alles op onze kosten, wij betalen en wij zullen u als eertijds bijstaan.’

‘Brave jongens, danke, danke,’ bracht hij schreiend uit.

XVIII.

Indien hetgeen den mensch met dwingelandij beheerscht, men noeme 't noodlot, toeval of voorzienigheid er niet spoedig anders over had beschikt, zou baas Flor de laatste jaren van zijn leven alleen in zijn huisje hebben doorgebracht, in de bodemlooze droefheid en wanhoopvolle vereenzaming van den laatste verblijvende van twee aan elkander in leven en dood verkleefde ellendigen. Hij zou zijn kleine bezigheden zelf hebben verricht, met stomme langzaamheid, treurend over Tsjoele, die hij zoo innig lief had gehad, in het bewustzijn zijner verlatenheid toch nog den troost behoudend thuis te wezen, zijn stoel te zetten, waar hij wilde, te eten als 't hem lustte, vuur te maken als hij 't goedvond en... te drinken, als hij geld had.

Neen, zoo iets was hem niet beschoren.

1) Zich verzoenen.

Op den eersten morgen, na het overleden zijner vrouw, struikelde hij, benedenkomend, trachtte nog de leuning van de trap te vatten, miste die en tuimelde al de treden af. Pijlsnel schoot onder 't vallen de gedachte door zijn brein:

‘Niet zat ten minste!’ 't Was zijn fierheid en zijn vrijspraak voor 't gerecht der openbare meening, dat het ochtend was. De buren waren alle naar het land wegens het ‘rapen’[1] der aardappelen. Hij grabbelde in het rond, hij kon niet opstaan, zijn rechterbeen weigerde met stekende pijn allen dienst.

Hij schreeuwde, hij riep om hulp. Geen antwoord op zijn noodkreet. Hij sleepte zich tot aan de voordeur en trok den ondergrendel uit.

Hij schreeuwde herhaaldelijk. Toen kwam er uit het laatste huisje van de rij een elfjarig meisje, dat, alleen, op haar jongere broertjes en zusjes passen moest.

Hij was te zwaar, zij kon hem niet ophelpen. De kleine meid was bij de hand, gewend reeds aan verantwoordelijkheid en initiatief, zij liep den dokter halen, het wichtje uit de wieg, uit vrees voor ongeval, op den arm meenemend.

De dokter was een vreemdeling, eerst voor korts in de gemeente gevestigd. Hij was het overlijden van Tsjoele komen vaststellen.

Hij zat aan de ontbijttafel en ging mede, onverwijld.

Baas Flor werd opgetild.

‘Mijnheer,’ was zijn angstvallig eerste woord: ‘ge moogt toch niet denken dat ik ‘geestelijk verblijd[2] was.’

‘Neen, man, neen, dat niet,’ luidde het glimlachend antwoord.

Hij zat op een stoel, de voet werd onderzocht: ‘Enkel

1) Inoogsten.
2) Bij drank.

verstuikt,[1] niets gebroken. Woont hij hier alleen?' tot het kind.

'Ja.'

'Heeft hij verwanten?'

'Ja, ginder op de groote hoeve,' zei ze, fier zoo goed bescheid te weten.

De weg naar zijne zieken leidde den dokter er heen.

Even stapte hij het erf op om ze te waarschuwen. Hij gewaagde van een berrie, van het hospitaal.

'Het hospitaal! ho, ho!' dat ware eene vernedering voor heel den struik[2] geweest. Zeunia keek verontwaardigd met haar scherpe, stalen oogen door hare brilglazen. Mansken beefde van ontroering en moest een glas water hebben, zoo ontvankelijk was ze voor elken indruk.

Nog voor het middag werd, zat baas Flor op de pachthoeve in den hoek met den bezeerden voet, omwonden, op een stoel rustend; en tot zijn niet geringe verwondering zag hij omtrent den avond zijn schamel huisraad op een wagen aankomen, afladen en hier en daar in huis een plaats krijgen - opgenomen reeds in het geheel, er deel van uitmakend - zonder dat iemand er aan dacht zijn raad of meening in te roepen.

Hij zou er dus voortaan zijn vaste woonstede hebben!

XIX.

De voet was dra geheeld, na veertien dagen mocht Flor den Zondag naar de mis gaan.

Het kwam hem voor als eene dubbele bevrijding uit de zittende houding en den zedelijken lijfsdwang. Gelijk een vogel voelde hij zich tijdelijk ontsnapt uit den klauw

1) Verzwikt.
2) De familie.

van ontzag, die hem in tegenwoordigheid van Zeunia figuurlijk omknelde.

‘Om half twaalf eten wij,’ was hem gezegd. Maar noch om half twaalf noch half één was er een spoor van Flor te ontdekken.

Zeunia was eerst verwonderd, dan misnoegd en eindelijk verbitterd.

Aldus werd het omtrent den avond.

‘Als hij maar niet dronken thuiskomt,’ zei Mansken in hare gemengde vrees voor een vergrijp van zijnen kant en een spektakel van Zeunia.

‘Kijk, hij is ginder,’ zei deze zonder meer. 't Was ook niet noodig iets er bij te voegen, het feit sprak voor zich zelf.

Door twee jonge boeren werd hij geleid, hij viel schier omver toen een dezer hem met de eene hand losliet om den hefboom te openen.

En alle drie strompelden aan onder de boomen langs het smalle pad tusschen het kort gegroeid gras, dat zij in zig-zag rechts en links bestendig overschreden.

De twee geleiders lachten, hoogst verlustigd over 't voorval.

Zeunia wachtte ernstig, boos hen af. Bij den eersten aanblik zag zij dat de twee ook ‘reuzelden’.[1)]

‘Zusterken, neem mij niet kwalijk,’ stotterde baas Flor.

‘Varken!’ verweet zij hem.

En de helpers vertelden: ‘Hij heeft geheel den dag getoerd, eerst in 't Gemeentehuis, dan in ‘den Steenput’; wij zagen hem uit het ‘Vierweegsche’ komen.

En de andere: ‘Hij zwenkte, hij was zijn hoed kwijt; er liepen wel twintig straatjongens hem na, die: “Olie! olie!”[2)] riepen. Hij wendde zich om, hij stak zijn vuist uit, hij kon zich niet recht houden...’

1) Een weinig dronken waren.
2) Dit roept men dronkelui na.

‘En hij maakte zijn bed,’[1] onderbrak de eerste met een nieuwen schaterlach.

‘Juist aan den Rootput.’

‘Hij had er kunnen invallen en verdrinken, in staat van doodzonde!’ zuchtte Mansken huiverend.

Flor werd te bed gebracht en sliep zijn roes uit, zijn eersten roes van oprecht openbare schande. Beschaamd, met boofdpijn stond hij op, laat in den morgen.

Zeunia was een gestrenge tuchtmeesteres. Zij deed geen verwijt, maar hij kreeg geen boter bij zijn brood, en toen hij tastte naar zijn pijp op 't schoorsteenblad, vond hij ze niet. Hij begreep dat hij gestraft werd net als een kwâjongen. Het ergste was zijn geld, het geld, dat hij van zijne neven had gekregen en dat slechts deels verkwist was. Hij twijfelde of hij 't had verloren. In zijn zakken stak het niet.

‘Zie hier,’ sprak Zeunia na den middag tot hem en zij hield hem een klein bankbriefje en wisselmunt voor. In de andere hand droeg zij een steenen haan - een kinderspaarpot - met eene smalle groeve op den rug. Eerst het banknootje, dan het zilver en de ‘kleutermissie’[2] er in, onder zijne oogen, dicht aan zijne kin gehouden als een klinkend verwijt.

Toen sloot ze 't voorwerp in de glazen kast en trok er den sleutel af.

Daar zou de steenen haan als een foltering van Tantalus in zijne onmiddellijke nabijheid, en toch buiten zijn bereik, hem kwellend aan zijn ondeugd en zijn onmacht denken doen. Des avonds zei Mansken heel zacht, onbekwaam om iemand te kwetsen en toch onder het machtgehod van haren plicht, bedeesd tot hem, eene hand op zijn schouder leggend:

1) Vallen.
2) Kopergeld.

‘Flor, laat ons een paternoster lezen[1)] voor het bekeeren van een zondaar.’ En meteen had ze reeds den rozenkrans vast.

Hij zat bij den haard, in 't licht van vlammenlaai, zijn lippen sidderden een weinig, en iets van diamant blonk in het hoekje van zijn oog, terwijl het meisje het eerste der blijde Mysterie's en vijf Onze Vaders opzei, waarna het Weesgegroet:

‘Wees gegroet, Maria, vol van gratie, de Heer is met u, gebenedijd zijt gij boven alle vrouwen, en gebenedijd is de vrucht uws lichaams, Jezus.’

En Flor stotterde gehoorzaam:

‘Heilige Maria, moeder Gods, bid voor ons, arme zondaars, nu en in de ure van onzen dood, amen.’

‘Wees gegroet, Maria, enz.,’ herbegon Mansken negen maal en negen maal herhaalde Flor het einde, om na elk der vijftien mysterie's weder tien malen achtereen zijn boetgebed te prevelen.

XX.

Hij woonde nu sinds jaren op de hoeve en maakte deel uit van het huisgezin. Hij had zijn plaats aan tafel en in 't hoekje van den haard. Geen mensch miszei hem iets. Net werd hij onderhouden, keurig zelfs was hij gekleed, want de rijke neven zonden hem hun jassen en hun winterfrak, toen ze nog mooier waren dan hetgeen hij ooit gedragen had. Zij zonden hem ook geld, het vastgesteld driemaandelijksch inkomen en dat was 't grootste hartzeer, dat hij hebben kon. Na nog enkele malen zich aan den drank te hebben overgegeven, gestraft te zijn geweest, vergiffenis te hebben gekregen, had Zeunia een onherroepelijk besluit genomen en zij werkte 't uit met al de stugheid van haar oude-jonge-

1) Bidden.

dochterschap, zij trok de som zelve in en had den steenen tuchthaan weder uitgehaald. Één voor één stak zij er de muntstukken klinkend in met de kalme koelheid van een hand zonder genade: ‘Dit is *uw* spaarpot, Flor.’

‘De spaarpot van een man van meer dan tachtig jaren,’ zuchtte hij inwendig.

Met zijne dof geworden oogen zag hij elke harer bewegingen treurig aan. Hij dorst, hij mocht niet klagen. Soms blonk er een traan op zijn wang. En toen dacht hij aan Tsjoele, aan Guust, met al de natuurlijke weekheid van zijn gemoed en de sulachtige zelfmedelijdende gevoeligheid van een door dronkenschap en ouderdom verzwakt brein.

Des Zondags kreeg hij uit den haan een cent voor zijn stoel in de kerk.

‘Ik heb eten en drinken,’ antwoordde hij aan oudbekenden, die hem uitvroegen, ‘warme kousen, een dikken lijfrok, frisch linnen, een goed bed, maar, maar!... eigen haard is goud waard.’

Hij keek naar de kalkoenen op het erf, stak er wel eens eene hand naar uit om ze te tergen en te zien hoe hun afschuwelijke, slingerende snuit, als een lap lillend vleesch van gramschap rood en blauw werd; hij keek maar de rijkkleurige duizend manen van den open pauwestaart; hij sloeg het gade hoe de overvloedige schoven van den oogst met behendige symmetrie gerangschikt, kegelvormige oppers vormden, telde hoe vele er stonden op één rij, als al de voorraad uitgeput was, maar wat ging 't hem aan? Hij kon er geen belang in stellen. Hij wist het wel, wanneer een koe vernieuwd[1)] had, en joeg de runders, ordelijk, met zijnen stok vandaan, wanneer er een aan pereboom of kriektak knauwde. Hij was gaan kijken in den paardenstal, toen er - iets

1) Gekalfd.

nieuws aldaar, waar men geen paarden fokte - een veulen was. Hij had gezien hoe de rechtstaande merrie het heel overlikte, waar het nog slap van pooten, doch met den kop reeds hoog, in eenen hoek op stroo lag. En toen was er een heugelijk feit gebeurd, dat had hij onvergetelijk onthouden: Zeunia was aan de staldeur verschenen, waar de knecht en de roodwangige, borstelachtig-rosharige veearts en de broeder en de koeier[1)] stonden, ontroerd nog over de gebeurtenis, in drukken praat. Zij droeg eene jeneverflesch en een glas en schonk met blijde, bevende hand het om de beurt voor al de omstanders vol en hij, hij, de van drank beroofde, had er ook een gekregen!....

XXI.

Het was kermis te Vroden.

Op zulk een dag heeft ieder gasten. Al de elders wonenden komen bij vrienden of bekenden over, als zij ter plaats geene verwanten meer hebben. De diligence's rijden naar het naaste station en keeren proppensvol terug met frissche of reeds verouderde aangezichten achter kleine glazen ramen. Het bovendeel is dicht met menschen ook geladen, op gevaar af dat heel het log gevaarte om kan slaan.

Dit jaar was 't heel den morgen een geratel en gerij geweest. Veel meer nog dan gewoonlijk. Er zou namelijk in den namiddag een velofeest plaats hebben, met uitgeloofde prijzen, langs de dorpstraat en er stond een muziek-estrade op de groote markt. Heel Diependale, Ploegvelde, Muilem, Crocke, Zompelgem en Veldt waren er aanwezig. De stoet der mededingenden voor het ‘schoonst inkomen,’ ‘het van verst komen,’ ‘den grootsten hoop’ enz. zou om drie uren zijne intrede doen.

1) Veehoeder.

In afwachting om 't volk vroeg op de been te hebben, was er een ringsteking aan ‘den Steenput,’ een ringsteking voor oude ‘peetjes.’[1)]

Een klein getal zeer bejaarde lieden gaven zich prijs aan spot en geringschattende nieuwsgierigheid. Elk hunner had een stok met scherpen punt in de stramme hand en moest dien door een aan een touwtje slap hangenden ring steken, terwijl ze op een drafje liepen.

't Was een ellendig, deerniswaardig schouwspel, hoe ze werden uitgefloten, als ze 't doel niet troffen, wat schier telkens plaats greep.

Flor stond ook te kijken, ietwat krom, nog groot van gestalte, vermagerd van gelaat, wat zijn profiel van vogelbek sterker accentueerde, met zijn nauw gespikkeld bruin haar en zijne rosgrijze bakkebaarden, en een fraaien frak aan, wat hem bijna het voorkomen gaf van een heer.

Het inleggeld was vijf centen, de prijzen waren twee frank en één frank.

Hij stond in 't midden van 't gewoel, dwaas, beteuterd, kreeg nu een stoot langs hier, en dan een duw langs daar, dien hij te traag was om te ontwijken.

In eens werd eene hand met inzicht op zijn rug gelegd. Hij keerde zich om, gewend aan terging, machteloos tot zelfverdediging. Het was een klein, zeer rond, zeer dik en rimpelig oud vrouwtje, net gekleed, dat zijne aandacht inriep.

‘Kent gij mij niet?’ vroeg ze.

‘Neen.... neen,’ zei hij, gedachteloos staroogend.

‘Kom, denk eens wel,’ en daar hij 't antwoord schuldig bleef,
‘Knietjes-tegen-de-aarde,’ lachte zij, wars van alle koketterie, zelve thans een bijnaam aangevend, die haar indertijd zoo bloedig had gebelgd.

‘Polleken!’ stiet hij verwonderd uit, met eenen schijn

1) Mannen.

van blijheid, als de laai eener opflikkerende vlam op zijn gelaat.

Twee wrakken op de levenszee!....

Zij trok hem bij de mouw terzijde uit het gewoel:

'Ik heb u dadelijk thuisgewezen,[1)] en ik ben content u nog eens weer te zien,' juichte zij met oprechtheid.

'Ik ook, ons Polleken, een gebuurkind,' stamelde hij, tranerig bewogen.

'Ge zijt reeds lang hier weg, waar is de tijd dat we in de Zeven Hoofdzonden woonden! En is dat uw dochtertje,' vroeg Flor, die niet vergeten had dat ze elders was getrouwd.

Het vrouwtje lachte schel:

'Baas Flor! mijn dochtertje! 't is 't meisje van mijn jongsten zoon en ik heb zeven kinderen gehad.'

'Hoe snel de tijd toch henenvliedt! - Geraakt gij aan de boterhammen?' onderzocht hij.

'Goddank! en gij, hoe stelt gij het, Baas Flor?'

'Tsjoele is dood,' stotterde hij bewogen, meenend haar iets nieuws mede te deelen.

'Ik weet het, 'k weet het,' onderbrak hem Knietjes-tegen-de-aarde. 'En waar woont gij nu?'

Hij zuchtte diep: 'Op de hoeve, bij Zeunia en Mansken. Wij zijn allen bijna even oud.' En hij herhaalde zijn klaagliedeken: 'Ik heb eten en drinken, een goed bed, enz., maar ik heb geen cent op zak, niets, niets...' en hij schudde bedenkelijk het hoofd.

Het kleine meisje luisterde.

De stoet kwam langs den Steenput voorbij in zijne omreis rond het dorp. Met honderden fietsen, sommige gekroond, heele benden berijders met herkenningslinten op gelijksoortig costuum; wielen met bloemen en vaantjes versierd, met klatergoud overschitterd.

1) Herkend.

‘Pas op, pas op!’ zei Knietjes-tegen-de-aarde tot haren metgezel, die elk oogenblik in gevaar verkeerde omgeworpen te worden.

Hij gaapte als een verbijsterde of geesteskranke:

‘De wereld is net omgekeerd, 't is tijd om plaats voor anderen te maken,’ zei hij in naargeestige luim.

Het kind keek hem voortdurend aan, met de intuïtie eigen aan een rein gemoed, dat nog zijn frischheid en ontvankelijkheid gansch bezit en zonder denken, enkel door een onbewust oordeel, met al de zekerheid van een ondervindingrijken mensch, een toestand of een levensleed te zamen vat. Het sprak ineens onder de impulsie van een innig medelij:

‘Grootmoeder, mag ik? aan hem?’

‘Gij moogt met uw geld doen, wat ge wilt. Zij heeft een frank te verteeren,’ berichtte Polleken aan Flor.

Het kind deed een stap nader met het geldstuk tusschen de vingeren. Er was geen mogelijkheid zich te vergissen over haar inzicht.

Hij opende de hand.

Het was alsof de zonneschijn van eenen zomerdag heel zijn gelaat verhelderde.

Hij scheen gegroeid, verjongd en vlugger, de oude Botvinkman.

‘Een frank! hoevele druppels wel daarmee?’ en met de juichende uitroeping: ‘nog eenmaal!’ in het vooruitzicht van een zaligen roes, van zwijmeling, vergetelheid, tijdelijke verheffing boven elke levenssmart, achteloos voor de te wachten straf en vrees voor Zeunia, trok Flor den ‘Steenput’ in, het muntstuk in de hand houdend, te haastig om 't voorloopig in den zak te bergen of een woord van dank te zeggen aan het kind.